

**Міністерство освіти і науки України
Державний біотехнологічний університет
Наукова бібліотека**

**ЦІННІ ВИДАННЯ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ДБТУ**
Бібліографічний покажчик

ВИПУСК 5
**«ВИДАННЯ З СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ І ЕКОНОМІЧНИХ
НАУК (XIX СТ.)»**

Харків –2022

**УДК 016:09] :1:2:3 (477.54)
Ц62**

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Державного біотехнологічного університету протокол №5 від 26 грудня 2022 р.

Науковий редактор: Н. М. Ніколаєнко, директорка, кандидат наук із соціальних комунікацій.

Укладачі: О. Д. Кандаурова, завідувачка сектора бібліотеки
Т. Л. Петриченко, провідна бібліотекарка
А. В. Гончар, бібліотекарка

Ц62 Цінні видання НБ ДБТУ. Вип. 5. Видання з соціально-гуманітарних і економічних наук (XIX ст.)» : бібліогр. покажч. / уклад.: О. Д. Кандаурова, , Т. Л. Петриченко, А. В. Гончар ; наук. ред. Н. М. Ніколаєнко ; Наук. б-ка ДБТУ. – Харків, 2022. – 396 с. : фото, портр. – Текст укр., рос.

Метою видання є розкриття для широкого загалу читачів справжніх перлин книжкового фонду НБ ДБТУ з філософії, психології, логіки, етики, соціології, політики, політичної економії, історії економічних доктрин, економіки праці, фінансів, внутрішньої та зовнішньої політики, державного устрою, страхування, педагогіки. Містить 441 бібліографічний запис з елементами наукового опису, складених відповідно до стандартів. Покажчик укладено за галузями знань згідно з рубриками УДК, а в середині розділів за абетковим принципом. Видання має науково-допоміжний апарат, до якого входять іменний і хронологічний покажчики, перелік типографій і видавців за містами, покажчик провенієнцій. Видання ілюстровано портретами авторів і фото титулів книг.

Бібліографічний покажчик може зацікавити викладачів суспільно-гуманітарних, економічних дисциплін, аспірантів, здобувачів вищої освіти та всіх, хто цікавиться історією й розвитком науки.

**УДК 016:09] :1:2:3 (477.54)
Ц62**

©Державний біотехнологічний університет, 2022
©Наукова бібліотека, 2022

ВІД УКЛАДАЧІВ

У звітному 2022 році в рамках проекту «Книжкові скарби НБ ДБТУ» співробітники сектору рідкісних і цінних видань провели науково-бібліографічне дослідження колекції рідкісних і цінних друків з економічних і суспільних наук ХІХ ст. в фондах бібліотеки. Результати дослідження оформлені у новому випуску бібліографічного покажчика «Цінні видання НБ ДБТУ. Вип. 5. Видання з економічних і соціально-гуманітарних наук (ХІХ ст.)». Для підготовки покажчика з рідкісного та цінного фонду відібрано 492 прим. книг з філософії, психології, логіки, етики, соціології, політики, політичної економіки, історії економічних доктрин, економіки праці, фінансів, внутрішньої та зовнішньої політики, державного устрою, страхування, педагогіки. Хронологічне охоплення представлених видань – 1819–1900 рр. включно. Створено, відредаговано та доповнено 441 бібліографічний запис з елементами наукового опису, складених відповідно до стандартів, з додаванням провенієнцій, цитат, коротких біографічних відомостей про авторів, редакторів, видавців тощо. Книги з цієї колекції надруковані російською мовою, деякі з них мають паралельний текст латинською мовою, про що зазначено в описах. Покажчик укладено за галузями знань згідно з рубриками УДК, а в середині розділів за абетковим принципом. Видання має науково-допоміжний апарат, до якого входять іменний і хронологічний покажчики, перелік типографій і видавців за містами, покажчик провенієнцій. Покажчик ілюстровано портретами авторів і фото титулів книг.

При підготовці покажчика враховано особливості видань, що вимагають посторінкового вивчення у бібліографічній практиці, насамперед це опис книг «de vīzu», в процесі ретельного дослідження титульних сторінок, форзаців, палітурки тощо. У деяких книгах титульні сторінки відсутні, і для визначення року й місця видання, а іноді самої назви книги або її автора, доводилося розшукувати відсутні відомості про видання в мережі Інтернет. Бібліографічний опис здійснено мовою оригіналу відповідно до ДСТУ ГОСТу 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» та «Правил составления библиографического описания старопечатных изданий» із максимально точним збереженням особливостей орфографії та пунктуації титульної сторінки, із відтворенням фонетичних особливостей і стилю відповідної епохи. Більшість описів видань доповнено короткими біографічними та історичними довідками.

Представлені у покажчику книги не тільки демонструють розвиток суспільних і економічних наук у ХІХ ст., а також є цінним джерелом для вивчення друкарської та видавничої справи того часу. Видання вийшли з-під верстатів типографій Києва, Харкова, Одеси, Полтави, Варшави, Москви, Санкт-Петербурга та ін. Серед них видання відомих друкарів: М. О. та Б. М. Вольфа, І. І. Глазунова, І. М. Кушнерева, Ф. Павленкова,

О. С. Суворіна, М. М. Стасюлевича, М. і С. Сабашникових, О. М. Попової, друкарні Імператорського Харківського університету та ін.

Велику увагу приділено дослідженню обставин побутування представлених книг – власницьким книжковим знакам (екслібрисам, печаткам, автографам, дарчим написам), які є унікальним джерелом для вивчення історії бібліотечних установ минулого і дають змогу простежити шлях книги від друкарні до книжкових полиць нашої бібліотеки. Як свідчать провенієнції, колекція цінних суспільних і економічних видань сформувалася з книжок, що надійшли з бібліотек Харківських вищих комерційних курсів, Харківського комерційного інституту, Комуністичного університету ім. т. Артема, Харківського 2-го реального училища, Ново-Олександрійського інституту сільського господарства та лісівництва, Фундаментальної бібліотеки Харківського сільськогосподарського інституту ім. В. В. Докучаєва тощо. В цій колекції багато видань з особистих бібліотек професора Харківського комерційного інституту М. М. Соболева (43 книги достеменно і 13 з великою ймовірністю), присяжного повіреного К. П. Приходькова (7 книг), професора філософії Імператорського Харківського університету П. Е. Лейкфельда (9 книг) та інших. Цікавою є книга ученого-економіста, заслуженого професора Московського університету О. І. Чупрова «О характере и причинах современного промышленного кризиса в Западной Европе» (М., 1889) з дарчим написом автора «*Ивану Ефимовичу Андреевскому в знакъ глубокого уважения и искренней преданности отъ А. Чупрова*». Іван Юхимович Андреевський – відомий письменник, історик, юрист, педагог, ректор С.-Петербурзького університету, директор СПб. Імператорського Археологічного Інституту, перший редактор «Енциклопедичного словника Брокгауза–Єфрона». Дуже цікаво, яким чином видання з особистої бібліотеки видатної людини опинилося в фонді нашої книгозбірні? Мабуть, це питання та ще багато інших залишаться відкритими... Але наскільки в змозі, ми намагаємося відхилити завісу минулого.

Необхідно зазначити, що авторами багатьох книг є видатні вчені світового визнання: Адам Сміт, Г. Спенсер, Дж. Ст. Милль, А. Шопенгауер, О. Конт, Г. Гегель, Паскаль, Л. І. Мечніков, Я. А. Коменський, Ф. В. Фаррар та ін. Серед авторів, редакторів або перекладачів книг викладачі Ново-Олександрійського інституту сільського господарства і лісівництва (згодом – ХНАУ ім. В. В. Докучаєва, нині – ДБТУ) професори О. І. Скворцов, В. Ф. Левитський, агроном і статистик О. Ф. Фортунатов.

Деякі наукові видання включають в себе цікаві статті, написані у вигляді передмов або післямов відомими вченими. Такі статті представляють не менший інтерес, ніж сама книга. Залучити користувачів до тодішнього життя, почути «живі голоси» авторів, редакторів і перекладачів видань допомагають приведені в покажчику епіграфи, присвяти, цитати тощо. Розкрита в покажчику колекція цінних видань допомагає читачеві побачити розгорнуту картину результатів копіткої розумової діяльності видатних

представників світової науки, дає яскраве уявлення про те, як протягом кількох століть розвивалися філософські, економічні, політичні, педагогічні науки, як з часом змінювалися погляди вчених. Бібліографічний покажчик може зацікавити викладачів суспільно-гуманітарних, економічних дисциплін, аспірантів, здобувачів вищої освіти та всіх, хто цікавиться історією й розвитком науки.

*“То, кто хочет изучать философию, должен быть человеком
свободного ума». Птолемей*

1. Аксенов М. Трансцендентально-кинетическая теория времени / М. Аксенов. – Харьков : Паровая Тип. и Литогр. Зильберберг (*Рыбная, 30*), 1896. – 37, [1] с. – (Не-университетская философия ; этюд 1).

Провенієнції: печатка «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; дарчий напис автора «Павлу Эмильевичу Лейкфельду отъ уважающего автора. Харьковъ. 5/II-1897»).

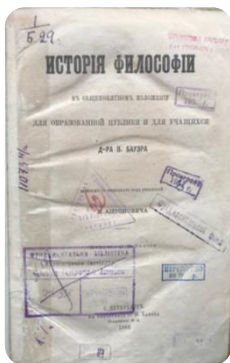
Цитата з тексту: «Известно всему миру, какой крепкий орех предложил разгрызть записным метафизикам Кант своею теориею пространства и времени; 90 лет уже грызут его и все с ним не покончили». – Так говорил Либман 20 лет назад, так и скажем мы. Более 100 лет грызут этот двойной орех, даже, собственно говоря, не грызут его, а больше рассуждают о том, как его грызть, сразу ли весь или одну из его половин и какую именно вперед, а орех остается все целым. Смею думать, что благодаря десятилетним усилиям моим, результатом которых служит предлагаемая мною теория, один из орехов, образующих преподнесенный Кантом орех, если и не раскололся, то надтреснул».

Митрофан Семенович Аксьонов – математик і філософ кінця XIX– початку XX ст. Про його життя лишилося мало відомостей. Він значиться у списках випускників 1866 р. 1-ї Харківської гімназії. Працював викладачем, суддею, займався перекладацькою діяльністю. 1896 р. у Харкові вийшла друком книга Аксьонова «Трансцендентально-кинетическая теория времени» – перше викладення його поглядів. У 1909 р. він прочитав у Житомирі публічну лекцію «Жизнь и смерть по Дюпрелю», пізніше видану у вигляді брошури. 1912 р. після виходу робіт Енштейна та Мінковського, Аксьонов опублікував книгу «Опыт метагеометрической философии», а у 1913 р. – «Нет времени. Популярное изложение основных начал метагеометрической философии». Остання книга Аксьонова «Нет смерти. Новое учение о времени» вийшла під час громадянської війни у 1918 р. У подальшому сліди філософа губляться.

За теорією Аксьонова, світ існує в чотирьох вимірах, а час – це рух нашого "я" у четвертому вимірі. Видимі тривимірні речі лише зрізи, або проєкції справжніх чотиривимірних. У світі немає ні руху, ні змін, є лише

трансцендентальний рух нашого "я"; немає також причинності та свободи волі, а всі події майбутнього зумовлені будовою чотиривимірного простору. Наше "я" безсмертне, воно не залежить від часу.

2. Бауэр В. История философии: в общепонятном изложении : для образованной публики и для учащихся / В. Бауэр ; пер. с нем. под ред. М. Антоновича. – Санкт-Петербург : Изд. О. И. Бакста (*Стремянная, № 14*), 1866. – [2], VI, 370 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского 2-го реального училища», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Нельзя не сознаться, что в наше время философия возбуждает к себе весьма слабый интерес.

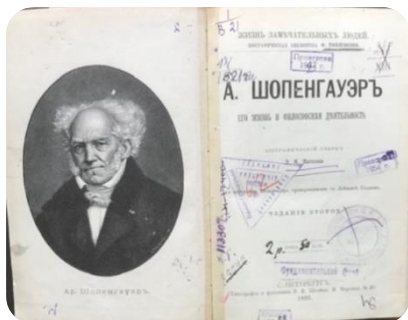
Прежде обыкновенно когда речь заходила об образовании, то почти всегда под этим словом понималось образование философское, – а ныне многие считают признаком современности в человеке, когда он отзывается о философии с каким-то гордым пренебрежением. ... Книга написана вовсе не затем, чтобы сообщить последние результаты новых исследований ученых; автор хотел только изложить историческое развитие философской мысли так, чтобы люди не посвященные в таинства философии и не получившие так называемого классического образования могли познакомиться с областью философии и получить ясное понятие о значении разных философских направлений. В то же время предлагаемая книга должна служить введением в изучение философии и для тех, которые по внутреннему расположению или по внешнему призванию в жизни должны заниматься подробнейшим ее изучением...».

Бруно Бауер (1809–1882) – німецький філософ-гегельянець, теолог, релігієзнавець, біблеїст, історик.

Бруно Бауер народився 1809 р. в Ейзенберзі в герцогстві Саксен-Альтенбург, освіту здобув у Берлінському університеті, де з 1834 р. читав лекції на богословському факультеті як приват-доцент.

В останній період своєї вченої та літературної діяльності в світогляді Бауера відбулася зміна: з політичного та філософського радикалізму він став захисником пруського консерватизму.

3. Ватсон Э. К. Артур Шопенгауэр. Его жизнь и философская деятельность : биограф. очерк / Э. К. Ватсон ; портр. грав. в Лейпциге Геданом. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Тип. и фототипия В. И. Штейна (*М. Морская, № 20*), 1893. – 72, VIII с., 1 портр. – (Жизнь Замечательных Людей :

биограф. б-ка / Ф. Павленков). – Библиогр.: с. 4. – Крат. словотолкователь: с. I-VIII.

У книзі. приплетено: **Шопенгауэр А. Новые афоризмы** / А. Шопенгауэр ; пер. с нем. Р. Кресин. – Харьков : Изд. Б. Н. Попова : Тип. и Литограф. Зильберберг (Рыбная ул., дом № 30-й), 1898. – [2], II, [4], 196 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; на початку книги вклеєно листок календаря за 22 лютого 1898 р. німецькою мовою, присвячений А. Шопенгауєру (до 110-річчя від дня народження видатного мислителя).

Численні читацькі помітки.

Зі вступу: «Артур Шопенгауэр, один из оригинальнейших и замечательнейших мыслителей девятнадцатого столетия, сделался известен и знаменит, собственно говоря, только после своей смерти. При его жизни профессиональные ученые и философы преднамеренно замалчивали его, а масса публики, по самому характеру и роду деятельности Шопенгауэра, не могла питать особого интереса к его творениям. Лишь несколько лет спустя его смерти, с конца шестидесятых годов, интерес к его творениям и к его учению начинает проявляться не только на родине его, в Германии, но и во Франции, и у нас в России. ... О жизни Шопенгауэра до самого последнего времени было известно лишь очень немногое. Все его биографы единогласно признают, что чрезвычайно трудно, даже почти невозможно, написать сколько-нибудь обстоятельную биографию его, во-первых потому, что он, подобно напр. Декарту, вел жизнь очень замкнутую и уединенную, а во-вторых потому, что для его биографии до последнего времени почти вовсе не было сколько-нибудь подходящих источников. Сам Шопенгауэр относился крайне несочувственно к стараниям биографов собрать заблаговременно материалы для будущих жизнеописаний замечательных в каком-либо отношении людей, а к автобиографиям он питал положительную антипатию».

Ернест Карлович Ватсон (1839–1891) – публіцист, перекладач. 1856 р. з золотою медаллю закінчив 2-гу Московську гімназію. 1860 р. зі званням кандидата закінчив історико-філологічний факультет Московського університету.

Викладав історію у Першому Московському кадетському корпусі. За участь у студентських заворушеннях 1861 р. він у 1862 р. був звільнений з позбавленням права займатися педагогічною діяльністю. Навесні 1862 р. написав для "Современника" статтю. Восени переїхав до Санкт-Петербурга. Його політичні статті почали з'являтися у газеті «Современное слово». 1863–1866 рр. Ватсон був постійним співробітником «Современника». Також співпрацював з журналами «Вестник Европы», «Восход», газетами «Санкт-Петербургские ведомости» (співредактор у 1869–1874 рр.), «Биржевые ведомости» (потім

«Молва»), «Русский еврей», «Еврейское обозрение», брав участь в історико-літературних збірниках «Еврейская библиотека».

Ватсон переклав твори Георга Брандса, Поля Бурже, Віктора Гюго, Георга Еберса. Написав монографію «Этилог Прусско-Французской войны» и «Обзор конституций бельгийской, голландской и пьемонтской». Для серії «Жизнь замечательных людей» Флоренція Павленкова Ватсон написав біографію Артура Шопенгауера.

4. Вебер, Альфред. История европейской философии / А. Вебер ; пер. со 2-го фр. изд. И. Линниченко, В. Подвысоцкого ; под ред. и с предисл. А. А. Козлова. – Киев : Изд. книгопродавца Л. В. Ильницкого : Тип. Е. Я. Федорова (*Крещат. площ., собств. дом*), 1882. – [2], IX, [1], II, 409, [1] с.

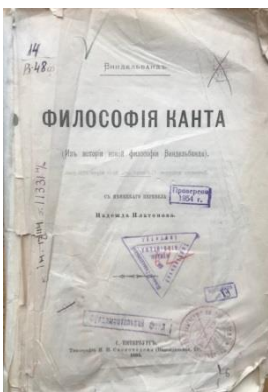
Автор – Профессор Страсбургского Университета.

Предисловие и редакция А. А. Козлова – профессора философии при Университете Св. Владимира.

Провенієнції: у прим. з інв. № 11 104 – печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.»; «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема» (в обох прим.), «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут» (в обох прим.); у прим. з інв. № 11 103 – печатка «Библиотека Харьковского Коммерческого Института».

Численні читацькі помітки.

Із передмови редактора перекладу: «...я считаю книгу Вебера весьма полезною в двух отношениях: 1) как учебное пособие для студентов университета, академии и т. под. и 2) как руководство для образованных русских читателей при первоначальном знакомстве с философиею. В отношении к первой и особенно второй цели книга Вебера рекомендует себя ясным, понятным и живым изложением, сравнительно и с отечественными курсами истории философии, и с переведенными с иностранных языков (Бауера, Шwegлера и т. под.)».

5. Виндельбанд. Философия Канта : (из истории новой философии Виндельбанда) / Виндельбанд ; пер. с нем. Н. Платоновой. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова (*Надеждинская, 43*), 1895. – [2], VIII, 202 с. – В прил.: Кантовская библиогр.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови до російського перекладу: «Прочитав Фалькенберговское изложение Канта, читатель узнает лишь более или менее подробную

характеристику или, если угодно, всего только *описание* Кантовского учения, сделанное как бы со стороны, как бы посторонним, равнодушным, хотя и внимательным, наблюдателем, для которого все описываемое остается извне найденным, а не было пережито им самим. Поэтому и читатель остается таким же посторонним наблюдателем, а не проникнет, как это говорится, в дух Кантовских мыслей, т.е. ни разу не взглянет на вещи глазами самого Канта, не сделает на время его основных взглядов своими собственными так, чтобы заранее видеть без помощи чужого указания, к чему они обязывают в том или другом случае, по крайней мере – в более важных пунктах».

Вільгельм Віндельбанд (1848–1915) – німецький філософ-ідеаліст, глава баденської школи неокантіанства.

Навчався в Єнському (де слухав лекції Куно Фішера) та Гейдельберзькому (де слухав лекції Лотце) університетах. Добровольцем брав участь у франко-пруській війні 1870 р. У Берлінському університеті захистив дисертацію «Вчення про випадковість» (1870 р.).

Після захисту дисертації почав викладацьку діяльність у Лейпцизькому університеті: через три роки він приват-доцент, а через 6 р. – професор Цюріхського (1876 р.), Фрайбурзького (з 1877 р.), Страсбурзького (з 1882 р.), Гейдельберзького (з 1903 р.) університетів. Член Гейдельберзької академії наук (з 1910 р.).

6-7. Вопросы философии и психологии. Кн. 2 (17). Март 1893 г. / под ред. Н. Я. Грота ; при участии Моск. Психол. О-ва. – Москва : Изд. А. А. Абрикосова : Типо-литогр. Высочайше утвержд. Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о (Пименовская ул., собств. дом), 1893. – IV, 147, [1], 136, [8] с. – (Год 4). – Библиогр.: с. 65–104 (4-я паг.).

У книзі приплетено: **Вопросы философии и психологии. Кн. 3 (18). Май 1893 г.** / под ред. Н. Я. Грота ; при участии Моск. Психол. О-ва. – Москва : Изд. А. А. Абрикосова : Типо-литогр. Высочайше утвержд. Т-ва

И. Н. Кушнерев и К^о (Пименовская ул., собств. дом), 1893. – IV, 126, 172, [4] с. – (Год 4). – Библиогр.: с. 91–115.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «А.М.».

Численні читацькі помітки.

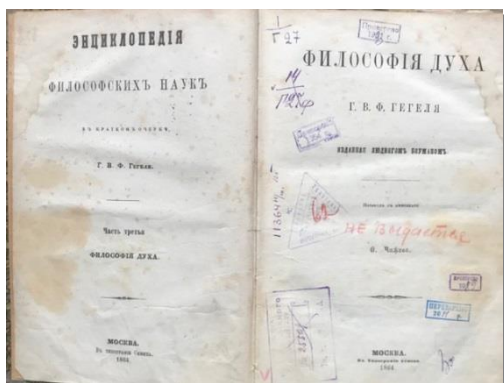
У першому алігаті опубліковано такі твори: Эрнест Ренан / В. В. Чуйко ; Красота, жизнь и творчество (оконч.) / П. Д. Боборыкин; Проблема бытия внешнего мира / Н. А. Иванцов ; Модная теория / Р. И. Сементковский ; Секрет творчества : заметка / М. К. Аврелин ; Смысл любви (продолж.) / Вл. С. Соловьев ; Основные моменты в развитии новой

философии. Лейбниц и его школа / Н. Я. Грот ; Основные начала эволюционной монадологии / Н. В. Бугаев ; Глазомер и иллюзии зрения / Е. И. Челпанов ; Об изменении физиономии в нервных и душевных болезнях / Л. С. Минор.

У другому алігаті надруковано статті: Об одном неразъясненном явлении / Н. В. Марин ; Проблема бытия внешнего мира (оконч.) / Н. А. Иванцов ; Философия Лаоси / Д. П. Конисси ; Разложение славянофильства / П. Н. Милюков ; Вера и знание / П. А. Коленов ; Некрологи П. Е. Астафьева / Н. Я. Грот, А. А. Козлов ; Глазомер и иллюзии зрения (оконч.) / Е. И. Челпанов ; Об изменении физиономии в нервных и душевных болезнях (оконч.) / Л. С. Минор ; К вопросу о мирозерцании блаженного Августина / Н. А. Зверев, Л. М. Лопатин ; Что такое доктрина Теософического Общества / Вл. С. Соловьев ; Очерки из истории скептицизма / Э. Л. Радлов.

«Вопросы философии и психологии» – журнал, що видавався у Москві з листопада 1889 р. до 1918 рр. при Московському психологічному товаристві. Засновником і першим головним редактором був Микола Якович Грот.

Зміст журналу складали статті з етики, гносеології та інших філософських питань, а також статті з психології, у т.ч. експериментальної.

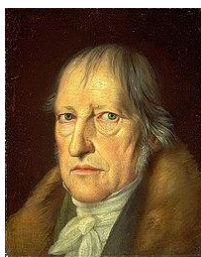

8. Гегель Г. В. Ф. Философия духа / Г. В. Ф. Гегель ; пер. с нем. В. Чижова. – Москва : Изд. Л. Боумана : Тип. Семена, 1864. – [4], XIV, [2], 394 с. – (Энциклопедия философских наук : в кратком очерке; ч. 3).

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із «Заметок переводчика»: «Издатель настоящего сочинения, Боуман, полагал, что оно по преимуществу способно служить руководством к антропологии и психологии, и может стать на ряду с однородными германскими руководствами, его опередившими. Наше издание того же сочинения имеет совершенно другую цель: мы предлагаем не учебник, – первое достоинство которого состоит в том, чтобы излагать науку в ее современном состоянии, – но пособие для ознакомления с Гегелевою системою, занимающею очень определенное место в истории философии».

Георг Вільгельм Фрідріх Гегель (1770–1831) – німецький філософ XIX ст., який створив систематичну теорію діалектики.

Початкову освіту здобув у Штутгартській гімназії. У 1788 р. після закінчення гімназії Гегель вступив до Тюбінгенської богословської семінарії, яку закінчив у 1793 р. зі ступінню магістра. Після чого працював домашнім учителем у Берні та Франкфурті.

З 1801 р. він став викладачем Єнського університету. Тоді ж Гегель захистив дисертацію. 1807 р. він опублікував «Феноменологію духу», першу із своїх значних робіт.

Залишивши Єну, Гегель влаштувався редактором «Бамберзької газети» в Баварії. Газету незабаром закрили з цензурних міркувань. З 1808 до 1816 рр. Гегель – директор гімназії в Нюрнберзі. У 1811 р. він одружився (крім того, що він мав дітей у шлюбі, був у нього й позашлюбний син), а незабаром опублікував одну з центральних своїх праць – «Науку логіки».

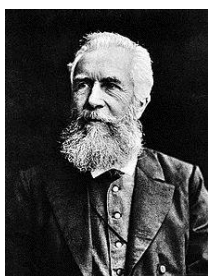
1816 р. Гегель повернувся до університетського викладання. До 1818 р. він працював у Гайдельберзі, а з 1818 по 1831 рр. – у Берліні. В 1817 р. Гегель опублікував перший варіант «Енциклопедії філософських наук». У Берліні Гегель став «офіційним філософом», хоча й не в усьому був згоден з політикою пруської влади. Він опублікував «Філософію права» (1820 р., на титулі – 1821), вів активну лекційну діяльність, писав рецензії, готував нові видання своїх наукових праць. У нього було багато учнів.

9. Геккель, Эрнст. Клеточные души и душевные клетки : лекция, чит. 22-го марта 1878 г. в «Concordia» в Вене / Э. Геккель ; пер. с нем. О. Филипповой. – Киев : Тип. Е. Я. Федорова (Крещ. площ., собств. дом), 1880. – 44 с. – В кн. отсутствуют с. 35–38.

Провенісній: печатки «Библиотека Ново-Александрійского Института Сельского Хозяйства и Лесоводства», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Від перекладачки: «Лекция проф. Геккеля, «Душевные клетки и клеточные души», находится в тесной связи с другой его лекцией «О разделении труда в природе и в жизни людей». ... «Важный принцип разделения труда, – говорит Геккель, – находит весьма широкое применение в душевной жизни животных и людей и освещает темные мистерии «духа». Чрез разделение труда «душевные клетки» произошли от клеток, одаренных обыкновенной клеточной душой; сами они превосходно поясняют физиологический процесс разделения труда. ... Поэтому в обеих лекциях намерено обращено внимание на *сифонофор*, на этот в высшей степени интересный, но мало известный класс морских животных».

Ернест Генріх Філіпп Август Геккель (1834–1919) – німецький природодослідник і філософ.

Ернест Геккель виявив, описав і назвав тисячі нових видів, зробив карту генеалогічного дерева, що стосується всіх

життєвих форм, і створив багато термінів в біології, зокрема тип, філогенез, екологія і царство Найпростіші. Геккель підтримував роботу Чарльза Дарвіна у Німеччині й розвивав спірний біогенетичний закон, що стверджує, що біологічний розвиток індивідуальних організмів, або онтогенез, є паралельним та підсумовує повний еволюційний розвиток різновидів, або філогенез: «Онтогенез є рекапітуляцією філогенезу».

З 1852 р. вивчав медицину і природознавство в Берлінському, Вюрцбургському і Віденському університетах. У 1857 р. отримав диплом лікаря. З 1861 р. приват-доцент, з 1865 по 1909 рр. – професор Єнського університету.

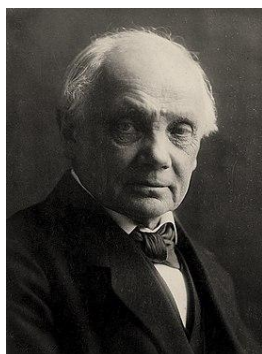
10. Геффдинг Г. История новейшей философии: очерк истории философии от Канта до наших дней : пер. с нем. / Г. Геффдинг. – Санкт-Петербург : Изд. ред. журн. «Образование» : Типо-Литогр. Б. М. Вольфа (Разъезжая, 15), 1900. – [8], 496, [2] с.

Автор – Профессор Копенгагенского университета.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

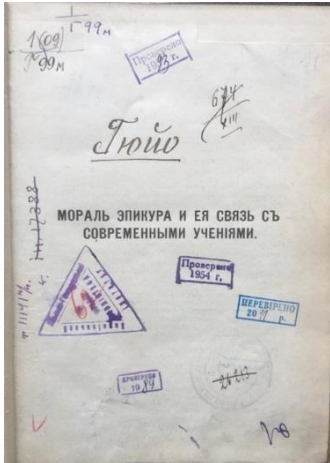
Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Настоящая книга представляет собой второй том немецкого издания сочинения известного копенгагенского профессора Гаральда Геффдинга: «Geschichte der neueren Philosophie. – Eine Darstellung der Geschichte der Philosophie von dem Ende der Renaissance bis zu unseren Tagen». Мы избрали для перевода на русский язык второй том, представляющий самостоятельное целое, в виду его большого интереса для русских читателей. В переводе ее принимали участие следующие лица: М. Я. Фитерман (с. 1-111; 198-243 и 431-491), С. Н. Эверлинг (с. 115-198) и Д. В. Викторов (с. 257-418).

Гарольд Геффдінг (1843–1931) – датський філософ і теолог.

1883 р. – професор Копенгагенського університету. У ранній творчості зазнав впливу Серена К'єркегора, пізніше перейшов на позиції позитивізму, поєднаного з методологією практичної психології і критичної школи. Фізик Нільс Бор вивчав філософію у Геффдінга і в подальшому їх пов'язували дружні стосунки. У своїх дослідженнях розв'язував питання – чи можуть перцептивні процеси бути зведені до простого асоціювання того, що сприймається, з тим, що вже сприймалося колись і знаходиться в пам'яті.

11. Гюйо, Жан Мари. Мораль Эпикура и ее связь с современными учениями / Ж. М. Гюйо. – Санкт-Петербург, 1899. – [2], 83–372 с. – Тит. л. отсутствует.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.» «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; ; штамп на корінці палітурки «В.С.»; напис на форзаці «*Веръ, Вера, verae verь. 12 авг. 1899 г.*»; на жаль, вирізано власницький автограф.

Численні читацькі помітки.

Из передови: «В настоящей книге мы сделали попытку применить к изложению систем идею, шаг за шагом завоевывающую ныне господство в науке и философии, – идею эволюции. Отсюда особенный метод, о котором надо предварительно сказать несколько слов. Излагать систему значит воспроизводить различные ее идеи, не умаляя и не преувеличивая их, а заставляя их оживать благодаря порядку, в котором их располагают, и свету, который на них бросают. Излагать, следовательно, в существе значит располагать в порядке и освещать, что сводится к одному и тому же, ибо порядок есть свет мысли».

Жан Мари Гюйо (1854–1888) – відомий французький поет, перекладач, філософ і соціолог.

Його мати Августіна Фульє – автор педагогічного твору «Le Tour de la France par deux enfants» (1877 р.) написаного під псевдонімом G. Bruno (посилання на Джордано Бруно).

Гюйо вперше познайомився з Платоном і Кантом, а також з історією релігій і філософією в молодості через свого вітчима, відомого французького філософа Альфреда Фуйє. Завдяки такому досвіду він зміг отримати ступінь бакалавра мистецтв у віці лише 17 років і в цей час переклав «Довідник Епиктета».

У 19 років він опублікував свої 1300-сторінкові «Мемуари», які через рік, у 1874 р., отримали премію Французької академії моральних і політичних наук і допомогли йому отримати місце викладача філософії в лицей Кондорсе.

12. Катков М. Очерки древнейшего периода греческой философии : сочинение / М. Катков. – Москва : в Унив. тип., 1853. – [2], 156 с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; на жаль, печатку особистої бібліотеки вирізано.

Цитата з тексту: «Предлагаемая статья имеет своим предметом самый отдаленный, или, лучше,

первоначальный период философского мышления, период досократовский; наша цель – представить его общую характеристику, не пускаясь в исследования слишком специальные, которые были бы здесь неуместны. Первоначальный период философского мышления в Греции обозначался еще в древности преимущественно названием физиологического или физического. Оба эти названия тождественны, и под физиологиею никак не следует разуметь то особенное видение, которое слывет так в наше время. Физиология в своем первоначальном смысле есть ничто иное, как мышление о природе».

Михайло Никифорович Катков (1818–1887) – публіцист, видавець, літературний критик, впливовий сторонник консервативно-охоронних поглядів. Редактор газети «Московские ведомости», основоположник російської політичної журналістики. У своїх виданнях забезпечував ідеологічну підтримку контрреформам Олександра III. Таємний радник.

У 1838 р. закінчив історико-філологічне відділення Московського університету. Того ж року дебютував у друці в журналі «Московский наблюдатель». Наступного року переїхав до Санкт-Петербургу, де працював у журналі «Отечественные записки». Здійснив поїздки до Бельгії та Франції. Слухав лекції у Берлінському університеті. Після повернення зійшовся із слов'янофілами. Деякий час працював репетитором. Після захисту магістерської дисертації його призначено ад'юнктом на кафедрі Московського університету. 1845-1846 н. р. читав лекції. З 1850 р. був змушений покинути університет і викладацьку діяльність.

У 1851 р. отримав посаду редактора газети «Московские ведомости» і посаду чиновника з особливих доручень при Міністерстві народної освіти.

Залишивши «Московские ведомости» (1856 р.), став редактором журналу «Русский вестник». З початком "великих реформ" Катков активно включився у політичну діяльність, став одним із вождів «русской партии». Був ініціатором реформ у сфері просвітництва.

З 1863 р., разом з П. М. Леонтьєвим – редактор газети «Московские ведомости»; з 1875 р. – одноосібно визначив консервативно-опозиційну направленість газети по відношенню до реформ Олександра II.

1868 р. разом з П. М. Леонтьєвим заснував у Москві ліцей.

Після приходу до влади Олександра III (1882) і групи консерваторів, Катков отримує серйозні важелі впливу на державну політику. Він особисто і «Московские ведомости», якими він керував, постійно критикували дії уряду "справа" і проводили націоналістичні акції з усунення "іногородців" зі складу Кабінету Міністрів. Разом з К. П. Победоносцевим Катков став ідеологом контрреформ.

13. Коллинз, Говард. Философия Г. Спенсера в сокращенном изложении / Г. Коллинз ; пер. с англ. П. В. Мокиевского ; с предисл. Г. Спенсера. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : Тип. И. Г. Салова (Мещанская ул., д. № 5), 1892. – 472, VII с. – С прил. соч. Г. Спенсера «Справедливость» в сокращ. излож. переводчика.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут» ; штамп на корінці палітурки «Ф.В.».

Із «Предисловия составителя»: «Цель этой книги дать в сжатом виде общие положения философии Герберта Спенсера по возможности его собственными словами. Для достижения этого результата, каждый параграф, за небольшим исключением, был сокращен до десятой части своей величины; таким образом более пяти тысяч страниц подлинника представлены здесь пятьюстами страницами. ... Если эта книга поможет читателю лучше ознакомиться с самим сочинением Г. Спенсера, я сочту себя вполне вознагражденным за свой труд. Я должен выразить свою горячую благодарность Г. Спенсеру за его неоценимое предисловие, а также мисс Беатрисе Поттер и м-ру Генри Р. Теддер, просвещенному секретарю и библиотекарю клуба Атенеум, за их ценные указания во время составления этой книги».

14. Коллинз, Говард. Философия Г. Спенсера в сокращенном изложении / Г. Коллинз ; пер. с англ. П. В. Мокиевского ; с предисл. Г. Спенсера. – 2-е рус. изд., доп. по 3-му англ. изд. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : Тип. Ю. Н. Эрлих (Садовая, № 9), 1897. – [2], XII, 448 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із «Предисловия Герберта Спенсера»: «Потративши несколько лет на добровольно избранный им труд по составлению указателя к моим книгам (за удачное исполнение которого я весьма ему благодарен) г. Ф. Говард Коллинс решил предпринять гораздо большую и далеко более трудную работу. Он выразил желание сделать сокращенное изложение «Синтетической Философии» и спросил меня, дам ли я свое согласие на издание этой книги, если она будет составлена удовлетворительно. После некоторого размышления, я дал утвердительный ответ. Перед путешествием по

незнакомой стране полезно изучить ее карту; при этом гораздо легче получить ясное предварительное понятие по небольшой, упрощенной карте, чем по большой, переполненной подробностями. Подобным же образом, перед чтением ряда томов, хотя и проникнутых известными организующими идеями ...предварительное обозрение ... едва ли окажется неспособным облегчить понимание предмета. «Изложение», над составлением которого г. Коллинс трудился пять лет, выполняет это назначение».

15. Конт, Огюст. Курс положительной философии. Т. 2, отд. 2. Философия Физики / О. Конт. – [Санкт-Петербург : Тип. М-ва Путей Сообщения (Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о) (Фонтанка, 117), 1900]. – 163, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з тексту 28-ої лекції: «Эта вторая основная ветвь естественной философии начала освобождаться от метафизики и принимать истинно положительный характер только после капитальных открытий Галилея, относящихся к падению тел».

Огюст Конт (1798–1857) – французький філософ, основоположник соціології як самостійної науки, а також родоначальник позитивізму.

Навчався в лиціє Жюфре і в Університеті Монпельє. З початком Французької революції Конт глибоко перейнявся ідеями республіканізму. 1814 р. він вступив до Політехнічної школи Парижа. Коли в 1816 р. заклад закрили на реорганізацію, Огюст перейшов на навчання до медичної школи в Монпельє.

Не отримавши закінченої освіти, Конт осів у Парижі. Там він жив на заробітки від уроків з математики та журналістики, які він давав, в цей же час посилено вивчаючи економіку, історію та філософію.

1817 р. він познайомився з Анрі Сен-Симоном – соціальним теоретиком, після чого став його секретарем і співавтором. Їх співпраця закінчилася в 1824 р. через розбіжності, що виникли на ґрунті суперечки за право авторства.

У квітні 1826 р. Конт почав читати лекції, які були частиною курсу позитивізму. Серед його слухачів були відомі вчені Фур'є і Пуансо. Через проблеми зі здоров'ям він не зміг дочитати курс, і повернувся до викладацької роботи у 1829 р. Пізніше Конт написав шість томів цього курсу під назвою «Курс позитивної філософії». Робота публікувалася з 1830 по 1842 рр. У цих книгах він пише про математику, астрономію, фізику, хімію та біологію, вказуючи на історичну та теоретичну спільність цих наук.

З 1851 по 1854 рр. він опублікував чотири томи «Системи позитивної політики». У цьому виданні Конт ділиться своїми унікальними поглядами на демократію.

16. Лавров П. Л. Очерки вопросов практической философии : сочинение. Ч. 1. Личность / П. Л. Лавров. – Санкт-Петербург : в тип. И. И. Глазунова и Комп., 1860. – [4], 94 с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Присвята: «Посвящено А. Г. и П. П.».

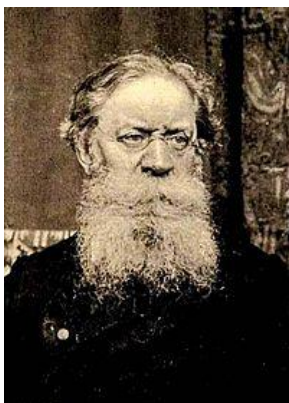
Петро Лаврович Лавров (1823–1900) – теоретик революційного народництва, філософ, публіцист, соціолог.

В 1842 р. закінчив артилерійське училище в Петербурзі. У 1844 р. лишився при училищі репетитором математичних наук, що поклало початок його кар'єри – у Петербурзькій Михайлівській артилерійській академії та Константиновському воєнному училищі.

У 1860 р. вийшла перша книга Лаврова «Очерки вопросов практической философии».

Від 1862 р. член організації «Земля и воля».

У 1866 р. його заарештували, а наступного року – зіслали до Вологодської губернії. 1870 р. він таємно виїхав за кордон до Парижу.

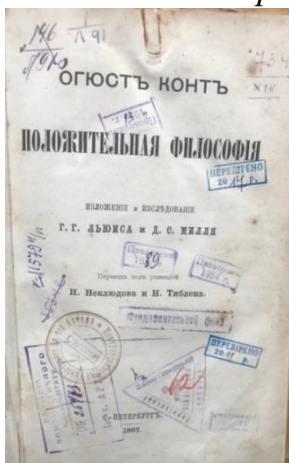

У 1871 р. Лавров переїхав до Лондону. Там він зблизився з Карлом Марксом і Фрідріхом Енгельсом. У 1873–1877 рр. видавав журнал «Вперед!», який нелегально розповсюджувався серед революційної молоді Російської імперії, зокрема в Україні.

Після вбивства Олександра II Лавров зблизився з народовольцями і в 1883–1886 рр. редагував разом з Л. А. Тихомировим "Вестник Народной воли".

У липні 1889 р. на конгресі Другого інтернаціоналу П. Лавров представляв свою партію.

Останні роки життя Лавров, підтримуючи зв'язок з революційним рухом, писав теоретичні праці з історії людської думки.

17. Льюис Г. Г. Огюст Конт и положительная философия : излож. и исслед. / Г. Г. Льюис, Д. С. Милль ; пер. под ред. Н. Неклюдова, Н. Тиблена. – Санкт-Петербург : [Тип. Н. Тиблена и Комп. (Н. Неклюдова) (Вас. Остр., 8 л., № 25)], 1867. – [4], XIV, IV, 370, 184, [4] с. – В содерж.: Философия наук О. Конта : излож. начал

курса положительной философии О. Конта / Г. Г. Льюис; О. Конт и Позитивизм / Д. С. Милль.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Від перекладачів: «Предлагаемый том состоит из двух книг, представляющих совершенно независимые труды известных английских писателей. В русском издании мы соединили оба произведения по следующим причинам: 1) Сочинение Льюиса имеет в виду, главным образом, изложение доктрин Конта; сочинение Милля – критическое их исследование. Дополняя таким образом одно другое, произведения эти могут вполне основательно ознакомить русскую публику с учением знаменитого французского философа. ... Перевод первой книги (т. е. сочинения Льюиса) сделан под редакцією Н. А. Неклюдова; перевод второй книги (т. е. сочинения Милля) – под редакцією Н. Л. Тиблена. Сообразно этому должна распределяться между нами редакторская и издательская ответственность».

18. Льюис, Джордж Генрих. Вопросы о жизни и духе : пер. с англ. Т. 1 / Д. Г. Льюис. – Санкт-Петербург : Изд. ред. журн. «Знание» : [Тип. М. М. Стасюлевича (В. О., 2 лин., 7)], 1875. – XI, [3], 466 с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «П.(?) Лейкфельдъ. Сентябрь 1879 года».

Из передови: «Сочинение, первый том которого предлагается здесь, подготовлялось в течении многих лет: в самом деле, начало его может быть отнесено к 1836 г., когда, с отвагою честолюбивой молодости, я составлял план трактата о философии духа, намереваясь дать физиологическое объяснение учению Рида, Стюарта и Брауна. ... Мой первоначальный план был составлен, частью вследствие возрастающего недовольства доктринами шотландской школы, а частью, может быть, и вследствие недоверия к собственным физиологическим познаниям».

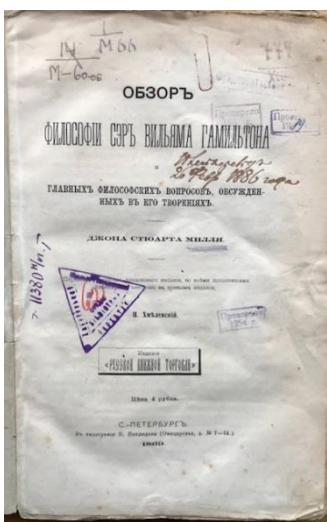
Джордж Генрі Льюїс (1817–1878) – англійський філософ, літературний та театральний критик. Він також був фізіологом-аматором. Льюїс став частиною вікторіанського бродіння ідей, які заохочували дискусію про дарвінізм, позитивізм і релігійний скептицизм.

Освіту отримав в Лондоні, Джерсі, Британії та в школі доктора Чарльза Берні в Грінвічі. Залишивши послідовно комерційну та медичну кар'єри, він серйозно замислювався про те, щоб стати актором і кілька разів виступав на сцені

між 1841 і 1850 рр. Нарешті він присвятив себе літературі, науці та філософії.

Ще в 1836 р. він належав до клубу, сформованого для вивчення філософії, і накреслив фізіологічне трактування філософії шотландської школи.

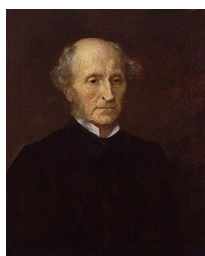
Льюїс займався проблемами харчування та фізіології; він досліджував питання, чи шкодить цукор зубам. Він проводив експерименти з рефlekсами і нервовою системою живих тварин. Він подружився з Лі Хантом, через нього увійшов до лондонського літературного товариства, де познайомився з Джоном Стюартом Міллем та ін.

19. Милль, Джон Стюарт. Обзор философии Сэра Вильяма Гамильтона и главных философских вопросов, обсужденных в его творениях / Д. С. Милль ; пер. со 2-го лондон. изд., со всеми доп., сделанными авт. в 3-м изд., Н. Хмелевский. – Санкт-Петербург : Изд. "Рус. кн. торговли" : В тип. Н. Неклюдова (Офицерская, д. № 7-14), 1869. – [2], 97, [1], 528 с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артёма», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «П. Лейкфельдъ. 26 февр. 1886 года».

Із розділу «Вступительные замечания»: «Между английскими философскими писателями настоящего столетия никто не занимает более высокого положения, чем Сэр Вильям Гамильтон. Из всех английских метафизиков настоящего и предшествовавшего поколений, он один только, как метафизик, приобрел европейскую знаменитость: между тем, как в самой Англии он не только имел силу оживить в обществе интерес к предмету изучения, переставшему быть популярным, – к философии, но и сам стал в некотором смысле основателем особой школы мышления».

Джон Стюарт Мілль (1806–1873) – британський філософ, економіст, теоретик протофемінізму. Мілль був представником лібералізму, етичної теорії, розробленої Джеремі Бентамом, хоча його концепція теорії дуже відрізнялася від Бентамової. Автор (разом з Гаррієт Тейлор Мілль) феміністських есе «Поневолення жінок» (1869 р.) про розширення прав жінок (зокрема, виборчих).

Народився у Лондоні, у сім'ї англійського економіста Джеймса Мілля, друга та послідовника Девіда Рікардо. Під керівництвом батька здобув ґрунтовну освіту. Самостійно вивчав філософію, історію, логіку, політичну економію, математику, нові та стародавні мови в обсягах, які значно перевищували університетські курси. У 1823–1825 рр. Джон Мілль

служив в Ост-Індській компанії, в 1865–1868 рр. був членом палати общин англійського парламенту.

Дж. С. Мілля виступав як прогресивний для свого часу науковець і громадський діяч, якому були близькі ідеали загального людського блага. Він підтримував реформи в інтересах широких верств населення, захищав пригноблені маси у Британській Вест-Індії, різко засуджував систему лендлордизму в Ірландії тощо.

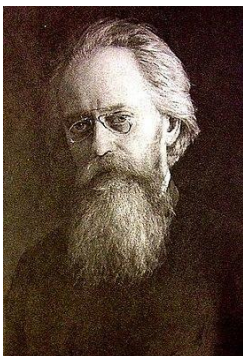
20. Михайловский Н. К. Сочинения. Т. 3 / Н. К. Михайловский. – Санкт-Петербург : Изд. ред. журн. «Рус. Богатство» : Типо-Литогр. Б. М. Вольфа (Разъезжая ул., 15), 1897. – [4] с., 904 стб.

Провенієнції: печатки «Облкнигокультторг. Г. Харьков. Маг. № 3. № 997. Цена 30 руб. Дата 4/III-1946 г.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «Г.Г.»; власницький автограф «?».

У змісті: 1) Философия истории Луи Блана. 2) Вико и его «новая наука». 3) Новый историк еврейского народа. 4) Что такое счастье? 5) Утопия Ренана и теория автономии личности Дюринга. 6) Критика утилитаризма. 7) Записки Профана.

Читацькі помітки.

Цитата з першого нарису: «Философия истории! Сколько ядовитой иронии и едкого остроумия может вложить теперь любой пустозвон в эти два слова! Глаза разбегаются по лужам крови и пожарищам, в ушах звенит от пушечной пальбы и стонов, мысль отказывается ориентироваться в этом хаосе ужасных сюрпризов. И чем дальше в лес, тем больше дров... Пустозвон смело устраивает руки фертом перед историей и человеческой мыслью. Они снизошли до его уровня. Одна становится непонятною, другая отказывается понимать. Философия истории! Давно ли Бокль утверждал, что период больших войн между цивилизованными народами прошел безвозвратно? Давно ли Конт доказывал, что военный и теологический дух иссяк в Европе? Давно ли Прудон доказывал, что историческая миссия войны кончилась или по крайней мере близка к своему концу?».

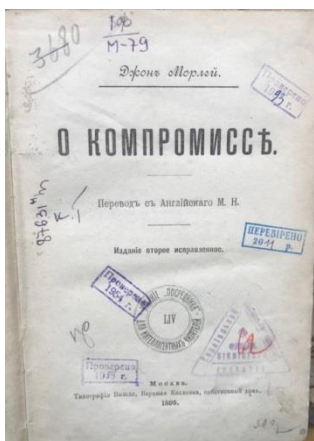
Микола Костянтинович Михайловський (1842–1904) – публіцист, соціолог, один із теоретиків народництва, літературний критик.

Навчався у Петербурзькому інституті горних інженерів.

Літературну діяльність почав у 1860 р. у журналі «Рассвет» за редакцією В. О. Кремпіна. Співпрацював з різними періодичними виданнями. Переклав "Французьку демократію" Прудона.

З 1868 р. працював у журналі «Отечественные записки». Після смерті М. О. Некрасова (1877 р.) став одним з редакторів журналу.

У 1879 р. зблизився з організацією "Народна воля". Публікував статті в їх газеті. Після закриття «Отечественных записок» (1884 р.) співпрацював з журналами «Северный вестник» та «Русская мысль», з газетаю «Русские ведомости». З 1892 р. був одним з редакторів журналу «Русское богатство».

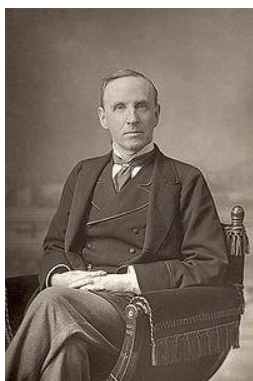
21. Морлей, Джон. О компромиссе / Д. Морлей ; пер. с англ. М. Н. – 2-е изд., испр. – Москва : Тип. Вильде (Верхняя Кисловка, собственный дом), 1895. – 344 с. – (Издание «Посредника» для интеллигентных читателей ; № 54).

Епіграф: «Самое важное для мира – ставим ли мы истину на первое место или на второе. Уатели».

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацьки помітки.

Зі вступу: «Цель этой книги рассмотреть, кратким и прямым путем, некоторые из границ, которые здоровый разум ставит на практике различных родов применений, расчетливости, сделок, соглашения или компромисса. Право мыслить свободно и поступать независимо, проявлять наш ум без чрезмерного страха авторитета, устраивать нашу жизнь без раболепного повиновения обычаю есть принцип, в наше время окончательно принятый в том или другом смысле каждою школою мыслителей, имеющею хотя малейший шанс на господство в будущем. При каких обстоятельствах пользование этим правом и отстаивание его, допущенное в теории, становится положительным долгом на практике?».

Джон Морлі, 1-й віконт Морлі Брекберна (1838–1923) – англійський адміністративний діяч, історик, ліберал, редактор газети, номінант на Нобелівську премію з літератури 1902, 1904–1909, 1911 та 1913 рр. (номінували 11 разів).

Спочатку Морлі був журналістом у Північній Англії, а потім редактором нової ліберальної *Pall Mall Gazette* з 1880 по 1883 рр. У 1883 р. його обрано членом парламенту від Ліберальної партії. У 1886 р. Морлі – головний секретар у справах Ірландії за період 1892 і 1895 рр.; Державний секретар у справах Індії за період 1905 і 1911 рр.; лорд-президент Ради за період 1910–1914 рр. Джон був видатним політичним коментатором і біографом свого героя Вільяма Гладстона. Морлі відомий своїми творами та своєю «репутацією останнього з великих лібералів дев'ятнадцятого століття». Він виступав проти імперіалізму і

другої англо-бурської війни. Він підтримував самоврядування Ірландії. Його опозиція вступу Британії в Першу світову війну як союзника Росії змусила його залишити уряд у серпні 1914 р.

Морлі опікувався Британським музеєм з 1894 по 1921 рр., був почесним професором стародавньої писемності у Королівській академії мистецтв, членом Історичної комісії рукописів.

22. Паскаль. Мысли Паскаля / Паскаль ; пер. с фр. И. Бутовского. – Санкт-Петербург : в Тип. И. П. Бочарова, 1843. – XLXI, 299 с. ; 18 см. – Фронтиспис : портрет Паскаля / рис. Ив. Иванова, печ. у Тюлева.

Провенієнції: печатки «Харьковское Уездное Училище», «Библиотека Харьковского 1-го высшего начального училища», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп «Учительская библиотека»; неповний власницький автограф або дарчий напис «...4 июня 1888 г.»; на форзаці ярлик «Из библиотеки для чтения П. И. Крашенинникова».

Присвята: «Его Светлости, принцу Петру Георгиевичу Ольденбургскому, усерднейшее приношение. Всепокорнейший слуга Иван Бутовский».

Від перекладача: «В краткие промежутки спокойствия, исторгаемые у болезни, Паскаль занимался своим сочинением о Вере, писал свои мысли на первых клочках бумаги, ему попадавшихся. ... Эти отрывки были собраны по смерти Паскаля, и отшельники Порт-Рояля составили из них небольшую книгу, которая вышла в свет в 1670 году, под заглавием: Мысли г. Паскаля о Вере и некоторых других предметах. С тех пор они были пополнены другими, найденными в его бумагах, и приведены в систематический порядок, в котором нынче Русский Переводчик предлагает их Публике. В этом собрании находятся многие отрывки неполные, слишком краткие, слишком малоразвитые, часто неудовлетворительно выраженные; другие отличаются глубокомысленностью и красноречием неподражаемыми. Кто ищет животворного ключа, для утоления нравственной жажды души своей, тот найдет его в этих назидательных Отрывках. Эти Мысли, в которых душа Паскаля излилась среди самых жестоких страданий телесных, всегда с восторгом погружавшаяся в божественные помыслы, помирят читателя с его мятежным рассудком...».

Численні вислови Паскаля стали крилатими:

- «Сердце чувствует Бога, а не разум»;
- «Реки – это дороги, которые и сами движутся, и нас несут туда, куда мы держим путь»;
- «Мыслящий тростник».

Блез Паскаль (1623–1662) – французький філософ, письменник, фізик, математик.

Один із засновників математичного аналізу, теорії ймовірностей та проєктивної геометрії, творець перших зразків лічильної техніки, автор основного закону гідростатики. Відомий також відкриттям формули біноміальних коефіцієнтів, винаходом гідравлічного преса й шприца та ін. відкриттями. Автор знаменитих «Думок» та «Листів до провінціала», які стали класикою французької літератури.

На честь Паскаля названа одиниця вимірювання тиску (Паскаль), а також популярна мова програмування *Pascal*.

Петро Іванович Крашенінников – відомий книготорговець. Спочатку служив у відомого книгопродавця та видавця А. Ф. Смірдіна, а в 1847 р. придбав у нього бібліотеку, при якій відкрив книгарню. Крашенінников видав продовження смірдинського розпису книгам «Третій додаток до розпису російським книгам читання з бібліотеки Петра Крашенінникова» (СПб., 1852) і «Четвертий додаток» (СПб., 1856). Ці додатки до початку ХХ ст. вважалися цінними бібліографічними посібниками. Фірма Крашенінникова припинила роботу 1866 р.

23. Паульсен, Фридрих. Введение в философию / Ф. Паульсен ; пер. с 5-го нем. изд. под ред. В. П. Преображенского. – 2-е изд. – Москва : Изд. Москов. психол. о-ва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о (Пименовская ул., соб. д.), 1899. – XVI, 448 с. – Алф. указ. имен и предметов: с. 445-448.

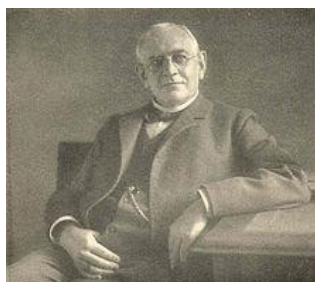
Автор – Почетный Член Московского Психологического Общества.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут», «Книжный магазин Всеволода Попова. г. Киев».

Із передмови до першого видання: «Не какая-нибудь новая философия предлагается здесь читателю, а именно то, что возвещается заглавием: введение в философию. ... Такое введение могло бы иметь форму исторического обзора; но оно может также иметь и форму разбора этих вопросов и мыслей. Я избрал последнюю форму, или, скорее, не избрал, а она представилась мне сама собою, как единственно возможная».

Цитата з тексту: «Сущность же, истинный дар философа начертал Гете, поэт-философ Божьею милостию, в своем Тассо:

Созвучие природы слышит он,
 Воспринимает грудь его радушно
 И то, что жизнь дает, и что хранится
 В бытописаниях минувших дней;
 Разбросанное в сердце он собирает,
 И в мертвое вдыхает чувством жизнь».

Фрідріх Паульсен (1846–1908) – німецький письменник, неокантіанський філософ і педагог.

Він народився в Лангенгорні (Шлезвіг) і отримав освіту в гімназії Крістіанеум, університетах Ерлангена та Берліна. Він завершив свою докторську дисертацію під керівництвом Фрідріха Адольфа Тренделенбурга в Берліні в 1871 р., захистив її в 1875 р. та у 1878 р. став екстраординарним професором філософії та педагогіки.

У 1896 р. замінив Едуарда Целлера на посаді професора моральної філософії в Берліні.

Паульсен створив вчення про світ у якості "єдиного духовного Всежиття" (Бога) і філософію свою визначав як "ідеалістичний пантеїзм". Згідно з його поглядами, природа одухотворена, є проявом психічного життя, універсальним принципом якого в свою чергу є воля.

В етиці притримувався концепції енергетизма, вважаючи, що щастя людини визначається проявом волі до життя, процесом діяльності як такою, що виявляє власну природу.

24. Рибо Т. Філософія Шопенгауера / Т. Рибо ; пер. с фр. Э. К. Ватсона. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : Тип. Т-ва "Обществ. Польза" (Б. Подъяч., 39), 1899. – [2], II, 148 с.

Автор – професор в «College de France» и редактор журналу «Revue philosophique».

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; на екслібрисі фраза «Semper idem» (з латин. «Завжди те саме») та зображення корони.

Із закінчення книги: «Шопенгауер будет жить в памяти людей, как писатель и как моралист, и что философия всегда будет видеть в нем одного из главных теоретиков понятия о силе, которое он поставил превыше всего, под именем “воли”».

25. Секки, П. Анджело. Единство физических сил: опыт натуральной философии : сочинение / П. А. Секки ; пер. с итал. П. А. Хлебникова. – Санкт-Петербург : Тип. В. Демакова (В. О., 9 л., № 22), 1872. – 211 с.

Автор – Профессор астрономии, директор

обсерватории Римской коллегии, член философской коллегии Римского университета, итальянского общества XL, французского института Лондонского королевского общества, и пр., и пр.

Переводчик – профессор Физики при Императорской Медико-Хирургической Академии.

Провенієнції: печатки «Публичная библиотека и кабинет для чтения М. Н. Савич», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницькі знаки, на жаль, вирізано.

Із передмови: «Великое открытие, которое в настоящее время преимущественно занимает ученых и составляет славу нашего времени, есть механическая теория теплоты, в силу которой этот деятель сводится к простому роду движения. Изложить основания этой теории и распространить приложение ее к невесомым и другим физическим силам составляет цель настоящего сочинения».

Анджело Секкі (1818–1878) – італійський священник і астроном, директор обсерваторії Папського Григоріанського університету. Член Паризької Академії наук, іноземний член-кореспондент Петербурзької Академії наук. Серед астрономів Секкі отримав неофіційний титул «батька астрофізики».

У 1833 р. вступив до ордену єзуїтів, здобув освіту в Римському єзуїтському колегіумі.

До 1848 р. викладав фізику і математику в єзуїтських колегіумах Лорето та Риму, потім нетривалий час працював у Стоунігерсті (Англія) і Джорджтаунському університеті (США). З 1849 по 1878 рр. – професор астрономії та директор обсерваторії Римського єзуїтського колегіуму.

Один з піонерів астроспектроскопії. Упродовж 1863–1868 рр. вивчив спектри близько 4000 зірок; першим висунув ідею класифікації зоряних спектрів і розробив таку класифікацію, розділивши зоряні спектри на чотири основні типи.

Першим після Йозефа Фраунгофера успішно використовував об'єктивну призму. Вивчав поверхню Сонця (плями, гранули, протуберанці), розробив теорію його будови, засновану на уявленні про газ, що перебуває в стані сильного стиснення.

У 1860 р. вперше сфотографував сонячну корону. Одночасно з Вільямом Гаттінсом виконав перші спектральні спостереження планет. У ранній період занять астрономією спостерігав планети (робив замальовки Марса), туманності, подвійні зірки.

У 1859 р. помітив дві темні лінії на Марсі і дав їм назву «canali» (протоки). Працював також у галузі геодезії, метеорології (прогнозування погоди), земного магнетизму.

Анджело Секкі вимірював у 1865 р. прозорість морської води, занурюючи на тросі білий диск діаметром 30 см й фіксуючи глибину, на якій він перестає бути видимим. Ця глибина, виражена в метрах, приймається за міру прозорості води, а сам диск відтоді зветься диском Секкі.

26. Секретан, Шарль. Цивілізація и вера = (La civilization et la croyance) / Ш. Секретан ; пер. с фр. под ред. А. И. Введенского. – Москва : Типо-литогр. Д. А. Бонч-Бруевича (Кузнецкий мост, д. кн. Голицына), 1900. – 524 с. – («В защиту идеалов разума»: избр. б-ка соврем. зап. мыслителей).

Автор – професор Лозанського університета.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови редактора: «Предлагаемая вниманию читателей книга знаменитого Лозанского профессора, Секретана есть одно из замечательнейших явлений современной западной философской литературы. Она замечательна уже по самому замыслу и постановке вопроса. Цивилизация и вера: что, в самом деле, между ними общего? ... И вот автор, наперекор этому почти всеобщему предрассудку, берет на себя смелость высказать и доказывать в целой книге, что вера есть логическое предположение цивилизации; что без веры цивилизация неизбежно должна пойти по пути к разложению и, вместо счастья, приведет человечество к неисцельным бедствиям».

Шарль Секретан (1815–1895) – швейцарський філософ, теолог, історик філософії.

1836 р. прослухав у Мюнхені курс лекцій Шеллінга. У 1838–1845 рр. викладав філософію у Лозаннському університеті, та через політичні події у кантоні був звільнений і з 1850 р. викладав у коледжі у Невшателі. У 1866 р. повернувся на свою посаду в Лозанні, де і працював до кінця життя. У 1837 р. він заснував і деякий час редагував *Revue Suisse*. Метою його творів було побудувати раціональну, філософську релігію, щоб узгодити остаточні основи християнства з принципами метафізичної філософії. 1883 р. став членом-кореспондентом Академії юридичних і політичних наук Франції.

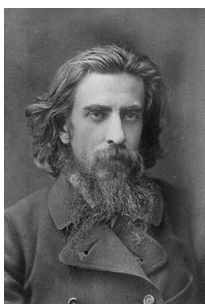

27. Соловьев, Владимир. Критика отвлеченных начал / В. Соловьев. – Москва : в Унив. Тип. (М. Катков) (на Страстном бульваре), 1880. – XIII, 435, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «П. Лейкфельдъ. 16 Окт. 1890 г.».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Предлагаемая книга есть пересмотр различных начал, еще владеющих сознанием человечества и отражающихся в его жизни. ... Под отвлеченными началами я разумею те частные идеи (особые стороны и элементы всеединой идеи), которые, будучи отвлекаемы от целого и утверждаемы в своей исключительности, теряют свой истинный характер и, вступая в противоречие и борьбу друг с другом, повергают мир человеческий в то состояние умственного разлада, в котором он доселе находится. Критика этих отвлеченных и в отвлеченности своей ложных начал должна состоять в определении их частного значения и указания того внутреннего противоречия, в которое они необходимо впадают, стремясь занять место целого».

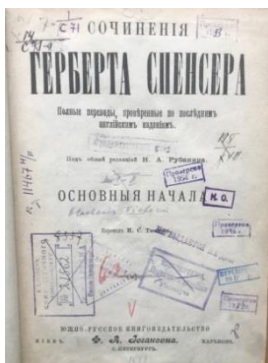

Володимир Сергійович Соловйов (1853–1900) – філософ, богослов, містик, поет, публіцист, літературний критик; почесний академік Імператорської Академії наук по розряду письменства (1900 р.). По материнській лінії – онук козацького сотника Василя Сковороди, брата філософа Григорія Сковороди.

Стояв біля витоків російського «духовного відродження» початку ХХ ст. 1869 р. вступив до Московського університету на природниче відділення, через два роки перейшов на історико-філологічне яке закінчив у 1873 р. 1874 р. захистив магістерську роботу у Санкт-Петербурзькому університеті, після чого отримав звання штатного доцента філософії і один семестр читав лекції у Московському університеті. У 1875 р. їздив до Лондона, працював в Британському музеї. Там він познайомився зі спиритизмом та вивчав Каббалу. Після чого мандрував через всю Європу до Єгипту.

Переїхав до Санкт-Петербурга, де став членом Вченого комітету при Міністерстві народної освіти та одночасно викладав в університеті.

У 1880 р. захистив докторську дисертацію. Але так і лишився на посаді доцента. 1881 р. Соловйов прочитав лекцію, в якій закликав помилувати вбивць Олександра II, через що йому на деякий час було заборонено читати публічні лекції. 1882 р. Соловйов залишив свою викладацьку діяльність.

28-30. Спенсер, Герберт. Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд. Т. 1. Основные начала / Г. Спенсер ; под общ. ред. Н. А. Рубакина ; пер. Н. С. Тютчева. – Киев ; Харьков ; Санкт-Петербург : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1899. – [4], 337, [1] с.

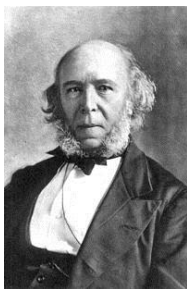
У книзі приплетено:

1) **Спенсер, Герберт. Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд. Т. 2, ч. 1. Основания биологии /пер. с англ. изд. 1898 г. В. А. Герд. – Санкт-**

Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – 456 с.

2) **Спенсер, Герберт. Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд. Т. 2, ч. 2. Основания биологии** /пер. с англ. под ред. Н. Н. Страховского. – Киев ; Харьков ; Санкт-Петербург : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1899. – [4], II, 380 с., 16 табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Герберт Спенсер (1820–1903) – англійський філософ і соціолог вікторіанської епохи британського індустріалізму, один з родоначальників еволюціонізму, ідеї якого користувалися великою популярністю наприкінці XIX ст., засновник органічної школи в соціології, ідеолог лібералізму, адепт захисту природних прав людини, критик утилітаризму. Остаточно затвердив в науковому обігу термін «соціологія». Автор вислову "виживає найпристосованіший".

Джордж Спенсер дав синові домашню освіту, що складалася з основ математики, природознавства, історії та англійської мови. У 13 років у м. Бат біля Лондона Спенсер вивчав канцелярську справу в дядька, який заклав у нього філософський підхід до природознавства.

Відмовився від навчання у Кембриджському університеті. З 16 років працював інженером-будівельником на залізницях Лондона та Бірмінгема.

Після звільнення з залізниці Спенсер захоплюється журналістикою та політологією, розпочинає свою літературну кар'єру.

1845–1853 рр. працював у впливовому на той час фінансовому щотижневнику для представників середнього класу – *The Economist*. З 1848 р. стає його співредактором.

Спенсер публікував численні статті в радикальній пресі того часу (*The Westminster Review*), в яких наполягав на обмеженні ролі уряду як посередника в суспільстві. Він виступав за секуляризацію, скасування законів про бідних, народної освіти, наполягав на знятті всіх обмежень щодо комерції і фабричного законодавства.

1883 р. Спенсера обрали членом філософської секції Французької академії моральних і політичних наук.

Був номінований на Нобелівську премію з літератури в 1902 р., однак, відмовився її отримати.

31-33. Спенсер, Герберт. Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд. Т. 4 Опыты научные, политические и философские : в 3 ч. Ч. 1 / Г. Спенсер ; под общ. ред. Н. А. Рубакина. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – [2], II, 309, [1] с.

У книзі приплетено:

1) Спенсер, Герберт. Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд. Т. 4. **Опыты научные, философские и политические : в 3 ч. Ч. 2** / Г. Спенсер ; под общ. ред. Н. А. Рубакина. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – 265, [1] с.

2) Спенсер, Герберт. Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд. Т. 4. **Опыты научные, философские и политические : в 3 ч. Ч. 3** / Г. Спенсер ; под общ. ред. Н. А. Рубакина. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1900. – 284 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

34-35. Спенсер, Герберт. Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд. Т. 5. **Изучение социологии** / Г. Спенсер ; под общ. ред. Н. А. Рубакина. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – [2], 253, [1] с.

У книзі приплетено: Спенсер, Герберт. Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд. **Воспитание умственное, нравственное и физическое. Разные статьи.** – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (*Бассейная, д. № 3-5*), 1898. – [2], 114, [2], 174, [2] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

36. Спенсер, Герберт. **Данные науки о нравственности** / Г. Спенсер. – Санкт-Петербург : Изд. журн. "Мысль" : Тип. А. С. Суворина (*Эртелев пер., д. 11-2*), 1880. – [2], III, [1], 180, [2] с.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «Серг. Серг. Зарудного. 20 января 1891 г. г. Омск».

Из передови: «Обзор моей программы «Синтетическая Философия» докажет вам, что предлагаемые здесь главы составляют первый отдел сочинения «Основания нравственности», которым заканчивается система».

37. Спенсер, Герберт. Классификация наук. О причинах разногласия с философией Конта : статьи / Г. Спенсер ; пер. Н. Л. Тиблена. – Санкт-Петербург : Изд. Кн. Торговли Н. Л. Тиблена, 1866. – [2], III, [3], 64 с.

Провенієнції: печатка «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «П. Лейкфельдъ. 26 ноября 1881 года».

Цитата з тексту: «В опыте о «Генезисе науки», первоначально напечатанном в 1854 г., я старался показать, что науки не могут быть рационально распределены в линейный ряд. Я представил доказательства, что ни та последовательность, в которую поставил науки Конт (разбору плана которого был отчасти и посвящен опыт), ни другая какая-либо последовательность, в которую науки могли бы быть поставлены, не представляют логической или исторической их зависимости».

38. Спенсер, Герберт. Опыты научные, философские и политические Т. 2 / Г. Спенсер. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – 265, [1] с. – (Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд.).

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

39. Спенсер, Герберт. Опыты научные, политические и философские. Т. 3 / Г. Спенсер. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1900. – 284 с. – (Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд.).

Провенієнції: печатки «Бібліотека У.К.С.Г.У. ім. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

40. Спенсер, Герберт. Основные начала / общ. ред. Н. А. Рубакина ; пер. Н. Тютчева ; под ред. С. Матвеева. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – [2], 160 с. – (Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд.).

Провенієнції: печатки «Бібліотека У.К.С.Г.У. ім. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

41. Спенсер, Герберт. Разные мелкие статьи / Г. Спенсер ; пер. О. Ю. Гофман, В. Лачинова и др. ; под общ. ред. Н. А. Рубакина. – Санкт-Петербург ; Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1899. – [4], 174, [2] с. – (Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд.).

Провенієнції: печати «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови автора: «Некоторые из нижеследующих отрывков содержат в себе такие идеи-тезисы, которые, как мне кажется, не должны остаться забытыми и погребенными в тех периодических изданиях, где они впервые были опубликованы».

42. Струве, Генрих. Введение в философию: разбор основных начал философии вообще : сочинение / Г. Струве. – Варшава : Тип. К. Ковалевского (Королевская, № 29), 1890. – XV, [3], 410 с. – (Энциклопедия философских наук и направлений в связи с введением в философию или философия философии ; ч. 1).

Автор – Доктор философии Иенского и Московского Университетов, орд. Профессор Императорского Варшавского Университета.

Провенієнції: печати «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «П. Лейкфельдъ. 2 Авг. 1890 г.».

Численні читацькі помітки.

Из передови: «Настоящая книга заключает в себе ... *Введение в философию*. О значении и необходимости такой особой науки об основных задачах философии говорится довольно подробно в самом сочинении. К сказанному ниже, я добавлю здесь несколько замечаний, долженствующих оправдать появление именно теперь настоящего труда. По моему глубокому убеждению, хаос, господствующий в настоящее время на поприще философских воззрений, отсутствие твердых основ для рациональной кооперации ученых на этом поприще, бесплодные споры из-за преимуществ или исключительной научности того или другого направления, произвольное смешение личных, или господствующих в той или другой среде взглядов, с научностью и истиною вообще, – все эти и многие другие недостатки современного философствования могут быть постепенно устранены только при добросовестном изучении начал философии вообще, на основании историко-критического разбора настоящего характера философии, ее задач и появившихся до сих пор попыток их разрешения».

Генріх Струве (1840–1912) – російсько-польський філософ.

Навчався у гімназіях у Варшаві і Петрикові, а у 1858–1862 рр. в університетах Тюбінгена, Гейдельберга, Ерлангена, Геттінгена, Задля, Лейтцига і Єни. 1862 р. захистив у Юнацькому університеті дисертацію на ступінь доктора філософії, і у лютому 1863 р. був призначений ад'юнктом-професором логіки Варшавської Головної школи, а у листопаді 1864 р. став ад'юнктом-професором філософії цієї школи. У зв'язку з реформуванням Головної школи в Імператорський університет у 1870 р. він знову отримав докторський ступінь у Москві і у 1871 р. став ординарним професором філософії Варшавського університету. Викладав до 1903 р., після чого вийшов у відставку і виїхав до Англії.

43. Трубецкой, Сергей. Метафизика в Древней Греции / Кн. С. Трубецкой. – Москва : [Тип. Э. Лисснера и Ю. Романа (Воздвиженка, Крестовоздвиж. пер., д. Лисснера)] : Состав изд. у А. Ланг (Кузнецкий мост, д. кн. Гагарина), 1890. – VII, [1], 508, [2] с.

Присвята: «Посвящается моей матери Княгине Софье Алексеевне Трубецкой».

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «П. Лейкфельдъ. 13 Июня 1890 г.».

Зі вступу: «Настоящий труд представляет собою изложение элементарной метафизики в той конкретной исторической форме, в какой она была раскрыта философией древних греков. В этой философии человеческая мысль совершила определенный законченный круг развития. Греческая метафизика является нам как связное органическое целое. Изучая ее, мы усваиваем ряд метафизических положений, которые, при сравнении с последующими открытиями умозрения, являются основными и вместе простейшими, элементарными. Поэтому изучение классической философии лежит в основании изучения философии вообще, в основании всякого правильного философского образования. Это школа, в которой созрела европейская мысль и которую должен пройти всякий желающий философствовать, всякий, желающий объективно обсуждать и понимать современные, более сложные вопросы и задачи умозрения».

Сергій Миколайович Трубецький (1862–1905) – релігійний філософ, публіцист і громадський діяч з родини Трубецьких, професор і ректор Імператорського Московського університету. 1881 р. вступив до юридичного факультету Московського університету, та через два тижні перейшов на історико-філологічний факультет.

У 1885 р. він закінчив Московський університет,

отримав ступінь кандидата і залишився на кафедрі філософії для підготовки до професорського звання. Склав магістерські экзамени, з 1888 р. у якості приват-доцента почав читати лекції з історії Стародавньої філософії.

У 1890 р. захистив магістерську роботу і отримав ступінь магістра філософії, а у 1900 р. – докторську, йому присвоїли ступінь доктора філософських наук, отримав посаду екстраординарного професора на кафедрі філософії історико-філологічного факультету; з 1902 р. – ординарний професор. Трубецький читав майже всі історико-філологічні курси. Професорську діяльність він поєднував з дослідницькою і публіцистичною діяльністю.

1902 р. йому присвоїли чин статського радника. Влітку 1903 р. як керівник історико-філологічного студентського товариства очолив його екскурсію для вивчення Стародавньої Греції – першу масову екскурсію студентів з Росії. У 1904 р. отримав орден Спасителя 4-го ступеня.

Разом з Лопатіним редагував журнал «Вопросы философии и психологии» (1900–1905 рр.). З 1900 р. був членом гуртка «Беседа» – пропартійне об'єднання. У 1904 р. на прохання керівників першого легального Земського з'їзду написав пояснювальну записку, що лягла в основу реформ. На початку червня 1905 р. від імені делегації лібералів – вперше у російській історії – говорив про необхідність народного представництва.

2 вересня 1905 р. Рада університету обрала 43-річного Трубецького ректором Московського університету. Щоправда це не зупинило студентські заворушення і, 22 вересня новий ректор прийняв рішення закрити університет. Це ще більше розпалило обстановку, проте радикали втратили майданчик для своїх зустрічей.

44. Фалькенберг. История новой философии от Н. Кузанского (XV в.) до настоящего времени / Фалькенберг ; пер. студ. СПб. Ун-та со 2-го нем. изд. под ред. А. И. Введенского. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова (Надеждинская, 43), 1894. – XII, 587, [1] с. – В прил.: Объяснительный словарь важнейших философских терминов. – Библиогр. в начале глав. – Имен. указ.: с. 572-586.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із «Предисловия к первому изданию»: «Настоящий очерк должен служить как учащимся – в качестве введения к университетским чтениям, пособия для репетиций и для замены студенческих записок, так и более широкому кругу образованных людей, которому он должен помочь ориентироваться в науке».

Від редактора перекладу: «Из всех иностранных сочинений по истории новой философии я предпочел книгу Фалькенберга по следующим причинам: прежде всего я имел в виду чисто учебные цели – необходимость снабдить наше студенчество хорошим руководством и изгнать таким путем при преподавании философии употребление литографированных записок; а вместе с тем ... я, принимая в расчет скудость русской литературы по истории философии, хотел выбрать для перевода такую книгу, которая удовлетворяла бы требованиям не одних лишь учащихся. ... Вся прибыль от распродажи этой книги, которая останется за покрытием типографских расходов, назначена в пользу Общества вспомоществования недостаточным студентам С.-Петербургского Университета».

45. Фалькенберг, Рихард. История новой философии (от Николая Кузанского до нашего времени) = (Geschichte der neueren Philosophie) / Р. Фалькенберг ; новый рус. пер. со 2-го нем. изд. И. Иноземцева. – Санкт-Петербург : Изд. И. Перевозникова и И. Комелова : [Тип. А. Якобсона Насл. (Вас. Остр., 7 линия, д. № 4)], 1898. – VI, [2], 632 с. – В прил.: Словарь важнейших философских терминов (с. 563-582); Программы по философии для самообразования (с. 583-587). – Рус. библиогр.: с. 589-622. – Имен. указ.: с. 623-632.

Автор – ординарный профессор Эрлангенского университета.

Провенієнції: печатка «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «Е.Ч.»; власницький автограф на форзаці «Е. Черн(?). 22/X.97).

Із передмови перекладача: «Достоинства труда Фалькенберга, дающего обстоятельное знакомство с ходом новейшей истории, общепризнаны. Не говоря уже о большом успехе на родине, книга его переведена на английский язык, а у нас в России стала учебным руководством в университетах и кроме того рекомендуется во всех программах для самообразования».

Зі вступу: «Ни для какой науки основательное изучение истории не имеет такого значения, как для философии. Подобно общей истории, философия, с одной стороны, соприкасается с точными науками, с другой же – имеет много общего с искусством: с первыми у ней общее – методичность работы и цели изучения, со вторым – интуиция и стремление одним взглядом обнять все существующее. Опытном не так легко подкреплять метафизические идеи, как физические гипотезы, но не так легко и разбивать их».

*Richard Falkenberg (1851–1920) – немецкий философ.
Был профессором в Эрлангене, автор довольно популярного
пособника з історії новітньої філософії "Geschichte der neueren
Philosophie seit N. Cusanus" - Lpz., 1886).*

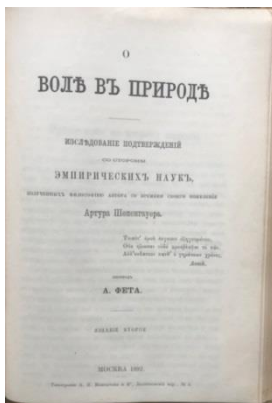

46. Шопенгауэр А. Новые афоризмы: отдельные, но в систематическом порядке изложенные мысли о различных предметах 1810–1860 гг. / А. Шопенгауэр ; пер. с нем. Р. Кресин. – Харьков : Изд. Б. Н. Попова : [Тип. и Литогр. Зильберберг (Рыбная ул., дом № 30-й)], 1898. – [2], II, [4], 196 с.

Приплетено до: **Ватсон Э. К. Артур Шопенгауэр. Его жизнь и философская деятельность / Э. К. Ватсон. – 2-е изд. – Санкт-Петербург, 1893. – 72, VIII с., 1 портр.**

Епіграф: «Счастлив тот, кто, целый день набегавшись, придет к вечеру. Петрарка. Об истинной мудрости».

Из передови перекладача: «Новые афоризмы, предлагаемые здесь благосклонному вниманию читателей, взяты нами из четвертого тома посмертных сочинений его, изданных под ред. Э. Гризенбаха по рукописям философа, хранящимся в Королевской Берлинской библиотеке. – Известно, что Шопенгауэр считал философию родом искусства. Этот взгляд отразился как на способе изложения, так и на форме всех сочинений его. Одну и ту же идею он, подобно художнику, выражал в бесчисленном множестве вариантов. И как художник бывает неистощим в своих этюдах, так и Шопенгауэр был неисчерпаем в выражении своих философских идей. Афоризмы Шопенгауэра можно, поэтому, рассматривать как философские этюды, в которых он на тысячу ладов выражает основные идеи своего мирозерцания. Написанные в разные эпохи его жизни и отличаясь разнообразием стиля, эти афоризмы тем не менее носят на себе печать внутреннего единства. – Из 700 афоризмов, вошедших в четвертый том немецкого издания, мы предлагаем пока 300; остальные, уже готовые в переводе, предполагаем издать в ближайшем будущем».

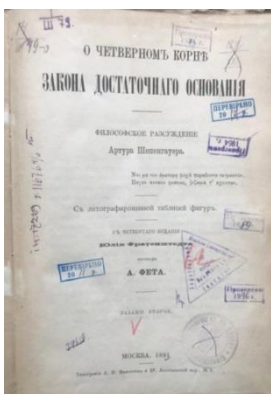

47. Шопенгауэр, Артур. О воле в природе: исследование подтверждений со стороны эмпирических наук, полученных философией автора со времени своего появления / А. Шопенгауэр ; пер. с нем. А. Фета. – 2-е изд. – Москва : Тип. А. И. Мамонтова и К^о (Леонтьевский пер., № 5), 1892. – [4], XIX, [1], 138 с.

Приплетено до: **Шопенгауэр А. О четверном корне закона достаточного основания. – Москва, 1891.**

Из передови автора до другого видання: «Я дожил до радости иметь возможность приложить направляющую руку и к этому небольшому произведению, по истечении 19 лет; и она была тем сильнее, что

оно для моей философии особенно важно. Ибо, исходя от чисто эмпирического, от замечаний свободных, следующих за нитью своих специальных знаний, естествоиспытателей, я дохожу здесь непосредственно до ядра моей метафизики и представляю таким образом в некотором смысле пробный отчет основной моей догмы... Улучшения, представляемые этим новым изданием, почти полностью совпадают с добавлениями, так как из прежнего не выпущено ничего достойного упоминания, а вставлены напротив многочисленные и отчасти значительные прибавления. Но и вообще это хороший знак, что книжная торговля потребовала второго издания этого сочинения; так как это указывает в общем на интерес к серьезной философии...».

48. Шопенгауэр, Артур. О четверном корне закона достаточного основания: философ. рассуждение / А. Шопенгауэр ; с 4-го изд. Юлия Фрауенштедта пер. с нем. А. Фета. – 2-е изд. – Москва : Тип. А. И. Мамонтова и К° (Леонтьевский пер., № 5), 1891. – IX, [1], 155, [1] с., 1 литогр. табл. фигур.

У книзі приплетено: **Шопенгауэр, Артур. О воле в природе: исследование подтверждений со стороны эмпирических наук.** – Москва, 1892. – 138 с.

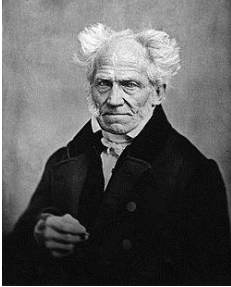
Провенієнції: печатки «Библиотека

Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Книжный магазин № 4 Харьковского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Присвята: «**Николаю Николаевичу Страхову.** В предисловии вашем к переводу главного сочинения Шопенгауэра, *Мир как воля и представление* (ныне распроданному), есть указание, что читателю необходимо познакомиться и с предварительным сочинением философа *О четверном корне достаточного основания*. Предлагаю теперь читателям перевод и этого сочинения и посвящаю его Вам. К нему я присоединил и перевод *Воля в природе*, где Шопенгауэр со всевозможных умственных поприщ собрал подтверждения своему «метафизическому открытию». При Вашей любви к Шопенгауэру, уверен, что делаю Вам удовольствие, ставя Ваше имя на этой книге, которая притом явится перед ... читателями в ту минуту, когда просвещенные люди всего света готовы воздвигнуть памятник мыслителю 19-го века в столетнюю годовщину его рождения».

Из передмови автора до другого видання: «Это элементарное философское рассуждение, появившееся впервые в 1813 г., когда я приобрел им докторскую степень, стало позднее основанием всей моей системы. Ради этого оно не должно отсутствовать в книжной торговле; как это, вполне мне неведомо, было в течение четырех лет. Но отправлять снова подобный юношеский труд со всеми его пятнами и ошибками в свет казалось мне непростительным. ... Поэтому, насколько это было возможно, я исправил

предлежащую юношескую работу и должен даже, при кратости и неверности жизни, смотреть как на особенное счастье, выпавшее мне на долю, что я на шестидесятом году исправляю написанное мною на двадцать шестом. При этом однако моим намерением было общаться снисходительно с моим молодым человеком и насколько это возможно позволять ему говорить и даже договаривать до конца».

Артур Шопенгауер (1788–1860) – німецький філософ-ірраціоналіст, відомий своїм вченням про безособову несвідому світову Волю та песимізмом.

У 1799 р. Артур розпочав навчання в приватній школі. Через 4 роки вирушив з батьками в подорож Європою. Оволодів англійською, французькою мовами, а також давньогрецькою і латиною. Після цього навчався торгівлі в Данцигу й Гамбурзі.

У 1805 р. батько Артура загинув, син з матір'ю переселилася у Веймар, де відкрили салон. Глибоко вражений смертю батька, майбутній філософ певний час займався комерційною діяльністю, яка була йому глибоко огидною.

У 1809 р. він отримав у спадок третину батькової власності та вступив до Геттінгенського університету, на медичний факультет, а під впливом Г. Е. Шульца зацікавився філософією. В цей час критикував вчення Канта, підтримував стосунки з Гете. У 1811 р. він переселився до Берліна. Значний вплив на Артура справили положення з Вед, Упанішад і буддійських писань, які він цитував на підтримку власних поглядів. Через два роки Шопенгауер випустив свою першу філософську роботу: «Про чотириакісний корінь достатньої основи». Навесні 1814 р. переселився до Дрездена, де написав головну свою працю «Світ як воля і уявлення» (1818 р.). Його книги погано продавалися, але філософ розглядав це як доказ своєї правоти.

Вирушив до Італії в 1820 р., а по поверненню, з 1820 по 1831 рр. працював у Берліні приват-доцентом. Тут проявилися характер філософа і його безкомпромісність у поглядах на філософію – викладаючи, він спеціально ставив свої лекції в розкладі на години, коли читав Гегель. Студенти переважно віддавали перевагу останньому (вчення Гегеля тоді саме стало «ядром» європейської філософії). Шопенгауер не на жарт гнівався і не приховував свого презирства до Гегеля. У 1839 р. видав працю «Про свободу волі», яка уточнювала ідеї «Світу як волі і уявлення» і була премійована Норвезьким королівським науковим товариством в Дронтхаймі. В 1844 р. він перевидав «Світ як волю і уявлення» з об'ємними коментарями. Був противником революції 1848–1849 рр., однак цей час виявився сприятливим для сприйняття його «похмурих» ідей.

Шопенгауер згодом покинув викладацьку діяльність і жив самотньо у Франкфурті-на-Майні з пуделем на кличку Атма. В той же час листувався зі своїми учнями, слідкуючи за поширенням свого вчення. Наприкінці життя філософія Шопенгауера стала привертати увагу суспільства.

ФІЛОСОФСЬКІ СИСТЕМИ ТА ПОГЛЯДИ

49. Огюст Конт и позитивизм : статьи / Д. С. Милль, Г. Спенсер, Л. Уорд ; пер. Н. Н. Спиридонова. – Москва : Изд. маг. «Книжное Дело» : Типо-литогр. Высочайше утвержд. Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о (Пименовская ул., собств. дом), 1897. – XII, 331, [1] с. – Библиогр.: с. X-XII.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Книжный магазин А. Д. Карчагина в Харькове», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

У змісті: Огюст Конт и позитивизм : в 2 ч. / Дж.-Ст. Милль; О причинах моего несогласия с Огюстом Контом / Г. Спенсер; Краткий обзор позитивной философии Огюста Конта / Л. Уорд.

Від перекладача: «В 1898 г. исполнится сто лет со дня рождения Конта, творца Позитивной Философии, курс которой впервые стал выходить томами с 1830 г. ... С научной точки зрения учение Конта в настоящее время так хорошо разобрано и оценено, а наука настолько шагнула дальше и обогнала многие его выводы и предположения, показав их ошибочность и несостоятельность, что нельзя бояться никакого вредного влияния учений Конта на дисциплину ума. С политической точки зрения учение Конта также утратило всю свою пикантность современности... А между тем знакомство с системой Конта крайне интересно и поучительно, так как она более всех предшествующих ей систем приближается к идеалу истинной философии».

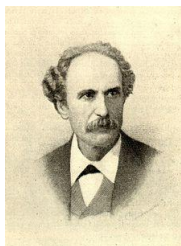
50. де Лавеле, Эмиль. Современный социализм / Э. де Лавеле ; пер. с фр. под ред. М. А. Антоновича. – Санкт-Петербург : Изд. А. Ф. Зандрок : Тип. М. М. Стасюлевича (Вас. Остр., 2 лин., 7), 1882. – [4], 385, [1]с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Цитата з тексту: «Политическая экономия, которую я назвал бы ортодоксальною, т. е. эта наука в том виде, как ее понимали и излагали отцы ее, Адам Смит, Ж. Б. Сэй и их последователи, казалась окончательно установившеюся. Подобно римской церкви, она имела свое *credo*, свой *символ веры*. Некоторые истины ее казались так прочно установленными, так неопровержимо доказанными, что их принимали как догматы. .. В настоящее же время экономические догматы встречают противников более опасных. В Германии – это целая школа

профессоров политической экономии, называемых поэтому Katheder-Socialisten, т. е. «социалистами кафедры». ... Новая политическая экономия иначе, чем старая, понимает основание, метод, назначение и выводы науки».

Еміль Луїс Віктор Де Лавеле (1822–1892) – бельгійський економіст, соціолог і публіцист. Був одним із співзасновників Міжнародного інституту прав у 1873 р.

Навчався в Лувенському католицькому університеті, а потім у Генті, де потрапив під вплив Франсуа Гює, філософа та християнського соціаліста. У 1844 р. він отримав премію за есе про мову та літературу Провансу. У 1847 р. він опублікував *L'Histoire des rois francs*, а в 1861 р. – французький переклад «Пісні про Нібелунгів». Хоча він ніколи не втрачав інтересу до літератури та історії, але його найважливіша робота була в галузі економіки.

Він був одним із групи молодих юристів, лікарів і критиків, учнів Гює, які збиралися раз на тиждень для обговорення соціальних та економічних питань і, таким чином, мали змогу опублікувати свої погляди на ці теми. У 1859 р. деякі статті Лавеле в *"Revue des deux mondes"* заклали основу його репутації як економіста.

1864 р. був обраний на посаду кафедри політичної економії Льєжського державного університету, згодом став президентом Товариства громадської моралі, аболіціоністської організації, яка виступала проти проституції. 1891 р. він отримав статус спадкового дворянства та титул барона. Головні праці Лавеле відносяться до галузі політичної економії, у якій він виступає видним представником історико-реалістичної школи. Кожне явище народного господарства він вивчав у зв'язку з усіма явищами місця і часу, звичаями, рівнем знань, фізичною силою населення, його трудовими навичками, релігійними віруваннями, характером і спрямуванням зовнішньої і внутрішньої політики. У своїй роботі "Сучасний соціалізм" Лавеле наполягав на нерозривному зв'язку найважливіших ідей соціалізму з усіма основами сучасної європейської соціалізації і насамперед з християнством.

51. Лассаль, Фердинанд. Сочинения : в 2 т. Т. 1 / Ф. Лассаль ; пер. В. Зайцева. – Санкт-Петербург : Изд. Н. П. Полякова : в тип. Н. Неклюдова (*Офицерская, № 7-14*), 1870. – [2], II, [2], 475, [5] с., 1 портр.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Від видавця: «Оценка личности подобной Лассалю, влияние которого так сильно в Германии и до сих пор, пока донельзя трудно; материалов для этого очень мало; некоторые из них чрезвычайно трудно

добыть, так как частью они находятся в руках лиц близких к Лассалю и не обнародованы, частью же хотя и обнародованы, но сделались библиографической редкостью».

Фердинанд Лассаль (1825–1864) – німецький політичний діяч, мислитель. Лідер німецьких соціалістів. Основоположник течії в німецькому робітничому русі, названої його іменем.

Вивчав філософію у Вроцлаві, Берліні. У 1848–1849 рр. розпочав свою політичну діяльність, вступивши до революційної групи, яка об'єднувалася навколо «Нової Рейнської газети». Брав участь у революції 1848 р.

У 20 років він зустрів в Берліні Софі графиню фон Хауфельдт. Вона шукала способи розлучитися з чоловіком. Лассаль взявся за роботу і після тривалих досліджень у галузі права представляв її інтереси в 36 судах протягом дев'яти років (з 1846 по 1854 рр.). Завдяки вражаючому для того часу процесу Лассаль здобув популярність і значні статки в німецькомовному світі. Софі фон Хауфельдт запропонувала Лассалю пенсію з вдячності. У 1856 і 1857 рр. він жив у будинку графині в Дюссельдорфі.

Наприкінці 1858 р. Лассалю вдалося отримати постійне місце проживання в Берліні. Він знову вивчав свого улюбленого філософа Геракліта і написав деякі зі своїх найважливіших творів.

В 1863 р. заснував «Загальну німецьку робітничу спілку» – першу Соціалістичну партію Німеччини. Ідея соціалізму Лассалю була орієнтована на кооперативи та пруську національну державу. Роблячи це, він вступив у протиріччя з вченням Карла Маркса та Фрідріха Енгельса, яке було революційним та інтернаціональним за своєю спрямованістю.

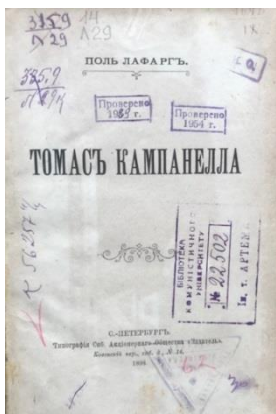

52. Лассаль / под ред. В. В. Чуйко. – 2-е изд., доп. – Санкт-Петербург : Изд. книгопродавца В. И. Губинского : [Тип. и Литогр. В. А. Тиханова (Садовая, № 27)], 1889. – [2], 254, [2] с. – (Европейские писатели и мыслители). – В содерж.: Новейшие материалы к биографии Лассалю; Фердинанд Лассаль, биография; Лессинг; Автобиография; Итальянская война и задачи Пруссии.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитати з біографії Лассалю: «Несмотря на кажущееся обилие материалов для биографии Ф. Лассалю, многое в его жизни остается до сих пор не выясненным»; «Мы не имеем ни права, ни желания рассматривать Лассалю, как политического деятеля и агитатора. Но вот человек, который в свое время играл значительную политическую роль, который, без всякого сомнения повлиял на политику князя Бисмарка, – этот человек был

замечательный, почти гениальный ум, от которого Европа вправе была ожидать не только значительной деятельности в области политики, не только значительного общественного влияния, но также и первоклассных умственных трудов, которые дали бы ему одно из певенствующих мест в современной немецкой литературе».

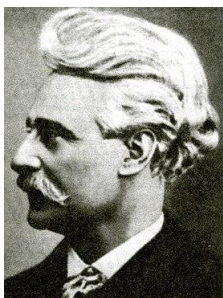

53. Лафарг, Поль. Томас Кампанелла / П. Лафарг. – Санкт-Петербург : Тип. СПб. АО "Издатель" (Ковенский пер., соб. д., № 14), 1898. – [4], 76 с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з біографічного нарису: «Перенесемся в Италию, отечество Иоахима Флориса, святого Франциска Ассизского и Дольчино, отправимся на родину первого из них, в Калабрию, которая, как и вся южная Италия, с конца XV столетия изнывала под игом Испании. Там родился один из двух первых великих утопистов – Томазо (Томас) Кампанелла, 5-го сентября 1568 г. ... Уже в детстве он отличался необыкновенно ранним развитием: тринадцати лет он мог экспромтом говорить речь на любую заданную ему тему, и с этим, так ценным в средние века даром слова он соединял страстную любовь к философским занятиям. Уже тогда углубился он в чтение «Summa» св. Фомы Аквинского; это сочинение должно было подействовать решающим образом на его призвание».

Цитата із закінчення книги: «“Царство солнца” находится у всех перед глазами, и Кампанелла приглашает все земные народы производить сообща все, что требуется для материального, духовного и нравственного развития человека, “чтобы снова наступил золотой век”».

Поль Лафарг (1842–1911) – французський політичний діяч, марксист, зять Карла Маркса.

Народився в місті Сантьяго-де-Куба (Куба в той час належала Іспанії), в родині крамаря власника кавових плантацій на Кубі. Статки родини дозволили Полю навчатися у Сантьяго, а потім у Франції. Лафарг закінчив лицей у Тулузі і вступив до Вищої медичної школи в Парижі. Там він почав інтелектуальну і політичну кар'єру. У 1865 р. за участь у студентській демонстрації проти Другої імперії Лафарга виключили з Вищої медичної школи і навчання він закінчив у Лондоні, де познайомився з Карлом Марксом. У 1868 р. одружився з його донькою Лаурою. У Лондоні Лафарг став членом Генеральної ради Першого Інтернаціоналу, в якому представляв Іспанію. Щоправда йому не вдалося встановити зв'язки з групами робітників, бо Іспанія на той час була оплотом анархізму.

У 1870 р. повернувся до Парижу, але після падіння Паризької Комуни був змушений тікати до Іспанії. Оселившись у Мадриді, Лафарг розповсюджував ідеї марксизму, писав статті для газети «La Etapсірасіон», у яких висловлював ідеї щодо радикального скорочення робочого дня.

У 1872 р., після публічної критики La Etapсірасіон проти нової анархічної Федеральної ради, Федерація Мадрида виключила підписантів цієї статті, які незабаром ініціювали Нову Мадридську Федерацію, групу обмеженого впливу. Останньою діяльністю Лафарга як іспанського активіста було представлення групи марксистської меншини на Гаазькому конгресі 1872 р., який ознаменував кінець Першого Інтернаціоналу як об'єднаної групи всіх комуністів.

Протягом 1873–1882 рр. Пол Лафарг жив у Лондоні і уникав медичної практики, оскільки втратив у неї віру після смерті трьох своїх дітей. Він відкрив фотолітографічну майстерню, яка не приносила доходу. Завдяки Енгельсу він відновив зв'язки з французьким робітничим рухом, після того, як той почав відновлюватись після репресій Адольфа Тьєра в перші роки Третьої республіки.

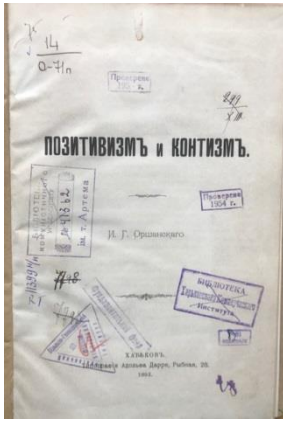
З 1880 р. він працював редактором французької соціалістичної газети L'Égalité. У тому ж році і в цьому виданні Лафарг опублікував першу чернетку «Права бути ледачим». У 1882 р. він почав працювати в страховій компанії, що дозволило йому повернутися до Парижу та брати активну участь у соціалістичній політиці Франції. Разом з Жюлем Гедом і Габріелем Девілем він керував діяльністю новоствореної Французької робітничої партії (Parti Ouvrier Français; POF), і до самої смерті лишався її найповажнішим теоретиком. Він також брав участь у громадських заходах, таких як страйки та вибори, і кілька разів був ув'язнений.

У 1891 р., незважаючи на перебування під вартою поліції, він був обраний до французького парламенту від Лілля, будучи першим французьким соціалістом, який зайняв таку посаду.

У 1908 р. після конгресу в Тулузі різні соціалістичні течії були об'єднані в єдину партію. Лафарг виступав проти соціал-демократичного реформізму.

Протягом останніх років Лафарг уже почав нехтувати політикою, живучи на околиці Парижу в селі Дравей, обмежуючи свій внесок низкою статей і есе, а також час від часу спілкуючись з деякими з більш відомих соціалістичних активістів.

Поль Лафарг та його дружина Лаура неодноразово заявляли, що коли настане старість, вони закінчать життя самогубством. Що і зробили 25 листопада 1911 р., прийнявши ціаністий калій.

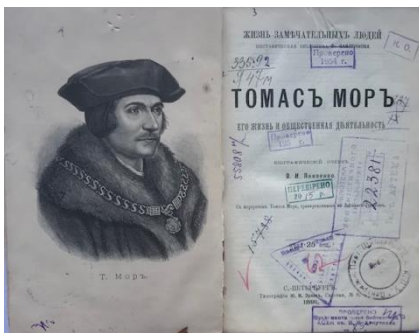
54. Оршанский И. Г. Позитивизм и контизм / И. Г. Оршанский. – Харьков : Тип. А. Дарре (*Рыбная, 28*), 1893. – V, [1], 148 с.

Эпиграф: «Природа слишком сложна, ... ум человека слишком слаб... и притом же склонен представлять все в простейшей форме... потому всякая попытка подвести всю природу под один общий закон всегда остается тщетной... даже для самого гениального ума. Огюст Конт».

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «...основная мысль, побудившая автора настоящего этюда представить критическое изложение Контовской философии, разложив ее на ее основные элементы, на позитивизм, составляющий общее достояние века, и контизм, как субъективный продукт гения Конта и его эпохи».

Цитата з тексту: «Курс позитивной философии Огюста Конта представляет собой первую и пока единственную попытку философской и синтетической обработки основ естествознания, включая сюда и науку о человеке и обществе».

55. Яковенко В. И. Томас Мор. Его жизнь и общественная деятельность : биограф. очерк / В. И. Яковенко ; портр. гравир. в Лейпциге Гедоном. – Санкт-Петербург : Тип. Ю. Н. Эрлих (*Садовая, № 9*) : Обертка печ. в Тип. Т-ва «Обществ. Польза» (Б. Подъяч., 39), 1891. – 87, [1] с., 1 портр. – (Жизнь Замечательных Людей : биограф. б-ка / Ф. Павленков). – Библиогр.: с. 4 (9

назв.).

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Соболев».

Цитати з другої глави «Гуманисты и характеристика Мора, сделанная Эразмом»: «В Англии среди гуманистов выделялись особенно Джон Колет и Томас Мор. Последний приобрел мировую известность. ... здесь мы считаем уместным дать общий абрис этого, по истине, великого человека, и еще более, быть может, великого характера и воспользуемся для этой цели прелестным портретом Т. Мора, нарисованным другом его Эразмом, в письме к Гуттену, написанном по просьбе последнего описать ему личность Т. Мора.

✓ «Мор не велик ростом, но и не слишком мал. Он сложен вполне пропорционально и не страдает никакими физическими недостатками. ... глаза синевато-серые с пятнышками; такие глаза указывают обыкновенно на выдающийся ум и считаются у англичан особенно красивыми. Его лицо часто озаряется улыбкой и вообще оно служит верным зеркалом его внутренних качеств, его веселого и любезного нрава...».

✓ «Я не видал человека, который был бы так не требователен в пище, как Мор...».

✓ «Голос у него не сильный и не слабый; он говорит отчетливо, ясно. Он по-видимому не чувствует особенной любви к пению, но музыка доставляет ему большое наслаждение».

✓ «Он любит простоту, не носит ни шелка, ни пурпура, ни золотых цепей. Просто изумляешься, как мало он заботится о разных формальностях...».

✓ «Мор как бы создан для дружбы. Он крайне отзывчив на дружеские чувства, обнаруживаемые к нему, не слишком педантичен в выборе друзей, снисходителен к ним и весьма постоянен в своих отношениях...».

✓ «Мору совершенно чужды всякие стремления к грязной наживе, из своих доходов он откладывает часть для детей, а остальное раздает щедрой рукой...».

✓ «В течение нескольких лет Мор был судьей в Лондоне по гражданским делам; это – служба не тяжелая, но весьма почетная. Никто не рассмотрел столько жалоб, как он и никто не был бескорыснее его. Совершенно естественно поэтому, что он сделался скоро всеобщим любимцем в городе...».

✓ «Теперь я перейду к его научным занятиям, которые сделали меня для него, а его для меня столь дорогим человеком. ... «Утопию» он написал с целью показать, в чем следует искать причину дурного состояния государства, имея впрочем в виду главным образом Англию...».

✓ «Мор – искренне набожный человек, но он крайне далек от всякого суеверия. У него есть часы, когда он молится, но он молится не по одной привычке, а от полного сердца. С друзьями он говорит о будущей жизни и слова его проникнуты действительным убеждением и возвышенными надеждами. Таким же является он и при дворе».

Таков Т. Мор, такова его внутренняя и внешняя физиономия. Этот прекрасный портрет делает излишним, с нашей стороны, синтез его жизни, разные стороны которой мы рассматриваем в последующих главах».

56. Вагнер, Адольф. О научном мышлении и популяризации в науке = Über wissenschaftliches denken und über populäre wissenschaft / А. Вагнер ; пер. с нем. Э. К. – Санкт-Петербург : Изд. Б. Н. Звонарева : [Тип. И. Н. Скороходова (Надеждинская, 43)], 1900. – 36 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Коммунистического Университета ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сілськогосподарський інститут».

Цитата з тексту: «Всякий, желающий говорить или писать о научно-теоретических вопросах, должен был бы, собственно говоря, принести сначала нечто вроде научной исповеди; указать на колорит, т. е. на принципы и основоположения своего мышления, а также на то, с какими требованиями он приступает к научной работе. Такого рода исповедь, если бы все ее приносили, по многим причинам имела бы важное значение. Прежде всего такой прием заставил бы каждого исследователя уяснить самому себе свои основные воззрения, что мы встречаем далеко не у всех, но что в большинстве случаев было бы весьма для них полезно. Кроме того, слушатель или читатель знал бы тогда заранее, на какой ступени научности стоит мыслитель...».

Адольф Вагнер (1835–1917) – німецький економіст і політик, провідний катедерсоціаліст (академічний соціаліст) і вчений у галузі державних фінансів, а також прихильник аграрності. Його іменем названо закон зростання активності держави.

Народився у родині університетського професора, фізіолога та лікаря Рудольфа Вагнера, брат географа та картографа Германа Вагнера.

Після закінчення школи, Адольф вивчав економіку та у 1857 р. захистив докторську дисертацію в Геттінгенському університеті. Після цього, з 1858 по 1863 рр., викладав у Вищій комерційній школі (нім. *Handelsakademie Wien*), що у Відні. Через розбіжності з фінансових питань з Лоренцем фон Штайном був змушений покинути школу.

Згодом викладав в Гамбурзі, де у 1865 р. очолював кафедри етнографії, географії та статистики у Дерптському університеті (зараз місто Тарту, Естонія). А. Вагнер став послідовником політики Отто фон Бісмарка. З 1869 р. Вагнер очолював кафедру Камеральних наук в Фрайбурзького університету в герцогстві Баден, а з 1870 р. – кафедру суспільних наук в Берлінському університеті – одному з найкращих вищих навчальних закладів

того часу. Саме у Берліні Адольф Вагнер досягнув найбільших успіхів, став одним із найбільш відомих економістів.

Вагнер був однією з провідних фігур Центрального комітету консерваторів (ЦКК), створеного в 1881 р. Невдовзі у ЦКК сформувався антисемітський берлінський рух, у якому він працював, зокрема, з Адольфом Штоккером.

Для виборів до рейхстагу 1884 р. Вагнер сформулював програму, в якій він виступав на користь монархії та проти парламентаризму, закликав до суворого регулювання та контролю над економікою, зокрема, біржових податків.

З 1882 по 1885 рр. Вагнер був членом Палати представників Пруссії, з 1910 р. – членом Палати лордів Пруссії.

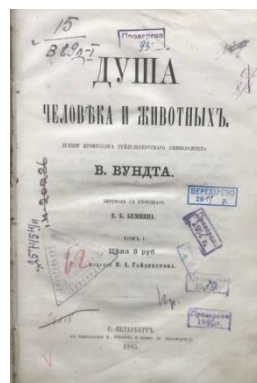
Лише восени 1916 р., у віці понад 80 років і після чотирьох з половиною десятиліть роботи професором Берлінського університету ім. Ф. Вільгельма, Вагнер залишив викладацьку діяльність через хворобу очей. Його наступниками були призначені Вернер Зомбарт і Герман Шумахер.

57. Вундт В. Душа и мозг : пер. с нем. / В. Вундт. – Одесса : Изд. «Междунар. Б-ки» : Тип. Исаковича (уг. Дерibas. и Гаванной ул., с. д., № 10), 1895. – 46, [2] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «Голубь 18 30/IV 98».

Цитата з тексту: «Как в политической жизни неожиданный успех нередко порождает преувеличенную оценку достигнутого или вызывает обманчивые надежды на будущие успехи, так и в науке за блестящими открытиями большей частью следуют преувеличенные представления о размерах достигнутого познания. Зато непосредственно следующая эпоха тем более склонна предаваться столь же чрезмерному отчаянию. В области физиологических исследований вряд ли была эпоха более благоприятная для подобных сангвинических самообольщений, чем середина 17 столетия».

58. Вундт В. Душа человека и животных : лекции. Т. 1 / В. Вундт ; пер. с нем. Е. К. Кемница. – Санкт-Петербург : Изд. П. А. Гайдебурова : Тип. Н. Тиблена и Комп. (Н. Неклюдова), 1865. – [6], IV, IX, [1], 564, 28, 6 с. : рис., схемы.

Автор – Профессор Гейдельбергского Университета.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; на форзаці рукописний екслібрис «Библиотека Н. И. Соболева. Отдел

II. № 33».

Читацькі помітки.

Від видавця: «Представляя в русском переводе первый том сочинения В. Вундта, считаем необходимым обратить внимание читателей на содержание второго тома, помещенное в конце книги. Как ни интересен и сам по себе этот первый том ... – глубокий смысл его раскроется еще яснее при знакомстве с содержанием второго. Читатели увидят, что это не отрывочное исследование натуралиста, а целая система, охватывающая все явления жизни как физической, так и нравственной. Первый том – только фундамент громадного здания, построенного Вундтом».

Из передмови автора: «С тех пор, как философия оставила свое смелое предприятие, которое надеялась исполнить при помощи умозрения, все более и более утверждается мысль, что только опытные науки могут дать философии плодородную почву. Но по мере того, как философия снова обращается к опыту, на первый план выдвигается та философская наука, которая более других отличается эмпирическим характером, т. е. психология».

59. Вундт, Вильгельм. Основания физиологической психологии / В. Вундт ; пер. и доп. по новейшим исслед. В. Кандинского. – Москва : Изд. Н. А. Абрикосова : Тип. М. Н. Лаврова и К° (Леонтьев. пер., собст. дом), 1880. – [2], VI, 1038 с., 157 рис.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «?».

Численні читацькі помітки.

Від перекладача: «Труд, перевод которого предлагается публике, не нуждается в рекомендации. Авторитет Вильгельма Вундта (бывшего проф. в Гейдельберге, теперь проф. в Лейпциге), как физиолога и психолога в настоящее время признан всеми в Германии и во Франции, так что трудно найти хотя бы одно сочинение по психологии, где не занимало бы значительного места изложение или, частью, оспаривание воззрений автора. ... Проф. Вундт первый сделал попытку полного и систематического изложения психологии, основанной на специальных исследованиях строения и отправлений нервной системы, – исследованиях, главною своею массою относящихся к последнему времени. В этой книге читатель найдет также критику всех заслуживающих внимание физиологических и психологических теорий и указания почти на всю литературу предмета».

Зі вступу: «Предлежащий труд, как видно уже по самому его заглавию, представляет опыт соединения двух наук, которые, имея общий предмет, именно изучение явлений человеческой жизни, тем не менее долгое время шли различными путями. Физиология имеет задачей изучение тех

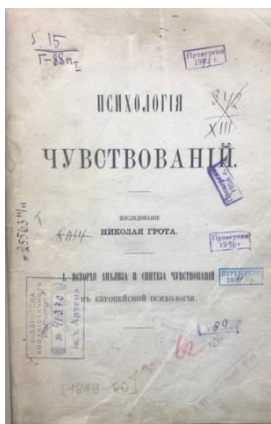
жизненных явлений, которые воспринимаются нашими внешними чувствами. В психологии же человек непосредственно рассматривает свой внутренний мир, и старается привести в связь явления, представляемые этим внутренним опытом. Как ни различно, по-видимому, содержание нашей внешней и внутренней жизни, тем не менее между тою и другою существуют многочисленные точки соприкосновения, так как на внутренний опыт постоянно влияют внешние воздействия, и, с другой стороны, наши внутренние состояния являются определяющими моментами относительно внешнего мира».

Вільгельм Максиміліан Вундт (1832–1920) – німецький лікар, фізіолог, філософ, психолог. Він виокремив психологію як науку від філософії та біології, був першою людиною, яка називала себе психологом. В галузі психології використовував експериментальну психологію. Мені відомий як основна фігура в соціальній психології.

Закінчивши школу, у 1851–1856 рр. навчався у Тюбінгенському, Берлінському і Гейдельберзькому університетах. Після отримання диплома з медицини в Гейдельберзі Вундт короткий час навчався у Йоганна Мюллера, а з 1858 по 1864 рр. – був співробітником університету, асистентом видатного фізика і фізіолога Германа фон Гельмгольца. У цей період Вундт викладав перший у світі курс наукової психології, постійно підкреслюючи у ньому використання експериментальних методів, взятих з природничих наук. Його лекції були опубліковані у 1863 р. 1864 р. Вундт отримує звання доцента в Гейдельберзі.

У 1875 р. він став професором філософії в Лейпцизькому університеті, де у 1879 р. організував першу у світі лабораторію експериментальної психології. Створивши цю лабораторію, він зміг виокремити психологію як окрему науку від інших дисциплін. Він також заснував перший академічний журнал для психологічних досліджень, *Philosophische Studien* (з 1883 по 1903 рр.), згодом, *Psychologische Studien*, (з 1905 по 1917 рр.), де публікував дослідження інституту.

60. Грот, Николай. Психология чувствований : исследование. Ч. 1. История анализа и синтеза чувствований в европейской психологии / Н. Грот. – [Санкт-Петербург : Тип. Императ АН (Вас. Остр., 9 лин., № 12), 1879-1880]. – [2], 410, 13, [3] с. – Алф.-имен. указ.: 13 с. (после с. 410).

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут», «Книжная торговля Василия Кирилловича Куриленко в Нежине с 1871 г. “Библиотека для чтения”».

Із «Предварительных замечаний»: «Каждая наука имеет свою историю. Литература истории науки независима от литературы самой науки. История психологии, следовательно, должна иметь самостоятельную литературу. К сожалению, последняя еще весьма бедна. Уже в древние века, по почину Аристотеля, возник обычай в психологических трактатах излагать учения предшественников. Этот обычай перешел потом к отцам церкви и к схоластическим писателям, а от них и к писателям нового времени. Но до конца прошлого века историческое изложение редко отделялось от теоретического анализа, а в историко-философских трудах психологические взгляды органически связывались с прочими философскими учениями тех же писателей. Настоящая литература истории психологии начала возникать только в нынешнем веке».

Микола Якович Грот (1852–1899) – філософ-ідеаліст, професор Московського університету (з 1886 р.), голова Московського психологічного товариства, перший редактор журналу «Вопросы философии и психологии» (з 1889 р.).

Закінчив історико-філологічний факультет Санкт-Петербурзького університету (1875). Після річного стажування в Німеччині у Ніжині викладав психологію, логіку та історію філософії в Історико-філологічному інституті.

Захистив магістерську дисертацію «Психология чувствований в её истории и главных основах» (1880) і докторську «К вопросу о реформе логики. Опыт новой теории умственных процессов» (1882).

Неодноразово друкувався у французькому журналі «Revue philosophi» (за ред. академіка Теодюля Рибо).

1883–1886 рр. завідувач кафедру філософії Новоросійського університету в Одесі, а з 1886 р. – Професор Московського університету, де до смерті працював на кафедрі філософії.

З 1888 р. – голова Московського психологічного товариства. 1889–1896 рр. заснував журнал «Вопросы философии и психологии».

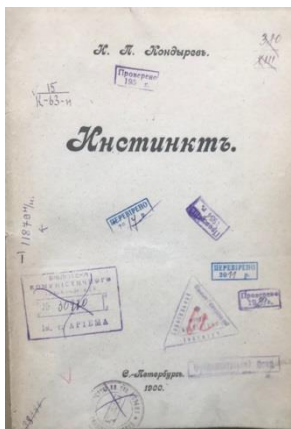

61. Кейр Ф. Воображение и память / Ф. Кейр ; пер. с фр. Е. Максимовой. – Санкт-Петербург : Изд. ред. журн. "Образование" : Тип. Уч-ща Глухонемых (Гороховая ул., д. № 18), 1896. – [2], III, [1], 66 с.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «П. Гарм..(?)».

Із передмови автора: «Прежде всего несколько слов о заглавии этого труда. Под воображением понимают в психологии или воспроизведение образов, или их комбинирование. В первом случае оно, собственно говоря, представляет только известную форму памяти, изменяющуюся, смотря по способностям ума, и именно в этом-то смысле мы употребили слово «воображение»,

поместив его в заголовке этого очерка, в котором, впрочем, будем еще иметь случай отметить также и его роль в качестве активной способности, подчиненной контролю разума».

62. Кондырев И. П. Инстинкт / И. П. Кондырев. – Санкт-Петербург : [Тип. Исидора Гольдберга], 1900. – XXII, [2], 231, [1] с. : рис.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з частини першої: «В обыденной речи, как и в психологии, слово инстинкт употребляется в самых разнообразных смыслах. Им попеременно обозначают: то сознательные действия животных, в которых не хотят или

боятся видеть действия не менее наших разумные, то бессознательные чисто органические процессы приспособительного характера, то сложные рефлексы, то привычные, заученные акты – так называемые вторичные автоматические движения, то, наконец, смутные внутренние чувства, которых ни смысл, ни происхождение нам непонятны, черты характера, страсти, состояние духа и разные психофизиологические отправления и явления поодиночке или же целыми группами зараз, как кому вздумается. Точно так же и в светской или в научной литературе слову инстинкт придается авторами самое разнообразное и произвольное, хотя всегда темное, значение».

63. Ланге Н. Н. Психологические исследования. Закон перцепции. Теория волевого внимания / Н. Н. Ланге. – Одесса : Тип. Штаба Одес. Воен. Округа (Тираспольская, № 14), 1893. – [2], LVII, [1], 296, [2] с. : табл. – Библиогр.: с. XI-XIX. – Алф.-предм. указ.: с. 291-296.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «П. Лейкфельдъ. 20 Дек. 1893 г.».

Из передови: «Помещенные в этой книге исследования были отчасти уже раньше опубликованы мною, но являются здесь в весьма дополненном и измененном виде. ... Экспериментальная часть работы произведена частью в Лейпцигском «Институте экспериментальной психологии», частью в физиологической лаборатории Новороссийского университета... Что касается до исторических очерков, присоединенных к нашим исследованиям, то они имеют только служебное значение: ввести читателя в понимание современных задач науки. ... В виду того, что цитируемые в нашем исследовании сочинения и издания указаны частью сокращенно, мы сочли не бесполезным приложить здесь список их».

Микола Миколайович Ланге (1858–1921) – психолог німецького походження; професор Імператорського Новоросійського університету, засновник Одеських вищих жіночих курсів.

1882 р. закінчив історико-філологічний факультет Санкт-Петербурзького університету. Був залишений для підготовки до професорського звання. 2 роки був у відражденні в Німеччині та Франції.

1888 р. був призначений приват-доцентом кафедри історії філософії Новоросійського університету.

1894 р. у Московському університеті захистив докторську дисертацію «Психологічні дослідження. Закон перцепції. Теорія вольової уваги». Ця робота була визнана класичним дослідженням вітчизняної експериментальної психології, це перше експериментальне дослідження з психології в Росії та Україні.

У 1896 р. отримав вчене звання ординарного професора, у 1913 р. – заслуженого професора, у 1916 р. – заслуженого ординарного професора.

1903–1908 рр. був одним із засновників і директором Одеських вищих жіночих курсів. У 1914 р. при кафедрі філософії Імператорського Новоросійського університету заснував Одеське філософське товариство і був його головою.

У 1919 р. брав участь у розробці плану створення суспільно-гуманітарного інституту в Одесі. Розробив навчальний план для двох перших семестрів для студентів Одеського інституту народної освіти, включивши лекції з психології, логіки, етики.

64. Льюис Д. Г. Изучение психологии: ее предмет, область и метод: (продолжение «Вопросов о жизни и духе») / Д. Г. Льюис ; ред. перевода и этюд «Льюис, как психолог» Н. Д. Боборыкина. – Москва : Изд. книгопродавца А. Ланг : [Тип. Т. Рис (на Садовой, у Яузской части, дом Медынцевой)], 1880. – XXXV, [1], 198 с.

Провенієнції: печатки «Учебный отдел О.Р.Т.З. Комиссии для организации домашнего чтения. Москва. Арбат, Спасопесковская площадь, д. Расцветовой, кв. № 14-й. ___ дня 189_ г.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «К.Д.Ч.».

Від редактора перекладу: «Перевод сделан без стилистических уклонений от подлинника. От этого он выходит менее гладким; но зато дает и самую форму авторской мысли. Выполняло его не одно лицо, почему редакции и нужно было придать языку единство склада и колорита. Редактор сам не переводил; а ограничился только редижированием, в тесном смысле слова, ставя на первый план верность подлиннику».

Із етюда «Льюїс, як психолог»: «Никто из английских мыслителей нашего века, за исключением Джона Стюарта Милля, не сделался у нас, в последние двадцать пять лет, настолько *своим* человеком, как недавно умерший Д. Г. Льюис. Переводы двух его сочинений – «Физиология обыденной жизни» и «История философии» – заставили массу публики заинтересоваться такими вопросами, которые до тех пор были достоянием небольших кружков или читателей-специалистов».

65. Манасейна М. М. О сознании. Вып. 1 / М. М. Манасейна. – Москва : «Русская» типо-литогр. (Тверская, д. Стиридонова), 1896. – [4], II, 360, V, [1] с. – Библиогр.: с. 329–360.

Присвята: «Сей труд посвящается тем, кому с самого начала предназначался автором, как слабое выражение искреннего и глубокого чувства».

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; на форзаці ярлик «Книжный магазин Ксенофонта Карбасникова. Плющиха, д. Орлова, Москва».

Цитата з тексту: «Не особенно много требуется думать для того, чтобы понять, что самым дорогим достоянием своим на земле человек признает свое сознание. Какие бы мучения не выносил человек вследствие различных болезней и различных несчастий, он все же никогда не согласится избавиться от всех этих мук ценою уничтожения своего сознания. Вдумываясь в свою собственную душевную жизнь и в жизнь наших ближних, мы убеждаемся, что для нас, людей, жизнь без сознания немислима: подобная жизнь представляется нам не менее, если не более ужасной, чем самая смерть».

Марія Михайлівна Манасейна (1841–1903) – лікарка, одна з першопрохідців сомнології та біохімії. Дочка академіка М. А. Коркунова, сестра правознавця М. М. Коркунова, дружина професора медицини В. А. Манасейна.

Проходила стажування у Політехнічному інституті (Відень) у Юліуса Вінзера. У Військово-медичній академії, у лабораторії І. Р. Тарханова, проводила новаторські експерименти у галузі сну і спиртового бродіння. Вона першою прийшла до висновку, що дріжджові клітини не є обов'язковою умовою алкогольного бродіння. Манасейна – авторка першої у світі книги про медичні проблеми сну, що була перекладена на кілька мов Європи.

На початку 1860-х рр. брала активну участь у радикальних гуртках Петербурга.

66. Мюллер, Макс. Наука о мысли / М. Мюллер ; пер. В. В. Чуйко. – Санкт-Петербург : Изд. книгопродавца А. С. Семенова : Тип. Н. А. Лебедева (Невский, 8), 1891. – [4], XVI, 474 с.

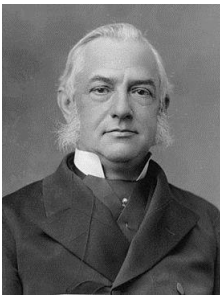
Присвята: «Его Высокопревосходительству Ивану Яковлевичу Дункану, в знак глубокой признательности и искренней благодарности посвящает издатель **А. Семенов**».

Епіграф: «Нет разума без языка.

Нет языка без разума».

Провенієнції: печатки «Библиотека ...», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Эта книга была написана для меня самого и для нескольких друзей, с которыми я много лет шел по одному пути. От времени до времени мы обменивались мыслями. Мы соглашались в одних пунктах и расходились в других; и так как мы скоро дойдем до конца нашего путешествия, то я пожелал составить отчет о том, что получилось из многолетнего общего труда мысли и дружеских бесед».

Фрідріх Макс (Максиміліан) Мюллер (1823–1900) – німецький та англійський філолог, спеціаліст із загального мовознавства, індології, міфології, засновник «Школи природного міфу». Він був одним із засновників західних наукових дисциплін індіознавства та релігієзнавства. Член Геттінгенської академії наук.

Мюллер вступив до гімназії (граматичної школи) в Дессау, коли йому було шість років. 1835 р., у віці 12-ти років, його відправили жити в будинок професора Каруса і відвідувати школу в Лейпцигу. У 1841 р. він вступив до Лейпцизького університету, де вивчав філологію, психологію і антропологію. Мюллер отримав ступінь доктора філософії у вересні 1843 р.

У 1844 р. Мюллер навчався в Берліні у Фрідріха Шеллінга. У 1845 р. Мюллер переїхав до Парижа, щоб вивчати санскрит під керівництвом Ежена Бернуфа. Бернуф заохочував його опублікувати повну Рігведу, використовуючи рукописи, доступні в Англії. Він переїхав до Англії в 1846 р. для вивчення текстів на санскриті в колекції Ост-Індської компанії. Мюллер присвятив себе вивченню санскриту, ставши одним із провідних санскритологів свого часу.

1850 р. Мюллер був призначений заступником Тейлоріанського професора сучасних європейських мов в Оксфордському університеті. У наступному році, за пропозицією Томаса Гейсфорда, він став почесним магістром і членом коледжу Крайст-Черч в Оксфорді. Здобувши звання повного професора в 1854 р., він отримав ступінь магістра. У 1858 р. його обрали довічним стипендіатом Коледжу всіх душ.

Він зазнав поразки на виборах 1860 р. на посаду Боденського професора санскриту. Пізніше, у 1868 р., Мюллер став першим в Оксфорді професором порівняльної філології. Він обіймав цю посаду до своєї смерті, хоча у 1875 р. він пішов у відставку. У 1870 р. Макс Міллер запропонував використовувати порівняльний метод в релігієзнавстві. Він розглядав розвиток релігії аналогічно з розвитком мови і мислення, відмічаючи їх генетичний зв'язок, підтверджуючи висновки історичними матеріалами.

З 1875 р. присвятив себе виданню священних книг Сходу. 1888 р. Мюллер був призначений лектором Гіффорда в Університеті Глазго. Прочитав чотири цикли лекцій: Природна релігія, Фізична релігія, Антропологічна релігія, Теософія або психологічна релігія.

Йому належить монументальне видання «Рігведи» (*Rigveda-Samhita, together with the commentary of Sayanacarya*, Лондон, 1849–1873; 2-е видання 1890–1892, в 4 томах).

67. Оршанский И. Г. Измерение психических явлений: из лекций по физиол. психологии, чит. в Императ. Харьк. ун-те в 1897 г. / И. Г. Оршанский. – Харьков : Паровая Тип. и Литогр. Зильберберг (*Рыбная улица, дом № 30*), 1897. – [2], 64 с. – Отд. отд. из кн.: Записки Харьковского Университета. 1897. Вып. 4.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з тексту: «Мы часто сравниваем между собою различные психические явления и различаем их по их продолжительности и силе, мы должны поэтому обладать также и внутренней мерой для такого сравнения, точно так же, как мы пользуемся мерой для измерения двух каких-либо расстояний в пространстве. В этом смысле несомненно существует психическая мера и каждый из нас носит ее в себе, но мера эта крайне несовершенна».

Ісаак Григорович Оршанський (1851–1923) – психіатр. Професор психіатрії в Харківському університеті, брат Іллі Григоровича Оршанського.

Отримав домашнє виховання. 1869 р. в Одесі при 2-й гімназії здав іспит, отримав атестат зрілості і вступив на медичний факультет Одеського університету. Згодом перевівся до Московського університету. Через рік перейшов до медико-хірургічної академії, де й закінчив курс (1874).

Був земським лікарем в Лук'яновському повіті. У 1876 р. працював в фізіологічній лабораторії у Людвіга в Лейпцигу й захистив в Санкт-Петербурзі докторську дисертацію за темою «Матеріали для фізіології мозку». У 1876 р. як військовий лікар брав участь у турецькій війні. Після

закінчення війни залишався протягом 2-х років військовим лікарем у Санкт-Петербурзі. У той час написав книгу «Сон і безсоння» (1878).

Протягом 1879–1881 рр. завідував психіатричним відділенням земської лікарні в Катеринославі, потім протягом півтора року вивчав нервові й душевні хвороби у Берліні, Лейпцігу та Парижі. 1884 р. Оршанського затвердили приват-доцентом при Харківському університеті. В 1892 р. він опублікував свою працю: «Etude sur l'hérédité normale et pathologique», («Дослідження нормальної і патологічної спадковості»), за яку представлений Імператорською академією наук до звання професора. Це наукове звання він отримав 1894 р.

Окрім того, Оршанський опублікував декілька загальних статей (біографія юриста Оршанського в журналі «Схід»), статтю «Злочин і кара» у «Північному Віснику» (1896), «Історія одного ідейного злочину», тощо. Також були опубліковані його праці «Закон збереження енергії в нервових і психічних явищах» (видання Імператорської Академії наук), «Передача хвороб від батьків до дітей» («Практична Медицина», 1897), «Про вимір психічних явищ» («Відомості Харківського Університету»). На XII медичному конгресі в Москві (1897) Оршанський виступив з доповіддю «Про боротьбу між сифілісом мозку і спадковістю».

1903 р. його праця «Дослідження нормальної і патологічної спадковості» була опублікована в німецькому перекладі у видавництві «Енке» (Штуттгарт).

Доробок Оршанського був відзначений Макаріївською премією.

68. Рибо Т. Аффективная память / Т. Рибо ; пер. с фр. Е. Максимовой. – 2-е изд., испр. – Санкт-Петербург : Изд. ред. журн. «Образование» : Типо-литогр. А. Лейферта (Большая Морская, 65), 1899. – [2], 50 с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з тексту: «За последние двадцать лет было сделано множество изысканий как относительно природы образов зрительных, слуховых и моторных, так и относительно условий их воспроизведения, а потому утверждение, что в памяти есть еще неисследованные стороны, может показаться прямо парадоксальным. ... Вопрос об аффективной памяти почти еще не затронут, и настоящий очерк имеет целью положить начало его разработке».

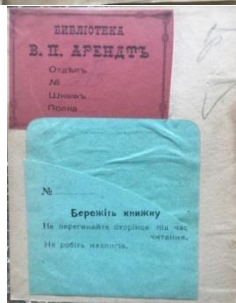

69. Рибо Т. Болезни личности / Т. Рибо ; пер. с фр. под ред. и с примеч. П. Викторова. – Москва : Изд. тип. А. А. Карцева, Комиссионера Императ. О-ва Любителей Естествознания (Покровка, д. Егорова) 1887. – [8], 182 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; на форзаці ярлик «Библиотека В. П. Арендт».

Численні читацькі помітки.

Зі вступу: «Французский подлинник в высшей степени интересного труда Рибо снабжен введением, направленным главным образом против метафизических учений о личности. ... Цель нашей статьи представить и защитить изучение личности с точки зрения физиологической психологии...».

70. Рибо Т. Болезни памяти / Т. Рибо ; пер. с фр. под ред. А. Черемшанского. – Санкт-Петербург, 1881. – 118, II с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; на форзаці ярлик «Библиотека В. П. Арендт».

Из передови автора: «Я поставил себе целью – дать в этой работе психологическую монографию болезней памяти и попытаться прийти к некоторым общим заключениям по этому предмету, соответственно современному состоянию наших сведений о нем. Физиология памяти издавна служила предметом многочисленных исследований, но патологическая сторона вопроса мало останавливала на себе внимание ученых. Мне казалось полезным пополнить пробел, существующий в этом отношении. В настоящей работе физиологической части вопроса отведено самое скромное место и о нормальной памяти говорится весьма сжато».

этому предмету, соответственно современному состоянию наших сведений о нем. Физиология памяти издавна служила предметом многочисленных исследований, но патологическая сторона вопроса мало останавливала на себе внимание ученых. Мне казалось полезным пополнить пробел, существующий в этом отношении. В настоящей работе физиологической части вопроса отведено самое скромное место и о нормальной памяти говорится весьма сжато».

71. Рибо Т. Воля в ее нормальном и болезненном состоянии / Т. Рибо ; пер. с 8-го доп. фр. изд. под ред. В. Аболенского. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Изд. В. И. Губинского : [Тип. А. Л. Трунова (Калашиковский просп., д. № 15-17)], 1900. – 159, [1] с.

Автор – Профессор Парижского университета.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Книжный магазин В. Е. Алексеева в Екатеринославе», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сілськогосподарський інститут».

Від редактора: «Ясность изложения, насколько это возможно по отношению к той области явлений, которая составляет предмет исследования автора; наиболее соответствующая истине естественно-историческая точка зрения, с которой автор рассматривает свой предмет; обилие доказательных фактов, строго научный выбор их и умение пользоваться научным материалом; глубокомысленные выводы и заключения автора, дающие читателю достаточную опору для уяснения себе и систематизации множества соответственных явлений нашей жизнедеятельности, все это, по моему мнению, делает книгу профессора Рибо о «Воле в нормальном и болезненном состояниях» очень интересною для так называемых интеллигентных читателей...».

72. Рибо, Теодор. Гнев = (La colère) : психофизиол. этюд / Т. Рибо ; пер. со 2-го фр. изд. с доп. и примеч. И. П. Рапгофа. – Санкт-Петербург : Изд. В. И. Губинского : [Типо-Литогр. А. Якобсона Насл. (Вас. Остр., 7 лин., № 4)], 1899. – 79, [1] с. – Указ. неправильно имя автора, правильно – Теодюль.

Автор – Профессор «College de France» и редактор «Revue philosophique».

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Книжный магазин Харьковского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сілськогосподарський інститут».

Из передмови перекладача: «Гнев – явление встречаемое во вседневной жизни, в самых различных видах и градациях, так часто бывает двигателем многих более или менее крупных событий, как частной, так равно, и государственной жизни. Последнее тем более понятно, так как и во главе иерархий находятся только люди, со всеми достоинствами и слабостями, присущими каждому смертному. Если, взглянув на исторические, крупные события, приходится констатировать факт, что многие жесточайшие и позорнейшие, в смысле негуманности, события, совершены были под влиянием необузданного гнева, то роль этой эмоции приобретает огромное значение. ... В предлагаемом психофизиологическом этюде Т. Рибо довольно обстоятельно рассмотрел эту эмоцию, как в смысле самостоятельного явления, так равно и по соотношении к другим психическим или физиологическим процессам».

73. Рибо Т. Психология внимания / Т. Рибо; пер. с фр. А. Цомакион. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : Тип. газ. «Новости» (*Екатерининский канал, д. 113*), 1890. – [4], 126, II с.

Автор – Профессор «College de France» и редактор журнала «Revue philosophique».

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; на форзаці ярлик «Библиотека В. П. Арендт».

Зі вступу: «До сих пор очень много занимались результатами внимания и весьма мало его механизмом. Именно эту последнюю сторону вопроса я намерен сделать предметом настоящего труда. Взятый даже в таких тесных рамках, вопрос о внимании представляется крайне важным, служа необходимым дополнением к теории ассоциации, что мы намерены развить ниже. Если предлагаемый труд сколько-нибудь послужит к уяснению указанного пробела в современной психологии и вызовет в других желание заполнить его, цель наша будет достигнута».

74. Рибо Т. Эволюция общих идей : пер. с фр. / Т. Рибо. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона : Тип. Г. Л. Фронцевича (*Анненковская улица, № 5*), 1898. – 324 с.

Автор – Профессор «College de France» и редактор журнала «Revue philosophique».

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Книжный магазин Харьковского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов», «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передмови: «Главная цель этой книги – проследить ход мысли во время процессов отвлечения и обобщения, показать, что эти два процесса вполне подлежат эволюции, т. е. что они существуют уже в ощущении и прогрессивно, заметно последовательными шагами достигают самых возвышенных форм, чистого символизма, доступного лишь немногим. ... Этот труд представляет чисто психологическое исследование, из которого тщательно исключено все, относящееся к логике, теории знаний, начальной философии. Мы будем иметь в виду только генезис, эмбриологию, эволюцию и будем основываться только на наблюдениях и на фактах, в которых воплощается и проявляется работа ума. Поэтому мы будем находить наш материал и черпать наши сведения для низших абстракций – в действиях животных, детей, глухонемых (которых ничему не учили); для средних абстракций – в развитии языков и в этнографических сведениях о первобытных и полудивилизованных народах; для высших – в прогрессивном образовании понятий и научных теорий и классификаций».

Теодюль Арман Рібо (1839–1916) – французький психолог, педагог, член Французької академії. Відомий як засновник наукової психології у Франції. Закон щодо ретроградної амнезії носить ім'я Рібо.

Навчався у лицейі міста Сен-Бріє, пізніше став членом його адміністрації. Через два роки після закінчення переїхав до Парижу, де закінчив Вищу нормальну школу і у 1875 р. отримав докторський ступінь.

Був професором у Коледж де Франс, викладав порівняльну та експериментальну психологію. За свою викладацьку діяльність отримав академічне визнання у Франції.

1885 р. – заснував у Парижі Товариство фізіологічної психології.

З 1889 р. – директор Французької психологічної лабораторії.

1889 р. – голова 1-го Міжнародного психологічного конгресу, який відбувся у Парижі.

Засновник та редактор журналу «Revue philosophique».

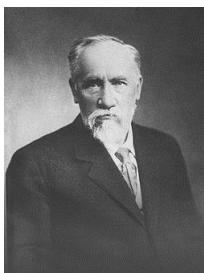
75. Сикорский И. А. Сборник научно-литературных статей по вопросам общественной психологии, воспитания и нервно-психической гигиены : в 5 кн. Кн. 1. Статьи по вопросам общественной психологии / И. А. Сикорский. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, [1899]. – 258 с. – Тит. л. отсутствует.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

У книзі читач знайде такі статті автора:

- «В чем состоит так называемое чтение или узнавание мыслей другого?»;
- «Черты из психологии славян»;
- «Черты из психологии великих людей» (Г. Спенсер, А. Мицкевич, А. С. Пушкин, М. Е. Салтыков (Щедрин), С. П. Боткин, о. Иоанн Кронштадский и его пребывание в Киеве в 1893 г.);
- «Душа и мозг великих людей – Гамбетты, Тургенева и Гельмгольца»;
- «О душевном состоянии при аффектах»;
 - «Состояние духа пред самоубийством»;
 - «О двадцати пяти заживо погребенных в Терновских хуторах (близ Тирасполя) в 1896–1897 гг.».

Іван Олексійович Сікорський (1842–1919) – психіатр, психолог (зокрема у галузі дитячої психології), професор Київського університету Св. Володимира та громадський діяч. Батько відомого авіаконструктора Ігоря Сікорського.

1869 р. закінчив з відзнакою медичний факультет Київського університету Св. Володимира, в 1872 р. захистив дисертацію «Про лімфатичні судини легенів». У 1873 р. переїхав до Петербургу, де став приват-доцентом у клініці душевних хвороб при військовій медико-хірургічній академії. У 1880 р. Івана Олексійовича призначено на посаду чиновника з особливих доручень при Головному управлінні військово-навчальних закладів. Державну службу поєднував з роботою в академії до 1882 р., коли його призначили на посаду штатного ординатора психіатричної лікарні святого Миколая Чудотворця.

1884 р. отримав пропозицію перейти до Московського університету, але відмовився та повернувся до Київського університету, де працював майже до своєї смерті.

З 1896 р. – дійсний статський радник.

1908–1912 рр. – викладав фізіогноміку в Музично-драматичній школі Миколи Лисенка.

Іван Сікорський був редактором київського медичного журналу «Питання нервово-психологічної медицини» (1896–1905), засновником та головою низки наукових товариств. З його ініціативи засновано у Києві Лікарсько-Педагогічний Інститут для розумово-відсталих та нервових дітей. Сікорський – автор понад 100 наукових праць, багатьох монографій і посібників, у т. ч. близько 50 із загальної психології.

1913 р. у всесвітньо-відомій судовій справі Бейліса Іван Сікорський виступав у ролі психіатра-експерта, запрошеного прокуратурою, і на ґрунті власних етнопсихічних поглядів відстоював точку зору про ритуальний характер вбивства дитини сектантами-євреями. За це його засудили відомі вітчизняні та закордонні авторитети в галузі психіатрії та судової медицини.

76. Спенсер, Герберт. Основания психологии : пер. со 2-го англ. изд. Т. 1 / Г. Спенсер. – Санкт-Петербург : Изд. И. И. Билибина : [Тип. А. Е. Ландау (угол Демидова пер. и Казанской, 5–27)], 1876. – [6], VIII, XXI, [1], 296 с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови до другого видання: «Сочинение, представляемое мною в настоящую минуту на суд публики, едва ли может быть названо, без некоторой натяжки в словах, вторым изданием предшествовавшего ему сочинения того же имени; так как изменения и дополнения, сделанные мною в этом втором издании, по объему своему, значительно превышают то, что вошло в него из первого издания; так случилось с первым томом; так будет и с тем, который должен появиться вслед за ним».

77. Спенсер, Герберт. Основания психологии : пер. со 2-го англ. изд. Т. 2 / Г. Спенсер. – Санкт-Петербург : Изд. И. И. Билибина : [Тип. Демакова (Новый пер., д. № 7)], 1876. – [6], 375, [1] с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з тексту: «В первой части этого сочинения мы рассмотрели те факты нервного строения и нервного отправления, которые образуют собою данные психологии; во второй части, только что оконченной нами, мы сгруппировали вместо индукции, извлеченные из общего обзора душевных состояний и душевных процессов; после всего этого, мы можем считать себя достаточно подготовленными для дедуктивного истолкования этих состояний и процессов».

78. Тэн, Ипполит. Об уме и познании : сочинение : в 2 т. Т. 1 / И. Тэн ; пер. с фр. под ред. и с предисл. Н. Н. Страхова. – Санкт-Петербург : Изд. А. С. Гиероглифова : Тип. Н. Скарятин (Фонарный переулок, д. Франка), 1872. – [4], XXVII, [3], V, [1], 273, [1], XII с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Присвята: «Сочинение, над которым я более всего размышлял, должно быть почтено именем друга, который всех больше был мною уважаем. Посвящаю эту книгу памяти Франца Вепке, ориенталиста и математика, умершего в Париже, в марте 1864 г. И. Тэн».

Из передови перекладача: «Книга, предлагаемая нами читателям ..., представляет большие достоинства. Это не компиляция, не учебник, излагающий с большею или меньшею точностью результаты, добытые наукою; настоящее сочинение Тэна имеет все права на название оригинального произведения; автор распоряжается своим предметом, как полный хозяин, и изложил его в строго обдуманной и отличной обработке. Читатели, знакомые с другими сочинениями нашего автора, знают, в какую тесную связь он всегда приводит все части своего предмета, как любит подводить все подробности под одну общую точку зрения. ... В настоящем сочинении Тэн пытался быть оригинальным и в этом высшем смысле слова, и изложил некоторые новые теории».

79. Тэн, Ипполит. Об уме и познании : сочинение : в 2 т. Т. 2 / И. Тэн ; пер. с фр. под ред. Н. Н. Страхова. – Санкт-Петербург : Изд. А. С. Гиероглифова : Тип. Н. Скарятинна (Фонарный переулок, д. Франка), 1872. – [4], 329, [1], XI, [1] с. – С прил. ст.: Конт и Милль (о позитивной философии) / Литтре. С. 283-329.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Ипполіт Тен (1828–1893) – французький філософ-позитивіст, естетик, письменник, історик, психолог. Засновник культурно-історичної школи у мистецтвознавстві.

Народився у сім'ї адвоката. З дитинства займався латиною та англійською мовою. 1842 р. сім'я переїхала до Парижу, де Іпполіт навчався у "Коллежі Бурбон", у класі філософії. Він досяг успіхів у навчанні. У 1847 р. отримав два ступені бакалавра (з наук і філософії) і почесний приз

конкурсу.

У 1848–1851 рр. він навчався на філологічному відділенні Вищої нормальної школи, де став сторонником методології "наукового принципу", що пізніше призвела до розвитку ідей позитивізму. Після її закінчення викладав у м. Невер та Пуатьє. У 1853 р. він повернувся до Парижу та отримав ступінь доктора в Сорбонні. Після захисту докторської дисертації його автоматично перевели в Безансон, але він відмовився від цього призначення. Спочатку він оселився в Парижі, де вступив до медичної школи. Звідти він відправився на лікування в Піренеї у 1855 р., після чого написав свою знамениту «Подорож до Піренеїв» і почав публікувати численні філософські, літературні та історичні статті. Потім він взяв відпустку і поїхав до Англії, де провів шість тижнів. У 1863 р. він опублікував свою історію англійської літератури у 5-и т.

Глибоко вражений поразкою у Франко-прусській війні 1870 р., а також повстанням і жорстокими репресіями Паризької Комуни, Тен повністю присвятив себе своїй головній історичній праці "Витоки сучасної Франції" (1875–1893), над якою він працював до самої смерті і яка мала значний вплив. 1871 р. він спільно з Емілем Бутмі та ін. заснував Вільну школу політичних наук.

80. Урд, Лестер. Психические факторы цивилизации / Л. Урд ; пер. с англ. Л. К. Давыдовой. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : [Тип. Ю. Н. Эрлих (*Садовая, № 9*)], 1897. – [2], II, 324 с.

Епіграф: «Я собрал здесь лишь букет чужих цветов, давши от себя только ту нить, которая их связывает». Montaigne “De la Physionomie”.

Епіграф до розділу I «Две отрасли философии»: «Человек в природе не что иное, как слабый тростник, но это тростник мыслящий». Pascal “Pensees”.

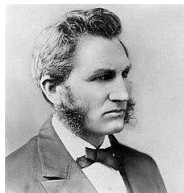
Епіграф до розділу XI «Опровержение пессимизма»: «Юность проходит в промахах, зрелость – в борьбе, а старость – в сожалении о том, что было». Disraeli “Coningshy”.

Провенієнції: печатка «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; ярлик «Библіотека В. П. Арендтъ»; штамп на корінці палітурки «В.А.».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Я старался представить в этой книге две стороны духа – его причину и его назначение. Но эти две стороны, в сущности, составляют одну, потому что причиною духа является его назначение. ... Задача настоящего сочинения заключается в определении той роли, которую играет дух в социальных явлениях».

Цитата з розділу «Две отрасли философии»: «Все те знания, которые в прежние времена объединялись под именем философии и которые теперь разветвляются на большое количество специальных отраслей, могут быть подведены под два главных отдела – космологию и психологию».

Френк Ворд Лестер (1841–1913) – американський ботанік, палеонтолог і соціолог. Він був засновником психологічного еволюціонізму та психологізму в соціології США, першим президентом Американського соціологічного товариства (1906–1907). Наукову діяльність починав як геолог, палеонтолог, був одним з засновників палеоботаніки.

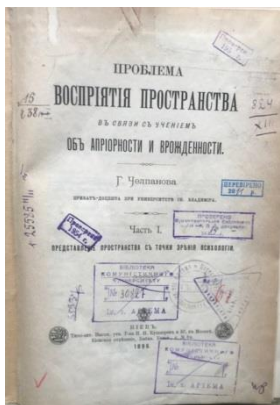
У 1869 р. закінчив Колумбійський коледж (пізніше – Університет Джорджа Вашингтона), отримавши ступінь бакалавра мистецтв. У 1871 р. він отримав ступінь бакалавра права та був прийнятий до колегії адвокатів Верховного суду округу Колумбія. У 1873 р. став магістром мистецтв.

1883 р. він почав працювати геологом у Геологічній службі США, у 1892–1906 рр. працював у цій же організації на посаді палеонтолога. Протягом 1880–1890-х рр. Ворд написав 6 монографій і близько 150 статей з палеоботаніки та класифікації американської флори.

Відчувши інтерес до соціальної сфери, до проблем соціального реформування, він вивчав праці О. Конта та Г. Спенсера. Результатом його

12-річних досліджень суспільних відносин стало видання в 1883 р. двотомної «Динамічної соціології» (англ. *Dynatic Sociology*). Це була перша в США публікація, в назві якої використано слово «соціологія», а її автор запропонував першу оригінальну («американську») систему соціологічного знання.

Л. Ворд першим із американських учених був обраний у 1903 р. на посаду президента Міжнародного інституту соціології в Парижі. В 1905 р. він став одним із ініціаторів створення Американського соціологічного товариства, в 1906 р. був обраний першим президентом цієї організації. Тільки після цього він вирішив присвятити себе повністю соціологічній професії. Цього ж року вчений вийшов у відставку з геологічної служби, зайняв посаду професора в Браунському університеті, очолив кафедру соціології, де викладав до кінця свого життя.

81. Челпанов Г. Проблема восприятия пространства в связи с учением об априорности и врожденности. Ч. 1. Представление пространства с точки зрения психологии / Г. Челпанов. – Киев : Типо-литогр. Высочайше утвержд. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, Киев. отд-ние (Бибик. Бульв., д. № 8Б), 1896. – XV, [1], 387, [1] с.

Автор – приват-доцент при Университете Св. Владимира.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Если бы я сказал, что проблема восприятия пространства одна из самых главных в современной философии, то я едва ли был бы далек от истины. Самые основные вопросы теории познания в последнее время вращались около вопроса о природе пространства; в психологии и психофизиологии вопрос об образовании представления пространства и в настоящее время занимает одно из центральных мест и понятно почему: это один из самых трудных вопросов психологии. ... считаю приятным долгом выразить свою искреннюю признательность тем, кому я особенно обязан появлением своей книги; прежде всего моему учителю Профессору Московского Университета *Николаю Яковлевичу Гроту*. Ему я обязан темой моего сочинения и многими ценными указаниями. ... Затем приношу свою искреннюю благодарность *Историко-Филологическому Факультету Университета Св. Владимира*, за то, что командированием меня за границу он дал мне возможность ближе ознакомиться с современным состоянием физиологической оптики в «Институте Физиологической Оптике» проф. *Кенига* в Берлине».

Георгій Іванович Челпанов (1862–1936) – український психолог, філософ і логік.

Вихованець історико-філологічного факультету Новоросійського університету в Одесі.

Професор філософії і психології Київського університету ім. Св. Володимира (1892–1907), де вів психологічний семінар, заснував першу психологічну лабораторію (1897). Згодом професор Московського університету (1907–1923). Заснував у Москві перший в Росії Інститут психології, який очолював з 1912 по 1923 рр.

Лауреат Макаріївської премії (російська академічна премія ім. митрополита Московського і Коломенського Макарія Булгакова, створена в 1867 р. за його заповітом з метою «заохочення вітчизняних талантів, котрі присвячують себе справі науки й загальнокорисних занять ...»).

Челпанов – автор підручників з логіки та психології для середніх навчальних закладів, наукових праць, присвячених експериментальній психології, проблемі сприймання простору у зв'язку з ученням про апіорність.

ЛОГІКА. ТЕОРІЯ ПІЗНАННЯ

82. Владиславлев М. Логика: обзор индуктивных и дедуктивных приемов мышления / М. Владиславлев. – Санкт-Петербург : В Тип. В. Демакова (В. О., 9 л., № 22), 1872. – [2], XIV, 365, [3], 257, [5] с. – В прил.: Логика Аристотеля; Схоластическая Логика; Формальная Логика; Индуктивная Логика : ист. очерки.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; ярлик «Книгозбірня Палацу Праці укомплектована та устаткована Всеукраїнським Робітничим Кооперативним Вид-вом «Український Робітник» з доручення Всеукраїнського Комітету Співки гірників до десятиріччя Жовтневої Революції».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Просто и удобопонятно изложенный курс Логики в настоящее время составляет потребность развитой части общества и особенно образующегося юношества. До сего времени мы имели одни учебники Логики, большую часть которых можно назвать только сокращенными переводами разных немецких руководств. ... В первом отделе

этого труда рассматриваются прежде всего психологические данные, предваряющие логическое мышление, затем – принципы, составляющие *conditio sine qua* [условие, без которого] невозможна правильная умственная деятельность. Автор счел нужным при этом обратить внимание на услуги языка нашему мышлению. ... Автор старался ясно и вразумительно изложить перед ... читателем сущность различных логических приемов и указать их значение и смысл для научного и практического мышления. ... В приложениях даны очерки Логики Аристотелевской, схоластической, формальной и индуктивной. Рассмотреть в полноте исторические судьбы логической науки не представлялось удобным по обширности подобной задачи... Вот почему, не принимая на себя обязанности дать полную историю Логики, автор нашел более удобным дать очерки наиважнейших эпох ее».

Михайло Іванович Владиславлев (1840–1890) – філософ, професор, декан історико-філологічного факультету і ректор Імператорського Санкт-Петербурзького університету.

Після закінчення у 1859 р. Новгородської семінарії, навчався у Санкт-Петербурзькій духовній академії, та через конфлікт з викладачем його відрахували. За рекомендацією академії Міністерство народної освіти відправило кілька студентів, у т. ч. Владиславлева, навчатися за кордон, щоб у подальшому вони мали змогу працювати на новостворених кафедрах філософії в університетах.

Захистивши у 1866 р. магістерську дисертацію, Владиславлева обрали штатним доцентом філософії у Санкт-Петербурзькому університеті. У подальшому зайняв ще кафедру філософії в історико-філологічному інституті. Згодом він також викладав філософію на Вищих жіночих курсах.

У 1868 р. Владиславлев отримав ступінь доктора та був обраний екстраординарним професором.

У 1879 р. він отримав звання понадштатного ординарного професора; з 1885 р. був деканом історико-філологічного факультету, у 1887 р. його призначено ректором Санкт-Петербурзького університету.

83. Гутчесон, Франциск. Сокращение логики / Ф. Гутчесон ; пер. на рус. яз. А. Эттерем. – Санкт-Петербург : в Тип. Карла Крайя, 1819. – 163, [5] с. – Текст парал. рус., латин.

Папір верже.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «...? 4 июн(л)я 1888 г.».

Із передмови перекладача: «Не для того, чтобы сделать значительную глубоким философам услугу, предпринял я перевесть Гутчесонову

сокращенную сию Логику; она далеко противу новейших философских сочинений недостаточна; но по краткости и простоте своего порядка, по крайней мере кажется весьма подручною для приобретения необходимых правил в науке умствования. Я перевожу ее для философов моего возраста; ставлю подлинник на стороне, дабы желающие вникать в изображение мыслей своих латинскими выражениями, достигали сего хотя скучнейшим, но наставительнейшим путем. Если ни то ни другое не оправдает труда моего, утешусь тем, что я сделал известным одного автора по части Философии, который оную публично преподавал сим методом в Глазговской Академии».

Френсіс (Гутчесон) Хатчесон (1694–1747) – шотландський філософ, сторонник деїзму.

Народився в Ірландії у сім'ї протестантського пастора ольстерсько-шотландського походження. Хатчесон здобув освіту в Кіллілі, а потім поїхав до Шотландії, щоб навчатися в Університеті Глазго, де він провів 1710–1718 рр., вивчаючи філософію та літературу, а потім теологію. Через можливі переслідування по причині "ірландського" коріння та зв'язку з богословом антибюргером Джоном Сімсоном (що саме був під слідством), Хатчесон повернувся до Ірландії, і за сприяння Томаса Дреннана заснував приватну академію у Дубліні, де викладав 10 років. Його літературні праці були популярні серед місцевих жителів. В Дубліні Хатчесон анонімно опублікував чотири свої найвідоміші есе.

1729 р. Хатчесон змінив свого старого вчителя на кафедрі моральної філософії в Університеті Глазго, будучи першим професором, який читав лекції англійською замість латинської. Хатчесона вважали одним із найвидатніших викладачів Університету Глазго свого часу, і він заслужив схвалення студентів, колег і простих мешканців Глазго запалом і серйозністю своїх промов.

84. Ланге Н. Учебник логики / Н. Ланге. – Одесса : Изд. книгопродавца Е. П. Распопова : Центр. типо-литогр. (Почтовая ул., д. Болгарова, № 39), 1898. – [2], IV, 237, [1] с.

Автор – профессор Новороссийского университета.

Учебник удостоен малой премии им. Императора Петра Великого.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Предлагаемый учебник Логики представляет переработку и сокращение известного сочинения Зигварта (*Sigwart, Logik, 2 Bände, 2 Aufl.*). С точки зрения научной, выбор этот, для лиц знакомых с современной логической литературой, вряд ли нуждается в каком-либо

оправдании. Сочинение Зигварта не только представляет наиболее продуманный компедиум нашей науки, но и большинство лучших из современных немецких логиков в сущности последователи Зигварта. ... Предлагаемый курс Логики значительно труднее, чем соответственные руководства Владиславлева, Троицкого или Рутковского. Эта трудность обусловлена главным образом тем, что в нашем руководстве Логика поставлена в тесную связь с определенной философской теорией познания».

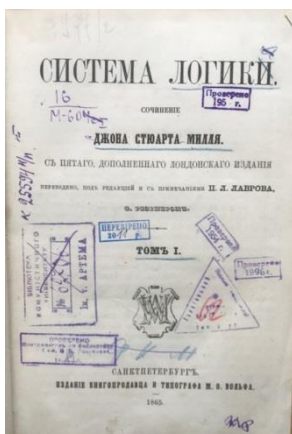

85. Милль, Джон Стюарт. Система логики : сочинение : в 2 т. Т. 1 / Д. С. Милль ; пер. с 5-го доп. лондон. изд. Ф. Резенером ; под ред. и с примеч. П. Л. Лаврова. – Санкт-Петербург : Изд. книгопродавца и типографа М. О. Вольфа, 1865. – [2], XXXI, [1], 553, [1], XI, [1], VI с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артёма», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «Ф.(?)К.П.».

Численні читацькі помітки.

Из передови редактора: «Представляя в переводе творение знаменитого английского мыслителя, занимающего теперь в Европе одно из первых мест по силе и проницательности своего ума, мы желали бы указать читателю, хотя в самом кратком очерке, значение этого труда в ряду однородных ему произведений, указать на те главные достоинства, которые поставили его так высоко в глазах одних критиков, и на те недостатки, которые заставили других критиков отрицать в нем всякое особенное значение. ... Можно только сказать, что книга Милля принадлежит к лучшим в логической литературе вообще. Аристотель, Декарт, Бэкон, Кант, Гегель, Тренделенбург, Гершель, Милль – вот вся *самостоятельная* литература логики. Все имеют недостатки; ни один не обнял задачи во всей ее полноте; Милль, из новейших писателей, взялся за ее наиболее практическую сторону и посмотрел на задачу наиболее широко».

86. Милль, Джон Стюарт. Система логики : сочинение : в 2 т. Т. 2 / Д. С. Милль ; пер. с 5-го доп. лондон. изд. Ф. Резенером. – 2-е изд. – Санкт-Петербург ; Москва : Изд. книгопродавца-типографа М. О. Вольфа : Тип. М. О. Вольфа (Вас. Остр., 16 лин., д. № 5), 1878. – [4], 507, [1], VIII с.

Епіграф: «В таких случаях индуктивный и дедуктивный методы исследования идут, можно сказать, рука об руку, и каждый из них проверяет заключения, полученные путем другого; соединение опыта и теории, которое может быть таким образом произведено в подобных случаях, представляет орудие открытия, несравненно могущественнейшее, чем опыт и

теория, взятые отдельно. Это состояние какой-либо отрасли наук, может быть, самое интересное из всех и обещает изысканию наиболее успеха. Сэр Джон Гершель. Об изучении естествознания (*Discourse on the Study of Natural Philosophy*)».

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; на жаль, власницькі знаки знищено.

Численні читацькі помітки.

87. Милль Д. С. Система логики силлогистической и индуктивной. Изложение принципов очевидности в связи с методами научного исследования. Ч. 1 / Д. С. Милль ; пер. с англ. под ред. В. Н. Ивановского. – Москва : Типо-литогр. Высочайше утвержд. Т-ва И. Н. Кушнерев и К° (Пименовская ул., собств. дом), 1897. – XV, [1], 781, [1], XIII–XXX с.

Провенієнції: дарчий напис «Глибокоуважаемому Павлу Эмилиевичу Лейкфельду. В. Ивановский. 24 apr. [18]97 г.»; печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»

Читацькі помітки.

Від редактора перекладу: «Система Логики» Д. С. Милля сделала эпоху в развитии логических теорий, и эта заслуга признана решительно всеми учеными, без различия их философских направлений. Особенное значение получило сочинение Милля для методологии так называемых «нравственных», или гуманитарных наук: психологии со связанными с нею дисциплинами и обществоведения в самом широком его смысле».

Из передови автора до першого видання: «Настоящее сочинение не имеет притязания дать миру новую теорию умственных процессов. Если за ним признают право на внимание, то как за попыткой не заменить, а лишь свести в одно целое и систематизировать то лучшее, что было, с одной стороны, высказано по трактуемым в сочинении предметам писателями-теоретиками и чему, с другой стороны, следовали в своих научных изысканиях точные мыслители».

88. Милль Д. С. Система логики силлогистической и индуктивной. Изложение принципов доказательства в связи с методами научного исследования / Д. С. Милль ; пер. с 10-го англ. изд. под ред. В. Н. Ивановского. – Москва : Изд. маг. "Книжное Дело" (Моховая, дом Бенкендорфа) : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К° (Пименовская ул., соб. дом), 1899. – XXX, [2], 781, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут»; на жаль, власницькі знаки вирізано, але штамп на корінці палітурки «М.С.» свідчить, що книга з особистої бібліотеки М. М. Соболева.

Численні читацькі помітки.

Із передмови перекладача: «Джон Стюарт Милль ... является (особенно в первую половину своей деятельности) по преимуществу политическим мыслителем, философским радикалом. ... Знакомство с общественными воззрениями Д. С. Милля особенно важно для понимания его сочинений потому, что, как он сам говорит, еще в юности он ставил целью своей жизни «сделаться реформатором человечества». И он в течение всей своей жизни не оставлял этой идеи, этой мечты: она скрыто лежала в основании даже тех его сочинений, которые, казалось, по содержанию своему очень далеки от общественных тревожений; к числу их относится и «Система логики». ... когда Милль писал свою «Систему логики», для него было важно выяснить научные методы, как они применяются в естествознании, только для того, чтобы потом попробовать применить эти самые методы к нравственным и общественным учениям и теориям, которые до тех пор почти еще не изучались строго научным образом».

89. Минто В. Дедуктивная и индуктивная логика / В. Минто ; пер. С. А. Котляревского ; под ред. В. Н. Ивановского. – Москва : Тип. Т-ва И. Д. Сытина, 1896. – XXI, 539, [1] с. – (Библиотека для самообразования ; вып. 1).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского 2-го реального училища», «Фундаментальна бібліотека Харківського Інституту Зернових культур», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови до першого видання російського перекладу: «Предлагаемое сочинение умершего проф. Эбердинского университета В. Минто ... представляет одно из «руководств для распространения университетского образования». Главное достоинство его заключается в замечательной простоте, с которой автору удается поставить читателя в курс самых запутанных спорных вопросов современной логики. В книге Минто читатель найдет не просто элементарный учебник, а изложение современного состояния этой философской дисциплины».

90. Минто В. Дедуктивная и индуктивная логика / В. Минто ; пер. с англ. С. А. Котляревского ; под ред. В. Н. Ивановского. – 3-е изд. – Москва : Тип. Высочайше утвержд. Т-ва И. Д. Сытина, 1898. – XXII, [2], 542, [2] с. – (Библиотека для самообразования ; вып. 1).

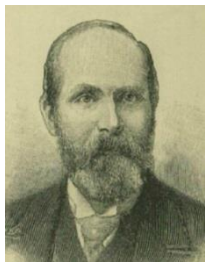
Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Третье издание книги рекомендовано **Ученым Комитетом Народного Просвещения** для фундаментальных и ученических, старшего возраста, библиотек средних учебных заведений, а **Ученым Комитетом при Святейшем Синоде** к употреблению в духовных семинариях в качестве полезного пособия при преподавании логики.

Из передови автора: «В этом небольшом сочинении я старался достигнуть двух целей, которые на первый взгляд могут показаться несовместимыми. Первая из них состояла в том, чтобы поставить изучение теорий логики на историческую почву. ... Другая моя задача – на первый взгляд, несовместимая с первой – состоит в том, чтобы подчеркнуть значение логики, как практической дисциплины. Главною целью и назначением этой практической науки, или научного искусства, является предохранение ума от заблуждений, а потому классификация заблуждений и положена в основу распределения материала».

Виділена читацька помітка: «Распространено мнение, что логика нужна нам для того, чтобы защитить нас от софистических ухищрений, от недобросовестной игры словами и правдоподобием. Но на самом деле, наш «внутренний софист» – враг гораздо более опасный, так как его орудиями служат наши собственные и прирожденные склонности к заблуждениям. ...обыкновенно люди прежде всего обманывают самих себя, а потом уже других людей».

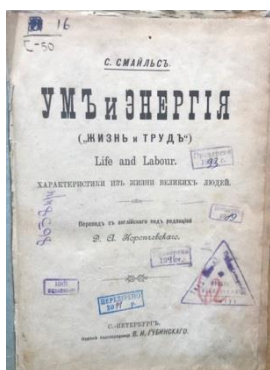
Вільям Мінто (1845–1893) – шотландський учений, критик, редактор, журналіст і прозаїк.

У дитинстві навчався в різних сільських і приватних школах, включаючи школи Гордона, Хантлі. Він отримав стипендію та вступив до нещодавно об'єднаного Абердинського університету в 1861 р. Мінто досяг великих академічних успіхів, отримавши відзнаки на трьох факультетах – класиці, математиці та філософії – і отримав ступінь магістра в 1865 р. Він відвідував Абердинський богословський зал у 1865-1866 рр. перед тим, як відправитися в Мертон-коледж, Оксфорд, де пробув лише один рік і пішов, не отримавши ступеня.

Мінто повернувся до Абердіна і ненадовго став асистентом професора природничої філософії (фізики), а потім його призначено асистентом Олександра Бейна, професора логіки, у якого він навчався і чия кафедра відповідала за викладання англійської літератури. Він служив помічником Бейна з 1867 по 1873 рр. і протягом цього періоду підготував його «Посібник з англійської прозової літератури, біографічний і критичний», вичерпну і систематичну працю, яка була опублікована в 1872 р.

У 1873 р. Мінто переїхав до Лондона і почав займатися журналістикою. Він писав літературні та політичні статті до *The Examiner*, який він редагував у 1874–1878 рр. Згодом він став провідним автором у *Daily News*, де писав і гостро критикував імперську політику Дізраелі (нібито надав популярності слову шовінізм). У 1874 р. Мінто опублікував «Характеристики англійських поетів від Чосера до Ширлі», а у 1879 р. – монографію про Дефо для серії «Англійські літератори». Він написав низку статей на літературні теми для *Encyclopaedia Britannica*.

У 1880 р. після виходу Бейна на пенсію Мінто був обраний на кафедру логіки та англійської мови в Абердинському університеті, обіймав цю посаду до своєї смерті.

91. Смайльс С. Ум и энергия ("Жизнь и труд"): характеристики из жизни великих людей = Life and Labour / С. Смайлъс ; пер. с англ. под ред. Д. А. Коропчевского. – Санкт-Петербург : Изд. книгопродавца В. И. Губинского : [Тип. и Хромолитогр. А. Траншель (Стремянная, № 12)], [до 1889]. – [2], III, [3], 434 с.

Епіграф до глави I «Люди и благородные люди»:

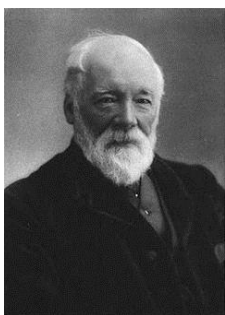
«Посейте поступок, и вы пожнете привычку; посеите привычку, и вы пожнете характер; посеите характер, и вы пожнете судьбу! Достигнете вы или не достигнете (жизненного) успеха, победите или будете побеждены, падете или подниметесь высоко, Дай вам Бог всегда сохранить благородство. Тэккерей».

Провенієнції: печатки «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут», «Облкнигокультторг. г. Харьков. Магазин № 3. Цена 30 руб. Дата 31/IV 1946 г.»; штамп на корінці палітурки «I.R.».

Із передмови: «Настоящее сочинение написано по тому же плану, как «Самодеятельность» и «Характер», и содержит много новых примеров того, что может быть достигнуто искренним усилием воли и упорным постоянством. Работа над этою книгою составляла отрадное занятие многих свободных часов; первые главы ее были написаны уже несколько лет тому назад, но к ним были вновь прибавлены последние, и все сочинение было тщательно пересмотрено и в значительной части переработано, в течение почти всего этого года. Главы об излишней мозговой работе и условиях сохранения здоровья могут пригодиться тем, которые заставляют слишком много работать свой ум и слишком мало свое тело. Этот отдел, до известной степени, является результатом личного опыта. ... Автор надеется, что его книга прочтется с интересом и пользой. Лондон, ноябрь 1887 г. С. С.».

Цитата з першої глави: «Люди и благородные люди»: «Человеческая жизнь в этом мире, по большей части, бывает трудовая жизнь. Для обыкновенных людей труд можно считать нормальным положением. Каждый, достойный названия человека, должен иметь охоту и способность

трудиться. Честный земледелец смотрит на работу, как на необходимость для своего существования, но она одинаково необходима для людей всех состояний и во всех условиях жизни. Мы не должны остаться без дела, когда другие заняты; не работая, мы не имеем права на общественное уважение и почет. Труд есть лучший воспитатель, заставляя человека приходить в соприкосновение с другими и с действительной жизнью. Биографии самых достойных людей показывают нам, что они упорно держались своего пути, неустанно трудились над своими исследованиями и с истинным героизмом преследовали намеченные ими цели. В действительности, ручному и мозговому труду мир, главным образом, обязан своим умственным развитием, своими знаниями, своим прогрессом и своей цивилизацией».

Самюель Смайлс (1812–1904) – британський письменник і урядовий реформатор. Автор книг морально-філософського характеру, що були наповнені фактами з біографій великих людей.

Був одним з 11 дітей, який вижив. Лишивши школу в 14 років, навчався у доктора Роберта Левінса. Це дозволило Самюелю вивчати медицину в Единбурзькому університеті у 1829 р. Його батько помер під час епідемії холери 1832 р., але Смайлс зміг продовжити навчання, оскільки його підтримувала мати, яка самотужки керувала сімейним магазином. Її приклад безперервної праці, щоб утримувати себе та своїх дев'ятьох молодших братів і сестер, вплинуло на подальше життя Самюеля.

У 1837 р. він написав статті для *Edinburgh Weekly Chronicle* і *Leeds Times*, виступаючи за парламентську реформу. У листопаді 1838 р. Смайлса запросили на посаду редактора *Leeds Times*, яку він прийняв і обіймав до 1842 р. У 1840 р. Смайлс став секретарем Асоціації парламентських реформ Лідса, організації, яка відстоювала шість цілей чартизму: загальне виборче право для всіх чоловіків старше 21-го років рівновеликі виборчі округи; таємне голосування; відсутність майнового цензу у депутатів; оплата праці депутатів; щорічне переобрання парламенту. Як редактор *Leeds Times*, він виступав за радикальні ідеї, починаючи від виборчого права жінок до вільної торгівлі та парламентської реформи.

У 1845 р. він залишив *Leeds Times* і став секретарем новоствореної залізниці *Leeds & Thirsk*. Через дев'ять років він працював на Південно-Східній залізниці. У 1850-х рр. Смайлс втратив інтерес до парламентської роботи і вирішив, що самодопомога є найважливішим місцем реформ. У 1859 р. він видав свою книгу «Самопоміч», яку називали «біблією середнього вікторіанського лібералізму». У 1866 р. Смайлс став президентом Національної інституції догляду, але покинув цю посаду у 1871 р., перенісши виснажливий інсульт.

У 1875 р. вийшла його книга «Ощадливість». У книгах Смайлса просто і ясно описуються моральні ідеали, до яких слід прагнути кожній людині.

92. Блекки, Джон Стюарт. Четыре фазиса нравственности: (Сократ, Аристотель, Христианство, Утилитаризм) / Д. С. Блекки. – Москва : Тип. Вильде (Малая Кисловка, собственный дом), 1899. – 423, [1] с. – (Общепользная библиотека для самообразования / изд. М. В. Ключкина ; № 30-33).

Епіграф: «Близок Ты, Господи, и все заповеди Твои истина. Издавна узнал я об откровениях Твоих, что Ты утвердил их на веки. Псалом 118».

Провенієнції: печатки «Бібліотека У.К.С.Г.У. ім. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Цитата з тексту: «Нет страны, которая могла бы больше Греции гордиться множеством славных сынов, имеющих всемирное значение, но и у нее нет никого выше Сократа».

Джон Стюарт Блекі (1809–1895) – шотландський учений і літератор.

Він здобув освіту в Новій академії, а потім у коледжі Марішаль в Абердіні. Після відвідування занять в Единбурзькому університеті (1825–1826) Блекі провів три роки в Абердіні як студент теології. У 1829 р. він поїхав до Німеччини, і після навчання в Геттінгені та Берліні він супроводжував Бунзена до Італії та Риму. Роки, проведені за кордоном, згасили його колишнє бажання вступити до церкви, і він віддався вивченню права.

У 1824 р. він уже працював у конторі адвоката, але пробув там лише шість місяців. До того часу, коли його прийняли на факультет адвокатів (1834), він захоплювався літературою. Переклад «Фауста» Гете, який Блекі опублікував у 1834 р., мав значний успіх. У 1839 р. його призначили на новостворену кафедру гуманізму (латинської мови) у Марішальському коледжі. Блекі відмовлявся підписати Декларацію віри, тому до своїх професорських обов'язків приступив лише у листопаді 1841 р.

У 1850 р. Блекі опублікував свій переклад творів Есхіла, і це призвело до його призначення в 1852 р. на посаду професора грецької мови в Единбурзькому університеті замість Джорджа Данбара. Подорож до Греції в 1853 р. спонукала його до написання есе «Про живу мову греків», його улюблену тему, особливо в останні роки; він прийняв для себе сучасну грецьку вимову, і перед своєю смертю виділив подорожню стипендію, щоб студенти могли вивчати грецьку мову в Афінах. Блекі був радикальним і шотландським націоналістом у політиці, безстрашно незалежного типу.

Його ерудованість, ексцентричність зробила його добре відомою постаттю Единбурга того часу.

У 1880–1890 рр. він читав лекції в Оксфорді про правильну вимову грецької мови.

93. Геффдинг Г. О принципах этики : пер. с нем. / Г. Геффдинг. – Одесса : Изд. И. Юровского : «Книгоизд.» тип. Я. Х. Шермана (*Ришел.*, № 28), 1898. – 61, [1] с. – (Международная библиотека ; № 50).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Цитата з тексту: «Задача философской этики не проповедывать мораль, а обосновывать ее. Проповедник является перед слушателями в качестве авторитета, действует на них своим воодушевлением, своим примером, своим превосходством. Философ же должен действовать своими доказательствами. Однако суждения о добре и зле возникают в начале помимо доказательств. Их высказывают совершенно произвольно, подобно суждениям эстетическим. ... Какие действия мы называем хорошими и какие дурными, это для каждого из нас зависит прежде всего от того, к какому обществу или группе людей мы принадлежим. В каждом обществе есть известный комплекс всеми признанных этических суждений».

94. Милль, Джон Стюарт. Утилитаризм. О свободе / Д. С. Милль ; пер. с англ. А. Н. Неведомского ; с прил. очерка Е. Конради о жизни и деятельности Милля. – 3-е рус. изд. (без перемен). – Санкт-Петербург : Изд. книгопродавца И. П. Перевозникова (*Банковский переул., у стены Госуд. Банка, № 31-32 д. собств.*) : Тип. штаба войск гвардии и Петербург. воен. округа, 1900. – [2], I-LXXXVI, 87-426, [2] с.

Книга включена в программы «Чтения для самообразования» при Комитете Педагогического Музея Военно-Учебных заведений и в программу «Домашнего Чтения» Комиссией при Учебном отделе Общества распространения Технических знаний в Москве.

Провенієнції: печатки «Высшие Коммерческие курсы Харьковского Купеческого Общества», «Бібліотека Комуністичного Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

Із біографічного нарису: «История жизни Д. С. Милля, не богатая внешними событиями, есть, собственно говоря, история внутреннего

развития мыслителя; отдельные эпизоды ее производят впечатление философских тезисов, последовательно развивающихся один из другого, а внешние факты, отношения и влияния входят в нее лишь постольку, поскольку они объясняют эти внутренние процессы. Жизнь Милля проходила в небольшом, избранном кругу, в стороне от тех поприщ и соприкосновений, которые придают жизненной драме разнообразие сценических эффектов и интерес внешнего действия. Даже под конец своего поприща, когда он выступил на арену непосредственной политической деятельности, Милль оставался тем, что принято называть человеком теории, в противоположение понятию о практичности, действующей путем сделок с существующими предубеждениями и уступок существующим фактам».

95. Пэйо, Жюль. Воспитание воли = (L'éducation de la volonté) / Ж. Пэйо ; пер. с фр. М. Шишмаревой. – 2-е изд. / Ф. Павленков. – Санкт-Петербург : Тип. Ю. Н. Эрлих (Садовая, д. № 9), 1896. – XII, 212 с. – (Популярно-научная библиотека).

Епіграф: «Всего удивительнее то, что они сознают потребность в учителях и знаниях во всем остальном; там они прилагают известные старания; только науку жизни они не изучают и не хотят изучать». Николь “Discours sur la nécessité de ne pas se conduire au hasard”.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут», «Книжный магазин № 4 Харьковского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Вместо того, чтобы трактовать о воспитании воли *in abstracto*, мы взяли главной темой своей книги *воспитание воли*, поскольку оно нужно для продолжительного и упорного умственного труда. Мы убеждены, что студенты и вообще все, кто занимается умственным трудом, найдут в ней весьма полезные указания. Мне часто приходилось слышать жалобы молодежи на отсутствие *метода*, которым достигалась бы *власть над собой*. Я предлагаю им выводы, которыми обогатили меня мои четырехлетние исследования и размышления по этому вопросу».

Жуль Пейо (1859–1940) – французський педагог і академік. Він був провідною фігурою у світській освіті, і в 1907 р. його призначили ректором академій Шамбері та Екс-ан-Провансу.

Серед його найвідоміших книг – “Виховання волі”, яка до 1909 р. була опублікована не менше ніж 32-ма виданнями та перекладена кількома мовами.

Він був внесений до чорного списку Ватикану.

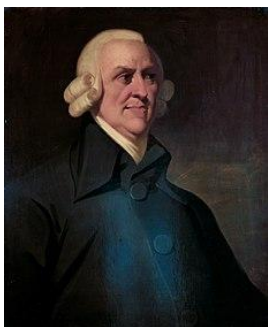
Його книга «Мораль у школі» була однією з 13-ти заборонених книг, які стали джерелом пастирського листа кардиналів, архієпископів і єпископів Франції від 14 вересня 1909 р. виправдовуючи відмову в таїнствах батькам, діти яких користуються цими книгами.

96. Смит, Адам. Теория нравственных чувств или опыт исследования о законах, управляющих суждениями, естественно составляемыми нами, сначала о поступках прочих людей, а затем о наших собственных / А. Смит ; пер. П. А. Бибииков. Письма к Кабанису о Симпатии / М. Кондорсе. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова (Мещанская, 8), 1868. – 515, [1], IV, [2] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; екслібрис «EXLIBRIS N. D. ANDRIOPULO».

Від видавця: «Настоящее сочинение знаменитого английского философа и политико-эконома является впервые на русском языке, хотя оно известно всей образованной Европе уже более столетия, и не одно поколение государственных людей, мыслителей и общественных деятелей воспиталось на этой книге, не только не утратившей цены своей, но представляющей и в настоящее время лучшее сочинение по нравственной философии. *Теория нравственных чувств* представляет такое же необходимое пособие для изучения последней науки, как книга о *Богатстве народов* – для изучения политической экономии. Мало того: оба сочинения пополняют одно другое. ... К настоящему изданию я прилагаю письма М. Кондорсе к Кабанису о *Симпатии*, как это делается во французских изданиях философского сочинения Смита, не столько ради опровержения некоторых положений последнего, сколько ради их объяснения и более подробного развития».

Адам Сміт (1723–1790) – шотландський економіст і філософ-етик; засновник класичного напрямку економічної теорії.

У віці 14-ти років вступив до Університету Глазго, де два роки вивчав етичні основи філософії під керівництвом Френсіса Хатчісона. У 1740 р. Адам виграв стипендію на продовження навчання в Бейлліол-коледжі – одному із найстаріших коледжів Оксфордського університету. Сміт критично відгукувався про якість навчання в Оксфорді.

Ближче до кінця навчання, через нервові зриви, Адам серйозно захворів. Він покинув навчання у Оксфорді в 1746 р., не чекаючи закінчення своєї стипендії. 1746 р. після повстання прихильників Стюартів він поїхав в Керколді, де два роки займався самоосвітою.

У 1748 р. Адам Сміт починав читати лекції з риторики, мистецтва написання листів і пізніше з предмета «досягнення багатства» в Единбурзькому університеті.

1751 р. Сміта призначено професором логіки в університеті Глазго. Читав лекції з етики, риторики, юриспруденції і політичної економії. У 1759 р. опублікував працю «Теорія моральних почуттів», в якій здійснив соціально-психологічний аналіз етичної поведінки людини, яка дозволяє їй жити з іншими в суспільстві.

У 1762 р. в Університеті Глазго Адам Сміт присвоєно звання доктора юридичних наук (*Doctor of law*). Наприкінці 1763 р. він отримав пропозицію від Чарльза Тауниенда, за рекомендацією Девіда Юма, стати вихователем для свого пасинка, Генрі Скотта, молодого герцога Баклю. Сміт погодився і подав у відставку з посади професора.

Надзвичайну популярність Сміт здобув у 1776 р. після публікації праці «Дослідження про природу і причини багатства народів», в якій у деталях описує наслідки економічної волі.

У 1778 р. Сміта призначили головою митного управління Единбурга, Шотландія.

97. Спенсер, Герберт. Научные основания нравственности = (The principles of ethics): в 3 ч. / Г. Спенсер ; пер. с послед. (1892 г.) англ. изд. с примеч. и вступит. очерком Ал. Федорова. – Санкт-Петербург : Изд. И. Иванова и И. Перевозникова : [Тип. Дома Призрения Малолетних Бедных (*Лиговская ул., д. 26*)], 1896. – XVI, 560 с.

Зміст: Ч. 1 : Данные науки о нравственности. Ч. 2 : Индукция этики. Ч. 3 : Этика индивидуальной жизни.

Провенієнції: печатки «Бібліотека У.К.С.Г.У. ім. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

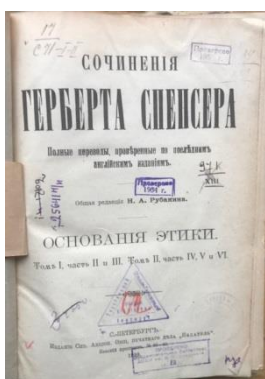
Зі вступного нарису: «Допустив, что этика превратится в науку, мы все-таки не должны ожидать от нее того, что она выработает нормальный тип поведения, т. е. выражаясь фигурально, создаст устав о нравственности. Это совсем не входит в предмет науки, ибо наука, собственно говоря, имеет целью вооружить человека, дать ему орудие для дальнейших исследований, систематизировать частности и давать данные для суждения об этих частностях, словом, – жизнь создает науку, а не обратно. Поэтому-то этика, как наука, даст нам возможность разбираться в явлениях поведения, судить о них *этически*, осуждать или одобрять их; но жизнь, на своем бесконечном пути развития, будет создавать все новые и новые формы поведения, возникновение которых, само собою разумеется, разрушит какую бы то ни было норму нравственности, ибо, короче говоря, нравственность также точно эволюционирует, как эволюционирует и самая органическая жизнь».

98. Спенсер, Герберт. Основания этики. Ч. 1. Данные этики / Г. Спенсер. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель» (*Невский просп., д. № 68-40*), 1899. – XIV, 209, [1] с. – (Сочинения : полн., пер., провер. по послед. англ. изд.).

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передмови автора: «... системы этики, приуроченные к социальным системам, характерной чертой которых является такое организованное и установленное законом неравенство, не могут быть совершенными системами этики. Ясно, что они предполагают несовершенную и неудовлетворяющую самое себя организацию людей. ... Но главное несовершенство этических систем, приуроченных к основанным на органическом неравенстве обществам, заключается в том, что симпатия и все те чувства, в которые она входит как составной элемент, и все то счастье, источником которого она служит, остаются неполными. Противоположные натуры не могут симпатизировать друг другу в полной мере, а лишь настолько, насколько им общи некоторые чувства. Отсюда следует, что несходство людей, обусловленное долговременным господством одних классов и долговременным подчинением других, несовместимо с высшим и полным счастьем, которое составляет цель рациональной этики».

99-100. Спенсер, Герберт. Основания этики. Т. 1, ч. 2-3 / Г. Спенсер ; общ. ред. Н. А. Рубакина. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель» (*Невский проспект, № 68-40*) : [Тип. А. А. Пороховщикова (*Бассейная, № 3-5*)], 1899. – 156, [2] с. – (Сочинения : полн. пер., провер. по послед. англ. изд.).

У книзі приплетено: **Спенсер, Герберт. Основания этики. Т. 2, ч. 4-6 / Г. Спенсер ; [пер. М. М. Филиппова] ; общ. ред. Н. А. Рубакина.** – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель» (*Невский проспект, № 68-40*) : [Тип. А. А. Пороховщикова (*Бассейная, № 3-5*)], 1899. – [2], 264, [4] с. – (Сочинения : полн. пер., пров. по послед. англ. изд.).

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

РЕЛІГІЯ. АТЕЇЗМ

101. Киприанович Н. Я. О религии древних римлян применительно к их частной жизни / Н. Я. Киприанович. – Рига : Тип. Л. Бланкенштейна (Ткацкая ул., № 13), 1889. – [2], 51, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема»; «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з тексту: «Человеческий дух, вследствие свойственного ему природного предчувствия высшей силы, господствующей над всеми явлениями природы, стремится к уразумению этой силы, к постижению ее свойств и определению отношения этой силы к природе и человеку. ... Римские религиозные представления, возникшие из обоготворения неба и земли, уже в первоначальном виде указывают на известную степень культуры римского народа, признававшего влияние богов не только на физический мир и материальные потребности жизни, но и видевшего в них также представителей права и нравственного порядка вещей».

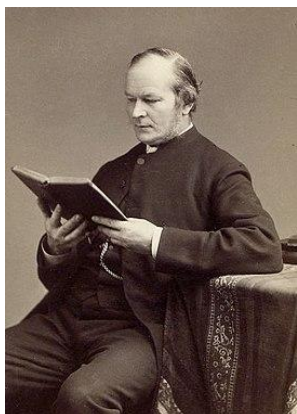
102. Фаррар Ф. В. Жизнь и труды Св. Апостола Павла : сочинение / Ф. В. Фаррар ; пер. с 19 англ. изд. А. П. Лопухина. – Санкт-Петербург : Изд. книгопродавца И. Л. Тузова : [Тип. Н. А. Лебедева (Невский просп., 8)], 1887. – [8], XXX, 1077, [3] с. : карт., более 250 политипажей. – (Роскошное иллюстрированное издание). – Алф. указ.: с. 1063–1077.

Автор – доктор богословия, член королевского общества, архидиакон и каноник Вестминстерский и ординарный капеллан Королевы Английской.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови до російського видання: «Предлагаем русской публике второй историко-эзегетический труд автора знаменитой «Жизни Иисуса

Христа» Ф. В. Фаррара, именно «Жизнь и труды св. ап. Павла». По своему содержанию он составляет прямое продолжение первого труда, хотя в то же время, сосредотачиваясь на личности, составляющей главный предмет его, имеет характер полной законченности и самостоятельности. В нем автор, со своим обычным мастерством, при помощи имеющегося у него необъятного научно-исторического и экзегетического знания, иллюстрирует деятельность апостолов и, во главе их, св. ап. Павла, как она выражается в книге «Деяний Апостольских» и посланиях апостола языков. Поэтому настоящий труд составляет такое же полное и обстоятельное толкование на книгу Деяний и послания ап. Павла, каким является «Жизнь Иисуса Христа по отношению к четвероевангелию».

Фредерік Вільям Фаррар (1831–1903) – англiканський богослов, письменник, екзегет; проповідник у Кембриджі. Член таємного товариства *Cambridge Apostles* («кембриджських апостолів», заснованого у 1820 р.). Був архідияконом Вестмінстера з 1883 до 1894 р. і деканом Кентерберійського собору з 1895 р. до своєї смерті у 1903 р.

Брав участь у написанні в різних біблійних словників і коментарів, конспективних видань з богослов'я та церковної історії.

Отримав освіту у Коледжі короля Вільяма на острові Мен, Королівському коледжі у Лондоні та Трініті-коледжі в Кембриджі. У Кембриджі він отримав Золоту медаль Каницлера за поезію в 1852 р. Декілька років він був магістром у школі Харроу, а з 1871 до 1876 р. – директором коледжу Мальборо.

Кар'єра Фаррара пов'язана з Вестмінстерським абатством. Він послідовно був там каноніком, настоятелем Св. Маргарити (церква по сусідству), архідияконом абатства. Фаррар був ученим-класиком і порівняльним філологом. Хоча його ніколи не переконували докази еволюції в біології, він не мав жодних богословських заперечень проти ідеї дарвінізму та закликав розглядати її на суто наукових підставах. За пропозицією Дарвіна Фаррара обрали до Королівського товариства у 1866 р. за його філологічні праці. Коли Дарвін помер (1882 р.), Фаррар допоміг отримати від церкви дозвіл на його поховання у Вестмінстерському абатстві та виголосив проповідь на його похороні.

103. Абрамовский, Эдуард. Психологические основы социологии. Исторический материализм / Э. Абрамовский ; пер. с фр. С. И. Ершова. – Москва : Изд. маг. «Книжное Дело» (Моховая, д. Бенкендорф) : [Печатня А. И. Снегиревой (Остоженка, Савеловский пер., с. д.)], 1899. – 112 с.

Провенієнції: печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ»; печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут».

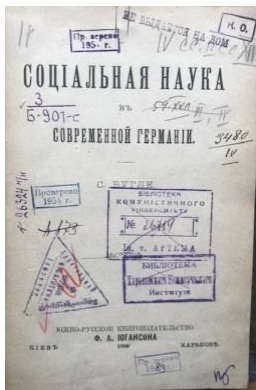
Цитата з тексту: «При определении социального явления прежде всего бросается в глаза то обстоятельство, что всякое такого рода явление может служить объектом двоякого метода – *научного и творческого*. Социальная жизнь по преимуществу представляет из себя такую область, которая допускает как научное наблюдение, так и теологическую деятельность и является предметом как изучения, так и политики».

Едуард Юзеф Абрамовський (1868–1918) – філософ, психолог, соціолог. Народився у заможній поміщицькій родині. Навчався в Краківському (1885) та Женевському університетах (1886–1889 рр.). 1915–1918 рр. – професор психології Варшавського університету. Дослідник проблем політичної філософії, етики, естетики, антропології, теорії пізнання.

Абрамовський вважається духовним лідером польського анархізму. Розробив концепцію «бездержавного соціалізму», засновану на трьох головних пунктах – бойкоті держави, самоорганізації та самоосвіті.

Упродовж 1907–1918 рр. Абрамовський зосередився на питаннях психології. 1907 р. – співзасновник і керівник Польського психологічного товариства. 1910 р. у м. Варшаві створив першу психологічну лабораторію, яка згодом була перетворена на Інститут психології. Абрамовський брав участь у науковому житті психологічних осередків Женеві, Брюсселя, Лозанни. 1915–1918 рр. він очолював кафедру психології Варшавського університету. 1917 р. прочитав цикл публічних лекцій із метафізики.

104. Бугле С. Социальная наука в современной Германии / С. Бугле. – Киев ; Харьков : Южно-рус. кн-во Ф. А. Иогансона : [«Центральная» Типо-литогр. М. Я. Минкова (3 Рождественская, 7)], 1899. – [4], 168 с. – В содерж: Психология народов / Лазурус ; Наука о нравственности / Г. Зиммель ; Политическая экономия / А. Вагнер ; Философия права / Р. фон-Иеринг.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института»; «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Зі вступу: «Вопрос о методе социальных наук в последнее время интересует французских социологов и философов. Поэтому, нам кажется не бесполезным познакомить или напомнить французам то, что думают и пишут по этому поводу в Германии. Для этой цели мы избрали четырех авторов из различных отраслей социальной науки. Мы обратились к Лазурусу, чтобы познакомиться, в общих чертах, с народной психологией, к Зиммелю для ознакомления с наукой о нравственности, к Вагнеру – с политической экономией, к Иерингу – с философией права. Мы слушали лекции первых трех ученых в Берлинском университете. Иеринга мы уже не застали, – он умер незадолго до нашего приезда в Германию, – но его дух еще в Берлинском университете».

Читацька помітка на форзаці наприкінці книги : «Проф. П.(?)Фомин замечательно читает лекции и с другой стороны великолепно спит под тихую мирную речь. Так не привычный человек может с гарантией заснуть, прослушав его лекции в течение 10 минут. Проф. Левитский».

Селестен Шарль Альфред Бугле (1870–1940) – французський соціолог, представник французької соціологічної школи. Тісно співпрацював із Емілем Дюркгеймом. Селестен народився у Сен-Брію, Кот-дю-Нор. Вступив на навчання до Вищої нормальної школи в Парижі у 1890 р. і отримав вчений ступінь філософії у 1893 р. Бугле здобув докторський ступінь у 1899 р. Читав лекції в університетах Сен-Бріє, Монпельє та Тулузи, а 1908 р. обійняв посаду в Сорбонні. У тому ж році була опублікована найбільша і найвідоміша його робота – "Нарис про кастову систему" (*Essais sur le régime des castes*). Бугле обіймав посаду директора Вищої нормальної школи Парижа з 1935 по 1940 рр.

105. Вормс Р. Общественный организм = (Organisme et Société) / Р. Вормс ; пер. с фр. под ред. и с предисл. А. С. Трачевского. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : [Тип. Ю. Н. Эрлих (Садовая, № 9)], 1897. – IV, XVI, 246, [2] с.

Провенієнції: печатки «?», «Фундаментальна

бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «Г.К.».

Численні читацькі помітки.

Із передмови до російського видання: «...социология – наука новая, совсем юная. Да, совсем ребенок, если взять в расчет, с одной стороны, ее метрику, с другой – хотя бы возраст «великого старца» Англии (Курс Конта, где появилось имя социологии, вышел в 1830 г.; Гладстон родился в 1809-м). Самая возможность иметь эту метрику показывает необычайную юность такого великого и вековечного явления, как целая новая область ведения: мы не знаем науки, рождение которой можно бы праздновать годовщиной; дифференцирование каждой системы знаний, ее выделение из хаоса всевозможных понятий покрыто мраком, окутывающим появление на свет всякого живого существа».

Зі вступу: «Исторический порядок развития наук, как и логический, основывается на их сложности. XVII век выработал начала высшей математики и общей физики. В конце XVIII в. образовалась химия. Во второй трети нашего века возникли идеи, обновившие биологию. Концу XIX в. и следующему веку остается разработать социологию или обществоведение. Именно здесь работа будет самая трудная, но и самая плодотворная: самая трудная потому, что общественные науки наиболее сложные из всех наук и наиболее отсталые, благодаря предрассудкам и человеческим страстям; самая плодотворная, наоборот, потому, что они обнимают наиболее обширные и разнообразные сведения, из которых искусство и опыт могут почерпнуть наиболее драгоценные данные для улучшения человеческой жизни. Что требуется для построения социологии? Ясно, что нужно наблюдать общественные явления, распределять их, выводить из них законы».

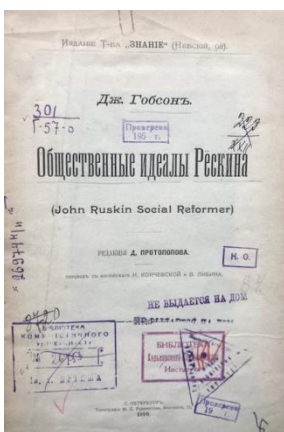

Рене Вормс (1869–1926) – філософ, соціолог, політичний діяч, аудитор Державної ради Франції. Освіту отримав у Ренському ліцеї, в ліцеї Карла Великого у Парижі та Вищій нормальній школі.

Вормс був членом Академії моральних і політичних наук в Інституті Франції, обирався членом вищої статистичної ради у 1897 р. і консультаційного комітету статистики сільського господарства у 1903 р. Рене Вормс почав свою професійну кар'єру у якості адвоката в Апеляційному суді Парижа у 1891 р., і через три роки був призначений аудитором Державної ради. З 1897 р. – член екзаменаційної комісії Торгового інституту.

У 1895–1897 рр. Вормс був викладачем політичної економії на факультеті права в Паризькому університеті. 1897–1902 рр. його обрали доцентом аналогічного факультету у Кані. Крім того, був викладачем на факультеті права у вищій школі з 1897 р., а 1902 р. обраний почесним професором політичної економії у Торговому інституті Парижа. У 1893 р.

Вормс став редактором "Міжнародного соціологічного журналу", а пізніше заснував видавничу серію "Міжнародної соціологічної бібліотеки".

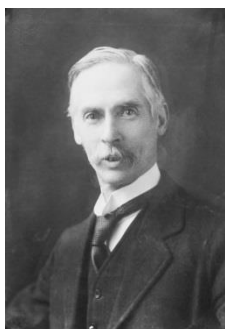

106. Гобсон Дж. Общественные идеалы Рёскина = (John Ruskin Social Reformer) / Дж. Гобсон ; ред. Д. Протопопова ; пер. с англ. Н. Кончевской, В. Либина. – Санкт-Петербург : Тип. М. Д. Рудометова (Фонтанка, 71) : Изд. Т-ва «Знание» (Невский, 92), 1899. – [6], 233, [1] с., 1 портр. – В конце кн. ошибки в нумерации стр.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут», «Книжная торговля А. С. Кетлеровой в Харькове».

Із передмови автора: «Рёскин должен быть признан величайшим общественным проповедником и учителем своего века, не только потому что он с редкой силой убеждения высказал много важных истин по самым разнообразным жизненным вопросам, но также и потому, что он сделал наиболее смелую и удачную попытку изложить нужды современного человеческого общества в связи с планами общественных реформ».

Джон Аткінсон Гобсон (1858–1940) – британський економіст. Критик політики імперіалізму. 1876–1880 рр. навчався у Лінкольн-коледжі при Оксфордському університеті. 1880–1887 рр. працював учителем середніх шкіл м. Фавершам та Екстер.

У 1887–1897 рр. читав курс політичної економії в Оксфордському університеті та в Лондонській школі економіки. Але після публікації першої книги "The Physiology of Industry: Being an Exposure of Certain Fallacies in Existing Theories of Economics" (Фізіологія промисловості: викриття

певних помилок в існуючих теоріях економіки) написаної спільно з Альбертом Маммері у 1889 р. – назавжди відсторонений від викладання і публікацій в академічних журналах з економіки.

У 1899 р. у якості штатного журналіста газети The Guardian Гобсон працював у Південній Африці, і висвітлював Другу Англо-бурську війну. Його подальші публікації продемонстрували дослідження зв'язків між імперіалізмом і міжнародними конфліктами.

На початку 1900-х рр. Гобсон виступав в ролі одного з економічних теоретиків Ліберальної партії. Його теоретичні розробки були спрямовані на посилення політики соціальної справедливості. Згодом покинув Ліберальну партію.

Він виступав проти Першої світової війни і за формування всесвітнього політичного органу для запобігання війнам.

У 1919 р. Гобсон приєднався до Незалежної лейбористської партії. З його публікацій стало зрозуміло, що він віддає перевагу капіталістичній реформі, а не комуністичній революції.

У 1938 р. опублікував автобіографію "Confessions of an Economic Heretic" (Сповідь економічного єретика).

107. Гроссе, Эрнст. Формы семьи и формы хозяйства = (Die Formen der Familie und die Formen der Wirtschaft) : пер. с нем. / Э. Гроссе. – Москва : Изд. маг. «Книжное Дело» (Моховая, д. Бенкендорф) : [Типо-литогр. Высочайше утвержд. Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о (Пименовская ул., собств. дом)], 1898. – XII, 337, [1] с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови перекладача: «Возникновение брака и семьи – это гордиев узел в новейшей антропологии и сравнительной этнологии. Целая плеяда таких знаменитых ученых, как Бахофен, Мак-Ленан, Герберт Спенсер, Леббок, Тейлор, Морган, Жиро-Телон посвятили этому вопросу труды многолетних исследований... главное достоинство работы [Гроссе] заключается в том, что он взглянул на развитие семьи со стороны наиболее могущественного и влиятельнейшего из всех факторов социального развития: со стороны хозяйства; он рассматривает формы семьи как функцию от форм хозяйства».

Из передови автора: «Принимаясь за изучение предмета этой книги, я намеревался написать историю развития человеческой семьи, однако, в конце концов, я пришел к убеждению, что в настоящее время ни я, никто другой не может написать такой истории. ... Моя книга – не больше как введение (Beitrag) к этой великой подготовительной работе. Она касается отношений семьи к одному только фактору культуры – к хозяйству».

Ернст Гроссе (1862–1927) – німецький етнолог та мистецтвознавець, позитивіст. Професор етнології та історії мистецтва Східної Азії Фрайнбурзького університету (з 1920). В основному займався проблемою виникнення мистецтва і форми родини на основі аналізу етнографічного та археологічного матеріалу.

Гроссе – автор капітального дослідження про походження мистецтва ("Die Anfänge der Kunst", Freiburg – Leipzig, 1894, "Походження мистецтва"), де зібрано великий фактичний матеріал. Він, як і К. Бюхнер та К. Гроссе, прагнув довести, що джерелом походження мистецтва були ніби-то ігри первісних людей, які з одного боку служили практичним цілям, а з іншого – були проявом "чистої активності духу".

Роботи Гроссе еkleктичні: в них ідеалістичні погляди в розумінні суспільних явищ переплітаються з вульгарно-матеріалістичними. Гроссе визнавав безпосередній зв'язок мистецтва первісних народів з "формами господарювання" (під якими, щоправда, малися на увазі лише форми використання знарядь виробництва). Та по мірі суспільного розвитку, мистецтво відривається від практичних потреб людей і стає "чистим", "не зацікавленим", таким, що розвивається виключно з притаманного людині почуття прекрасного, із прагнення до естетичного насолодження. Роботи Гроссе вплинули на соціологію мистецтва.

108. Гумплович, Людвиг. Основы социологии / Л. Гумплович ; пер. под ред. В. М. Гессена. – Санкт-Петербург : Кн. маг. и склад изд. О. Н. Поповой (Невский, 54) : в тип. Меркушева (Невский, 8), 1899. – [2], 360, II с. – (Образовательная библиотека. Сер. 2-я (1898) ; № 9–10).

Автор – профессор Грацского Университета.

Провенієнція: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; екслібрис «Изъ книгъ Д. Иванцова».

Цитата з розділу «К истории социологии»: «... у социологии нет недостатка в материале; одухотворяющую силу она получила от Конта, Спенсера, Бастиана, Липперта; ей нужна лишь дальнейшая неустанная разработка. Пожелаем же, чтобы у нее не было недостатка в людях, которые бы учились ей и разрабатывали ее!».

Людвік Гумплович (1838–1909) – австрійський і польський соціолог, економіст і юрист, визначний представник соціал-дарвінівської теорії суспільства і держави.

Гумплович виріс у сім'ї, яка була частиною прогресивної єврейської групи, яка виступала за всеосяжну програму соціальної асиміляції для всіх євреїв. До початку Січневого повстання 1863 р. будинок Гумпловичів був одним із форпостів конспірації. Батько Людвіка, Авраам, допомагав у плануванні повстання, а двоє його старших братів воювали разом з ним. У подальшому Людвік разом з дружиною прийняли кальвінізм, щоб уникнути антисемітизму.

У 1857 р. він вступив на юридичний факультет Ягеллонського університету. Четвертий рік навчання провів у Відні. У 1864 р. здобув перший науковий ступінь доктора за роботу, яка була опублікована в 1867 р. під назвою «Польське законодавство стосовно юдеїв» і характеризувалася як антикатолицька. У 1868 р. спробував пройти габілітацію (захист дисертації), після чого здобувався титул габілітованого доктора (*doctor habilitatus, Dr. Habil.*), котрий давав право обіймати посаду професора в університеті). Але було постановлено, що кандидат «не гарантував

об'єктивність дослідження». Протягом наступних років Людвиг працював нотаріусом і редактором власної краківської газети «Країна».

1874 р. він переїхав у Грац (Австрія), де у 1876 р. став доцентом, у 1892 р. – професором кафедри державного права в Грацькому університеті ім. Карла і Франца. Тут він читав лекції і активно писав на німецькою мовою свої основні праці.

У 1895 р. був обраний віце-президентом Міжнародного інституту соціології в Парижі. У 1908 р. був відправлений у відставку з титулом почесного професора. До Польщі так і не повернувся.

Гумплович вважається одним із батьків-засновників соціології в німецькомовних країнах. Проживаючи в Австро-Угорській монархії, він був свідком багатьох насильницьких антисемітських конфліктів між етнічними групами, що вплинуло на його соціологічні теорії соціальних конфліктів і пояснення соціальних явищ у подальшому житті. Його внесок у соціальні науки, політологію та юриспруденцію дозволив цим сферам розширитися під призмою застосування соціологічних узагальнень.

109. Кареев Н. Старые и новые этюды об экономическом материализме: материалы для истории и критики экономического материализма / Н. Кареев. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (В. О., 5 л., 28), 1896. – [4], VI, 304 с.

Провенієнції: печатки «Фундаментальная библиотека Харьковского Реального Училища», «Библиотека-читальня № 4 Харьковского Совета Рабочих Депутатов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «Б.2.Х.Р.У.».

Із передмови: «Доктрина экономического материализма, впервые сформулированная около пятидесяти лет тому назад, лишь в последнее время сделалась предметом литературной пропаганды и общественных толков и на Западе (преимущественно в Германии), и у нас. ... Этой книге мы даем название «Старых и новых этюдов». Прежде всего, это, действительно, – этюды, т.е. отдельные статьи, написанные по поводу большею частью разных книг, выходивших за последние годы и касавшихся взаимных отношений истории и политической экономии. ... Просим в заключение смотреть на эту

книгу, именно как на этюды, задачей коих, как таковых, вовсе не было дать полное, систематическое и исчерпывающее рассмотрение вопроса об экономическом материализме».

У главі XIV розкрито погляди п. М. І. Туган-Барановського на значення економічного фактору в історії.

Микола Іванович Кареев (1850–1931) – історик, соціолог, педагог, депутат I Державної думи Російської імперії. Член-кореспондент Російської академії наук (1910).

Почесний член Академії наук СРСР (1929).

Закінчив історико-філологічний факультет Московського університету в 1873 р.

1878–1879 рр. у якості стороннього викладача читав лекції у Московському університеті. З 1879 по 1885 рр. Кареев був екстраординарним професором Варшавського університету на кафедрі загальної історії.

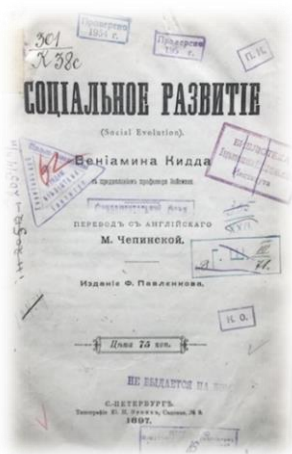
Працював у Імператорському Санкт-Петербурзькому університеті на протязі 1885–1899 рр. та 1906–1923 рр.

1885–1907 рр. викладав історію в Імператорському Олександрівському Ліцеї, читав лекції у "Російській вищій школі суспільних наук" у Парижі.

Професор Політехнічного інституту в Петербурзі 1902–1914 рр.

У 1903 р. його обрали членом-кореспондентом Краківської Академії наук.

1908–1914 рр. – професор приватного Психоневрологічного інституту, декан словесно-історичного факультету. Вів активну громадську діяльність.

110. Кидд, Вениамин. Социальное развитие = (Social Evolution) / В. Кидд ; с предисл. А. Вейсмана ; пер. с англ. М. Чепинской. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : Тип. Ю. Н. Эрлих (Садовая, № 9), 1897. – [4], 188 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Б. Г. Ш. III/71», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Із передмови: «Тому, кто обратит внимание только на заглавие этой книги, пожалуй покажется странным, что предисловие к ней сделано естествоиспытателем, так как в настоящее время не принято относить явления, которых она касается, к области естественных наук. Но всякий, прочитавший эту книгу, легко поймет, какое значение и какой интерес должна она представлять для науки о жизни: в ней сделана попытка свести развитие человеческого общества к тем же основным началам, которые, по мнению современных биологов, управляют развитием всех органических форм».

Веніамін Кідд (Бенджамін) (1858–1916) – британський соціолог. Народився у сім'ї констебля Королівської ірландської поліцейської служби.

З 1878 р. працював клерком Податкової ради в Сомерсет-хаусі в Лондоні. Завдяки наполегливій самоосвіті він став всесвітньо відомим після публікації своєї книги «Соціальна еволюція» (Social Evolution) у 1894

р. Кідд стверджував, що «еволюція суспільства і сучасної цивілізації» спричинена не розумом чи наукою, а силою «релігійних вірувань». Книга вплинула на рух Соціального Євангелія.

Кідд вважається засновником соціології як дисципліни. Під впливом дарвінізму та еволюції Кідд шукав і знаходив аналогії між еволюцією людського суспільства та біологічного організму.

111. Лакомб П. Социологические основы истории / П. Лакомб ; пер. с фр. под ред. Р. И. Сементковского. – Санкт-Петербург : Тип. Ю. Н. Эрлих (Садовая, № 9), 1895. – [4], 354, [2] с. – (Популярно-научная библиотека / изд. Ф. Павленкова).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Б Г.Ш. 1/43», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Мне и в голову не приходит создать в этой книге систему истории, как науки. ... Какова же моя истинная цель? Во-первых я хочу показать, что история может быть построена на научной почве, и во-вторых мне хотелось бы выяснить, что этого удастся достигнуть только в том случае, если произойдет строгий выбор материалов с устранением всего излишнего... – мне хотелось бы выяснить, какой путь вернее всего приводит к цели, преимущественно же указать на ложные пути и глухие переулки. Если мое намерение увенчается успехом, то этот труд может принести пользу и историку, и социологу».

Цитата з розділу «Предвидение»: «Я усматриваю ... глубокое сходство между началом и концом всех вещей, так как неумолимая сила совершила бы свое разрушительное дело не с целью отдыха, а с тем, чтобы приступить к возведению нового здания. К сожалению, надежда на лучшее будущее, ожидающее какое-нибудь отдаленное поколение, вряд ли послужит утешением для тех, на которых обрушатся обломки старого здания».

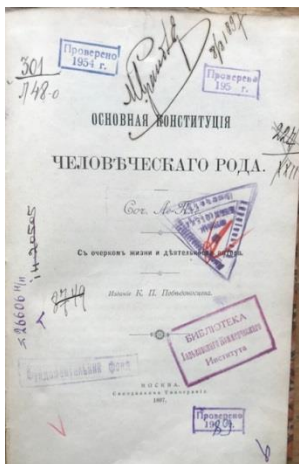

Поль Лакомб (1834–1919) – французський історик і архівіст. Генеральний інспектор бібліотек і архівів Франції (1882), член Паризького соціологічного товариства. Представник позитивісько-психологічного напрямку соціології. Кавалер ордена Почесного легіону з 1886 р.

Після вивчення права (1851–1854) він вступив до Імперської школи грамот.

На початку ХХ ст. Лакомб включився в дискусію між істориками та соціологами про "історію, яка обслуговується науковими дослідженнями" своєю новаторською працею "De l'histoire considérée comme science" (Історія як наука) (1894). Лакомб відмовлявся від підходу до історії, заснованому на простому переказі великих

дат і великих людей. Він винайшов концепцію "історії подій" і наполягав на необхідності для історика робити суворий відбір доказів і встановлювати ієрархію серед фактів. Він також заклав основи історії, яка висуває соціальні та економічні фактори на перший план дослідження.

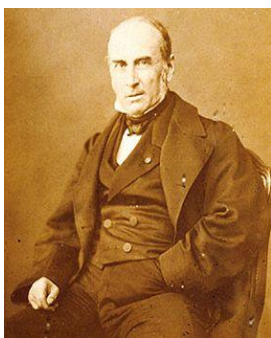
112. Ле-Пле. Основная конституция человеческого рода. С очерком жизни и деятельности автора / Ле-Пле. – Москва : Изд. К. П. Победоносцева : Синодальная Тип., 1897. – [2], XLII, 231, [1], IV с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «? 8/8 1897».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Основною конституцией человеческого рода я называю совокупность основных начал и обычаев, с коими искони соотносятся идеи, нравы и учреждения благоденствующих народов. При всем разнообразии обстоятельств каждой местности и каждого времени, эти основные начала одинаковы повсюду, потому что они удовлетворяют неизменным повсюду нуждам, нераздельным с природою человеческой».

Виділена читацька помітка: «Если существуют известные законы даже в обществе муравьев и пчел, то тем более должны существовать законы для усовершенного и возвышенного общества людей, и эти законы не должны зависеть от места и времени, но должны быть непоколебимы; их можно узнать по тому, что они постоянно водворяют мир и устойчивость».

П'єр Гійом Фредерік Ле Пле (1806–1882) – французький геолог (професор Гірничої школи у Парижі), економіст, соціолог.

Наприкінці 1820-х рр. Ле Пле здійснив величезну пішохідну подорож Німеччиною, досліджуючи її шахти. У 1830 р. через нещасний випадок у лабораторії серйозно пошкодив ліву руку. Поки він одужував у Парижі, став свідком подій Липневої революції, а потім вирішив вивчати проблеми, які турбували французьке суспільство.

У 1834 р. Ле Пле був призначений головою постійного комітету гірничої статистики. Решту 1830-х рр. провів, мандруючи бездоріжжям Європи як гірничий експерт і проводячи емпіричні дослідження стану шахт і їхніх працівників. У 1840 р. став головним інженером і професором металургії в *Ecole des Mines*, а в 1848 р. – інспектором. У 1840-х рр. він також був управлінцем гірничодобувної компанії в Уральських горах.

1837–1839 рр. був учасником експедиції на Південь Росії та України, організованої А. Демидовим. Майже чверть століття Ле Пле мандрував

Європою, збираючи величезну кількість матеріалів про соціальні та економічні умови життя і праці робочого класу. У 1855 р. він опублікував "Les Ouvriers Européens" (Європейські робітники), серію з 36 монографій про бюджети типових сімей, вибраних із широкого кола галузей.

У 1848 р. Ле Пле став членом Державної економічної комісії, був організатором Всесвітньої виставки 1855 р., членом Державної Ради й одним з радників імператора Наполеона III. Його призначено генеральним комісаром Виставки 1867 р., сенатором імперії та офіцером Почесного легіону.

Спочатку атеїст, Ле Пле поступово переконався в необхідності релігії. Весе він захищав християнство від дарвінізму, скептицизму та расизму.

Після Франко-прусської війни та падіння Другої імперії в 1870 р. він заснував і керував Союзами соціального миру – організацією, що складається з навчальних гуртків, присвячених залагодженню політичних і соціальних розколів у Франції. Він прийняв римо-католицизм у 1879 р., за три роки до смерті.

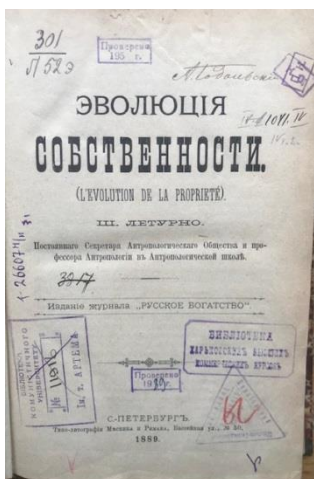
113. Летурно Ш. Социология основанная на этнографии : пер. с послед. фр. изд. Вып. 2 / Ш. Летурно. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой : титул напеч. в тип. Б. М. Вольфа (*Разъезжая, 15*), 1897. – [4], 226, [2]с., 61 рис.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; екслібрис «Изъ книгъ Д. Иванцова».

У книзі читач знайде інформацію за такими темами:

- Рефлективные действия в зависимости от влияния расы и цивилизации;
- Вежливость и этикет;
- Любовь животных к своему потомству;
- Выкидыши и детоубийство;
- Любовь к детям у человека; любовь детей к родителям, отношения к старикам, больным и т.д.;
- Кровожадные инстинкты в человечестве;
- Доброжелательные чувства;
- Положение женщин;
- Воинственные нравы в Меланезии, Африке, Полинезии, Америке, у народов монгольской расы и белой рас;
- Каннибализм меланезийцев, в Африке, Полинезии, Америке, у монгольской и белой рас;
- Погребальные обряды в Меланезии, Африке, Полинезии, Америке, Азии и Малайском Архипелаге, у белых рас;

- Представления о загробной жизни у меланезийцев, негров Африки, полинезийцев, американских дикарей, в египетской и азиатской мифологии, эволюция идей о загробной жизни;
- Мифология меланезийцев, Центральной и Северной Америки, Южной и Центральной Америки, полинезийские боги, азиатские системы мифологии, мифология белых рас, арийцев и семитов, стоящих на низкой ступени развития, эволюция мифологии у племен, стоящих на низкой ступени развития;
- Культ и жрецы.

114. Летурно Ш. Эволюция собственности = (L'évolution de la propriété) / Ш. Летурно. – Санкт-Петербург : Изд. журн. «Русское Богатство» : Типо-литогр. Месника и Римана (Бассейная ул., № 50), 1889. – 409, [3] с.

Автор – Постоянный Секретарь
 Антропологического Общества и профессор
 Антропологии в Антропологической школе.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф(?); ярлик «Большая книжная торговля С. Н. Чернова. С.-Петербург. Вознесенский просп., д. 45, тел. 146-84».

Численні читацькі помітки.

Читацька примітка наприкінці книги: «вывод очень слабый: черезчур много индивидуализма?».

Цитата з розділу «Об инстинкте собственности»: «Приступая к изучению различных видов и превращений собственности как в человеческих обществах, так и в обществах животных, полезно будет начать с происхождения самого инстинкта собственности. Это именно – инстинкт, врожденная и господствующая склонность. В человечестве инстинкт этот был великим историческим фактором; перед ним склонялись религии; вокруг него организовались общества; он лежит в основе большинства законов; им созидались и разрушались государства. ... Когда какая-нибудь склонность отличается столь всеобщим характером, можно сказать с уверенностью, что она коренится в жизненных потребностях, в самих недрах живого существа. И действительно, инстинкт собственности есть лишь одно из проявлений самой примитивной потребности – потребности самосохранения, потребности жить самому и обеспечить жизнь своему потомству».

Charles LETOURNEAU (1831-1902).

Шарль Летурно (1831–1902) – французський етнограф, філософ і соціолог, доктор медицини (1858). Був президентом (1886) і генеральним секретарем (1887) Паризького антропологічного товариства. Професор історії цивілізації в антропологічній школі (1885). Летурно був матеріалістом. Спростовував релігійні вірування та підкреслював зв'язок матеріалізму з успіхами природознавства.

Його соціологія – позитивістська; вона пов'язана із запереченням історичних закономірностей і можливості їх пізнання. Він давав ідеалістичне тлумачення прогресу, захищаючи його теорію. Оскільки, Летурно був переконаним еволюціоністом, він стверджував, що всі суспільні інститути необхідно розглядати в їхній зміні та розвитку. На його думку, найкращим методом є звернення до етнографії, на якій і повинна бути побудована соціологія.

Автор праць з еволюції моралі, сім'ї, шлюбу, власності, торгівлі, рабства, політики, релігії, літератури, виховання. Деякі праці Летурно мають описовий характер, наводячи великий фактичний матеріал, відібраний недостатньо критично, Летурно відмовлявся від загальних висновків та з'ясування причин суспільних змін. Також він виступав проти расизму та апології війни («Війна», 1895).

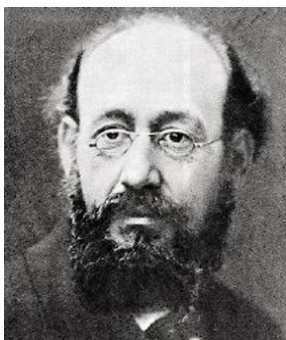
115. Мечников Л. И. Цивилизация и великие исторические реки: географическая теория развития современных обществ / Л. И. Мечников ; пер. с фр. и биограф. очерк М. Д. Гродецкого. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона : [Типо-литограф. М. Я. Минкова (3-я Рождественская, 7)], 1899. – [4], 288 с.

Провенієнції: у прим. з інв. № 26 570 – печатка «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих Курсов»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.»; у прим. з інв. № 133625 – печатка «Библиотека Харьковского 2-го реального училища»; штамп на корінці палітурки «Б.2.Х.Р.У.»; в обох прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

З біографічного нарису: «Имя Льва Мечникова, – автора “La civilisation et les grands fleuves historiques” и “L’Empire japonais”, – очень популярно в интеллигентных кругах за границей. Покойный пользовался широкой известностью в качестве ученого географа, антрополога, социолога и плодовитого журналиста, работавшего во всех главнейших европейских литературах. Духовная личность Мечникова представляет большой интерес как своей изумительной разносторонностью, так вместе с тем и по цельности натуры».

Цитата з тексту: «Прагматическая история, наблюдаемая в отвлечении от теорий прогресса представляет собою вечную толчею бесчисленных явлений, неспособных подойти под какое-либо одно общее воззрение, а частью и совершенно непонятных. Во все эпохи, у всех народов и во всякой среде лицемерие, безумие и вообще преступные явления и деяния повторяются с поражающим однообразием. ... Достоинство внимания, что и удивление, и преклонение потомства – это позднее воздаяние мученикам истории, – никогда не проявляются в прямом количественном соответствии с истинным величием некогда совершенного подвига. В памяти человечества остается лишь то, что ослепляет и поражает воображение массы. Поэтому имена людей, научивших человечество употреблению огня, впервые приручивших животных или же научившихся культивировать растения, навсегда останутся неизвестными; в то же время мы видим, что в пантеоны человечества открыт свободный вход шарлатанам, безумцам и кровопийцам».

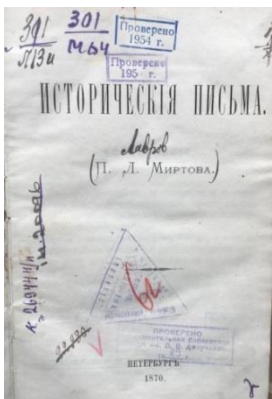
Лев Ілліч Мечніков (1838–1888) – швейцарський географ і соціолог російського походження. Брат Іллі Ілліча Мечникова.

Навчався в Харківському університеті, з якого 1856 р. його виключили за участь у революційному студентському русі, згодом – у Петербурзькому університеті і Петербурзькій Академії мистецтв.

У 1860 р. вступив добровольцем до загону Джузеппе Гарібальді, брав участь у національно-визвольній боротьбі італійського народу. Був у дружніх стосунках з О. І. Герценом, співробітничав з «Колоколом».

1874–1876 рр. – Мечніков читав лекції з російської мови у Токійському університеті. З 1876 р. допомагав Е. Реклю у написанні праці «Всесвітня географія. Земля і люди». З 1883 р. – професор Невшательської академії (Швейцарія). У 1889 р. було видано основну працю Мечнікова «Цивілізація та великі історичні ріки».

Мечніков – представник географічної школи у соціології, зокрема намагався довести вирішальну роль річок, морів та океанів у розвитку історичних цивілізацій.

116. Миртов П. Л. (Лавров). Исторические письма / П. Л. Миртов. – Петербург : [Тип. А. Котомина (Вознесенский просп., д. № 23-81)], 1870. – [2], IV, 265, [3] с.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Миртов – один із 60 псевдонімів Петра Лавровича Лаврова (1823–1900), теоретика російського революційного народництва, філософа, публіциста,

соціолога. В «Історичних листах» (1868–1869, вид. 1870). Лавров, переробляючи теоретичні концепції П. Ж. Прудона, О. Конта, Г. Спенсера та ін. мислителів, дав аналіз таких понять як історія, прогрес, культура, цивілізація, ідеал, держава, нація тощо.

Із передмови: «Предлагаю читателям, в совокупности и в обновленной форме, письма, помещенные прежде в «Неделе», я считаю не лишним предпослать этому изданию небольшое объяснение. Когда я начал посылать эти письма, я вовсе не был уверен – найдет ли удобным редакция журнала поместить на своих страницах систематический ряд этюдов по вопросам, здесь рассмотренных. Отдаленность от столицы не позволяла мне следить за ходом дела и видеть, на сколько я сумел заинтересовать читателей. ... Даю читателям то – что имею, так – как умею».

117. Морган, Льюис Г. Первобытное общество: исследование прогресса человечества из дикого состояния к варварству и из варварства к цивилизации / Л. Г. Морган ; пер. П. П. Румянцева ; под ред. Д. Н. Кудрявского ; предисл. М. М. Ковалевского. – Санкт-Петербург : Изд. Л. Ф. Пантелеева : [Тип. М. А. Меркушева (бывш. Н. Лебедева) (Невский пр., № 8)], 1900. – [2], XIII, [1], 545, [1] с.

Провенієнції: печатки «Высшие Коммерческие курсы Харьковского Купеческого Общества», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Біографія автора : між с. XIII та I.

Із передмови: «Книга Моргана имеет уже свою историю. ... «Древнее общество» появилось в 1877 году, но данные, на которых оно построено, собраны были десятками лет ранее и позволили автору приготовить еще в 1868 году для издания Смисоновским Институтом в Вашингтоне свое основное сочинение «Системы родства и свойства в семье человеческой». Но и эта книга не может считаться отправным пунктом его исследований об этнологии краснокожих Северной Америки, на данных которой и построены все положения Моргана о раннем периоде в развитии семьи и рода».

Льюїс Генрі Морган (1818–1881) – американський антрополог, етнограф і соціолог. Зробив суттєвий внесок у теорію соціальної еволюції, науки про сім'ю та родинні зв'язки. Створив наукову теорію первісного суспільства. Морган – один із основоположників еволюціонізму в соціальних науках.

Закінчив коледж в 1840 р. У 1844 р. поступив на

адвокатуру в м. Рочестер. У 1855 р. став співробітником, а у подальшому – одним із директорів залізничної компанії. Морган, окрім бізнесу, займався наукою та політикою.

1861 р. його обрали від республіканської партії до палати представників штату Нью-Йорк. У 1868 р. був обраний до сенату штату Нью-Йорк, де активно виступав за радикальну реконструкцію Півдня, за повну відмову від будь-якої расової дискримінації, обстоював введення виборчого права для негритянського населення. Через різкість поглядів у 1869 р. був забалотований. Ще у 1840 р. створив товариство «Великий орден ірокезів», ціллю якого стало вивчення і захист прав індіанців, виступаючи проти захоплення індіанських територій земельними спекулянтами. Справу було доведено до розгляду в конгресі США, котрий вирішив її на користь індіанців; у знак визнання заслуг Моргана прийняли в ряди племені.

Захистом індіанців Морган займався до кінця життя, викриваючи урядову корупцію, відкрито, у т.ч. письмово, виступаючи проти військових операцій проти сіу, ірокезів та інших племен.

У 1875 р. його обрано членом Національної академії наук, а 1879 р. – президентом Американської асоціації сприяння розвитку науки.

118. Николаев П. Активный прогресс и экономический материализм : социол. этюд / П. Николаев. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова : Типо-литогр. В. Рихтер (Тверская, Мамоновский пер., свой дом), 1892. – 299, [3] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передмови: «Настоящий этюд представляет перепечатку статей, появлявшихся в течение последних четырех лет в журнале «Русская Мысль». ... в моих статьях ... замечается некоторое внутреннее единство сюжета. Несмотря на то, что они писались в разное время и применительно к условиям журнальной работы, чрез них проходит единая связующая нить. Эта нить состоит из тех двух основных понятий, которые я нашел удобным поставить в заглавии своего этюда – из понятия об **Активном Телеологическом Прогрессе** и понятия об **Экономическом Материализме**, т.е. о зависимости эволюции всех общественных форм, учреждений и функций в историческом процессе от эволюции экономической».

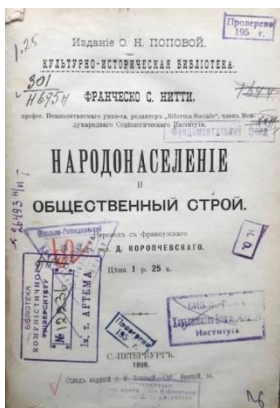

Петро Федорович Ніколаєв (1845–1912) – письменник і політичний діяч, кандидат прав Московського університету.

У 1866 р. його заарештували за приналежність до організації ішутинців (таємне революційне товариство) через каракозівську справу (замах на царя Олександра II), і засудили до восьми років каторги; з них п'ять років провів разом з

Чернишевським на Олександрівському заводі у Забайкальській області, потім на поселенні в Якутській області.

Після повернення із заслання у середині 80-х рр. Ніколаєв писав для "Русской Мысли" щомісячний огляд журналів. Окремо опублікував: "Активный прогресс", "Личные воспоминания о пребывании Чернышевского в каторге" (1906). Переклав багато наукових праць. У 1894 р. його заарештовано за участь в організації "Народное Право".

119. Нитти, Франческо С. Народонаселение и общественный строй / Ф. С. Нитти ; пер. с фр. под ред. Д. Коропчевского. – Санкт-Петербург : Склад изд. О. Н. Поповой : Тип. И. Скороходова (Надеждинская, 43), 1898. – [2], XXXII, 342, [2] с. – (Культурно-историческая библиотека / изд. О. Н. Поповой).

Автор – профессор Неаполитанского университета, редактор «Riforma Sociale», член Международного Социологического Института.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із «Посвящения А. Л.»: «Мой дорогой друг! Помните ли вы ужасный афоризм Гоббса? Когда разум против человека, и человек против разума. Чтобы уразуметь грустную истину этого изречения, необходимо изучить исторические причины экономических учений, или, произвести экономическое исследование экономических писателей. ... Увы! Метафизика, изгнанная из всех других наук, нашла себе приют в науке экономической, и я с грустью ежедневно задаю себе вопрос – к чему ведут все эти пустые и ненужные исследования, построенные на простых гипотезах?...».

Франческо Саверіо Нітті (1868–1953) – італійський політик та державний діяч, міністр сільського господарства, промисловості та торгівлі у 1911–1914 рр., прем'єр-міністр Італії у перші роки після Першої світової війни (1919–1920). Переконаний антифашист.

Франческо Саверіо Нітті отримав юридичну освіту в Неапольському університеті ім. Фрідріха II. Після закінчення університету працював журналістом в газетах «Gazetta piemontese» і «Corriere di Napoli».

У 1891 р. видав книгу «Il socialismo cattolico», у якій зазначив деяку схожість між соціалізмом і системою цінностей католицизму.

1892 р. Нітті був викладачем політичної економії. 1898 р. – професор фінансів Неаполітанського університету.

Нітті став депутатом парламенту Італії від радикальної партії. У період з 1911 по 1914 рр. він був міністром сільського господарства, торгівлі і промисловості в кабінеті Джованні Джолітті, а в 1917 р. отримав портфель міністра фінансів у кабінеті Вітторіо Емануеле Орландо, пропрацювавши на цій посаді два роки.

1919 р. Нітті призначений прем'єр-міністром Італії. У новому кабінеті став також міністром внутрішніх справ. 1920 р. виконував також обов'язки міністра колоній. Під час прем'єрства Нітті в Італії були великі соціальні хвилювання через підписаний ним Версальський договір, яким чимало італійців були вкрай незадоволені. В результаті у червні 1920 р. місце прем'єра вже в п'ятий раз зайняв Джованні Джолітті (опонент Нітті).

Франческо Саверіо Нітті був в жорсткій опозиції до фашизму. 1922 р. він подав заяву про вихід зі складу парламенту в знак протесту проти фашистського уряду Беніто Муссоліні. Після численних збройних дій фашистів, що почалися під час виборів 1921 р., Нітті емігрував до Швейцарії і оселився в Цюріху. З 1926 р. жив у Парижі, де став одним з організаторів антифашистського опору. 1943 р. його заарештували і депортували. У нацистській Німеччині книги Нітті були серед тих, що спалювали.

Нітті повернувся до Італії вже після Другої світової війни і був обраний до Сенату Італії від націонал-демократів, а пізніше від Італійської соціалістичної партії.

Франческо Нітті виступав за нейтралітет країни і був категоричним противником італійської держави в НАТО.

120. Риль В. Г. Гражданское общество : сочинение : пер. с 6-го нем. изд. / В. Г. Риль. – Санкт-Петербург : Типо-Литограф. А. Е. Ландау (Офицерская, 17), 1883. – [4], VI, [2], 411, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови до 6-го видання: «Эта книга была написана в период времени между 1847 и 1851-м гг., и поэтому весьма естественно, что в содержании ее отражаются прогрессивные и регрессивные движения этой эпохи. Не один, из обсуждаемых в ней вопросов, не один из передаваемых в ней эпизодов непосредственно касался в то время злобы дня, представляя в настоящее время лишь исторический интерес. ... Настоящая книга имеет значение политическое, т.е. практическое, а не теоретическое, и поэтому она и встретила с самого начала отклик у людей практики».

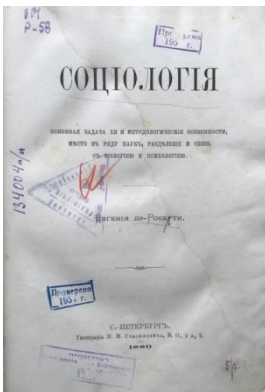

Вільгельм Генріх Ріль (з 1883 р. – фон Ріль), (1823–1897) – німецький журналіст, прозаїк та історик культури.

Ріль відвідував латинську школу у Вісбадені, потім гімназію у Вайльбурзі, де склав іспит на атестат зрілості в 1841 р. З 1841 по 1843 рр. вивчав теологію в Марбурзі, Тюбінгені та Гіссені. Після складання іспитів вивчав філософію, історію та мистецтвознавство в Бонні. Там Ернст Моріц Арндт був одним із його академічних вчителів. Під його впливом Ріль не став священником і зайнявся дослідженням історії культури та соціальною політикою.

З 1841 р. активно працював як письменник і журналіст. Ріль писав газетні статті у Франкфурті-на-Майні, Карлсруе та Вісбадені та видавав *Nassauische Allgemeine Zeitung* з 1848 по 1851 рр., водночас будучи музичним директором придворного театру у Вісбадені.

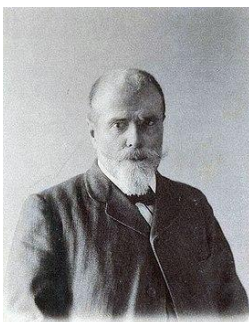
У 1854 р. Максиміліан II (король Баварії) зарекомендував Рілю стати «старшим редактором із питань преси королівського дому та зовнішнього світу», згодом отримав звання почесного професора на факультеті суспільної економіки. 1861 р. став членом Баварської академії наук. 1885 р. його призначили директором Баварського національного музею і генеральним хранителем пам'яток мистецтва і старовини в Баварії.

121. де-Роберти, Евгений. Социология: основная задача ее и методологические особенности, место в ряду наук, биологии и психологии / Е. де-Роберти. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (В. О., 2 л., 7), 1880. – XII, 368 с.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «Л.К.».

Цитата з тексту: «Социология не есть еще наука вполне установившаяся, наука, которая бы преследовала определенные цели определенными же средствами. Великий француз Конт первый ясно и твердо поставил вопрос о завершении ряда основных наук, обрывавшегося в его время на биологии, новою отраслью отвлеченного знания – опытною наукою об обществе. С тех пор этот вопрос вступил в чрезвычайно важный – хотя только начальный или подготовительный – фазис развития. Социологическая задача проникла глубоко в научное сознание эпохи; но два поколения ученых не приблизили ее заметно к разрешению. Время, очевидно, далеко еще не выпестовало своего могучего создания».

Євгеній Валентинович де Роберті (повне прізвище: де Роберті де Кастро де ла Середа; 1843–1915) – соціолог,

філософ-позитивіст і економіст. Видний діяч російського масонства.

Син одного з найбагатших землевласників Тверської губернії. Родина де Роберті мала іспанське коріння.

Закінчив Олександрівський ліцей (1862); у подальшому навчався в університетах Гісена, Гейдельберга, Єни і Парижа. 1864 р. у Єні захистив докторську дисертацію, присвячену соціально-політичному устрою Новгородської республіки у Середні віки.

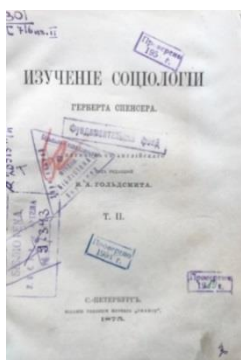
Працював у Міністерстві фінансів. 1869 р. опублікував книгу «Политико-экономические этюды», основною метою якої було обґрунтування необхідності соціалізації політичної економії.

Євген Де Роберті працював професором Нового Брюсельського університету (1894–1907); професором соціології Петербурзького Психоневрологічного інституту (1908–1915).

Викладав і брав участь в управлінні Російської вищої школи суспільних наук у Парижі. Неодноразово друкувався у французькому журналі "Revue philosophique" за редакцією академіка Теодюля Рібо.

Представник лібералізму, учасник земського руху, член партії кадетів.

У масонство де Роберті посвячено у Парижі 1888 р. Був засновником і активним учасником цілого ряду масонських лож.

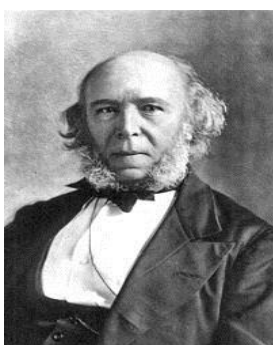
122. Спенсер, Герберт. Изучение социологии. Т. 2 / Г. Спенсер ; пер. с англ. под ред. И. А. Гольдсмита. – Санкт-Петербург : Изд. ред. журн. «Знание» : [Тип. М. М. Стасюлевича (В. О., 2 л., 7)], 1875. – [6] с., С. 307–630.

Провенієнції: печатки «Бібліотека У.К.С.Г.У. ім. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із закінчення: «Многие из читателей, которые дочитали мою книгу до этого места, быть может, находят, что содержание ее далеко выходит за те пределы, которые предназначены ей ее заглавием. На самом деле, под именем *Изучение Социологии* здесь рассмотрено так много социологических вопросов, что, по поводу изучения этой науки, мы в значительной степени коснулись и самой науки. ... Об изучении какой бы то ни было науки нельзя

говорить достаточно основательно, не касаясь в то время заключающихся в ней общих и частных истин или того, что считается автором за такого рода истины».

Герберт Спенсер (1820 – 1903) – англійський філософ і соціолог вікторіанської епохи британського індустріалізму, один з родоначальників еволюціонізму, ідеї якого користувалися великою популярністю наприкінці XIX ст., засновник органічної школи в соціології,

ідеолог лібералізму, адепт захисту природних прав людини, критик утилітаризму. Остаточно затвердив в науковому обігу термін «соціологія».

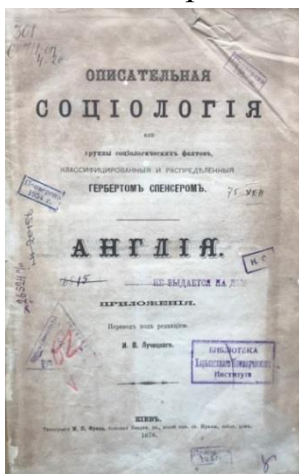
Його соціологічні погляди є продовженням соціологічних переконань Сен-Сімона і Конта, певний вплив на розвиток ідеї еволюції зробили Ламарк і К. Бер, Сміт і Мальтус.

З ім'ям Герберта Спенсера пов'язують два підходи до розгляду суспільних явищ:

1. Розуміння суспільства як організму, подібного до біологічних, який керується тими ж законами організації, функціонування та розвитку.

2. Вчення про всезагальну еволюцію, що розповсюджується на неорганічний, органічний та надорганічний (соціальний) світ.

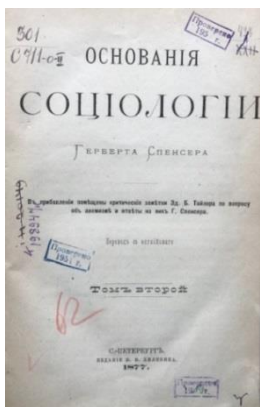
У 1883 р. Спенсер був обраний членом філософської секції Французької академії моральних і політичних наук.

123. Спенсер, Герберт. Описательная социология или группы социологических фактов, классифицированные и распределенные Гербертом Спенсером. Англия / Г. Спенсер ; пер. под ред. И. В. Лучицкого. – Киев : Тип. М. П. Фрица (Большая Владим. ул., возле пам. св. Ирины, собств. дом), 1878. – IX, [1], IV, IV, 405, [3] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института» «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут», ; штамп на корінці палітурки «Х.К.И.»

Із передмови: «Компиляции и материалы, классифицированные и сведенные таким образом под общим именем *Описательной Социологии*, имеют целью снабдить изучающего социальную науку данными, которые должны иметь такое же значение по отношению к выводам социолога, какое указание строения и отправлений различных типов животных имеет для заключений биолога».

124. Спенсер, Герберт. Основания социологии : пер. с англ. Т. 2, ч. 2. / Г. Спенсер. – Санкт-Петербург : Изд. И. И. Билибина : [Тип. В. Демакова (Новый пер., д. № 7)], 1877. – [4], III, [162] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови до першого тому: «Слово «социология» введено впервые, для обозначения науки об обществе, Огюстом Контом. Я принял его, вслед за ним, отчасти потому, что оно находилось в

употреблении, а отчасти потому, что у нас не существует никакого другого достаточно широкого названия».

125. Струве П. Критические заметки к вопросу об экономическом развитии России. Вып. 1. / П. Струве. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова (Надеждинская, 43), 1894. – X, 291, [3] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Из передови: «В книге очень много цитат. Автор не считал вовсе нужным пересказывать чужие мысли своими словами и быть, таким образом, оригинальным на чужой счет. ... Автору думается, однако, что знакомство с литературой и обильное цитирование разных писателей не дает еще основания считать его не самостоятельным в его выводах. Примыкая по некоторым основным вопросам к совершенно определившимся в литературе взглядам, он нисколько не считал себя связанным буквой и кодексом какой-нибудь доктрины. Ортодоксией он не заражен, если только под ортодоксией не разумеешь стремления к последовательному мышлению».

Петро Бернгардович Струве (1870–1944) – громадський і політичний діяч, економіст, публіцист, історик та філософ. Російський представник легального марксизму, який виступав проти ідеології народництва.

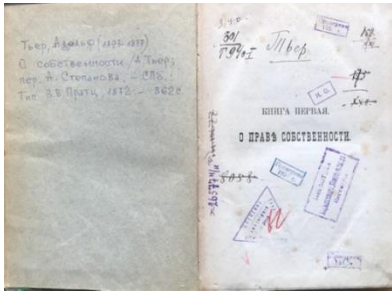
1895 р. закінчив Петербурзький університет, редагував журнали «Новое слово», «Начало», брав участь у складанні Маніфесту на I з'їзді РСДРП. 1899 р. за редакцією Петра Струве було надруковано «Капітал» Карла Маркса в перекладі на російську мову Левом Заком.

У роки революції 1905–1907 рр. став визначним представником конституційно-демократичної партії Росії, редактором її органу «Русская мысль».

У 1906–1917 рр. викладав у Петербурзькій політехніці, депутат другої Державної Думи Російської імперії в 1906 р.; почесний член, академік Російської АН (1917).

Після Жовтневого перевороту 1917 р., під час громадянської війни в Росії 1917–1922 рр. став учасником «Білого руху», був міністром закордонних справ в уряді П. М. Врангеля, був членом уряду Півдня Росії на чолі з Денікіним.

Струве був противником так званої «Жовтневої революції» й влади більшовиків. З 1921 р. – в еміграції, лідер антирадянського її крила. Репресований владою Третього Рейху.

126. Тьер, Адольф. О праве собственности / А. Тьер ; пер. А. Степанова. – Санкт-Петербург : Тип. В. В. Прагц, 1872. – 362 с. – Тит. л., «От издателя» и «Предисловие» отсутствуют.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.А.».

Численні читацькі помітки.

Цитата із розділу першого кн. I: «Кто виною тому, что собственность, этот естественный инстинкт взрослого человека, ребенка, животного, единственная цель и необходимая награда труда, сделалась спорным вопросом? Кто мог довести нас до этого заблуждения, подобного которому не бывало еще ни в одну эпоху, ни в одной стране, не исключая даже Рима, где, во время распрей об аграрном законе, дело шло единственно о разделе земель, завоеванных у неприятеля?».

Адольф Тьер (1797–1877) – французький політичний діяч та історик. Автор праць з історії Великої французької революції. Під час Липневої монархії кілька разів був прем'єр-міністром Франції. Перший президент Третьої французької республіки (тимчасово, до прийняття конституції 1871–1873). Також член Французької академії з 1833 р.

У 1820 р. закінчив юридичний факультет Університету Екс-ан-Прованса і близько року працював адвокатом. Переїхавши до Парижу (1821 р.), працював журналістом у газеті Le Constitutionnel. Публікував статті про політику, мистецтво, літературу та історію.

У 1823–1827 рр. написав "Історію французької революції". У 1830 р. заснував опозиційну газету "Le National".

Під час революції 1830 р. Тьер підготував маніфест про передачу влади Луї Філіпу Орлеанському (майбутній король Луї Філіп). Очолив лівий центр у палаті депутатів, закликав до укріплення конституційного режиму і відмови від революційних методів політичної боротьби.

У 1832–1836 рр. займав посади міністра внутрішніх справ і міністра торгівлі. У 1836 та 1840 рр. був прем'єр-міністром, але через розбіжності з королем у питаннях зовнішньої політики обидва рази переходив у опозицію.

У 1845–1861 рр. Тьер опублікував "Історію консульства та імперії".

Після революції 1848 р. він підтримав кандидатуру Луї Наполеона Бонапарта (майбутній король Наполеон III) на посаду президента, але у подальшому боровся проти бонапартизму, очолюючи у Законодавчому зібранні партію монархістів.

Після державного перевороту 1851 р. Тьєра заарештували і вислали з країни.

Повернувшись до Франції (1852), він займався науковою діяльністю до обрання депутатом Законодавчого зібрання (1863).

Тьєр різко критикував зовнішньополітичний курс Наполеона III, в липні 1870 р. протестував проти оголошення війни Пруссії.

1870 р. добився від європейських країн підтримки Франції і 1871 р. уклав мирний договір з О. фон Бісмарком, у травні жорстко подавив Паризьку комуни. Тьєра обрали в нове Національне зібрання, назначили головою виконавчої влади. Ставши 1871 р. президентом республіки, зміг досягти політичного перемир'я між партіями і організував дострокову виплату контрибуції Німеччині, чим звільнив Францію від окупації.

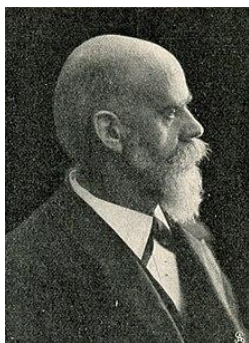
1873 р. – пішов у відставку, проте Тьєр не припиняв активну політичну діяльність до самої смерті.

127. Циглер, Теобальд. Умственные и общественные течения XIX-го века / Т. Циглер ; пер. и примеч. Г. Г. Генкеля. – Санкт-Петербург : Изд. Б. Н. Звонарева : Типо-Литограф. Буссея (Невский проспект, дом № 126), 1900. – 614, [2] с. : портр.

Провенієнції: печатки «Исторический Кабинет Ист.-фил. фак-та И.Х.У», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Зі вступу: «Подведение итогов умственной жизни заканчивающегося столетия является задачей трудною, но вместе с тем и настолько симпатичною и привлекательною, что она всецело увлекает и захватывает того, у кого возникла мысль о ней. Она держит его до тех пор, пока он не осуществит ее. Вот почему и я решаюсь на это дело, с полным сознанием рискованности своего предприятия и не взирая на всякие сомнения».

Теобальд Циглер (1846–1918) – німецький філософ і педагог.

Циглер вивчав теологію та філософію в Тьубінгенській духовній семінарії. Під час навчання став членом Тьубінгенського королівського товариства Ройгеля.

Після закінчення навчання Циглер спочатку став репетитором у гімназії в Гайльбронні, а на цій же посаді він також викладав у Тьубінгенській духовній семінарії.

Працював вчителем середніх шкіл в Вінтертурі та Баден-Бадені, потім став заступником директора протестантської середньої школи в Страсбурзі у 1882 р.

1884 р. він отримав вищий науковий ступінь з філософії, а з 1886 по 1911 рр. викладав як професор філософії в Страсбурзькому університеті.

Серед його літературних праць – біографія Давида Фрідріха Штрауса та публікація 1900 р. про Фрідріха Ніцше.

128. Штаммлер, Рудольф. Хозяйство и право с точки зрения материалистического понимания истории : соц.-филос. исслед. : пер. с нем. / Р. Штаммлер. – Санкт-Петербург : Тип. М. Меркушева (Невский просп., 8), 1899. – 310 с.

Епіграф: «Vitam impendere vero» («Жизнь за правду»).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Коммунистического Университета ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «Х.К.И.».

Численні читацькі помітки.

Із вступу: «Наука о социальной жизни человека находится в настоящее время в ненадежном и колеблющемся состоянии. Могучим потоком надвигаются на нас социальные проблемы, не разбиваясь о регулируемую плотину, соорудить которую может лишь опирающаяся на науку техника, и неугомонные волны социального брожения со стихийной силой стремятся одна за другой, непонятые в своей основной законосообразности. Уразумение этой основной законосообразности и составляет цель настоящей книги».

Карл Едуард Юліус Теодор Рудольф Штаммлер (1856–1938) – впливовий німецький філософ права. Він відрізняв чисто формальне поняття права від ідеалу, реалізації справедливості. Він вважав, що замість того, щоб реагувати та пристосовувати закон до економічних тисків, закон слід свідомо спрямовувати до поточного ідеалу.

Його родина з боку батька – юристи протягом трьох поколінь. Вивчав право в Лейпцигу та Гіссені. Його докторська дисертація отримала премію, і у 1876 р. він отримав ступінь доктора права. Він мав практичний досвід у різних судах Гессена, останній був у Лейпцигу в 1880 р. Потім Штаммлер викладав в університетах Марбурга (1882–1882), Гіссена (1884–1885), Галле (1885–1916) і Берліна (1916–1923).

У 1913 р. він заснував журнал "Journal of Legal Philosophy".

Штаммлер отримав ступінь почесного доктора Технічного університету Дрездена. У 1933 р. Його обрано членом Американської академії мистецтв і наук. Штаммлер став провідним мислителем у європейській юриспруденції. Він стверджував, що закон відіграє центральну роль у формуванні економіки.

Штаммлер – один із найважливіших ініціаторів руху за реформування університетської юридичної освіти. За часів націонал-соціалізму Штаммлер – член Комітету з філософії права Академії німецького права.

129. Энгельгардт М. А. Прогресс как эволюция жестокости / М. А. Энгельгардт ; – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : «Центральная» типо-литогр. М. Я. Минкова (3-я Рождественская, 7), 1899. – IV, 209, [1] с. – (Популярно-научная библиотека).

Провенієнції: «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «К.П.».

Численні читацькі помітки.

Зі вступу: «Исторический обзор всех отрицательных мнений о цивилизации завел бы меня слишком далеко; замечу только, что взгляд развиваемый в этой книжке, представляет логический, неизбежный вывод так называемого материалистического понимания истории, с точки зрения которого история человечества есть «война желудков», – борьба наций, борьба классов в пределах нации, борьба индивидуумов в пределах класса, – борьба за материальное благосостояние».

Михайло Олександрович Енгельгардт (1861–1915) – письменник, літературний критик, публіцист, соціолог, перекладач.

Навчався в Санкт-Петербурзькому університеті. У 1881 р. за участь у революційному русі його заарештовано і в 1882 р. зіслано в маєток батька Батищево Смоленської губ. У роки заслання листувався з Л. М. Толстим. Знаменитий лист Толстого «Про насильство (про непротивлення злу злом)» був адресований Михайлу, але не був відправлений. У 1888 р. М. О. Енгельгардту дозволено повернутися до Петербургу, де до 1893 р. він перебував під негласним наглядом. Працював співробітником «Новостей» та інших видань, секретарем редакції «Хозяина».

Енгельгардт видав: біографії Кюв'є, Дарвіна, Гумбольдта, Гарвея, Лаєлла, Коперника, Пастера, Лавуазьє, Пржевальського у «Біографічній бібліотеці Ф. Павленкова»; «Листи про землеробство» (СПб., 1899); «Вічний мир і роззброєння»; «Прогрес, як еволюція жорстокості» (СПб., 1899); «Ліси і клімат» (СПб., 1902). Перекладав твори Дж. Лока, Р. Кіплінга, О. Фореля та ін. На початку 1900-х рр. Енгельгардт працював у есерівській періодичній пресі, зблизився з есерами-максималістами і опублікував ряд статей і брошур з обґрунтуванням можливості соціалістичної революції. За співпрацю у партійній пресі у 1906 р. його притягнуто до суду, і він був змушений ховатися в Фінляндії. Восени 1913 р. йому дозволено повернутися до Петербургу.

СТАТИСТИКА

130. Бертильон Ж. Курс административной статистики. – Ч. 1 : Приемы собиранія и разработки статистических сведений. Переписи населения / Ж. Бертильон ; пер. с фр. Н. Ф. Джунковского ; вступ. ст. А. Ф. Фортунатова «О научной обработке статистических материалов». – Москва : Типо-литогр. Высочайше утвержд. Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о (Пимоновская ул., собств. дом), 1897. – XXI, [1], 404 с. : табл., прил.

Провенієнції: печатки у прим. з інв. № 19 261 – «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.»; у прим. з інв. № 19 282 – печатка «Библиотека Харьковского Коммерческого Института»; в обох прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

У додатку: Положения, инструкции и бланки переписных листов первой всеобщей переписи населения Российской Империи.

Вступну статтю до книги «О научной обработке статистических материалов» 22 жовтня 1896 р. у Новій Олександрії написав О. Фортунатов. Олексій Федорович Фортунатов (1856–1925) – магістр сільського господарства, професор загальної, сільськогосподарської та лісової статистики у Ново-Олександрійському інституті сільського господарства і лісівництва (згодом – Харківський національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва, нині – Державний біотехнологічний університет) у 1894–1899 рр.

Із закінчення вступної статті: «Научное исследование представляет собою только один из видов практического употребления статистических материалов; в громадном большинстве случаев материалы собираются не для науки, а для разных нужд государственного и общественного управления; но с течением времени наука все глубже и глубже проникает в самое устройство статистических наблюдений, и книга Бертильона изобилует интересными примерами этого проникновения».

Жак Бертільйон (1851–1922) – французький лікар, статистик і демограф.

Жак Бертільйон народився у Парижі в сім'ї ученого-статистика Луї Бертільйона та його дружини Маргарити Зої Гільяр. Його старшим братом були відомий криміналіст Альфонс Бертільйон. Жак – один із засновників Міжнародного статистичного інституту. Порівнюючи статистику різних європейських

країн, він виявив кореляцію між рівнем самогубств та розлучень, стверджуючи, що обидва явища пов'язані із соціальним дисбалансом. Його ідеї вплинули на французького соціолога Еміля Дюркгейма і, зокрема, на його роботу «Самовбивство». Бертільйон був активним діячем руху за тверезість. Обіймав посаду головного редактора журналу *Annales de démographie internationale*.

131. Велецкий С. Н. Земская статистика. Ч. 1. История и методология / С. Н. Велецкий ; с предисл. А. И. Чупрова. – Москва : Изд. М. и С. Сабашниковых : [Т-во тип. А. И. Мамонтова (Леонтьевский переулок, дом Мамонтова)], 1899. – XL, 422 с. : табл.

Провенієнції: печатки «Харьковские Высшие Коммерческие курсы. Статистический кабинет», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп

на корінці палітурки «С.К.В.К.К.».

Із передмови: «Предлагаемый труд известного земского статистика С. Н. Велецкого может сослужить тройкую службу в нашей литературе. Это прежде всего полезное справочное пособие для всех интересующихся и занимающихся статистикой. Читатель найдет в настоящей книге подробную историю возникновения и развития, равно как картину современного состояния всех отраслей земско-статистических исследований. На основании подлинных источников и с полнотой ... автор знакомит с организацией статистических учреждений, как она сложилась в разнообразных местностях нашей страны, и с приемами исследования и разработки, применявшимися и применяемыми ныне во всех отраслях и отделах земской статистики. ... Кроме ясного и общепонятного описания устройства и способов деятельности статистических учреждений, сочинение г. Велецкого дает полную, почти исчерпывающую, коллекцию программ, инструкций, бланков и формуляров, употреблявшихся при собирании и сводке статистических данных в разных губерниях».

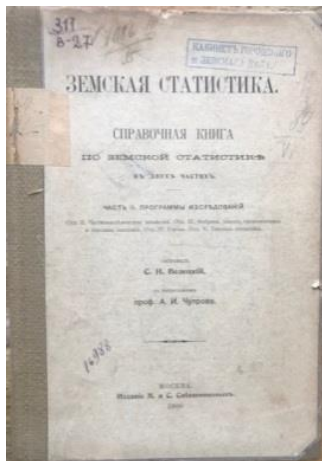
132. Велецкий С. Н. Земская статистика. Ч. 2. Программы исследований / С. Н. Велецкий ; с предисл. А. И. Чупрова. – Москва : Изд. М. и С. Сабашниковых : Т-во тип. А. И. Мамонтова (Леонтьевский переулок, дом Мамонтова), 1899. – [4], VI, [2], 847, [1] с. : табл., прил.

Провенієнції: печатки «Высшие Коммерческие курсы Харьковского Купеческого Общества», «Библиотека Коммунистического Университета ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

Из передмови до першого тому: «Главное место в этом отделе издания отведено программам для исследования крестьянского хозяйства, что естественно объясняется особым вниманием самих земских статистиков к этому предмету; крестьянскому хозяйству посвящен целый второй том».

У книзі читач знайде, окрім іншої інформації, програми статистичних обстежень у Полтавській та Чернігівській губерніях:

- по Полтавській губернії – «Поселенный бланк; Подворная перепись сельского населения (Зеньковского уезда); Подворная карточка (др. уездов)»;
- по Чернігівській губернії – «Объяснения к с.-х. программам; Общая программа; Программа для обществ крестьянского и казаков; Программа для имений; Программа для коноплянников, свекловичных и табачных плантаций; Программа для описания отдельного хозяйства (крестьянского или казачьего); [Программы для собирания сведений о крестьянских промыслах и ремеслах; Программы о торговле]

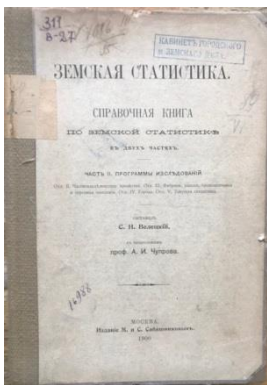
133. Велецкий С. Н. Земская статистика : справ. кн. по земской статистике : в 2 ч. Ч. 2. Программы исследований / С. Н. Велецкий ; с предисл. А. И. Чупрова. – Москва : Изд. М. и С. Сабашниковых : [Т-во тип. А. И. Мамонтова (Леонтьевский пер., дом Мамонтова)], 1899. – Отд. 1 : Программы исследования крестьянской жизни. – [4], VI, [2], 847, [1] с. : табл., прил.

Автор – заведывающий статистическим отделением Уфимской губернской земской управы и причисленный к отделу сельской экономики и сельскохозяйственной статистики Министерства Земледелия и Государственных Имуществ.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

У книзі читач може знайти відомості з дослідження селянського життя: Программы для исследования крестьянской жизни в Полтавской (с. 491–502) и Черниговской (с. 717–790) губерниях.

Из «Объяснения к сельскохозяйственным программам» Члена Стат. Отд. П. Червинского: «Статистическое Отделение поручило мне составить сельскохозяйственную программу. Программа эта должна удовлетворить одновременно двум совершенно разнородным требованиям: с одной стороны – доставить возможно точные данные для правильной и уравнительной раскладки земского налога, т. е. собственно той его части, которая падает на земли; с другой стороны – обрисовать возможно полнее и разностороннее современное состояние сельского хозяйства в губернии с его нуждами и потребностями, что дало бы возможность принимать меры к его поднятию и улучшению, руководствуясь фактическими указаниями, а не наобум и ощупью, как это по необходимости приходилось делать до сих пор».

134. Велецкий С. Н. Земская статистика. Ч. 2. Программы исследований (продолжение) / С. Н. Велецкий ; с предисл. А. И. Чупрова. – Москва : Изд. М. и С. Сабашниковых : Т-во тип. А. И. Мамонтова (Леонтьевский переулок, дом Мамонтова), 1900. – Отд. 2 : Частновладельческое хозяйство. Отд. 3 : Фабрики, заводы, промышленные и торговые заведения. Отд. 4 : Города. Отд. 5 : Текущая статистика. – XIII, [3], 348, [2] с.

Провенієнції: у прим. з інв. № 19 113 – печатка «Библиотека Центральной Парт/ Школы при Ц.К.К.П.У.», штамп «Кабинет городского и земского дела»; у прим. з інв. № 14 154 – печатка «Кабинет сельскохозяйственной экономии Ново-Александровского Института Сельского Хозяйства и Лесоводства»; в обох прим. – печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

У книзі читач може знайти таку інформацію з «Україніки» та «Краєзнавства»:

- у Відділі 2 – «Программы для исследования частновладельческих хозяйств» Полтавской губернии;
- у Відділі 3 – «Программы для исследования фабрик, заводов, торговых и промышленных заведений» Черниговской губернии;
- у Відділі 4 – «Программы для исследования городов» Полтавской, Харьковской и Херсонской губерний;
- у Відділі 5 – «Программы для собирания сведений по текущей статистике» Полтавской и Херсонской губерний.

Сергій Миколайович Велецький (1864–?) – земський статистик.

Будучи зарахованим до відділу сільської економії та сільськогосподарської статистики Міністерства землеробства та державного майна, очолив статистичне бюро (відділення) Уфимської губернської земської управи, вступив на посаду у 1897 р. Автор низки

досліджень із земської статистики. Найцінніше з них – "Земська статистика".

1899 р. залишає службу в Уфі.

135. Исторический очерк развития Херсонской земской сельскохозяйственной статистики / Херсон. Губерн. Земская Управа. – Херсон : Тип. О. Д. Ходушиной (б. Ващенко) (угол Потемкинской и Соборной, в собств. доме), 1890. – [2], 24 с.

Провеніції: власницький автограф «М. Соболев»; печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з тексту: «Работа по текущей статистике в Херсонской губернии сосредоточена была преимущественно на упорядочении волостной отчетности... Особенно подробно разрабатывались данные о состоянии сельского хозяйства вообще и земледельческой деятельности населения в особенности, в силу преобладающего значения этой деятельности в губернии. Обследование явлений, относящихся к сельскому хозяйству, велось при участии местных хозяев и лиц, непосредственно соприкасающихся с сельским населением. Такое участие было существенно важным для дела самовыяснения в отношении насущных интересов края».

136. Косинский В. А. О приемах научной разработки статистических данных / сост. В. А. Косинский. – Москва : Типо-Литограф. Д. А. Бонч-Бруевича (Немецкая ул., Бригадирский пер., д. Т-ва Кувшинова), 1890. – [6], 71, [1] с. : табл.

Автор – студент Юридического Факультета, кандидат Математических Наук.

Провеніції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; наприкінці книги приклеєно талон видачі «Выдано из библиотеки И. Харьк. Университета 13.V. 1912 г. Г-ну Лео Витте. Автор Ключниковъ. Назв. книги: О приведении уравнений относительно движения системы материальных точек къ каноническому виду».

Від автора: «Предлагаемая статья, которую я имел возможность составить и выпустить в свет только благодаря содействию глубокоуважаемого профессора А. И. Чупрова, представляет собою попытку научного изложения приемов разработки статистических данных. Остановился я на этой части статистической теории потому, что при всей ее важности она представляется мне мало обоснованной с логической стороны. ... Имея дело со статистикой (т. е. с числовыми данными), я должен был

привести и некоторые математические формулы, но все они – *формулы элементарной алгебры*. К формулам последнего отдела, где встречаются выражения из теории соединений, приложен арифметический треугольник Паскаля, который дает возможность находить все сочетания прямо в таблице, не производя никаких вычислений».

Володимир Андрійович Косинський (1864–1938) – український та російський економіст і статистик, професор, академік УАН, міністр праці української держави.

1922 р. обраний професором Російського народного університету та Російського юридичного факультету у Празі (Чехословаччина). Читав лекції також у Вищому комерційному інституті та Російському інституті сільськогосподарської кооперації у Празі та Українській господарській академії у Подєбрадах (Чехословаччина). З 1928 р. – професор кафедри політичної економії Латвійського університету. У той же час з 1931 р. викладав у Російському інституті університетських знань у Ризі (Латвія).

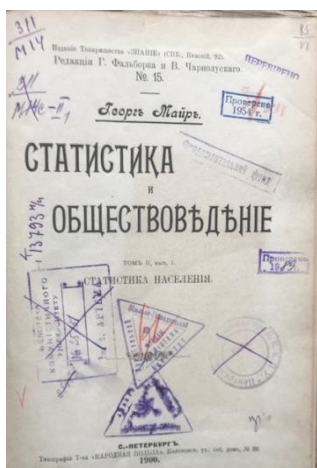

137. Майр, Георг. Статистика и обществоведение. Т. 1. Теоретическая статистика / Г. Майр ; пер. с нем. В. Я. Железнова. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Народная Польза» (Невский, 148), 1899. – 243, [1] с. – (Издание Т-ва «Знание» / ред. Г. Фальборка, В. Чарнолуцкого ; № 15).

Автор – профессор Мюнхенского университета.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевич Соболев».

Цитата з § 69 «Статистическое искусство в древности»: «Потребности правильного государственного управления вызывали уже у правительств древнего мира сознание необходимости подвергнуть в известной мере массовому наблюдению страну (землю) и людей. Определение границ, распределение земель, податные интересы – приводили к производству более или менее развитого поземельного кадастра и к переписям иных составных частей имущества (реальная статистика). Финансовые цели и наряду с ними интересы внутреннего, и в особенности же социального управления того времени ... служили источником обширных исчислений населения общего характера или составления списков граждан ... (личная статистика)».

138. Майр, Георг. Статистика и обществоведение. Т. 2, вып. 1. Статистика населения / Г. Майр. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Народная Польза» (Коломенская ул., собств. дом, № 39), 1899. – 320 с. – (Издание Т-ва «Знание» / ред. Г. Фальборка, В. Чарнолуцкого ; № 15).

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Соболев».

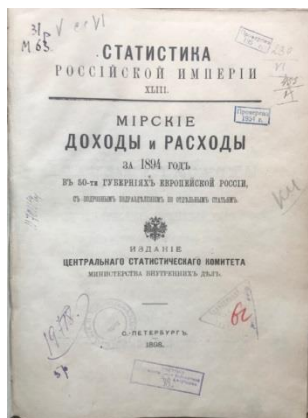
Цитата з § 1 «Задачи практической статистики вообще»: «... практическая статистика обнимает совокупность материальных научных приобретений в области массового наблюдения общественной жизни. Эти приобретения можно расположить в следующем восходящем порядке:

1. Отдельные конкретные результаты определенных статистических наблюдений. Они образуют элементы научной системы статистики.

2. Объединение получаемых таким путем исторических сведений статистического характера при помощи сравнения результатов однородных статистических исследований. При этом сравниваются или различные по времени явления, наблюдавшиеся на одном и том же поле исследования, или явления, отмеченные для различных географических областей. ... Может применяться также и комбинированное сравнение данных, как по месту, так и по времени.

3. Выведенные из исторического материала общие абстрактные положения с различною степенью их научной точности, именно, правильности, законосообразности и законы».

Георг фон Майр (1841–1925) – німецький статистик та державний діяч. Був професором у Мюнхені, потім як помічник статс-секретаря у справах Ельзас-Лотарингії завідував фінансами та державним майном. 1887 р. вийшов у відставку.

139. Мирские доходы и расходы за 1894 год в 50-ти губерниях Европейской России, с подробным подразделением по отдельным статьям / Центр. Стат. Ком. МВД. – Санкт-Петербург : [в тип. Ю. Я. Римана (Виленский пер., № 6) ; в тип. П. И. Бабкина (уг. Английск. пр. и Офицерской ул., № 28-58)], 1898. – XXXVI, 190 с. : табл. – (Статистика Российской Империи ; вып. 43).

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна

бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «С.К.В.К.К.».

Цитата з тексту: «43-ий выпуск «Статистики Российской Империи» включает в себе данные о мирских доходах и расходах за 1894 год в 50-ти губерниях Европейской России по всем статьям, какие наиболее заслуживали внимания и могли быть выделены. Настоящее исследование состоит из трех таблиц, распадающихся в свою очередь, на таблицы погубернские и таблицы поездные». У книзі можна знайти статистичні відомості про українські губернії, зокрема, Харківську.

140. Пландовский Вл. Народная перепись / Вл. Пландовский. – Санкт-Петербург : [Тип. Штаба Отд. Корпуса Погран. Стражи], 1898. – XVI, 378, [2] с. : табл., прил. (5 л.).

Автор – студент Императорского С.-Петербургского Университета.

Присвята: «Посвящается моему лучшему другу – моему отцу».

Провенієнції: у прим. з інв. № 19 902 – печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»; печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ»; у прим. з інв. № 19 903 – печатка «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»; автограф «Отъ автора 21 сент. 1902 (?)»; в обох прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Від автора: «Предлагаемое читателям исследование распадается на две части. В первой (общей) части излагается история, теория и современное состояние народонаселения цивилизованных народов; вторая (особенная) посвящена истории и современному состоянию русского народонаселения. ... Я далек от мысли, что мой труд лишен недостатков и заранее заявляю, что буду очень благодарен, если критика сделает мне по этому поводу какие-либо указания. Пока же в свое оправдание могу только сказать: “feci, quod potui” [з латин. “я сделал, что смог”]».

141. Покровский В. Очерк статистики народов и государств по Кольбу / В. Покровский. – Санкт-Петербург : В тип. А. А. Краевского (*Литейная, № 38*), 1868. – [4], 204, XII с. : табл.

Провенієнції: печатки «Книжный магазинъ Степана Иванова Литова. Въ Кіеве съ 1830 г.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «При всех моих изменениях и добавлениях я старался удержать систему, которой держится

книжка Кольба, равно как и сохранить все те его цифры, которые представляют собою результат тщательной поверки и выбора статистических материалов. Хотя моя книжка разрослась втрое более, чем книжка Кольба, тем не менее я не даю ей другого значения, кроме значения книжки, подручной для необходимых статистических справок. Эту цель, главным образом, я имел в виду при ее составлении, и думаю, что читатель, знакомый с нашею статистическою литературою, найдет мой труд бесполезным для указанной цели, по крайней мере, в настоящее время».

Василь Иванович Покровський (1838–1915) – земський статистик, економіст, редактор та педагог, член-кореспондент Петербурзької академії наук. Був одним із видатних статистиків кінця XIX і початку XX ст., одним із піонерів земської статистики, що збирав величезну кількість цінних даних про селянське господарство пореформеного часу.

142. Рославский, Александр. Руководство к статистике / А. Рославский. – Харьков : в Унив. Тип., 1844. – [2], 231, [3] с., прил. (2 табл.).

Автор – Исполняющий должность Профессора Статистики в Харьковском Университете, Надворный Советник.

Провенієнції: печатки «Печ. Харьковского Уездного Училища», «Библиотека Харьковского 1-го высшего начального училища», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Издавая руководство к Статистике, считаю неизлишним заметить, что теоретическая часть науки оставлена мною в том виде, в каком она явилась в 1841 году в изданном тогда мною сочинении: «Лекции о статистике»... Что же касается до фактической части, то она значительно пополнена и отчасти вовсе изменена... Способ, принятый мною, при изложении статистических предметов, занимает средину между этнографическим и сравнительным, т. е. обзрев целую группу данных, обнимающих известную отрасль общественной жизни в одном государстве, я перехожу потом к изображению состояния их в других странах». У додатку розміщено 2 таблиці :

143. Русов А. А. Харьков по переписи 1892 года : публ. лекция, прочтен. 14 дек. 1892 г. / А. А. Русов. – Харьков : Тип. Губерн. Правления (*Петровский пер., дом № 16*), 1893. – [2], 38 с. – Отд. отт. из кн.: Харьковский Сборник. 1893.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з лекції: «Если я скажу, что в Харькове – 8 тысяч дворовых мест, 21 тысяча построек, 24 тысячи квартир, то этим сообщением еще не дам понятия о том, велики ли эти числа; если же я прибавлю, что в Европейской России только 5 городов превосходят Харьков по величине, в Северо-Американских Штатах – 18, в Германской империи – таких городов 8, а в Австро-Венгерской монархии – только 3, так что в восточной половине Европы на СВ, от Рейна и Дуная есть всего 16 городов больших, чем Харьков, – это уже даст нам лучшее представление о городе, в котором мы живем. Если я еще прибавлю, что в Харькове 90 лет тому назад было только 11 000 жителей, в 1837 году – 22 тысячи, в 1863 – 52, в 1873 – 82, в 1879 – 102 тысячи, а теперь во всяком случае более 150 тысяч, – скучные цифры немного повеселяют, станут больше говорить нашему сознанию».

Олександр Олександрович Русов (1847–1915) – український учений, економіст, земський статистик, громадський діяч. Один із найбільших фахівців із оціночної земської статистики в Росії. Відомий також як фольклорист, збирач старовини і книговидавець, який зробив значний внесок в українознавство як дослідник кобзарських мотивів та перший видавець «Кобзаря» Тараса Шевченка без купюр. Русов – член південно-західного відділення Російського географічного товариства. 1902 р. його направили до Санкт-Петербургу, працював у страховому товаристві «Надія» та правлінні Благодійного товариства видання загальнокорисних та дешевих книг. 1909 р. повернувся до Києва, де викладав статистику в комерційному інституті.

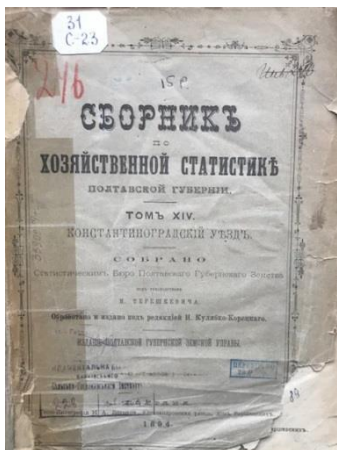

144. Сборник по хозяйственной статистике Полтавской губернии. Т. 8. Хорольский уезд. Вып. 2 / собр. и обраб. Стат. Бюро Полтав. Губерн. Земства под рук. Н. Терешкевича ; под ред. Н. Кулябко-Корецкого. – Полтава : Изд. Полтав. Губерн. Земской Управы : Типо-Литогр. Л. Фришберга (*Александровская улица, собств. дом*), 1890. – [4], 179, [1], LXXV, [1] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Кабінет кафедри

сільськогосподарської економіки Харківського інституту зернових культур», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

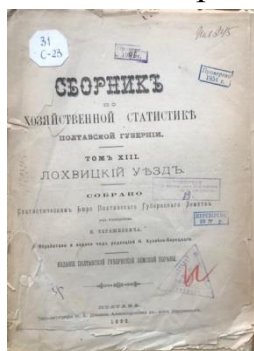
Із передмови: «Исследование Хорольского уезда произведено было Статистическим Бюро в 1886 г. под руководством покойного Н. А. Терешкевича... Очерк крестьянского хозяйства составлен Я. К. Имшенецким, обзор материалов по оценке земель – Н. Н. Лосятинским, а отдел общих сведений об уезде – мною. Н. Кулябко-Корецкий».

145. Сборник по хозяйственной статистике Полтавской губернии. Т. 13. Лохвицкий уезд / собр. Стат. Бюро Полтав. Губерн. Земства под рук. Н. Терешкевича ; обраб. и изд. под ред. Н. Кулябко-Корецкого. – Полтава : Изд. Полтав. Губерн. Земской Управы : Типо-Литогр. И. А. Дохмана (Александровская улица, дом Варшавских), 1892. – VII, [1], 194, 395, [1] с. : табл., 1 карта.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «В XIII т. «Сборника ...» вошли статистические материалы по исследованию крестьянского и помещичьего хозяйства Лохвицкого уезда. Исследование произведено было в 1888 г., под руководством Н. А. Терешкевича, всем составом статистического бюро (Я. К. Имшенецкий, С. П. Небезин, В. М. Греченко, З. М. Лазарев, В. В. Скорняков, С. Н. Няньчук, М. И. Селитренников, Н. А. Толмачев и Б. О. Лемперт). Сводка же и разработка собранного материала производилась под моим наблюдением тем же составом Бюро, со включением Л. Я. Старовского, заменившего вышедшего из состава бюро В. М. Греченко. Экономические таблицы кр-ского хозяйства проверялись Я. К. Имшенецким, а остальной табличный материал – часть мною, частью – Л. М. Старовским. Отдельные очерки, вошедшие в состав этого тома, написаны: «Общие сведения об уезде» и «Очерк хозяйства сельских сословий» – В. А. Корневым и Н. В. Петровым, под руководством землевладельца Лохвицкого уезда В. Ф. Русинова, «Обзор материалов по оценке земель – Л. Я. Старовским и «Примечания к экономическим таблицам» – Б. О. Лемпертом. Прилагаемая карта уезда составлена по межевым планам и по фотографической карте, изданной Межевою Канцеляриею в Москве, К. К. Кульчицким. Н. Кулябко-Корецкий».

146. Сборник по хозяйственной статистике Полтавской губернии. Т. 14. Константиноградский уезд / собр. Стат. Бюро Полтав. Губерн. Земства под рук. Н. Терешкевича ; обраб. и изд. под ред. Н. Кулябко-Корецкого. – Полтава :

Изд. Полтав. Губерн. Земской Управы : Типо-Литогр. И. А. Дохмана (Александровская улица, дом Варшавских), 1894. – VI, [2], 241, [1], 550 с. : табл., 1 карта.

Провенієнції: печатки «Кабинет кафедры сільськогосподарської економіки Харківського інституту зернових культур», «Фундаментальна бібліотека Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «В XIV т. «Сборника ...» вошли статистические материалы по Константиноградскому уезду. Исследование уезда с подворною переписью хозяйств сельских сословий производилось с сентября 1888 г. по январь 1889 г., под руководством заведующего статистическим бюро Н. А. Терешкевича, а после его кончины под руководством Я. К. Имшенецкого, всем составом статистического бюро, в который, кроме Я. К. Имшенецкого, входили: В. М. Греченко, З. М. Лазарев, С. П. Невежин, Б. О. Лемперт, С. Н. Няньчук, М. И. Селитренников, В. В. Скорняков и Н. А. Толмачев. Сводка же и разработка собранного материала производилась под моим наблюдением и руководством тем же составом статистического бюро, за исключением гг. Греченко и Толмачева, но с включением Л. Я. Старовского, причем экономические таблицы крестьянского хозяйства по их составлению проверялись Я. К. Имшенецким. Отдельные очерки, входящие в состав настоящего тома, были составлены: «Общие сведения об уезде» – А. А. Русовым, «Очерк хозяйства сельских сословий» – Я. К. Имшенецким, «Очерк помещичьего хозяйства» – Л. Я. Старовским, «Примечания к экономическим таблицам» и «Обзор материалов по оценке земель» – В. В. Терешкевич. Приложенная к этому тому карта Константиноградского уезда составлена К. К. Кульчицким. Н. Кулябко-Корецкий».

Микола Григорович Кулябко-Корецький (1846 – 1931) – земський статистик і публіцист. З дворянського роду Кулябко-Корецьких.

Після закінчення Київського університету недовго служив у судовому відомстві. На початку 1870-х брав участь у Київському гуртку Аксельрода-Лур'є.

Восени 1875 р. жив у Кишиневі і займався транспортуванням забороненої літератури до Росії.

1875-1879 рр. – еміграція.

У Полтаві за редакцією Кулябко-Корецького було видано VIII—XV тт. економічного опису губернії, складено зведення постанов Полтавського губернського земства за 1862–1885 рр., огляди сільського господарства та багато окремих монографій та доповідей зі статистико-економічних питань.

147. Сборник статистических сведений по Орловской губернии. Т. 4, вып. 1. Кромский уезд. – Орел : Изд. Орлов. Губерн. Земства : Тип. С. А. Зайцевой, 1889. – [2], IV, 56, 130, V, [1] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Кабинет сельскохозяйственной экономики Ново-Александрійского Института Сельского Хозяйства и Лесоводства», «Кабинет кафедры сільськогосподарської економіки Харківського інституту зернових культур», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «В настоящем выпуске «Сборника статистических сведений по Кромскому уезду» сгруппирован материал, собранный путем подворной переписи в 1887 г. Сведения собирались экспедиционным способом по карточной системе...».

148. Сборник статистических сведений по Орловской губернии. Т. 5, вып. 1. Карачевский уезд. – Орел : Изд. Орлов. Губерн. Земства : Тип. С. А. Зайцевой, 1889. – [4], IV, 108, 156, V, [1] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Кабинет сельскохозяйственной экономики Ново-Александрійского Института Сельского Хозяйства и Лесоводства», «Кабинет кафедры сільськогосподарської економіки Харківського інституту зернових культур», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «Местные статистические исследования, произведенные в Мае и Июне месяцах 1887 г., послужили главным источником для составления настоящего сборника. В нем сгруппирована большая часть цифрового материала, собранного путем подворного опроса крестьянского населения в уезде».

149. Сборник статистических сведений по Орловской губернии. Т. 7. Дмитровский уезд. Вып. 1. Крестьянское хозяйство. Пообщинные таблицы. – Орел : Изд. Орлов. Губерн. Земства : Тип. С. А. Зайцевой, А. Г. Косякиной, 1894. – [4], 211, III с. : табл.

Провенієнції: печатки «Кабинет сельскохозяйственной экономики Ново-Александрійского Института Сельского Хозяйства и Лесоводства», «Кабинет кафедры сільськогосподарської економіки Харківського інституту зернових культур», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

150. Святловский В. В. Фабричный рабочий. Исследование здоровья русского фабричного рабочего. Санитарное положение фабричного рабочего в Привислянском крае и в Малороссии: (из наблюдений фабричного инспектора) / В. В. Святловский. – Варшава : в Тип. Варшав. Ин-та Глухонемых, 1889. – VIII, 288 с. : табл., прил. – Библиогр.: с. 281–288 (241 назв.).

Присвята: «Посвящается Д-ру Марии Константиновне Валицкой».

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

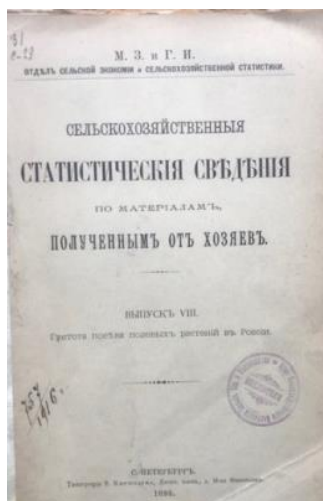
Зі вступу: «Настоящая работа является результатом моей пятилетней деятельности в качестве фабричного инспектора сначала Харьковского (1884–1886 гг.), а затем Варшавского округов (1886–1888). В район Харьковского фабричного округа входят губернии Харьковская, Екатеринославская, Полтавская, Черниговская и Область Войска Донского. Район Варшавского округа слагается из всех десяти губерний Привислянского края или по старому Царства Польского (губернии Варшавская, Петроковская, Калишская, Келецкая, Радомская, Люблинская, Седлецкая, Плоцкая, Ломжинская и Сувалкская)».

У книзі В. Святловського знаходимо багато цікавої інформації з «Україники» і «Краєзнавства» про стан та умови життя і праці робітників у вищезазначених губерніях. Зокрема, на с. 66 маємо змогу познайомитися з тим, як «на писчебумажной фабрике вь Роганьской слободе, близь г. Харькова» працювала фабрична лавка, де фабрикант розплачувався з робітниками товарами частково замість заробітної плати за цінами, вищими за ринкові на 30–100 %.

вообще среднюю норму заработной платы в 15 р. (что выше действительности) на эту сумму владельцы заводов в течение месяца могут содержать от 6000—8000 даровых рабочих или 500—600 годовых даровых работников. Рядом с штрафной системой стоит другое зло русской фабричной жизни—это фабричные лавки, но, к счастью, ни в Харьковском районе, ни тем более в Привислянском крае почти совсем неизвестны эти учреждения, помощью коих многие фабриканты центрального района расшачиваются со своими рабочими не деньгами, а товарами, опутывая их легкими и заманчивым кредитом. Во всей напр. Харьковской губернии мы встрѣтили только одну фабричную лавку, именно на пшечубумажной фабрике в Роганьской слободѣ, близ г. Харькова. В нижеслѣдующей таблицѣ мы сопоставили продажную стоимость некоторых болѣе ходкихъ товаровъ изъ этой лавки съ базарными цѣнами, существующими въ Харьковѣ. Разница получилась довольно значительная.

НАЗВАНІЕ ПРОДУКТОВЪ.	Продажная цѣна въ фабричной лавкѣ.	Базарная цѣна.	Взимаемый % съ рубль.
Мука ржаная	70—90 к. за пудъ.	65—70 к.	30%
Сало свиное	19 к. фунтъ.	15 к.	26%
Спички (десят. короб.)	5 коп.	3 к.	66%
Сахаръ	16 к. фунтъ.	12 к. ф.	30%
Вуди (штука)	5—6 коп.	3—4 к.	50%
Соль крупная и мелкая	30 к. пудъ.	20 к. пудъ.	50%
Масло конопляное	18 к. за фунтъ.	12½ к. ф.	40%
Пшено	3½ к. "	2½ " "	50%
Крупа гречневая	4½ к. "	3½ " "	30%
Песокъ сахарный	13 к. "	10 к. ф.	30%
Таранъ (штука)	2½ к. "	1—1½ к. ф.	100%
Рись	10 к. фунтъ.	6 к. ф.	60%
Мыло простое	9 к. "	6½—7 к. ф.	30%
Керосинъ	3 к. "	2¼ к. ф.	40%

Такимъ образомъ означенная лавка взимаетъ со своихъ покупателей среднимъ числомъ отъ 30—100% выше рыночной цѣны. Съ 1 сент. 1884 г. по 1 сент. 1886 г. оборотъ лавки былъ 12.240 р. 94 к., всего за это время выработано срочными и поденными рабочими фабрика 11.090 р. 03 к., изъ коихъ, по призванію бухгалтера фабрика, взято рабочими товаромъ по ордеру конторы (на заслуженное жалованіе или въ кредитъ) на 2.101 руб. 78 коп. т. е. почти 20% жалованья выдано товаромъ. Цѣны изъ фабричныхъ лавокъ, взимающихся при степляномъ заводѣ К. и сахарофабрикат-

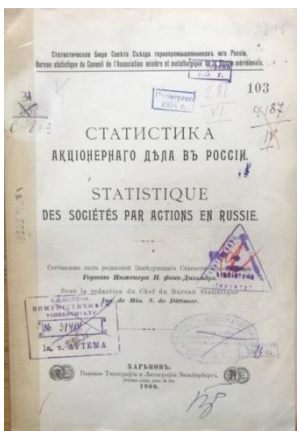

151. Сельскохозяйственные статистические сведения по материалам, полученным от хозяев. Вып. 8. Густота посева полевых растений в России / М-во Земледелия и Гос. Имуществ, Отд. сел. экономии и с.-х. статистики. — Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (Дворц. площ., д. М-ва Финансов), 1898. — X, [2], 50, [2], 213, [1] с. : табл.

Провеніенціі: печатки «Библиотека Ново-Александрійскаго Института Сельскаго Хозяйства и Лесоводства», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «Отдел Сельской Экономии и Сельскохозяйственной Статистики разослал в 1895 г. своим корреспондентам ... программу вопросов. Поступившие в ответ в конце 1895 г. и в начале 1896

г. сообщения хозяев послужили материалом для составления настоящего выпуска. В этом VIII выпуске «Сельскохозяйственных статистических сведений» помещены данные как о густоте посева при производстве его руками, так и о количестве зерна, употребляемом при машинном севе».

152. Статистика акционерного дела в России = Statistique des sociétés par actions en Russie / сост. под ред. Н. фон-Дитмар ; Стат. Бюро Совета Съезда горнопромышленников юга России. – Харьков : Паровая Тип. и Литогр. Зильберберг (*Рыбная улица, дом № 30*), 1900. – [6], 45, [2], II, [1] с. : табл.

Редактор – Заведующий Статистическим Бюро, Горный Инженер.

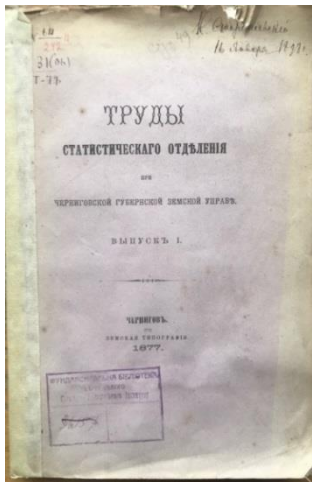
Провенієнції: печатки «Кабинет экономического изучения России при Высших Коммерческих курсах Харьковского Купеческого Общества», «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з тексту: «В течение последних 6-ти лет акционерные и паевые товарищества получили в России значительное распространение, что в особенности можно утверждать относительно горной и горнозаводской промышленности юга России, где почти все наиболее крупные каменноугольные и заводские предприятия выступают в виде акционерных обществ. Столь важное значение акционерной формы организации капитала дало основание Статистическому Бюро заняться более подробно статистикой акционерного дела в России

Микола Федорович фон-Дитмар (1865–1919) – видатний промисловець, підприємець, громадський та політичний діяч, учасник Громадянської війни. Працював у напрямі рахівництва та статистики; видав перший у Росії підручник «Основи рахівництва». Був послідовником глави Санкт-Петербурзької школи бухгалтерського обліку Є. Є. Сіверса, який на відміну від яскравого представника московської школи бухгалтерського обліку М. З. Лунського, стверджував, що бухгалтерські рахунки виникли першими, ніж баланс.

Виступав з ідеєю створення інституту присяжних рахівників, які б забезпечували незалежний контроль за господарською діяльністю та достовірність бухгалтерського обліку.

153. Труды Статистического Отделения при Черниговской Губернской Земской Управе. – Чернигов : Земская тип., 1877. – [4], 285, [1] с., прил.

У змісті: Землевладення в Салтыково-Девичко́й волости Черниговского уезда / П. П. Червинский. Редьковская волость Черниговского уезда. Состояние земледелия. Дальние отхожие промыслы. Ближние отхожие промыслы / В. Е. Варзер. Кашовка. Опыт подворного описания деревни Кашовки / А. А. Русов. Примеры описания крестьянского хозяйства / А. А. Русов. Описание Довжицкой волости

Черниговского уезда: Топография, территориальная и аграрная статистика. Земледелие. Женские работы. Местные и отхожие промыслы. Ремесла. Мелкие промышленные заведения / А. А. Русов.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «Н. Сторожевский. 16 января 1898 г.».

Читацькі помітки.

154. Урожай 1884 года в Европейской России / изд. Центр. Стат. Ком. МВД. – Санкт-Петербург : [Тип. МВД], 1885. – [8], LX, 219, [1] с. 6 табл., прил. (13 карт). – (Год второй).

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

У виданні читач може знайти інформацію про урожай 1884 г. «в 50 губерниях Европейской России, без Привислинского края, Кавказа и Финляндии, как на землях крестьянских надельных, так и на землях личных собственников, церковных, монастырских, городских, казенных и удельных ...», у т. ч. в українських губерніях: Волинській, Катеринославській, Київській, Подільській, Полтавській, Таврійській, Харківській, Херсонській і Чернігівській.

155. Ходский Л. В. Основания теории и техники статистики / Л. В. Ходский. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (В. О., 5 л., 28), 1896. – X, 207, [1] с. : рис., граф., прил. – Библиогр. указ. кн. и ст. авт.: с. IV.

Автор – профессор финансового права в С.-Петербургском университете и доцент политической экономии и статистики в Лесном институте.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Михайль Николаевичъ Соболевъ».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Ближайшее побуждение издать предлагаемое краткое руководство по теории статистики состояло в желании дать моим слушателям печатное пособие вместо литографированных записок. Крайняя бедность русской литературы по данному предмету и полное отсутствие в продаже общедоступного руководства заставили меня, не ограничиваясь пределами моих аудиторий, сделать это пособие общим достоянием читателей».

Леонід Володимирович Ходський (1854–1919) – економіст, статистик, публіцист, редактор, видавець і педагог, освіту здобув у гатчинському Миколаївському сирітському інституті і Гірському інституті.

Працював викладачем російської мови та природничої історії у повітовому училищі в м. Нарва. Склавши іспит у Санкт-Петербурзькому університеті. Л. В. Ходський у 1883 р. отримав звання магістра політичної економії за дисертацію «Поземельний кредит і ставлення його до селянського землеволодіння», а в 1891 р., за дисертацію «Земля и земледелец» – ступінь доктора політекономії. Учений написав кілька підручників з політекономії (2 вид. : 1884 і 1887 рр., фінансів (1894) та статистики (1896 р.).

У 1890-х рр. Л. В. Ходський був головою III Відділення Вільного економічного товариства (відділення сільськогосподарської статистики та політичної економії). Як публіцист, Ходський відстоював ідеї буржуазної демократії. Він автор кількох статей до «Енциклопедичного словника Брокгауза-Єфрона».

156. Янсон Ю. Опыт статистического исследования о крестьянских наделах и платежах / Ю. Янсон. – [2-е изд.] – Санкт-Петербург : Тип. М. Стасюлевича (Вас. Остр., 2 лин., 7), 1881. – XVI, 166 с., прил. (102 с., XII табл.). – С прил. «Очерка правительственных мер по переселению крестьян после издания Положения 19 февраля 1861 года».

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

У книзі можна знайти інформацію про Харківську губернію того часу, а також про інші губернії, розташовані на території сучасної України.

Із передмови до першого видання: «Всякий, кому приходилось заняться статистикою нашего землевладения, знает, в каком хаотическом состоянии находится статистический материал по этой части».

Юлій Едуардович Янсон (1835–1893) – статистик і економіст, член статистичної ради Міністерства внутрішніх справ, член-кореспондент Академії наук (1892), голова відділення статистики і епідеміології Російського товариства охорони народного здоров'я (з 1884 р.), член Міжнародного статистичного інституту (з 1885 р.). Автор робіт з теорії та історії статистики, демографії.

У 1878 р. вийшов перший том його «Порівняльної статистики», яка була присвячена статистичному аналізу населення. Вже через два роки вийшов другий том – «Статистика сільського господарства». Видатний учений, професор Янсон читав лекції з політичної економії на вищих жіночих курсах. Юлій Янсон брав участь у міжнародних конгресах.

157. Янсон Ю. Теория статистики = Theorie der statistik / Ю. Янсон. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Тип. Шредера (Гороховая, 49), 1887. – X, [2], 537, [1] с. : табл., 18 диагр., прил. (4 картогр.). – Тит. л. и огл. рус., нем.

Автор – ординарный профессор С.-Петербургского университета, член Международного статистического института.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Соболевъ» та печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ».

Численні читацькі помітки.

Від автора: «Первое издание Теории Статистики было отпечатано в ограниченном числе экземпляров в виде пособия для студентов С.-Петербургского университета. Оно разошлось поэтому в самом тесном кругу покупателей. Но потребность в такой книге, конечно, гораздо шире при том общем внимании, которым все более и более пользуется у нас и практическая и научная статистика. Поэтому я решился сделать второе издание, несколько исправив текст и снабдив его образцами картограмм и диаграмм, которые не были приложены к первому изданию...».

Наукова праця Ю. Янсона "Теория статистики", що вийшла у 1891 р. третім виданням, нагороджена премією та золотою медаллю ім. графа Толстого.

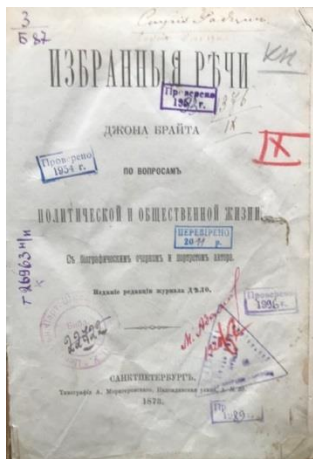

158. Янсон Ю. Э. Сравнительная статистика России и западно-европейских государств. Т. 1. Территория и население / Ю. Э. Янсон. – Санкт-Петербург : Тип. М. Стасюлевича (Вас. Остр., 2 л., 7), 1878. — XV, [1], 372, [2] с. : табл., формулы. – Библиогр. в начале гл., отд. и в тексте.

Провенієнції: у прим. з інв. № 80 892 – печатка «Агрономический Кабинет Императорского Харьковского Университета»; у прим. з інв. № 20 229 – печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема»; в обох прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

Від автора: «Первый том сравнительной статистики России составляет начало труда, задуманного может быть слишком смело при настоящем положении статистики как западно-европейской, так и в особенности русской. Медленность, с какой идет издание проектированной Гаагским Статистическим Конгрессом Международной Статистики – до сих пор вышло шесть только томов, в которых русских данных почти нет, – служит лучшим доказательством, насколько в настоящее время можно думать о сравнительной статистике европейских государств, во всем ее объеме».

ПОЛІТИКА

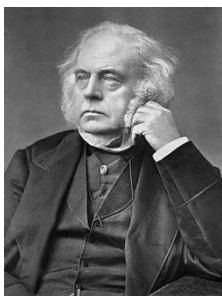
159. Брайт, Джон. Избранные речи по вопросам политической и общественной жизни : пер. с англ. / Д. Брайт. – Санкт-Петербург : Изд. ред. журн. «Дело» : Тип. А. Моригеровского (Надеждинская улица, д. № 39), 1873. – XXVIII, IX, [1], 491, [2] с., 1 портр.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Адамов».

Из біографічного нарису: «Брайт в продолжении всей своей жизни был верен себе и редкий из политических деятелей нашего времени может похвалиться, подобно ему, что большая часть защищаемых им идей принята и осуществлена его соотечественниками».

Из передови видавця англійського видання Джеймса Е. Торольда Роджерса: «Избранные для предлагаемого издания речи представляют несомненное достоинство, как настоящие образцы политического красноречия, к которому всякий может отнести только с полнейшим

уважением. Люди, расходящиеся с Джоном Брайтом в социальных и политических мнениях, не затруднятся отдать справедливость ясности его дикции, уменью, с каким он группирует свои аргументы, нервной силе языка, убедительности доводов и полной, сердечной искренности, с какою он высказывает свои политические убеждения. ... Изложение взглядов общественного деятеля, пользующегося громадным влиянием в своем отечестве, всегда несомненно полезно. ... Все речи, предлагаемые в этом собрании, были просмотрены самим Дж. Брайтом. Издатель принимает на себя ответственность за выбор и за это предисловие».

Джон Брайт (1811–1889) – англійський політик, радикальний і ліберальний державний діяч, один з найвидатніших ораторів свого покоління, підтримував ідеї вільної торгівлі.

Будучи брокером, Брайт був найвідомішим борцем проти Хлібних законів. У партнерстві з Річардом Кобденом він заснував Лігу проти Хлібних законів, що ставила за ціль їх скасування, бо вони сприяли підвищенню цін на продукти харчування і встановлювали податки на імпорт пшениці. Хлібні закони були скасовані у 1846 р.

Брайт був членом Палати громад з 1843 по 1889 рр. Серед напрямів його діяльності виділяються свобода в галузі торгівлі, виборча реформа та свобода віросповідання. Насправді, він самотужки виступав проти участі у Кримській війні. Також він був противником запропонованої Гладстоном автономії для Ірландії. Він представляв середній клас і рішуче виступав проти привілеїв земельної аристократії. Щодо Ірландії – він прагнув скасувати політичні привілеї англічан, ліквідувати протестантську Ірландську церкву і почати земельну реформу, яка передбачала би передачу землі селянам-католикам.

160. Зомбарт В. Идеалы социальной политики / В. Зомбарт ; пер. с нем. П. Ф. Теплова. – Санкт-Петербург : Изд. Т-ва «Знание» (Невский, 92) : Тип. А. Е. Колпинского (уг. Конной и Тележного пер., д. 3-5), 1900. – 74 с. – (Историко-политическая библиотека / ред. В. Поссе ; № 2).

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницькі знаки, на жаль, вирізано, але за місцем їх розміщення та читацькими помітками можна припустити, що книга з особистої бібліотеки М. М. Соболева.

Численні читацькі помітки.

Деякі з виділених читацьких поміток: «Наблюдающий теоретик приходит к требованию самостоятельного идеала социальной политики:

экономического совершенства. ... Чем выше степень достигнутого нами экономического совершенства, тем более свободными людьми мы будем, тем бóльшую возможность мы будем иметь, чтобы посвятить нашу жизнь достижению идеалов правды, красоты, добра, человеческого совершенства. ... Социальная политика должна выполнять собственное дело, не преследуя никаких чуждых целей. Её дело заключается в том, чтобы очистить и уравнять путь, по которому человечество стремится вперед к свету и свободе».

Вернер Зомбарт (1863–1941) – німецький філософ, соціолог, економіст.

Зомбарт здобув освіту з юриспруденції, економіки та історії в університетах Пізи, Риму та Берліну. У 1888 р., після написання дисертації під керівництвом Густава фон Шмоллера і Адольфа Вагнера, які належали до нової німецької історичної школи, Зомбарт здобув докторський ступінь у

Берлінському університеті.

Після того, як прослужив два роки у бременській торговій палаті, Зомбарт перейшов до університету в Бреслау, а у 1906 р. – до Берлінської вищої торгової школи. У 1917 р. став професором Берлінського університету.

Вернер Зомбарт пройшов шлях від марксиста до прихильника нацизму в 1930-х рр. За цей час він написав сім книг, які присвячені одному питанню – виникненню капіталізму. Кожна книга давала нове пояснення цього явища.

161. Мартенс Ф. Ф. Россия и Англия в Средней Азии / Ф. Ф. Мартенс ; с изм. и доп. авт. пер. К. Ф. Таубе. – Санкт-Петербург : Изд. Книгопродавца Эмиля Гарты под фирмою Кн. Склад «Рос. Библиогр.» (Невский пр., 27, у Казанского моста), 1880. – [2], III, [1], 91, [1] с.

Автор – Профессор Императорского С.-Петербургского Университета и Член Института международного права.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; ярлик «Библиотека В. П. Арендт».

Із передмови перекладача Барона К. Ф. Таубе: «Предлагаемое сочинение настолько зарекомендовано сочувственными ему отзывами нашей и иностранной печати, что имеет полное право на внимание русского общества. Изданное первоначально на французском языке, оно было переведено на немецкий и английский языки и английский перевод его был передан по телеграфу в Америку. Причины такого выдающегося успеха этого сочинения заключается, без сомнения, столько же в интересе и новизне решения затрагиваемых им вопросов, сколько и в авторитетности имени его

автора, как публициста... Настоящее исследование профессора Мартенса может быть разделено на две части, находящиеся в тесной связи между собой. В первой – автор касается почти незатронутого в науке международного права вопроса о юридических отношениях между образованными и варварскими народами; во второй – рассматривает историю дипломатических сношений России и Англии по среднеазиатскому вопросу и условию правильного взаимного положения этих держав в Средней Азии».

Федір Федорович Мартенс (1845–1909) – правознавець, історик і дипломат, доктор міжнародного права і професор з 1873 р., член-кореспондент Петербурзької АН з 1908 р.

Автор фундаментальної праці в галузі міжнародного права «Сучасне міжнародне право цивілізованих народів» (1882), член Ради Міністерства закордонних справ Росії (з 1881 р.), один з організаторів скликаних за ініціативою Миколи II Гаазьких мирних конференцій 1899 і 1907 рр., віцепрезидент Європейського інституту міжнародного права (1885), член «Постійної палати третейського суду» в Гаазі.

162. Татищев С. С. Внешняя политика императора Николая Первого: введение в историю внешних сношений России в эпоху севастопольской войны / С. С. Татищев. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова (Надеждинская, д. 39), 1887. – XVIII, 639, [1] с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «В. Анисимов».

Из передови: «Известного отдела истории нельзя изучить по книгам: такова история близких нам эпох. Ни один источник не доходит до наших дней; для человека двадцати пяти лет всегда есть пятидесятилетний промежуток, предшествовавший его рождению и не имеющий истории. Пробел этот причиняет много затруднений, требует труда, всегда несовершенного, часто непроизводительного, дабы стало возможно связать минувшие события с настоящими...».

Сергій Спиридонович Татищев (1846–1906) – дипломат, історик і публіцист з роду Татищевих. Автор фундаментальної біографії імператора Олександра II.

Навчався в Олександрівському ліцеї (не закінчив). Після складання спеціального дипломатичного екзамену у 1864 р. вступив до Азійського департаменту міністерства закордонних справ. З 1865 до 1877 рр. займав посади секретаря консульства у Рагузі (Італія), місії в Афінах (Греція) та посольстві у Відні (Австрія). Брав участь в укладанні секретної Будапештської конвенції (1877).

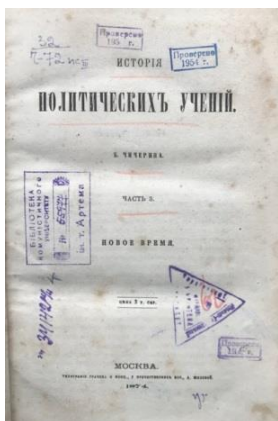
У 1877 р. його звинувачено у державній зраді. Звинувачення не підтвердилося, але йому довелося залишити службу.

Під час Російсько-турецької війни Татищев пішов добровольцем у діючу Дунайську армію, у Маріупольський гусарський полк. Служив ординарцем при генералі Е. І. Тотленбені. За військові заслуги здобув звання офіцера. Після закінчення військових дій у 1878 р. залишив військову службу.

З 1881 по 1883 рр. був чиновником з особливих доручень при міністрах внутрішніх справ графі М. П. Ігнат'єві та Д. А. Толстому. Налагоджував зв'язки між закордонною Агентурою Департаменту поліції і російськими консульствами. У цей період за завданням директора департаменту поліції В. К. Плеве підготував дослідження «История социально-революционного движения в России 1861–1881», яке стало одним із перших аналітичних робіт з проблем тероризму.

Вийшовши у відставку (1883), С. Татищев співпрацював з журналами «Русский вестник», «Новое время», «Nouvelle Revue» та іншими російськими та іноземними виданнями. З 1889 по 1897 рр. вів у часописі «Русский вестник» політичний огляд.

У 1889 р. направлений агентом міністерства фінансів до Лондона. У 1903 р. повернувся до Росії та став на службу до Головного управління зі справ друку.

163. Чичерин Б. История политических учений. Ч. 2. Новое время / Б. Чичерин. – Москва : Тип. Грачева и Комп. (у Пречистенских вор., д. Шиловой), 1872. – [4], 396, [2] с.

У другому томі розглянуто наступні питання:

- общежительные учения Гуго Гроция, Гоббса, английских демократов XVII в., Кумберланда, Боссюэта и Спинозы;
- нравственные учения Пуфендорфа, Кокцеи, Лейбница, Томазия, Вольфа и Вико;
- индивидуализм Локка и Монтескье.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Цитата з тексту: «В истории древнего мышления мы различили три периода, которые характеризуются господством трех различных путей познания: в первом преобладает универсализм, во втором реализм, в третьем рационализм. Развитие новой мысли идет обратным ходом: оно начинается с рационализма и затем переходит к реализму. Последний составляет современную точку зрения человечества; мы находимся на втором периоде развития. Необходимый переход к универсализму может явиться только плодом дальнейшего движения науки и жизни».

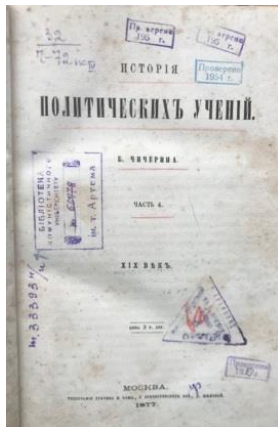
164. Чичерин Б. История политических учений. Ч. 3. Новое время (продолж.) / Б. Чичерин. – Москва : Тип. Грачева и Комп. (у Пречистенских вор., д. Шиловой), 1874. – [4], 442, [2] с.

У третьому томі розглянуто:

- индивидуализм Гучисона и Фергисона, Гельвеция и Гольбаха, Томаса Пэна, Руссо, Мабли;
- утилитаризм Юма, Борка и Бентама;
- идеализм в Германии, субъективный идеализм, идеализм Канта, Вильгельма Гумбольдта и Фихте.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

165. Чичерин Б. История политических учений. Ч. 4. XIX век / Б. Чичерин. – Москва : Тип. Грачева и Комп. (у Пречистенских вор., д. Шиловой), 1877. – 609, [3] с.

У четвертому томі розглянуто:

- ✓ натуралистический идеализм Шеллинга, натур-философов (Ниблера, Лудена, Вангенгейма, Вагнера, Трокслера, Баадера), Краузе и его школы (Краузе, Аренса, Редера), Шопенгауэра;
- ✓ нравственный идеализм Фихте (позднейшее учение), богословской школы (Галлера, Адама Мюллера, Фридриха Шлегеля), Шлейермахера;

Шлегеля), Шлейермахера;

✓ индивидуалистический идеализм Фриса, Гербарта, Гартенштейна, исторической школы (Гуго, Савиньи, Пухта), Ансильона, Круга, Роттека, Аретина, Велькера, Цахариз;

✓ абсолютный идеализм Гегеля.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Борис Миколайович Чичерін (1828–1904) – філософ права гегельянського напрямку, один з провідних теоретиків лібералізації Росії, історик. Почесний член Петербурзької АН (1893). Почесний член Московського університету (1900). Розробив першу модель атома, у якій атом представлений складною структурою, що складається з позитивно зарядженим ядром та негативними елементами оболонки. Почесний член Російського фізико-хімічного товариства (за рекомендацією Менделєєва). Член фізичного відділу Товариства любителів природознавства (за рекомендацією Столетова).

Видний представник російської школи державознавства.

У 1845–1849 рр. – студент юридичного факультету Імператорського Московського університету. У 1853 р. представив до захисту магістерську дисертацію «Областные учреждения России в XVII веке», яка була захищена лише у 1857 р. 1858–1861 рр. Чичерін знайомиться з європейськими політичними ученнями. Був запрошений у якості вчителя права для Цесаревича 1863–1865 рр. З 1861 р. Чичерін – екстраординарний професор Московського університету на кафедрі державного права, з 1865 р. – ординарний професор.

У 1868 р. разом з іншими професорами вийшов у відставку в знак протесту проти курсу Магістерської народної освіти. Наприкінці 1871 р. його обрано до ради директорів Тамбово-Саратівської залізниці. Чичерін продовжив писати і публікувати наукові праці.

На початку 1882 р. Чичеріна обрано Московським міським головою. Йому вдалося досягти деяких успіхів у міському господарстві. Через промову під час заходів на честь коронації Олександра III змушений був піти у відставку. У 1883 р. Московська міська дума обрала Б. Чичеріна почесним громадянином Москви. Повернувшись додому Чичерін знову зайнявся науковою діяльністю, написав ряд робіт з філософії, а також з хімії та біології, що спонукали Менделєєва рекомендувати його до обрання почесним членом російського фізико-хімічного товариства. Брав активну участь у роботі тамбовського земства.

У 1888–1894 рр. працював над "Спогадами", більша частина яких присвячена Москві та Московському університету 1840-х рр.

ВНУТРІШНЯ ПОЛІТИКА КРАЇНИ

166. Андреевский П. А. Игла : юморист. сб. / П. А. Андреевский. – Киев : Тип. С. В. Кульженко (Н.-Елисаветинская улица, собств. дом), 1888. – [2], 333, [1], II с. – Сборник составлен из эскизов, очерков и описаний, печатавшихся в фельетонах газет «Заря» и «Киевское Слово» под псевдонимом «Иглы» (П. А. Андреевского).

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з науково-фельетонного дослідження «О любви: «Вот о любви – писать можно сколько угодно. В этом я уверен. Любовь – самое невинное занятие, и, писавши о любви, фельетонист ни в каком случае не рискует задеть ни Думы, ни Взаимного кредита, ни прочих мест и

учреждений. Любовь – это такой предмет, который никому не надоест и никогда не состарится».

Павло Аркадійович Андрєєвський (1849–1890) – драматург і театральний критик.

У 1871 р. закінчив Харківський університет зі ступенем кандидата права, того ж року його назначено секретарем при Самарському окружному суді, а у 1873 р. – судовим слідчим у Самарі.

Андрєєвський, залишивши у 1875 р. службу, переїхав до Києва, через два роки його прийняли до складу присяжних округу Московської судової палати, а у 1880 р. перейшов у присяжні повірені Київського округу.

Упродовж 1880–1886 рр. видавав у Києві газету «Заря», в якій приділяв значне місце публікаціям з питань театрального життя.

Великий любитель театру і дуже здібний актор П. Андрєєвський почав свою літературну діяльність театральними рецензіями, публікував фельєтони під псевдонімом "Игла", частина з яких потім вийшла окремими виданнями.

Три з чотирьох п'єс Андрєєвського були поставлені на сцені Олександрівського театру.

167. Градовский А. Трудные годы (1876–1880) : очерки и опыты / А. Градовский. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (Вас. Остр., 2 л., 7), 1880. – VIII, 459, [1] с.

Автор – профессор С.-Петербургского Университета.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «Каждый, кто сознательно пережил последние четыре года, вероятно оправдает заглавие этой книги. Да, это были трудные годы, годы завершения тяжелого периода нашей истории, длившегося пятнадцать лет. В феврале этого года почувствовался переворот к лучшему. Можно повторить слова великого историка: nunc demum redit animus [с латин. : «Наконец разум возвращается ко мне»]. Из этого не следует, конечно, чтобы и новый, открывающийся теперь, период мог быть назван легким. В известном отношении он труднее только что пережитых нами лет. Он труднее их по объему задач, оставленных в наследие последним пятнадцатилетием и теперь создаваемых, он труднее и по размеру сил, требующихся для решения этих задач. Но он неизмеримо легче по свойству настроения правительственных и общественных сфер».

Градовський Олександр Дмитрович (1841–1889) – професор права, публіцист; дворянин роду Градовських. Закінчив Харківський університет. Викладав в Санкт-Петербурзькому університеті.

Був редактором "Харківських губернських відомостей", потім чиновником з особливих доручень при Воронежському губернаторі. Цього ж року написав лекцію про земські заклади, опубліковану у «Воронежских губернских ведомостях».

ведомостях».

1866 р. Градовський захистив у Санкт-Петербурзькому університеті дисертацію на ступінь магістра державного права. Будучи одногосно обраним штатним доцентом, Градовський у 1867 р. читав лекції з державного права. Одночасно його призначили на посаду екстраординарного професора в Олександрівському лицейі.

1868 р. Градовський захистив докторську дисертацію, після чого був обраний екстраординарним, а за рік – ординарним професором університету.

У 1889 р. Градовський через хворобу покинув викладацьку діяльність. Йому присвоїли звання почесного члена Санкт-Петербурзького університету.

168. Кривенко С. Н. На распутьи: (культурные скиты и культурные одиночки) / С. Н. Кривенко. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова (Надеждинская, 19) : Изд. О. Н. Поповой, 1895. – [4], 274, [2] с.

Провенісції: печатки «Х.О.Г. Журавлевская бесплатная читальня-библиотека», «2-е филиальное отделение Харьковской общественной библиотеки», «Библиотека-читальня Харьковского Совета Рабочих Депутатов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Настоящая книжка составилась из статей, печатавшихся в 1893 г. в «Русском Богатстве». К ним присоединены только два очерка: один старый (1-й очерк II главы), давно написанный, и один – написанный вновь (3-й оч. той же главы); а все остальное осталось в том же непереработанном виде, как было в журнале. ... Мне хотелось собрать наиболее характерные факты общего застоя и порожденного им разброда людей, идей и направлений, какой обнаружился за последние годы во всей нашей общественной жизни, не исключая и литературы. Как самое явление это, к которому ближе всего подходит название распутья, так и породившие приостановку жизни, внешние и внутренние причины и выяснение их роли и взаимоотношения представляют значительный интерес».

Сергій Миколайович Кривенко (1847–1906) – публіцист народницького напрямку, журналіст, редактор.

Навчався у Воронежській військовій гімназії, у 1868 р. вступив до Санкт-Петербурзького практичного технологічного інституту, у якому пробув лише два роки. Почав писати для «Санкт-Петербурзьких ведомостей»

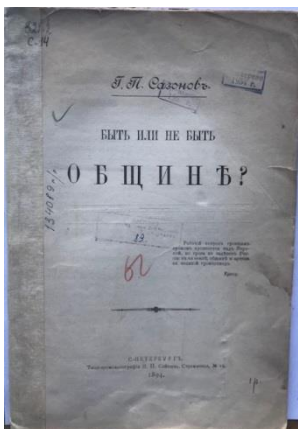
(В. Корша).

У 1871 р. Кривенко разом з І. Г. Фрейбергом придбали ділянку на південь від Туапсе, для організації сільськогосподарської колонії Аше. Колонія була розорена під час російсько-турецької війни (1877-1878). Лише у 1880 р. Кривенко зміг ліквідувати збиткове господарство.

З 1873 р. Кривенко став активним співробітником «Отечественных записок», в яких з 1881 р. вів огляд під рубрикою «По поводу внутренних вопросов».

У другій половині 1882 р. Кривенко брав участь у переговорах Виконавчого комітету "Народної волі" і таємної монархічної організації "Священна дружина".

Кривенко заарештували 1884 р. та у 1885 р. вислали до Західного Сибіру. У 1890 р. він повернувся і в 1891 р. разом з Костянтином Станюковичем почав співредагувати «Русское богатство». Згодом Кривенко увійшов до складу редакції журналу «Новое слово». Йому належать численні нариси про сучасні економічні справи Росії, деякі з яких, що стосуються розвитку робітничих артілей, були зібрані й вийшли окремим виданням у серії «Артільний збірник».

169. Сазонов Г. П. Быть или не быть общине? / Г. П. Сазонов. – Санкт-Петербург : Типо-хромолитогр. П. П. Сойкина (Стремянная, № 12), 1894. – [2], 103, [1] с. : табл. – Табл. печ. в Тип. В. Демакова (Новый пер., 7). – Печатано по распоряжению Императорского Вольно-Экономического Общества.

Епіграф: «Рабочий вопрос грозным громом пронесется над Европой, но гроза не заденет России: в её земле, общине и артели её великий громоотвод». Крену.

У книзі публіцист і статистик Георгій Петрович Сазонов намагається розв'язати гордієв вузол аграрного питання у дореволюційній Росії: долю общинного землеволодіння.

У виданні можна знайти статистичні дані про землеволодіння Полтавської губернії.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата із закінчення книги: «Все вышеизложенное обязывает не разрушать, а оберегать, поддерживать и устроить общину. Она оказала бесценную услугу государству и народу, она сплотила его в мощный народ, с

нею он создал могущественное беспредельное государство. Община воспитала народ в истинно-христианских началах, вдохнула в него великие принципы. ... Остается пожелать, чтобы и Императорское Вольно-Экономическое Общество пришло на помощь правительству в желательном разрешении этого вопроса и в деле улучшения и устройства общины».

Георгій Петрович Сазонов (1852–1934) – статистик і публіцист, колежський секретар.

Закінчив юридичний факультет Імператорського Санкт-Петербурзького університету.

За порадою Олександра Кошелева і на його гроші зайнявся вивченням умов життя російського народу. Об'їздивши Росію у різних напрямках, він виклав результати своїх спостережень у ряді статей, що з'явилися в журналах «Русская мысли» та «Земство».

У 1889 р. за дорученням Вільного економічного товариства вивчав у Порозівському повіті Псковської губернії питання про достроковий викуп землі місцевими селянами. У 1899–1902 рр. був головним редактором газети «Россия».

У 1910-х роках входив до близького оточення Григорія Распутіна.

170. Шелгунов Н. В. Сочинения. Т. 1 / Н. В. Шелгунов. – Санкт-Петербург : Изд. «Рус. Кн. Торговли» : Тип. В. Демакова (В. О., 9, № 22), 1871. – [2], 376, [2] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з тексту: «В настоящих четырех главах предлагается читателю обзор главнейших обстоятельств, мешавших материальному благосостоянию людей. Вопросы экономического быта считались всегда самыми существенными, но по разным причинам человечество еще не доросло до взаимно выгодного практического их разрешения. Бедность создавалась главнейше рабством и войнами».

171. Шелгунов Н. В. Сочинения. Т. 2 / Н. В. Шелгунов. – Санкт-Петербург : Изд. «Рус. Кн. Торговли» : Тип. В. Демакова (В. О., 9, № 22), 1871. – [4], 295, [1] с.

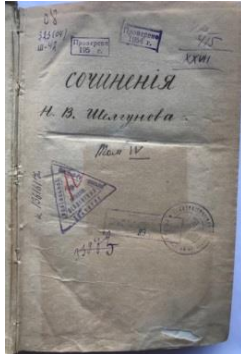
Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

172. Шелгунов Н. В. Сочинения. Т. 3 / Н. В. Шелгунов. – Санкт-Петербург : Изд. «Рус. Кн. Торговли» : Тип. В. Демакова (В. О., 9, № 22), 1872. – [4], 428 с.

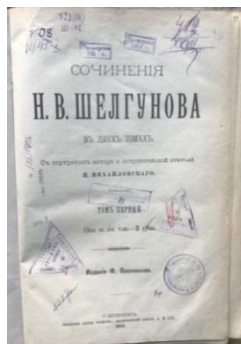
Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з тексту: «Если в каждом из нас сидит свой Фауст и Мефистофель, то конечно ни в одной человеческой душе нет такого простора Мефистофелю, как в душе провинциала. Мефистофель в провинции не допускает над собой никакой узды; он облачается в халат и располагается в провинциальной душе, как в пустом доме, с бесцеремонностью столичного чиновника, приехавшего на ревизию волостного правления. От этого происходит то, что провинциалы – люди вообще самые добродушные, безмятежные и равнодушные ко всему в мире: – взъерошивают себе волосы, принимают свирепый или другой, по их мнению, внушающий вид, стараются непременно импонировать и отличаются необыкновенной щекотливостью и обидчивостью. Никто во всем мире не требует такого почтения и уважения и не страдает такой болезненной чувствительностью самолюбия, как провинциал».

173. Шелгунов Н. В. Сочинения. Т. 4 / Н. В. Шелгунов. – [Санкт-Петербург : Изд. «Рус. Кн. Торговли» : Тип. В. Демакова (В. О., 9, № 22), 1872]. – ... с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

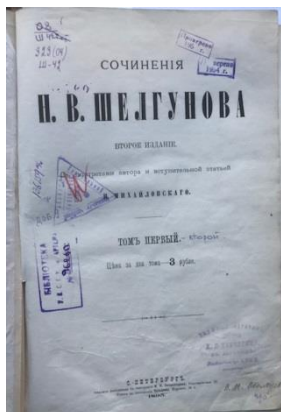

174. Шелгунов Н. В. Сочинения : в 2 т. Т. 1 / Н. В. Шелгунов ; вступ. ст. Н. Михайловского. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : Тип. газ. «Новости» (Екатерининский канал, д. № 113), 1891. – [4], II с., XVII-LXIV, 734 стб., 1 портр.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Від автора: «В настоящем сборнике помещена только часть того, что мне случилось написать. Основанием для выбора статей служило поставленное издателем условие, чтобы «в собрание вошли только те из них,

которые имели не временный интерес». Этим справедливым требованием вполне и определился выбор. Собранные статьи имеют почти исключительно исторический и научный характер. Трагую о вопросах по-видимому разнообразных – то исторических, то педагогических, экономических, критических или публицистических – статьи дополняют одна другую».

175. Шелгунов Н. В. Сочинения : в 2 т. Т. 2 / Н. В. Шелгунов ; вступ. ст. Н. Михайловского. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : Тип. газ. «Новости» (*Екатерининский канал, д. № 113*), 1891. – [4] с., 788 стб., [2] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

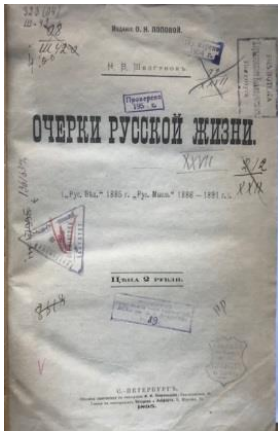

176-177. Шелгунов Н. В. Сочинения : в 2 т. Т. 1 / Н. В. Шелгунов ; вступ. ст. Н. Михайловского. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой : в тип. И. Н. Скороходова (*Надеждинская, 43*) : в тип. Четырева (*Морская, № 2*), 1895. – [2] с., LXXXII, 852 стб. : портр.

У книзі приплетено: **Шелгунов Н. В. Сочинения : в 2 т. Т. 2 /** Н. В. Шелгунов. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой : в тип. И. Н. Скороходова (*Надеждинская, 43*) : в тип. Четарева (*Большая Морская, № 65*), 1895. – [6] с., 740 стб. : портр.

Провенієнції: печатки «Книжный магазин А. Д. Карчагина, в Харькове», «Бібліотека У.К.С.Г.У. ім. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; в обох алігатах власницький автограф «В. И. Оболдуевъ».

Від видавниці: «Предпринимая настоящее издание сочинений Н. В. Шелгунова, я предполагала повторить издание Ф. Ф. Павленкова почти без изменений, т. е. издать 2 тома, как о том и было заявлено. Во время печатания я изменила намерение, и все статьи последних годов жизни Николая Васильевича решила издать отдельным томом, сохранив заглавие: «Очерки русской жизни». Часть этих статей вошла в издание г. Павленкова под рубрикой статьи публицистические; во II-й том издаваемого мною Собрания сочинений Н. В. Шелгунова они не вошли, а вместо них помещены статьи: Кустарная неурядица, Из истории русской деревни, Типы русского бессилия и Народный реализм в литературе».

178. Шелгунов Н. В. Очерки русской жизни : («Русские Ведомости» 1885 г., «Русская Мысль» 1886–1891 гг.) / Н. В. Шелгунов. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой : в тип. И. Н. Скороходова : в тип. Четарева и Лейферта, 1895. – [6] с., 1098 стбл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Книжный магазин Ф. А. Иогансон в Харькове», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Від видавниці: «Н. В. часто говорил: «я браню свое потому, что хочу, чтобы оно сделалось лучше». И смело можно сказать, что немногие хотели этого «лучше» так искренно и горячо».

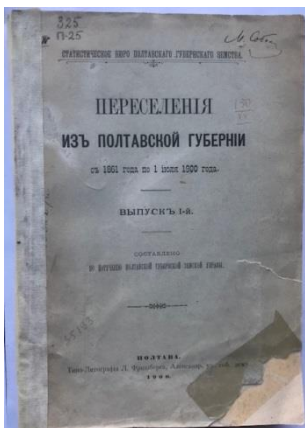
Микола Васильович Шелгунов (1824–1891) – публіцист і літературний критик, учений-лісівник, учасник революційно-демократичного руху 1850-1860-х рр. У 1833 р. Микола почав навчатися в Лісовому інституті, куди приймали дітей у віці від 10 до 14 років. 1837 р. навчальний заклад було перетворено у військово-навчальний. Закінчивши курс по першому розряду з чином підпоручика і званням лісового таксатора, Шелгунов влаштувався на службу до лісового департаменту. У 1849 р. Шелгунова послали до Симбірської губернії для розбудови лісової дачі і залишили при губернському управлінні казенними землями в Самарі. У цей же час він працював над книгою з історії російського лісового законодавства. За цю роботу він отримав нагороду – діамантовий перстень і премію від Міністерства Державного Майна. У 1851 р. Шелгунов повернувся до Петербургу і знову працював у лісовому департаменті. У 1856 р. йому запропонували місце у Лисинському навчальному лісництві, яке було практичним класом корпусу лісничих. Шелгунов виклопотав собі відраджєння за кордон. Ця поїдка дуже вплинула на його світогляд.

Після повернення Шелгунова у 1857 р. М. М. Муравйов, керівник Міністерства державного майна, взяв його з собою до ревізійної експедиції Росією. Після цього Муравйов призначив Шелгунова начальником IV відділення лісового департаменту. Окрім службових справ Шелгунов редагував газету «Лесоводство и Охота». Другий раз за кордоном Шелгунов пробув півтора року.

Під час подорожі вивчав практичне положення лісового господарства західноєвропейських країн. Після повернення Шелгунов склав проект перетворення Лісового і межового інституту у вищий навчальний заклад. Був професором, читав лекції з історії лісового законодавства. 1862 р. пішов у відставку у чині полковника корпусу лісничих. Ще до виходу у відставку, з 1859 р. почав працювати у журналі "Русское слово".

Публіцистична діяльність Шелгунова почалася у «Современнике». Навесні 1862 р. з'явилася прокламація Шелгунова «К молодому поколению». Прокламація вимагала знищити "царизм" і замінити самодержав'я виборною владою, націоналізувати землі, знищити поліцію тощо.

У 1880-х Шелгунов з публіциста-пропагандиста перетворився на оглядача російського життя. Його «Очерки русской жизни» щомісяця публікувалися на сторінках «Русской Мысли».

179. Переселения из Полтавской губернии с 1861 года по 1 июля 1900 года : сост. по поручению Полтав. Губерн. Земской Управы. Вып. 1 / Стат. Бюро Полтав. Губерн. Земства ; [под рук. Д. И. Зверева]. – Полтава : Типо-Литогр. Л. Фришберга (Александр. ул., собств. дом), 1900. – [4], III, [1], 401, [1], 119, [3] с. : табл., карт.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф

«М. Соболев».

Цитата з глави «Обзор переселенческого движения»: «В течение 32 ½ лет, с 1861 по 1 июля 1893 г., выселилось за пределы Полтавской губернии 29 125 семей, а в течение более короткого периода времени, с 1877 г. по 1 июля 1893, к какому периоду относится большая часть данных приводимых ниже таблиц, переселились за пределы Полтавской губернии 22 177 семей и в них 119 789 наличных душ обоого пола. Среднее годовое выселение за эти последние 16 ½ лет составляет 1 344 семьи и 7 260 душ обоого пола».

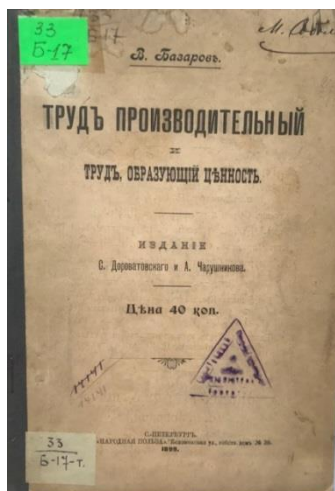
Дмитро Іванович Зверев (1862–1924) – вчений-статистик.

Після Томської гімназії закінчив фізико-математичний факультет Санкт-Петербурзького університету в 1887 р.

Почав службу у Нижегородському земстві у статистичному відділенні нижегородської губернської земської управи. Під час голоду 1892 р. брав участь у дослідженні голодуючих районів і в ревізії організації продовольчої справи. Кілька років пропрацював у полтавському земстві. У 1895 р. Зверев перейшов на службу до Барнаулу, до головного управління Алтайським округом, де завідував статистичним відділенням округу; також організував поточну сільськогосподарську статистику.

Разом з основною діяльністю займався дослідженням клімату Алтая. Продовжив почату Олександром Зассом роботу зі створення мережі метеорологічних станцій на землях округу. До 1916 р. безкоштовно завідував Барнаульською метеостанцією.

Активно брав участь у створенні Товариства любителів дослідження Алтая, з 1900 по 1918 рр. був майже беззмінним членом Ради товариства, помічником голови і казначеєм. У 1920 р. Зверев переїхав до Томська, де працював помічником завідуючого статистичним бюро.

180. Базаров В. Труд производительный и труд, образующий ценность / В. Базаров. – Санкт-Петербург : Изд. С. Дороватовского и А. Чарушникова : Тип. Т-ва «Народная Польза» (Коломенская ул., собств. дом № 39), 1899. – [2], 51, [1] с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Соболевъ» та печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ».

Численні читацькі помітки.

Володимир Олександрович Базаров (справжнє прізвище Руднев) (1874–1939) – філософ, економіст, письменник і перекладач, публіцист, соціал-демократ. З 1884 р. навчався в Тульській класичній гімназії, вступив до Московського університету, але провчившись повний курс (спеціалізуючись на хімії), диплом не отримав у зв'язку з арештом. З 1900 р. два семестри навчався на філологічному факультеті Берлінського університету. Взяв псевдонім на честь героя роману І. Тургенєва «Отцы и дети».

1908–1911 рр. – вів пропагандистсько-просвітницьку роботу серед робітників Петербурга. 1909–1910 рр. – діяч Державної думи III скликання, займався фабричним питанням. У 1911 р. його заарештовано і вислано на 3 роки до Астраханської губернії. Після повернення до Петербургу він став співробітником журналів «Современник» і «Летопись». Після Лютневої революції 1917р. працював у економічному відділі Петрограду, став одним з редакторів і основних авторів газети «Новая жизнь».

Наприкінці 1918 р. перебував у Алушті, потім у Харкові, де редагував журнал «Мысль». До Москви Базаров повернувся у 1935 р. Займався перекладами.

181. Бентам, Иеремя. Принципы законодательства. О влиянии условий и места на законодательства : руководство по политической экономии / И. Бентам ; пер. М. О. Гершензона // Юм Д. Опыты ... – Москва, 1896. – После с. 119 : [2], II, XLIII, [1], 136 с., 1 портр.

Із біографічного нарису : «Бентамъ былъ однимъ изъ лучшихъ учениковъ вестминстерской школы. Его раннее умственное развитие позволило ему уже тринадцати лѣтъ вступить въ оксфордскій университетъ. Тамъ не привыкли видѣть студентовъ такихъ лѣтъ, и его считали карликомъ,

тѣм болѣе, что онъ былъ тогда малаго роста и слабъ здоровьемъ. Тѣм не менѣе онъ шестнадцати лѣтъ сдалъ свой первый экзамень (bachelor of arts), двадцати лѣтъ – второй (master of arts) и оставилъ университетъ въ такомъ возрастѣ, когда обыкновенно только вступаютъ въ него.»...

182. Бланки, Ад. История политической экономии в Европе с древнейшего до настоящего времени : с прил. крит. библиогр. полит. экономии : в 2 т. Т. 2. От восемнадцатого века до нашего времени / Ад. Бланки ; с 4-го изд. (1860), испр. и снабжен. примеч., пер. П. А. Бибииков. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова (Б. Мещанская, № 8), 1869. – 432 с. – Библиогр. : с. 319–428. – В прил.: Происхождение и развитие третьего сословия во Франции до революции (с. 227–318).

Провенієнції: печатки «Высшие Коммерческие курсы Харьковского Купеческого общества», «Библиотека учебников Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Жером-Адольф Бланкі (1798–1854) – французський економіст. Сформулював термін "промислова революція". Вивчав у Парижі філологію і політичну економію. У 1826 р. його запросили бути вчителем до Паризького комерційного училища, а у 1830 р. – став його директором.

Будучи прихильником вільної торгівлі, він приєднався до Жана-Батиста Сея, якого він замінив на кафедрі політичної економії у Національній консерваторії мистецтв і ремесел у 1833 р.

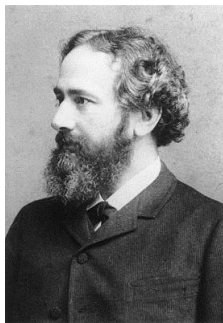
Бланкі був редактором *Journal du commerce*, *Courrier français* і *Siècle*. Співпрацював з *Producteur*, газетою *Saint-Simonian*, *Le Figaro*, *Le Courrier français*. Заснував *Journal des Economistes*. У 1825 р. він став професором комерційної історії та політичної економії у *École Supérieure de Commerce* у Парижі. Адольф Бланкі став членом Академії моральних і політичних наук у 1838 р. Згодом поїхав у відрядження до Корсики, а у 1839 р. до Алжиру, де вивчав потреби населення. У 1841 р. Бланкі був відряджений урядом Франції до Західної Болгарії для вивчення ситуації, що склалася після подавлення турецьким урядом повстання болгар.

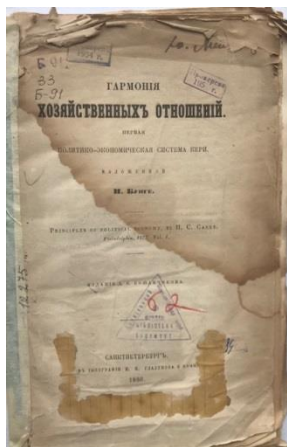
183. Brentano, Луи. Классическая политическая экономия : вступ. лекция, чит. при Венском ун-те 17-го апр. 1888 г. / Л. Brentano ; пер. с нем. И. Белявского. – Санкт-Петербург : Изд. Зябицкого и Пятина : [Тип. И. Флейтмана (Казанская ул., д. № 45-17)], 1900. – 26 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Соболевъ».

Цитата з тексту: «Под классической экономией разумеют экономическую теорию восемнадцатого и первой половины девятнадцатого века. Классической называют ее не только те, которые считают ее образцом, достойным подражания, но и ее противники. Причина такого наименования кроется в некоторых особенностях, сближающих классическую политическую экономию с классическими направлениями в других сферах человеческого творчества».

Луїо Бретано (1844–1931) – німецький економіст, реформатор, представник соціалізму і «нової історичної школи» в економіці. У своїх працях «Про причини сучасної соціальної нужди» (1889), «Аграрна політика» (1897) та ін., Бретано описував можливість соціальної рівності і класового миру при капіталізмі, відстоював «закон зниженої родючості ґрунту» і теорію стійкості дрібного господарства в землеробстві, захищав монополії. Відвідував школу в Аугсбурзі та Ашаффенбурзі. Навчався в Дубліні (Триніті-коледж), Мюнстері, Мюнхені, Гейдельберзі (доктор права), Вюрцбурзі, Геттінгені (доктор економіки) та Берліні (габілітація з економіки, 1871). Був професором економіки та державних наук. З Ернстом Енгелем він провів дослідження англійських профспілок. Для здійснення соціально-економічних реформ разом з А. Вагнером та Г. Шмоллером у 1872 р. організував "Союз соціальної політики". Після революції 1918 р. він служив в уряді президента Народної держави Баварія як народний комісар (міністр) торгівлі.

184. Бунге Н. Гармония хозяйственных отношений: первая политико-экономическая система Кери = Principles of political economy, by H. C. Carey (Philadelphia, 1837. Vol. 4) / Н. Бунге. – Санкт-Петербург : Изд. Д. Е. Кожанчикова : в Тип. И. И. Глазунова и комп., 1860. – [2], 72 с.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «Ю. Ме...».

Зі вступу: «Северо-американская политико-экономическая литература положила основание новому направлению в нашей науке, и мы ничем не умеем оправдать равнодушия, с которым встретила Европа прекрасные труды Кери. Намериваясь познакомить читателей наших с капитальным творением этого писателя, мы сочтем себя счастливыми, если нам удастся выполнить избранную нами задачу удовлетворительным образом... Кери ... первым восстал против

фаталистических доктрин английских экономистов, первый развил учение о гармонии хозяйственных отношений, основываясь не только на началах рациональных, но и на обширных фактических исследованиях; первый связал изложение экономических законов с непрерывным развитием человечества».

Микола Християнович Бунге (1823–1895) – український економіст, міністр фінансів і голова Комітету міністрів, ординарний професор Університету Св. Володимира у Києві. Почесний громадянин Києва (1880).

Після закінчення у 1841 р. Першої Київської гімназії навчався на юридичному факультеті університету Св. Володимира. У 1881–1886 рр. – міністр фінансів, у 1887–1895 рр. – голова уряду, Комітету міністрів Російської імперії. Ініціатор та організатор заходів щодо впорядкування грошового обігу та бюджету, введення законодавства щодо робітничого класу, реорганізації системи зовнішньої торгівлі.

Як державний діяч М. Бунге сприяв селянській реформі в Росії, яка скасувала кріпосництво. Він дбав про розвиток промисловості. Особливу увагу приділяв розвитку залізниць Росії у зв'язку із зростанням хлібного експорту з України через порти Одеси та Бердянська. Фактично за М. Бунге Урал сформувався як промисловий центр імперії. Він підтримував розвиток індустрії України. Іноземні інвестиції в неї подвоїли видобуток вугілля на Донбасі та активно розвивали залізорудну промисловість Криворіжжя. На його честь названо місто у Донецькій області.

185. Бунге Н. Х. Очерки политико-экономической литературы / Н. Х. Бунге. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (Дворцовая площ., д. М-ва Финансов), 1895. – [2], VI, 465, [1] с.

Провенієнції: печатки у прим. з інв. № 27 827 – «Присяжный поверенный Константинъ Павловичъ Приходьковъ», «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема»; у прим. з інв. № 27 826 – «Высшие Коммерческие курсы Харьковского Купеческого общества», «Библиотека учебников Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Коммунистического Университета им. т. Артема»; в обох примірниках печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Від автора: «Настоящая книга состоит из написанных мною в разное время статей по истории литературы Политической экономии. Для того, чтобы не обмануть ожиданий читателей, которые могли ожидать от меня разработки практических вопросов, или ответа на так называемые злобы дня, я избрал заглавие, устраняющее всякое недоразумение. ... Я далек от мысли, что все познаваемое нами условно, имея значение лишь для известной эпохи

и при известных обстоятельствах; в каждой науке есть незыблемые истины. Так, уважение нравственного достоинства человека, его личности, понятия о долге и связанной с последним ответственности принадлежат к числу тех аксиом, которые облегчают для нас верное понимание явлений общественной жизни. ... В такое время как наше, когда поклонение фетишам, воздвигнутым разными учениями, сделалось чем-то довольно обычным, нельзя не пожелать каждому мыслящему человеку, серьезно относящемуся к жизни и науке, дорости до того, чтобы ...

«сметь свое суждение иметь». (Грибоедов)».

186. Бух, Лев. Интенсивность труда, стоимость, ценность и цена товаров / Л. Бух. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (Вас. Остр., 5 л., 28), 1896. – [4], 242, [2] с. : табл, прил. – (Основные элементы политической экономии ; ч. 1).

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Экономические явления очень сложны и изучение их представляет еще больший труд, а между тем, то или другое понимание их необходимо для ведения практических дел. И вот, вследствие этого, экономические вопросы решаются обыкновенно «дельцами» с плеча, по завету дедов и отцов, по шаблону вековой рутины, порождая массу экономических предрассудков».

Лев Костянтинович Бух (1847–1917) – економіст і революціонер, автор багатьох статей.

Навчався на юридичному факультеті в Петербурзькому, а потім у Московському університетах, але не закінчив курс. 1869 р. переїхав до Самари, де працював чиновником з особливих доручень при губернаторі. У 1871 р. був секретарем комісії з податку на прибуток у Санкт-Петербурзі, а потім чиновником з особливих доручень при міністрі фінансів. У 1877 р. приєднався до позапартійного гуртка, який видавав нелегальну газету «Начало». Бух став одним із редакторів. Розповсюджував газету «Земля и Воля». 1879 р. заарештований у Санкт-Петербурзі. Пробув в ув'язненні півроку. Після звільнення співпрацював з журналом "Слово". 1881 р. поїхав до Парижу, був членом паризької групи "Червоного хреста Народної Воли", писав економічні статті до «Вестника Народной Воли» і «Отечественных записок». 1885 р. повернувся до Росії. 1892 р. вступив на службу до Державного банку Російської імперії. У 1890-х рр. – член ради Петербурзько-Азовського комерційного банку. У 1900 р. видавав газету «Петербургский Вестник»; у 1903 р. – «Экономическую газету». Співпрацював з журналами «Вестник Европы», «Народное Хозяйство» та газетою «Сын Отечества».

187. Вирт, Макс. История торговых кризисов в Европе и Америке / М. Вирт ; пер. с нем. Е. И. Конради. – Санкт-Петербург : Изд. ред. журн. "Знание" (Д. А. Коропчевского и И. А. Гольдсмита) : [Тип. В. Демакова (Нов. пер., д. № 7)], 1877. – [4], 484 с.

Провенієнції: у прим. з інв. № 44 314 печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», у прим. з інв. № 44 288 – печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ»; в обох прим. печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

У книзі можна ознайомитися з історією криз:

- Любекский торговый кризис в начале 18 ст.;
- Тюльпаномания в Нидерландах;
- Английский денежный кризис 1696 г.;
- Система Лау во Франции;
- Период спекуляции на южно-американскую торговлю в Англии;
- Гамбургские торговые кризисы в 1763 и 1799 гг.
- Кризисы 1815 и 1825 гг. в Англии;
- Кризисы 1814, 1837 и 1839 гг. в Соединенных Штатах Северной Америки;
- Английские кризисы 1836, 1839 и 1847 гг.;
- Кризис 1857 г.;
- Денежный кризис 1863 и 1864 гг. во Франции;
- Кризис 1866 г. в Лондоне;
- Черная пятница 28 сент. 1869 г. в Нью-Йорке;
- Кризис 1873 г.

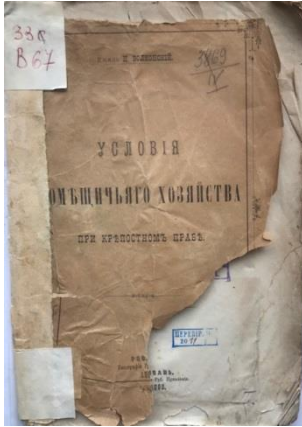

Макс Вирт (1822–1900) – німецький політекономіст, історик і журналіст.

З 1839 по 1843 рр. вивчав право в Гейдельберзькому університеті (член Корпусу Ренанія Гейдельберга), а потім почав журналістську кар'єру. З братом Францем, він заснував у Франкфурті-на-Майні щотижневу газету «Der Employer» і водночас працював редактором «Frankfurter Handelszeitung» (пізніше «Frankfurter Zeitung»). Також він був членом правління Конгресу німецьких економістів і Національної асоціації. У 1859 р. був військовим кореспондентом у Північній Італії. У 1861 р. став співзасновником асоціації робітничої освіти у Франкфурті.

У 1865 р. Вирт поїхав до Берна в якості директора швейцарського статистичного бюро, а також як співробітник Neue Freie Presse і кореспондент Лондонського Economist.

Окрім професійної діяльності, Макс Вирт популяризував нові види спорту: фехтування та катання на ковзанах.

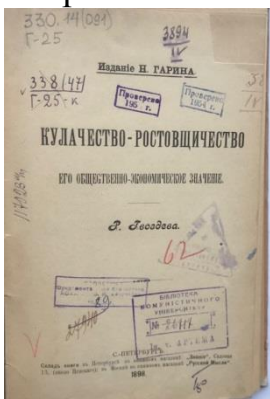
188. Князь Волконский Н. Условия помещичьего хозяйства при крепостном праве / Н. Волконский. – Рязань : Тип. Губерн. Правления, 1898. – [2], 86, II с. : табл., прил. – Отд. отт. из кн.: Труды Рязанской Ученой Архивной Комиссии

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Коммунистического Университета ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницькі знаки

вирізано.

Численні читацькі помітки.

Цитата з тексту: «Крепостное имение в том виде, в каком оно почти что дошло до нас в начале нынешнего столетия, представляло с экономической точки зрения замкнутый в самом себе хозяйственный мирок, все силы которого были направлены к достижению одной цели – производству вещей, нужных для удовлетворения потребностей хозяина этого мирка, барина. Все, что ни делалось внутри этого мирка, ячейки тогдашнего строя, делалось для этой цели, все что привозилось извне, поступало для того же. Предметы потребления рабочих-крепостных составляли с тогдашней точки зрения не более, как издержки производства, направленного к удовлетворению этой конечной цели. Свойства потребностей помещика одни определяли направление хозяйственной деятельности этой экономической единицы».

189. Гвоздев Р. Кулачество – ростовщичество. Его общественно-экономическое значение / Р. Гвоздев. – Санкт-Петербург : Изд. Н. Гарина : [Тип. и Литогр. В. А. Тиханова (Садовая, № 27)], 1898. – [2], 161, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ».

Численні читацькі помітки.

Зі вступу: «Несомненно, что всякому наблюдателю, более или менее интересующемуся современными социально-экономическими условиями, среди которых приходится существовать населению обильной и убогой матушки Руси, невольно бросается в глаза та крупная роль, которая выпала на долю кулака-ростовщика. Эта крупная кряжистая фигура заметна всюду. ... Несмотря на всю упитанность, кряжистость этой фигуры, «чумазый» кулак, подобно хамелеону принимает чрезвычайно разнообразные формы и даже, более того, постоянно меняет свою деятельность... Он является то арендатором частновладельческой земли, дробит ее на участки и передает их

крестьянам, то мы встречаем его во главе промысловой артели, как на базарах юга России, Волги, так и глухих медвежьих уголков лесистого севера, то он фигурирует в качестве скупщика кустарных изделий, хлеба, скота, крестьянского инвентаря, ..., то мы сталкиваемся с ним в образе деревенского ростовщика, распорядителя делами ссудо-сберегательного товарищества, лавочника, отпускающего продукты в долг и т. д. – словом кулак-ростовщик нечто собирательное, прозвище всех тех эксплуататоров, которые разброшены по всему лицу земли Русской и которые орудуют под многоразличными именами кулаков, мироедов, каштанов, сельских ростовщиков и т. д., имена которых ты Господи веси!»

Циммерман Роман Емільєвич (1866–1900) – економіст, публіцист, писав під псевдонімом Р. Гвоздєв.

Навчався в Імператорському технічному училищі, курс не закінчив. 6 років прожив в Іркутській губернії. Переїхав до Самари, де активно працював спочатку в «Самарской Газете», а потім «Самарском Вестнике». У редакції вісника незабаром посів керівну посаду, на якій залишався до закриття видання.

За своїм світоглядом Циммерман був неомарксистом і викладав свої погляди, як у статтях «Самарского Вестника», так і у книзі «Кулачество-ростовщичество. Его общественно-экономическое значение».

190. Гиггс Г. = (Henry Higgs). Физиократы. Французские экономисты XVIII в. : 6 лекций по истории полит. экономии (чит. в Лондон. Экон. Шк.) / Г. Гиггс ; пер. с англ. О. Ю. Гофман ; под ред. П. Б. Струве. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой : [в тип. А. Лейферта (Б. Морская, 65)], 1899. – [2], 112, II, II с. – (Образовательная библиотека. Серия 2-я (1898 г.) ; № 6). – Библиогр. в конце кн.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Соболев».

Читацькі помітки.

Цитата з тексту: «О физиократах было произнесено так много разноречивых суждений со стороны историков, философов, экономистов и государствоведов, что вряд ли найдется какое-нибудь важное и общее положение, которое было бы высказано о них одним писателем и не было бы опровергнуто другим. ... Физиократы не были исключительно теоретической школой, они были также школой политической деятельности. В числе их последователей мы находим королей и князей. Сочинения их оказали большое влияние на великую французскую революцию, и даже в наше время они еще не утратили своего значения. Прежде чем выяснить происхождение

и дать оценку значения их научных трудов, необходимо вкратце указать на исторические условия, в связи с которыми должны быть рассматриваемы их идеи».

Генрі Хіггс (1864–1940) – британський державний службовець, економіст та історик.

У 1882 р. Хіггс приєднався до Військового відомства. Звідти він перейшов до Офісу генерального поштмейстера у 1884 р. Тоді ж почав відвідувати курси в Університетському коледжі Лондона, де отримав ступінь бакалавра права в 1890 р. У 1899 р. перейшов на службу до казначейства. Після закінчення Другої англо-бурської війни 1902 р. Хіггс вирушив до Наталу для знайомства з роботою державної служби цієї колонії. Хіггс був призначений особистим секретарем тодішнього прем'єр-міністра Генрі Кемпбелла-Баннермана у 1905 р. Став одним із засновників Британської економічної асоціації в 1890 р. та першим прихильником і учасником створення словника політичної економії, до якого він написав 19 статей.

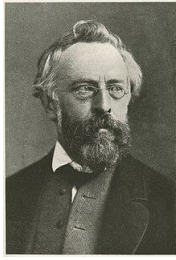

191. Гильдебрандт, Бруно. Историческое обозрение политико-экономических систем : сочинение / Б. Гильдебрандт ; пер. под ред. В. Безобразова. – Санкт-Петербург : Изд. тип. В. Безобразова и Комп., 1861. – [2], II, 209, [1] с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

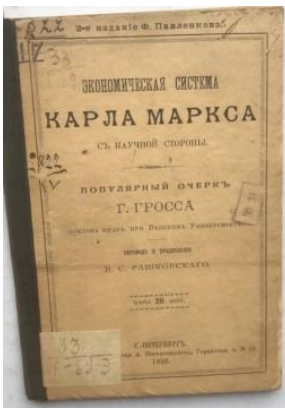
Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Издавая на русском языке первый и единственный том известного сочинения марбургского профессора Бруно Гильдебрандта “Die Nationalökonomie der Gegenwart und Zukunft” (народная экономия настоящего и будущего), мы сочли полезным дать русскому переводу иное заглавие, нежели то, под которым издан подлинник. Наше заглавие ближе обозначает содержание сочинения, которое до сих пор осталось не оконченным, т. е., именно ограничилось изложением различных систем настоящего и отчасти прошедшего времени. ... Как ни желательно для всех служителей экономической науки дальнейшее продолжение сочинения Бруно Гильденбрандта, но причина такого продолжительного перерыва (первый том издан в 1848 г.) весьма понятна. Чем обширнее и многостороннее его исторические и экономические сведения, чем глубже взгляд на науку, чем вернее понимание недостатков всех существующих экономических систем, тем осторожнее и воздержнее должен он быть приступая к положительной части своего труда, к построению новой системы, к политической экономии будущего».

Фрідріх Бруно Гільдебранд (1812–1887) – німецький економіст і статистик, один з основних представників старої німецької історичної школи економіки, член-кореспондент Петербурзької академії наук. Вивчав теологію в Лейпцизькому університеті, але потім зацікавився філософією, філологією та історією. У 1832 р. перейшов до університета Бреслау. Отримав ступінь доктора філософії. У 1839 р. став екстраординарним професором у Бреслау. Восени 1841 р. отримав ступінь професора політології в Марбурзькому університеті, у 1844/45 рр. був ректором. За статтю, що з'явилася в 1846 р. у німецькій «Лондонській газеті», Гільдебранда притягнули в Марбурзі до суду і позбавили всіх академічних посад. У 1848 р. його виправдали.

З 1851 по 1861 рр. Гільдебранд був професором в Цюріху і Берні, де заснував перше швейцарське статистичне бюро. У Швейцарії Гільдебранд став співзасновником і директором залізничної компанії Swiss Northeastern Railway, також співзасновником ощадно-кредитного банку в Берні. Його участь в економічному житті Швейцарії викликала таку полеміку проти нього, що він змушений був переселитися до Німеччини. У 1861 р. він прийняв посаду професора політичних і академічних наук в Університеті Фрідріха Шиллера в Єні. У подальшому він став ректором та отримав титул таємного урядового радника. У 1863 р. заснував журнал *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*. У 1864 р. він став директором заснованого ним же центрального статистичного бюро Тюрингії. Він брав участь у політичній діяльності та став членом парламенту від округу Єна. З 1872 р. – член-кореспондент Російської академії наук в Санкт-Петербурзі. Він отримав ступінь почесного доктора права Цюріхського університету.

192. Гросс Г. Экономическая система К. Маркса с научной стороны : попул. очерк / Г. Гросс ; пер. и предисл. Н. С. Рашковского. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : Пар. скоропечатня А. Пороховщикова (Гороховая, д. № 12), 1895. – 52, III, [1] с.

Автор – доктор прав при Венском Университете.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У», «Библиотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький напис вирізано.

193. Гросс Г. Экономическая система Карла Маркса с научной стороны : попул. очерк / Г. Гросс ; пер. и предисл. Н. С. Рашковского. – 2-е изд. / Ф. Павленков. – Санкт-Петербург : Пар. скоропечатня А. Пороховщикова (Гороховая, д. № 12), 1896. – 52, III, [1] с.

Автор – доктор прав при Венском Университете.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Замість передмови: «"Er ist Mensch gewesen und das heisst ein Kämpfer sein" [с нем. «Он был одним человеком, а это значит, что он был одним бойцом»] – вот в двух словах лучшая и весьма верная характеристика Карла Маркса. Почти вся жизнь этого писателя была посвящена научно-экономическим исследованиям и борьбе за свои идеи. Эта-то борьба и создала ему массу врагов, не постеснявшихся валить на него всевозможные обвинения, называя его анархистом, всеразрушителем (К. Фогт обвинял его даже в принадлежности к какой-то шайке поджигателей). Что это полная неправда, – знает всякий, сколько-нибудь серьезно знакомый с его трудами. Конечно с нечистыми целями можно из любого сочинения выудить несколько нужных фраз и представить автора в каком угодно свете, а с саркастического языка Маркса такие фразы срывались нередко, тем более, что предмет, с которым он имел дело, глубоко затрагивал его душу и часто возмущал его. Нужно помнить, что «Капитал» писался лет 35 тому назад, когда положение рабочих вообще было несравненно хуже, чем ныне... Многое переменилось с того времени к лучшему и может быть не без значительной доли участия работ Маркса».

Густав Гросс (1856–1935) – націонал-ліберальний німецько-чеський політик. Гросс вивчав політичну економію в університетах Відня та Берліна. 1877–1881 рр. – політичний чиновник у провінції Нижня Австрія, а з 1885 р. – приват-доцент (незалежний професор) політичної економії у Віденському університеті. Пізніше він переїхав до Іглау і став членом сейму маркграфства Моравії. У 1889 р. він був обраний до Палати депутатів, нижньої палати Імперської ради. Перебуваючи в Палаті депутатів, він став речником усіх етнічних німців у Раді. Член Німецької шкільної ліги та голова Ліги з 1885 р. З 1911 р. Гросс був головою Deutscher Nationalverband, широкої коаліції німецьких націоналістичних і ліберальних політичних партій, що перемогла на виборах до Імперської ради. Рада була призупинена після Першої світової війни у 1914 р. Пізніше Гросс обіймав посаду президента Палати депутатів у 1917–1918 рр. Як голова Великонімецької народної партії, Гросс був членом Тимчасових національних зборів 1918–1919 рр. Він представляв німців у Моравії, які не змогли залишитися в частині Німецької Австрії.

194. Ден, Владимир. К учению о ценности : три очерка / В. Ден. – Санкт-Петербург : Тип. А. С. Суворина (Эртелев пер., д. 13), 1895. – [2], 219, [1], IV, [2] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Комунистичного Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

До видання ввійшло три нариси:

I. Адам Смит.

II. Давид Рикардо.

III. Карл Родбертус-Ягцов.

Цитати з нарисів: 1) «Трудно найти писателя, на долю которого выпал бы такой громадный успех и который оказал бы такое громадное влияние на своих современников, на последующее законодательство и на дальнейшую науку, как Адам Смит. Недаром один немецкий писатель в 1810 г. находил, что, наряду с Наполеоном, Смит является могущественнейшим монархом в Европе»; 2) «Рикардо является наиболее крайним представителем экономического классицизма и созданного им абстрактно-дедуктивного метода. Для нас установить это обстоятельство чрезвычайно важно, потому что оно чрезвычайно ярко отразилось на учении Рикардо о ценности и составляет и слабую, и сильную сторону этого учения»; 3) «...Родбертус может считаться отцом немецкого научного социализма. Поэтому его учение о ценности представляет значительный интерес. ... Все учение Родбертуса о ценности построено на том положении, что все хозяйственные блага стоят труда и стоят одного только труда. ... Родбертус начинает свое изложение с заявления, что в область народного хозяйства входят лишь материальные блага».

Володимир Едуардович Ден (1867–1933) – економіст, географ і статистик. У 1890 р. закінчив юридичний факультет Московського університету, поїхав до Німеччини на дворічне стажування. У 1894 р. склав іспити з політекономії, статистики та фінансового права в Московському університеті і отримав ступінь магістра.

Після служби у Міністерстві фінансів (1895–1897) знову переїхав до Москви, де викладав комерційну географію та історію торгівлі в Олександрівському комерційному ліцеї. У 1898 р. став доцентом Московського університету, де читав курси «Господарська історія Росії XIX ст.» і «Форми господарства в їх історичному розвитку». У 1902 р. Ден знову повертається до Петербурга і стає засновником першої в країні кафедри економічної географії у Політехнічному інституті. У цьому

виші він займався науковою та викладацькою роботою аж до відставки 1931 р.

В. Е. Ден заклав наукові основи підготовки географів вищої кваліфікації, потрібних науковим і проектним організаціям, загальноосвітніми та вищими навчальними закладами. Учений підготував перші підручники з економічної географії і перший навчальний посібник з економічної географії СРСР.

З початку 1930-х рр. почалося планомірне знищення створеного Володимиром Деном галузево-статистичного наукового напрямку. Книги Дена перестали видаватися і перевидатися, а його погляди були оголошені помилковими і шкідливими.

195. Денисюк Н. Начала политической экономии с некоторыми примечаниями по истории политической экономии Дж. Ст. Милля, К. Маркса, Проф. А. И. Чупрова и А. А. Исаева : в попул. излож. / Н. Денисюк. – Москва : Изд. кн. маг. И. С. Козлова (Арбат) : [Типо-Литогр. Д. А. Бонч-Бруевича (Красносельская ул., д. Сычковой)], 1900. – 397, [3] с. – Библиогр. указ. кн. и ст. по истории и теории полит. экономии на рус. яз. с 1801 по 1900 гг.: с. 388-397.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Коммунистического Университета ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Из передови: «...мотивы, которыми я руководился при составлении этой книги ... дать публике в популярном изложении теорию политической экономии в связи с некоторыми примечаниями по истории политической экономии. Из заголовка книги видно, что труд этот не может быть назван вполне самостоятельным, а лишь заключающем в себе лучшие страницы наиболее известных иностранных и русских экономистов. Само собой разумеется, что четверьмя писателями, выставленными на обложке издания, я не мог ограничиться, а принужден был совершить некоторую экскурсию в область экономической литературы; но им я больше всего обязан возможностью дать читателю эту книгу».

196. Дюринг, Евгений. Курс национальной и социальной экономики со включением наставления к изучению и критике теории народного хозяйства и социализма : пер. с 3-го нем. изд. / Е. Дюринг. – Санкт-Петербург : [Типо-Литогр. Шредера (Гороховая, 49)], 1893. – XIV, 556, [2] с.

Переклад книги здійснено з 3-го німецького видання: Dr. E. Dühring. Cursus der National- und Socialökonomie nebst einer Anleitung zum Studium und zur Beurtheilung von Volks-

wirtschaftslehre und Socialismus. Leipzig, 1892.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Из передови до 3-го німецького видання: «Литература национальной экономии представила во все 130, приблизительно, лет своего научного существования только шесть основных произведений, о которых можно сказать, что ими созданы системы, в строгом смысле слова, или проложены новые методические пути. Из этих основных произведений, распределяющихся между четырьмя главнейшими культурными народами, только три обнимают собою всю область политической экономии и подвергают ее всестороннему исследованию. ... Интересы тех читателей, которые пожелали бы только еще приступить к изучению национальной экономии, побудили меня придать этой книге характер учебного курса высшего рода».

Карл Євгеній (Ойген) Дюрінг (1833–1921) – філософ, політекономіст, націонал-соціаліст.

Дюрінг був сином державного службовця і вивчав право в Берліні. До 1859 р. працював адвокатом. Через поганий зір, який погіршився до повної сліпоти, був змушений залишити роботу. Незважаючи на цей недолік, він продовжував вивчати політичну економію, філософію, механіку, логіку, етику та літературу.

У 1863 р. Дюрінг габілізувався з філософії, а в 1864 р. – з економіки. Отримав ступінь викладача в Університеті Фрідріха Вільгельма в Берліні. Та через конфлікти з колегами та критику університетських порядків, у 1877 р. його позбавили ліцензії на викладання. Відтоді працював приватним науковцем.

197. Жид, Шарль. Основы политической экономии / Ш. Жид ; пер. с 4-го фр. изд. Л. И. Шейниса. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : [Тип. А. Пороховщикова (Гороховая, 12)], 1896. – XVI, 318, [2] с. – Алф. указ.: с. 313-318.

Автор – Профессор Политической Экономии Юридического Факультета в Монпелье.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницькі знаки вирізано (можливо, з бібліотеки М. М. Соболева).

Читацькі помітки.

Від перекладача: «Мы остановили наш выбор именно на этой книге не только потому, что она представляет замечательно талантливое, стройное и ясное изложение оснований экономической теории, но еще и, главным даже образом, потому, что ее отличает редкое и в высшей степени важное для такой книги достоинство – беспристрастность. ... От книги для начинающих нужно требовать толкового изложения основ науки и строго объективного освещения их, – нужно, чтобы она не навязывала читателю готовых убеждений, а только давала ему возможность придти впоследствии самостоятельно к известным убеждениям, нужно, чтобы она будила в нем критическую мысль. Предлагаемая нами книга, кажется нам, как нельзя лучше отвечает этим требованиям...».

Шарль Жид (*Charles Gide*) (1847–1932) – французький економіст та історик економічної думки, викладач.

Закінчив юридичний факультет Паризького університету (1874).

Був професором в університетах Бордо, Кордоні та Колеж де Франс. Професор політекономії Паризького університету в 1898–1920 рр.

Зіграв важливу роль у становленні французького кооперативного руху. У 1886 р. вступив до "Товариства народної економії". Жид був поборником кооперативної філософії, включаючи як сільськогосподарські, так і споживчі кооперативи.

У 1909 р. він опублікував «Історію економічних доктрин від фізіократів до наших днів» у співпраці з Чарльзом Рістом.

Читав авторитетні курси на юридичному факультеті у Парижі та в Колеж де Франс з 1923 по 1928 рр.

Палкий прихильник сіонізму та Єврейського національного фонду, у 1925 р. він відвідав Палестину, щоб виступити з промовою на урочистому відкритті Єврейського університету в Єрусалимі.

198. Жуковский Ю. Г. История политической литературы XIX-го столетия. Т. 1 / Ю. Г. Жуковский. – Санкт-Петербург : Тип. Н. П. Полякова : [в тип. Н. Неклюдова (*Офицерская, № 7-14*)], 1871. – [2], V, [1], 439, [3] с. : форм.

Провенієнції: у прим. з інв. № 14 476 печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института»; ярлик «Библиотека В. И. Арендт»; у прим. з інв. № 14 482 вирізано, можливо, власницький автограф М. М. Соболева; в обох прим. печатки «Библиотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»

Читацькі помітки.

Із передмови: «Только рассматривая экономию человеческих обществ как часть общей экономии природы, подчиненную тем же основным и

неизменным началам, а жизнь человека как подчиненную в своем развитии естественно-историческим законам, которым подчинены все общие явления в природе, можно, как нам кажется, придти к теории вполне удовлетворительной. Мы не можем рассматривать человека как существо совершенно самостоятельное среди природы, не можем его рассматривать и как существо совершенно безличное среди этой природы, а должны его рассматривать как существо, самостоятельность которого постепенно признается, хотя в конце концов должна все-таки иметь свои пределы. Такова точка зрения, которой должна удовлетворить, по мысли автора, вполне современная теория общественных явлений и которой он держался при оценке отдельных политических систем в настоящее время».

Юлій Галактіонович Жуковський (1833–1907) – літератор і економіст. Керівник Державного банку Російської імперії (1889–1894), сенатор.

У 1853 р. закінчив Імператорське училище правознавства.

У 1853–1859 рр. служив у міністерстві юстиції колежським секретарем та титулярним радником, у 1859–1864 рр. – у Державній канцелярії старшим помічником експедитора, радником. Брав участь у підготовці положень, що стали основою селянської реформи 1861 р. (скасування кріпацтва) та судової реформи.

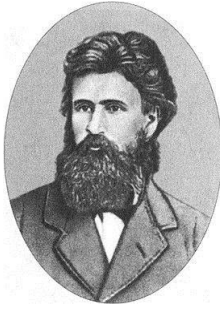
У 1864 р. вийшов у відставку, займався науковою та літературною діяльністю.

У 1876 р. повернувся на державну службу, працював чиновником з особливих доручень, завідуючим керівником відділу з фінансів Царства Польського. З 1889 р. – керівник Державного банку, з 1894 р. – член Ради міністерства фінансів.

199. Зибер Н. И. Собрание сочинений : в 2 т. Т. 1. Вопросы землевладения и промышленности / Н. И. Зибер. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель» (Невский пр. № 68-40) : [Тип. Х. Брауде (Пантелеймоновская, д. № 21)], 1900. – [2], 707, [1] с.

Провенієнції: у прим. з інв. № 13 304 печатка «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема»; у прим. з інв. № 13 303 печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института»; «Библиотека культурно-просветительной организации «Труд», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»; у прим. з інв. № 19 968 печатка «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов»; в усіх примірниках печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Микола Іванович Зібер (1844 –1888) – економіст і соціолог, філософ, громадський діяч, перший популяризатор економічного вчення Карла Маркса в Російській імперії та Україні.

У 1876 р. закінчив юридичний факультет Київського університету, після чого недовго був мировим посередником у Волинській губернії. У 1871 р., за дисертацію «Теорія цінності і капіталу Д. Рікардо» отримав ступінь магістра політичної економії і його відряджено на навчання за кордон.

В 1873–1875 рр. працював доцентом, згодом професором політекономії і статистики. Зібер був членом Київської Громади і Південного-Західного Відділу Географічного Товариства. Приятелював з М. Драгомановим, після звільнення якого з Київського університету на знак протесту також залишив цей навчальний заклад. Співпрацював у інформаційно-публіцистичних збірниках «Громада», які видавав у Женеві М. Драгоманов, мав тісний зв'язок з віденською «Січчю». Зібер був великим прихильником кооперативного руху, одним з його організаторів в Україні. 1873 р. В університеті Св. Володимира Зібера обрали на посаду доцента кафедри політичної економії і статистики, але в 1875 р. він вийшов у відставку і оселився у Швейцарії, звідки постійно писав статті до російських журналів, а також до газети «Русские Ведомости». У 1884 р. через хворобу повернувся до Ялти, де і прожив решту життя.

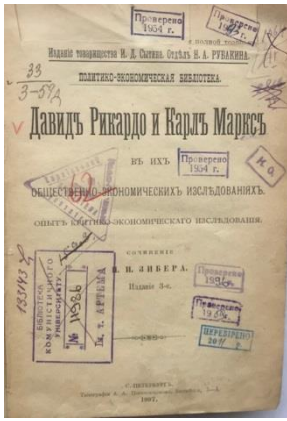

200. Зібер Н. І. Собрание сочинений : в 2 т. Т. 2. Право и политическая экономія / Н. И. Зибер. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель» (Невский проспект, № 68-40) : [Тип. Х. Брауде (Пантелеймоновская, д. № 21)], 1900. – [2], 778, [2] с., 1 портр.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Деякі із статей книги:

- Возражение на экономическое учение Джона Стюарта Милля;
- Карл Родбертус Ягцов и его экономические исследования;
- Немецкие экономисты сквозь очки г. Б. Чичерина;
- К характеристике Е. Дюринга.

201. Зибер Н. И. Давид Рикардо и Карл Маркс в их общественно-экономических исследованиях : опыт критико-экон. исслед. : сочинение / Н. И. Зибер. – 3-е изд. – Санкт-Петербург : Тип. А. А. Пороховщикова (Бассейная,), 1897. – 546, II с. – (Политико-экономическая библиотека / изд. Т-ва И. Д. Сытина ; отд. Н. А. Рубакина).

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницькі знаки вирізано, можливо, М. М. Соболева.

Із передмови до першого видання: «Сочинение наше от начала до конца носит исключительно отвлеченный, теоретический характер. Мы отнюдь не думаем, чтобы ряд абстракций от наиболее общих и простых хозяйственных явлений мог иметь значение полной теории предмета, а не простой канвы, основы, которая станет научною тканью не прежде, как в результате целого ряда дальнейших, более частных и сложных обобщений. Но будучи того мнения, что в сфере общих экономических вопросов остается еще решить весьма и весьма многое, мы старались не касаться частных и сложных хозяйственных фактов, оставляя за собою право обратиться к ним в другое время».

202. Иванюков И. Основные положения теории экономической политики Адама Смита до настоящего времени / И. Иванюков. – 3-е изд., испр. и доп. – Москва : Кн. Маг. Н. И. Мамонтова (Кузнецкий мост, д. Фирсановой) : Тип. А. И. Мамонтова и К^о (Леонтьев. пер. № 5), 1891. – XVI, 235, [1] с.

Автор – доктор политической экономии, профессор Петровской Академии.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Зі вступу: «Все до сих пор существовавшие организации собственности у народов, вышедших из первобытного состояния, порождали иерархию общественных классов; управление и законодательство всегда и всюду, прямо или косвенно, принадлежали наиболее богатым классам; последние пользовались своею властью сознательно и бессознательно в своих интересах; почему во все эпохи законы запечатлены интересами господствующих классов. Мысль, что организация собственности на каждой ступени развития составляет важнейший экономический фактор в

образовании юридических и политических учреждений, вошла в науку прочно лишь в последнее время».

203. Иванюков И. Политическая экономия как учение о процессе развития экономических явлений : в 4 кн. / И. Иванюков. – Москва : Тип. А. И. Мамонтова и К^о (Леонтьевский пер., № 5), 1886. – [4], XV, [1], 473, [1] с.

Автор – доктор политической экономии, профессор Петровской Академии.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ»; штамп на корінці палітурки «М.С.»; ярлик наприкінці книги «Переплетное заведение А. Шер, в Нижнем Новгороде».

Численні читацькі помітки.

Із передмови автора: «Исследование закономерности важнейших экономических явлений современного европейского общества ... и условий их развития составляет главное содержание предлагаемого сочинения. ... Работа над «Общинным Землевладением» – которому отведена отдельная глава в настоящем сочинении – и перечитав все имеющееся в русской и иностранной литературе по общинному землевладению в России, я пришел к выводу, что лучшая формулировка современного экономического и социального значения господствующей ныне в нашем отечестве формы общинного землевладения находится в трудах К. Д. Кавелина, и что глава об общинном землевладении может быть написана лучше и всестороннее г. Кавелиным, а не мною. В виду этого я обратился к К. Д. с просьбой написать главу ... Вплотную заполненное занятиями время не позволило К. Д. принять моего предложения. Но он оказал большую помощь моему труду, предоставив мне право пользоваться не только мыслью, но и текстом всех его трудов, и я обильно воспользовался этим правом. ... Шестая глава II-й книги предлагаемого сочинения: «Семейная форма производства и мелкие формы предприятий с наемным трудом», написана тверским статистиком В. И. Покровским. Приношу глубокую признательность В. И. Покровскому за оказанную им мне помощь в труде».

Виділена читацька помітка у передмові автора: «Необходимо, как мне кажется, сосредоточить все силы науки и знания на выяснение тех преобразований, каким должно подвергнуться общинное землевладение, чтобы из обломка старины стать живительным и благодатным условием дальнейшего нашего развития, а такое преобразование может совершиться только законодательным путем, именно устранением некоторых ошибочных предпосылок, положенных в основание крестьянской реформы в шестидесятых годах, и правильной юридической постановкой общинного землевладения».

Іван Іванович Іванюков (1844–1912) – економіст.

Закінчив Перший кадетський корпус, служив офіцером кавалерії. Відвідував лекції філологічного та юридичного факультету. У 1867 р. закінчив університет, отримав ступінь кандидата і поїхав до США знайомитися з науковими досягненнями американських економістів та побутом громад.

1870 р. захистив магістерську дисертацію і був призначений до Імператорського Варшавського університету професором фінансового права. З 1873 р. – професор Петровської землеробної та лісової академії на кафедрі політичної економії та статистики, з 1878 р. – екстраординарний професор, з 1879 р. – ординарний професор. У 1881 р. захистив докторську дисертацію. З 1894 р., після закриття Петровської академії, працював у «Русских ведомостях» та «Русской мысли», для яких укладав щомісячні огляди провінційного життя. У 1899 р. завідував кафедрою політичної економії у Варшавському політехнічному інституті, з 1902 р. – у Петербурзькому політехнічному інституті. Співпрацював з газетою «Страна». Вступив до Партії демократичних реформ.

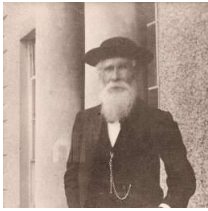
204. Ингрэм, Джон Кельс. История политической экономии / Д. К. Ингрэм ; пер. с англ. А. Миклашевского. – 2-е изд. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова : Типо-литогр. В. Рихтер (Тверская, Мамоновский пер., свой дом), 1897. – VIII, 352 с. – Библиогр.: с. VIII.

Провенієнції: печатки «Х.О.Г. Журавлевская бесплатная читальня-библиотека», «2-е филиальное отделение Харьковской Общественной библиотеки», «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Від перекладача: «Первое издание «Истории политической экономии» дублинского профессора и академика Джона Кельса Ингрэма появилось на русском языке в марте 1891 г. Перевод был сделан мною еще в бытность мою магистрантом политической экономии при московском университете. Профессор И. И. Янжул любезно согласился в то время редактировать мой перевод, прочитал и затем совместно со мною сверил с оригиналом. Как редактор перевода проф. Янжул, кроме того, снабдил перевод некоторым количеством примечаний и предисловием, в котором рекомендовал книгу Ингрэма вниманию русских читателей. Ныне, первое издание разошлось без остатка и это побудило меня приготовить предлагаемое читателю второе издание. Само собою разумеется, что мне пришлось пересмотреть весь перевод от начала до конца, исправив все довольно многочисленные погрешности первоначальной работы».

Джон Келлс Інгрем (1823–1907) – ірландський математик, поет та економіст, історик економічних вчень. Разом із Джоном Вільямом Стаббсом він був співавтором запровадження геометричної концепції інверсії в колі.

1837 р. він вступив до Трініті-коледжу Дубліна. У 1840 р. він був обраний стипендіатом коледжу, отримав ступінь бакалавра математики в 1842 р. та магістра у 1850 р. Член Історичного товариства коледжу.

У Трініті-коледжі Інгрем був професором ораторського мистецтва, англійської літератури, юриспруденції та грецької мови, згодом став бібліотекарем коледжу та заступником ректора.

Протягом свого життя Інгрем був президентом Бібліотечної асоціації Великої Британії, співзасновником Національної бібліотеки Ірландії, опікуном Національної бібліотеки, віце-президентом Бібліотечної асоціації Ірландії, членом Королівської ірландської академії, співзасновником Дублінського статистичного товариства, почесним членом Американської економічної асоціації, членом англійської історичної школи економіки та співзасновником видання *Hermathena*.

205. Исаев А. А. Начала политической экономии / А. А. Исаев. – Санкт-Петербург : Кн. маг. А. Ф. Цинзерлинга, бывший Мелье и К° (Невский проспект, 20) : Тип. М. М. Стасюлевича (В. О., 5 линия, 28), 1894. – VIII, 649, [1] с. – Библиогр. в начале гл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький запис вирізано, можливо, з особистої бібліотеки М. М. Соболева.

Численні читацькі помітки.

Від автора: «В основание этой книги положены лекции, читанные мною в Императорском С.-Петербургском Университете и Ярославском Юридическом Лицее в 1879-93 гг. История политической экономии, совместно с очерком истории хозяйственного быта, составит предмет особого труда».

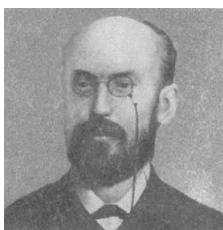
206. Исаев А. А. Начала политической экономии / А. А. Исаев. – 5-е изд., доп. – Санкт-Петербург : Кн. Маг. А. Ф. Цинзерлинга, бывший Мелье и К° (Невский проспект, 20) : [Типо-Литогр. Шредера (Гороховая, 49)], 1900. – VIII, 709, [1] с. – Библиогр. в начале глав.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка

особистої бібліотеки «В. Епифановичъ»; штамп на корінці палітурки «В.Е.».

Численні читацькі помітки.

Цитата з тексту: «Историк-экономист не спрашивает, велики ли практические выгоды, которые могут быть извлечены из представленной им картины хозяйственной жизни во всей ее реальной полноте: изучая все силы, обнаруживающиеся в общественной жизни, и определяя их влияние на хозяйство, он показывает, как различные мероприятия государственной власти в данное время и среди данного народа действовали на экономический быт, и стремится только к одной цели – увеличению знаний о прошлых судьбах человечества. Познание следствий, которые вызывала экономическая политика в прошлом, может дать точку опоры для политиков настоящего, может вызвать одобрение одних мер и настойчивое воздержание от других».

Андрій Олексійович Ісаєв (1851–1924) – економіст, статистик і соціолог.

Навчався на юридичному факультеті Московського університету. Потім перевівся на юридичний факультет Імператорського Санкт-Петербурзького університету, який закінчив у 1873 р., потім навчався у Лейпцігському та Гейдельберзькому університетах. 1875 р. Ісаєв поступив на службу до Московської губернської земської управи; займався вивченням кустарних промислів Московської губернії, пізніше кустарною промисловістю і артілями Німеччини, Франції та Швейцарії. 1879 р. Ісаєв працював на кафедрі політичної економії фінансового права у Ярославському Демидівському юридичному ліцеї, того ж року захистив у Санкт-Петербурзькому університеті дисертацію на ступінь магістра політичної економії. 1881 р. захистив докторську дисертацію, у 1884 р. став ординарним професором. 1888 р. Ісаєв переїхав до Санкт-Петербурга, у якості приват-доцента читав у Санкт-Петербурзькому університеті лекції з політичної економії і зайняв кафедру поліцейського права в Олександрівському ліцеї. З 1889 р. він став головою відділу з кустарної промисловості при Товаристві допомоги російській промисловості та торгівлі. У 1890 р. за ініціативи Ісаєва було засноване "Товариство допомоги нужденним переселенцям", де він був заступником голови. 1889–1904 рр. читав лекції у Парижі та Брюсселі, 1911–1912 рр. – у Санкт-Петербурзькому психоневрологічному інституті.

207. Карышев Н. А. Лекции по политической экономии (Экономия сельского хозяйства), читанные в весеннем семестре 1887/8 учебн. года / Н. А. Карышев. – Литогр. изд. – [Москва], б.и., [1888]. – 688 [т. е. 704] с., прил. (27 карт.). – На послед. стр. ошибочно указ. колонцифра 688.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут»; на форзаці ярлик «Книжный магазин Н. П. Карбасникова, Москва».

Численні читацькі помітки.

Наукові праці М. О. Каришева присвячено переважно питанням сільського господарства та, зокрема, господарства дрібного, селянського. Каришев був активним захисником селянських потреб та інтересів, пов'язаних із головним джерелом їх засобів існування – землеробством. Хоча чільне місце практичної діяльності економіста відведено питанням подворного землеволодіння, він належав до переконаних захисників сільської громади, обстоюючи разом із тим необхідність розширення селянського землеволодіння і землекористування.

208. Карышев, Николай. Труд, его роль и условия приложения в производстве / Н. Карышев. – Санкт-Петербург : в тип. И. Н. Скороходова (Надеждинская, 43), 1897. – [2], VIII, 600 с. – (Образовательная библиотека / изд. О. Н. Поповой; № 4-5).

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Соболевъ» та печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ»; штамп на корінці палітурки «М.С.».

Із передмови: «Составитель предлагаемой работы предполагал пересмотреть и дополнить для печати курс своих лекций, читаемых им с начала 1882 г. При этом в основу положена была мысль, что изучать теоретическую экономию полезно *рядом* с изучением хозяйственной жизни разных стран и преимущественно – России: так легче проверять дедуктивные положения теории, исследовать практические их применения и вместе изучать ту обстановку, среди которой протекает хозяйственная деятельность людей».

Микола Олександрович Каришев (1855–1901) – економіст, педагог, доктор економічних наук, професор, земський діяч.

Провчившись вісім років у Харківській гімназії, Каришев закінчив її у 1874 р. зі срібною медаллю. Вступив на історико-філологічний факультету Московського університету. Однак через рік він перевівся на юридичний факультет того ж університету. 1878 р. після закінчення університету з відзнакою він залишився працювати на кафедрі політичної економії і статистики.

1881 р. Каришев почав викладацьку діяльність. Працював у Петровській сільськогосподарській академії приват-доцентом кафедри політичної економії та сільськогосподарської статистики. У 1883–1884 рр. він перебував у науковому відрядженні за кордоном. У 1885 р. Каришев захистив

дисертацію і став магістром економії і статистики. Видав «Атлас з лісової статистики».

Велике місце у громадській діяльності М. О. Карішева мали його ініціативи як організатора і попечителя Гнедінського ремісничого училища в с. Олександрівка, в якому він працював з 1885 по 1887 рр., викладаючи одразу кілька предметів. У 1898 р. Карішев заснував «Гнедінську сільськогосподарську школу».

Карішев був співробітником ряду друкованих видань: «Русские ведомости», «Земство», «Днепр», «Земский обзор» та ін. 1886 р. кілька його статей з економіки Росії було розміщено у болонському журналі «*Geornale degli Economist*». За своїми поглядами Карішев був лібералом. Брав активну участь у діяльності Олександрівського повітового і Катеринославського губернських земств.

209. Кейнс, Джон Невиль. Предмет и метод политической экономии / Д. Н. Кейнс ; пер. с англ. А. Гуковского ; с предисл. А. А. Мануилова. – Москва : Тип. И. А. Баландина (Волхонка, дом Михалкова), 1899. – IV, 278 с. – (Научно-образовательная библиотека).

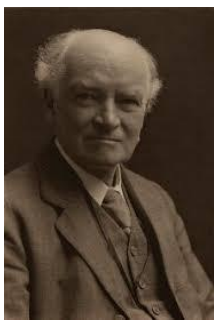
Автор – магистр философии, профессор этики и бывший член Пэмброкова колледжа в Кэмбриджском университете, экзаменатор по политической экономии в Лондонском университете.

Предисловие написано приват-доцентом Московского университета.

Провенієнції: у прим. з інв. № 12 304 печатка «Библиотека «Русских Ведомостей»; у прим. з інв. № 12 305 печатка «Библиотека Харьковского Коммерческого Института»; в обох прим. печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Вопросы методологии политической экономии принадлежит к числу наименее разработанных и наиболее спорных. ... Кейнс стремится выяснить значение и пределы дедуктивного и индуктивного методов в политической экономии, исходя из той точки зрения, что каждый из них имеет свою специальную сферу применения. ... Много интересного читатель найдет в главах, рассматривающих отношение политической экономии к истории, математике и статистике. Сообщая сведения о пределах пользования данными этих наук в экономических исследованиях, Кейнс делает при этом ценные указания, могущие предостеречь неопытного исследователя от бесполезных попыток извлечь из выводов и приемов других научных дисциплин больше, чем они могут дать. Книга Кейнса написана очень просто и популярно, и ознакомление с ней полезно всякому, кто стремится выработать себе самостоятельное суждение о явлениях экономической действительности. При работе самообразования очень важно иметь руководство, которое указывало бы средства для проверки своих

суждений, предостерегало от ошибок и определяло относительное значение различных путей к познанию истины. Этой цели может с пользой служить книга Кейнса».

Джон Невіл Кейнс (1852–1949) – британський економіст.

Освіту отримав в школі Amersham Hall, Університетському коледжі в Лондоні та коледжі Пембрука в Кембриджі, де він став науковим співробітником у 1876 р. Читав лекції з етики у 1883–1911 рр. 1910 р. його обрано Секретарем Кембриджського університету і на цій посаді він пропрацював до 1925 р.

Він шість разів представляв Кембриджський університет у щорічному шаховому матчі проти Оксфордського університету та був спільним володарем рекорду за кількістю виступів з обох сторін.

210. Кеннинггэм В. Современная цивилизация в некоторых ее экономических проявлениях / В. Кеннинггэм ; пер. с англ. М. В. Лучицкой ; под ред. И. В. Лучицкого. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Йогансона ; Киев : Тип. И. И. Чоколова (Фундуклеевская улица, д. № 22), 1898. – 236, XII с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитати з тексту: 1) «Никогда еще, по всей вероятности, не было такого времени в истории Англии, когда обращали бы так много внимания на материальное благосостояние нации. Социальные вопросы играют значительную роль во всех политических программах, и фешенебельная филантропия нашего времени, по-видимому, заботится главным образом о доставлении материального комфорта и удобств»; 2) «В некоторых промыслах, напр. в земледелии, весьма трудно обернуть свой капитал чаще одного раза в год, так как деятельность земледельца связана с действием сил природы и находится в зависимости от времени года; но во всех тех случаях, когда получается возможность ускорить процесс, ускорение приносит с собою значительные выгоды. Если есть возможность оборачивать капитал по одному разу в месяц вместо одного раза в год, то барыш в 1 % доставлял бы столько же прибыли, как и барыш в 12 % на тот же капитал, подвергающийся менее частому обращению».

Вільям Каннінгем (1849–1919) – шотландський історик, економіст та англіканський священник. Був прихильником історичного методу в економіці і противником вільної

торгівлі. Отримав освіту в Единбурзькому інституті (викладав Роберт Макнейр Фергюсон), Единбурзькій академії, Единбурзькому університеті та Трінті-коледжі в Кембриджі. Отримав звання бакалавра у 1873 р. Каннінгем прийняв священний сан у 1873 р., пізніше служив капеланом Трінті-коледжу в Кембриджі з 1880 по 1891 рр. 1885 р. – викладач у Кембриджі.

1891 р. очолив кафедру економіки у Королівському коледжі в Лондоні, але продовжував працювати в Кембриджі як позаштатний співробітник.

Каннінгем у 1887 р. став вікарієм церкви Великої Святої Марії, був одним із засновників і перших членів Британської Академії. Став членом ради Академії у 1887 р., обіймав посаду президента секції економіки Британської асоціації (1891–1895 рр.) і Королівського історичного товариства (1910–1913 рр.). У 1899 та 1914 рр. читав лекції у США з економічної історії в Гарвардському університеті. У 1907 р. його призначили Кембриджським Архидияконом.

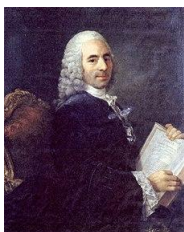
211. Кенэ, Франсуа. Выбранные места / Фр. Кенэ ; пер. А. В. Горбунова ; [биограф. очерк А. Миклашевского]. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова : Типо-Литограф. О. И. Лашкевич и К^о (Тверская, дом Саввинского подворья), 1896. – [4], II, XLII, [1], IV, 279, [1] с., 1 портр., 1 табл. – (Библиотека экономистов / ред.: М. Щепкин, И. Вернер ; вып. 6). – Библиогр.: между с. XLII-1.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Присяжный поверенный Константинъ Павловичъ Приходьковъ».

Численні читацькі помітки.

Від редакції: «200 лет прошло со дня рождения Франсуа Кенэ и только теперь сумели оценить его значение. Почти столько же лет его «Экономическая таблица», которой так поклонялись ученики основателя физиократии, оставалась неизвестной ученому миру. Только в прошлом году австрийский ученый С. Бауер нашел ее в архивах парижской национальной библиотеки среди документов и бумаг Мирабо, а в настоящем году она была в первый раз напечатана британскою экономическою ассоциацией. В настоящем выпуске «Библиотеки экономистов» она воспроизведена фотографически с лондонского издания в том самом виде, в каком была найдена Бауером. ... Знаменитый основатель физиократии принадлежит к числу очень трудных для перевода писателей: длинные, тяжеловесные периоды его с трудом укладываются в русскую речь. Переводчик его, А. В. Горбунов, старался как можно вернее передать самый стиль знаменитого писателя и, строго придерживаясь подлинника, насколько можно преодолел встречающиеся затруднения. ... Людовик XV любил называть Кенэ – «мой мыслитель» (mon penseur) и, возводя его в дворянство,

выбрал ему герб, состоящий из трех цветков мысли и следующего девиза: propter cogitationem mentis (правильное мышление). Работа мысли Кенэ не останется забытой».

Франсуа Кене (1694–1774) – французский экономист, основатель школы физиократов, лейб-медик короля Людовика XV. Видомый своєю працею «Економічна таблиця» (1758), в якій виклав основні ідеї «фізіократії». Також, він запровадив у суспільні науки термін «економічний аналіз».

У віці шістнадцяти років він став учнем хірурга, незабаром поїхав до Парижа, вивчав там медицину та хірургію і, отримавши кваліфікацію магістра-хірурга, влаштувався працювати у Манті. 1737 р. був призначений постійним секретарем Академії хірургії, заснованої Франсуа Жиго де ла Пейроні, і став ординарним хірургом короля Людовика XV. У 1744 р. отримав диплом доктора медицини; він став ординарним лікарем короля, а згодом його першим лікарем-консультантом. Людовик XV високо цінував Кене і називав його своїм мислителем.

Кене присвятив себе переважно економічним дослідженням, не беручи участі в придворних інтригах, які постійно точилися навколо нього. 1750 р. він познайомився з Жаком де Гурне (1712–1759), який також був серйозним дослідником у сфері економіки; і навколо цих двох видатних людей поступово сформувалася філософське товариство економістів – фізіократів.

212. Кобден, Ричард. Лига и борьба против хлебных законов. Речи Кобдена в парламенте и на митингах / Р. Кобден ; пер. Е. Н. Каменецкой ; биограф. очерк «Жизнь и деятельность Ричарда Кобдена» М. Щ. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова : Типо-литогр. В. Рихтер (Мамоновский пер., свой дом), 1899. – [6], 6, LVIII, 314 с., 1 портр. – (Библиотека экономистов / ред. М. П. Щепкин ; вып. 10).

Провенієнції: у прим. з інв. № 44 313 – печатки «Харьковский Коммерческий Институт», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»; у прим. з інв. № 133 226 – печатка «Культурно-просветительная организация «Труд». Харьков. Пушкинская, 1, тел. 40-20. Адрес для пис.: Пассаж, почт. ящ. 288»; у прим. з інв. № 44 309 – печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»; у всіх трьох прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із біографічного нарису: «Фермерство было исконным занятием в роде Ричарда Кобдена и он имел полное право сказать в своей парламентской речи, 17 февраля 1843 г.: "я более чем кто-нибудь из членов этой палаты имею право отождествлять себя с этим классом; я сам – сын фермера из Суссекса и все мои предки были представителями этого класса, так много страдавшего от существующей системы (монополий); мои предки страдали

от нее, и я, следовательно, имею столько же, если не больше права, чем кто-нибудь из вас, выступить в качестве друга фермеров и указать палате на несправедливости, от которых они страдают"».

Річард Кобден (1804–1865) – англійський радикальний і ліберальний політик, фабрикант і борець за вільну торгівлю та мир. Член палати громад у 1841–1857 та 1859–1865 рр.

Після недовгого навчання у початковій школі з 14 років почав працювати на торговому складі у свого дядька у Лондоні, проявляючи інтерес до сомоосвіти. Після банкрутства справи родича перейшов до іншого лондонського торгового дому. У 1828 р. Кобден разом з партнерами зайнялися власною справою – комісійною торгівлею ситцем, згодом відкрили власну фабрику. Справа приносила хороший прибуток, і Кобден міг дозволити собі мандрувати світом, про що завжди мріяв. У 1833–1837 рр. він відвідав Францію, Італію, Португалію, Іспанію, Швейцарію, Америку, Єгипет, Грецію і Росію. У 1835 р. вийшла його книга "Англія, Ірландія і Америка", в якій він попереджав, що у майбутньому Британії буде важко конкурувати зі зростаючою економічною силою США, а також критикував британське правління в Ірландії.

У жовтні 1837 р. у Лондоні була заснована Асоціація проти хлібних законів, а наступного року Кобден разом з Арчібальдом Прентінсом відкрили її філіал у Манчестері. Діяльність асоціації не мала успіху, і у 1839 р. при активному сприянні Кобдена була заснована національна Ліга проти хлібних законів зі штаб-квартирою у Манчестері.

У 1841 р. Кобдена обрали членом парламенту від Стокпорта. Економічна депресія 1840–1842 рр. призвела до різкого росту популярності Ліги. До 1845 р. Ліга стала найбільш організованою політичною групою в Англії. Зрештою картопляний голод в Ірландії змусив консервативний уряд підтримати скасування хлібних законів.

Кобден вірив, що міжнародна торгівля – найкраща профілактика проти війни, і за дорученням британського міністра фінансів Вільяма Гладстона півтора роки вів переговори з Францією, досягнувши разом з Мішелем Шевальє укладання 1860 р. торгового договору між двома країнами.

213. Конрад И. Очерк основных положений политической экономии: руководство для приступающих к ее изучению / И. Конрад ; пер. Н. Новикова. – Москва : Тип. Т-ва И. Д. Сытина (Валовая ул, свой дом), 1898. – 123, [1], 114, III, [1] с. : табл. – Библиогр. в начале параграфов. – Библиогр. указ. кн. и ст. по полит. экономии на рус. яз. с 1801 по 1898 гг. (114 с.).

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут»; напис автора «*В редакцію «Русских Ведомостей» для рецензии от издателя. 18-10/VII-98 г. Москва.*».

Від перекладача: «Составленный первоначально как конспект университетских лекций «Очерк» не представляет собою популярного курса политической экономии, а скорее является введением к серьезному ее изучению при наличности достаточной подготовки. Основные воззрения автора определяются принадлежностью его к господствующей в настоящее время в германских университетах так называемой реалистической школы. Настоящее издание предназначается для всех, желающих посвятить себя серьезному изучению политической экономии».

Йоганнес Конрад (1839–1915) – німецький політекономіст.

Кондрат як син землевласника Східної Пруссії, збирався займатися сільським господарством, але через проблеми зі здоров'ям був змушений відмовитися від цієї ідеї. Вивчав природничі науки у Берлінському університеті, а також політологію. Після закінчення навчання він багато подорожував Італією, Англією, Францією, Польщею,

Угорщиною.

У 1864 р. захистив докторську дисертацію. У 1868 р. він здобув кваліфікацію приват-доцента в Єні, а у 1870 р. Конрад став ад'юнкт-професором. Через два роки його призначили професором Галленського університету, де він став наступником знаменитого Густава Шмоллера. Він відмовився від пропозиції працювати в Геттінгенському університеті, залишившись в університеті Галле до кінця життя. У 1896 р. його обрали членом-кореспондентом Петербурзької АН.

З 1878 до 1890 рр. Конрад був редактором *Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik* (Щорічників з національної економіки та статистики), що були засновані Бруно Гільдебрандом в Єні у 1862 р.

1891–1897 рр. разом з Людвігом Ельстером, Вільгельмом Лексісом та Едгаром Ленінгом Конрад опублікував *Handwörterbuch der Staatswissenschaften* (довідник з політології).

214. Коссе, Луиджи. История экономических учений / Л. Коссе ; пер. Н. С. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона : «Центр.» Типо-литогр. М. Я. Минкова (3-я Рождественская, 7), 1900. – [2], 471, [1] с. – Библиогр.: с. 5.

Автор – профессор Павийского университета.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Коммунистического Университета им. т. Артёма», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут».

Из «Предварительных замечаний»: «При начале изучения всякой науки всего целесообразнее и разумнее начинать с выяснения себе ее предмета, роли и цели; сюда же должны быть отнесены и вопросы о тех различиях, которые отделяют эту науку от других наук, и о их взаимных отношениях, о наилучшем расположении входящего в нее материала, о свойственных ей методах исследования, о поднимаемых ею вопросах и о теоретической и практической важности их решения. За этими теоретическими предварительными данными должно следовать изложение и объяснение возникновения, развития и изменений, пережитых самою наукою с течением времени, что должно способствовать уяснению себе ее настоящего состояния с различными противоположными школами».

Луїджі Косса (1831–1896) – італійський економіст.

Навчався в університетах Павії, Відня та Лейпцигу. Професор політичної економії у Павійському університеті. Автор численних праць, які підняли на високий рівень його наукову репутацію. Його учнем був Джузеппе Рікка Салерно. На його честь названо вищий навчальний заклад у Павії.

Косса – член масонської ложі "Всесвіт" Великого Сходу Італії.

1876 р. став членом Туринської академії наук.

Він був представником «кафедрального соціалізму», зробивши теорії німецької історичної школи економіки відомими в Італії.

215. Курсель-Сенелль. Теоретический и практический трактат о политической экономии. Т. 2. Часть практическая или эргономия / Курсель-Сенелль ; пер. Я. А. Ростовцева. – Санкт-Петербург : в Тип. Н. Тиблена и Комп., 1864. – [2], 593, [1], V, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Культурно-просветительная организация «Трудь». Харьков. Пушкинская, 1, тел. 40-20. Адресь для пис.: Пассаждь, почт. ящ. 288», «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут».

Из «Предварительных рассуждений»: «Законы, составляющие предмет исследований экономических наук, изложенные в первой части этого сочинения, имеют характер всеобщий и постоянный: они не зависят ни от времени, ни от места, потому что вытекают из свойств вещества и самого человека, природа которого не изменяется, а деятельность, хотя и проявляется в изменчивых и непостоянных формах, не может выйти из пределов, начертанных ей волею Провидения. Каковы бы ни были своенравные желания человека, он никогда не в состоянии ни нарушить естественных законов, ни изменить своей природе, ни отвергнуть аксиому, которая служит исходной точкой политической экономии».

Жан-Гюстав Курсель-Сеней (1813–1892) – французький економіст. Він вважається засновником класичної школи політичної економії та економічного лібералізму в Чилі. Співавтор терміну ергономіка.

Він навчався в Королівському коледжі Пуатьє при Університеті Пуатьє, а пізніше у Паризькому університеті вивчав право. У 1835 р. став адвокатом. Займався бізнесом у Дордоні, був головним редактором *Journal des economists*.

Після державного перевороту Луї-Наполеона Бонапарта у 1851 р. Курсель-Сеней вирушив до Чилі на запрошення чилійського уряду. Його призначили професором політичної економії та консультантом Міністерства фінансів. 1855 р. він розпочав свою наукову роботу в Національному інституті, а 1856 р. працював у Чилійському університеті на факультеті філософії та гуманітарних наук.

У 1858 р. чилійський уряд відправив Курсель-Сеней до Європи як секретаря та радника делегації, з метою взяття кредиту для будівництва національної залізниці Чилі.

1863 р. він повернувся до Франції. У 1879 р. його обрали членом Державної ради, а у 1882 р. – членом Академії моральних і політичних наук.

216. Кэрнс Д. Э. Основные принципы политической экономии. Ценность. Международная торговля / Д. Э. Кэрнс ; пер. и биогр. очерк М. И. Туган-Барановского. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова : Типо-литогр. В. Рихтер (Мамоновский пер., свой дом), 1897. – [6], XXXI, [1], 127, [1], 147, [1], 80 с., 1 портр. – (Библиотека экономистов / ред. М. Щепкин ; вып. 11).

Провенієнції: печатки «Харьковский Коммерческий Институт», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

З біографічного нарису: «... Кэрнс признавал себя учеником Милля, и этим вполне определяется его научное направление. Как и Милль, он полагал, что Ад. Смит, и особенно Рикардо, незыблемо заложили фундамент научного здания и установили общий план постройки, что их преемникам остается только следовать по намеченному пути, доканчивать начатое, дополнить второстепенные подробности, в немногих случаях исправить частности».

Джон Елліот Кернс (1823–1875) – англійський економіст ірландського походження. Його часто називають «останнім із класичних економістів».

Навчався у Трінті-коледжі в Дубліні. 1848 р. здобув ступінь бакалавра, а через чотири роки – магістра. У 1856 р. Кернс зайняв місце викладача на кафедрі політичної економії.

1861 р. Кернс призначили на посаду професора юриспруденції та політичної економії у Квінс-коледжі Голуей. У 1866 р. Кернс – професор політичної економії у Університетському коледжі Лондона. 1868–1869 рр. викладав курс лекцій в Італії, після повернення продовжував читати лекції до 1872 р. Вийшов у відставку через погіршення здоров'я. Під час своєї останньої сесії він проводив змішаний клас, до його лекцій допускалися жінки. У 1873 р. йому було присвоєно ступінь доктора філософії.

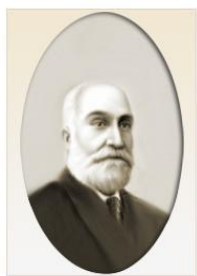

217. Левитский В. Задачи и методы науки о народном хозяйстве / В. Левитский. – Ярославль : Типо-литогр. Г. В. Фальк (Духовская ул., соб. дом), 1890. – VI, 254, [2] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Коммунистического Университета ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Зі вступу: «Современная политическая экономия характеризуется параллельным господством нескольких экономических школ. Достаточно указать, что современные экономические школы распадаются на три большие группы, представляемые школою историческою, английскою-классическою и социалистическою; каждая из них распадается на отдельные школы разных оттенков, а эти последние школы в свою очередь характеризуются довольно существенными отличиями между собою».

Володимир Фавстович Левитський (1854–1939) – історик народного господарства та економічної думки. Доктор політичної економії та статистики (1899), академік Всеукраїнської академії наук (1925).

У 1874 р. вступив до Новоросійського університету в Одесі, закінчив його зі званням кандидата прав. У 1876–1877 рр. підготував курс «Лекції з політичної економії».

За читання забороненої літератури перебував під таємним наглядом поліції. У 1877–1878 рр. читав лекції в Одеському гуртку, влаштованому лавристами. Його декілька разів затримували і обшукували. 1878 р. Левитського заарештували в зв'язку зі справою Арона Гобста, але через кілька днів звільнили. Засудили до адміністративного вислання з Одеси.

У 1881 р. Левитського відправили у наукове відрядження до Німеччини для вивчення економічних наук. 1883 р. він повернувся із-за кордону. У 1890 р. отримав у Московському університеті ступінь магістра політичної економії і статистики. Читав курси фінансового права та історії політичної економії в Демидівському юридичному лицейі у якості екстраординарного професора.

1899 р. захистив у Московському університеті дисертацію на тему «Сільськогосподарська криза у Франції 1862–1892 рр.», отримав ступінь доктора політичної економії та статистики.

З початком Першої світової війни брав участь у різноманітних громадських організаціях, створених для допомоги армії, очолював шпитальну комісію. Від серпня 1914 р. був гласним міської думи у м. Харкові.

Левицький виконував обов'язки ректора Харківського університету (1919–1920). Після встановлення в Харкові радянської влади він працював (від 1920 і до 1931 рр.) професором Харківського сільськогосподарського інституту (до 1921 р. – Харківський інститут сільського господарства та лісництва). У 1924–1926 рр. викладав там курс економіки сільського господарства. Був змушений відійти від проблем теоретичної економіки і зосередитися на прикладних науках. У цей період досліджував історію народного господарства Стародавнього світу та інші проблеми. Зазнавав гонінь за потурання «неонародникам».

1925 р. В. Ф. Левицького обрали академіком Всеукраїнської академії наук на кафедрі історії народного господарства.

Після виходу на пенсію написав спогади «Павло Михайлович Дашкевич: Спомини приятеля» (1932).

218. Лист, Фридрих. Национальная система политической экономии : сочинение / Фр. Лист ; пер с нем., вступл., примеч. и биогр. очерк К. В. Трубникова. – Санкт-Петербург : Изд. А. Э. Мертенс : Тип. братьев Пантелеевых (Верейская, № 16), 1891. – [2], III, [1], XXVI, [2], 452 с.

Епіграф: «Et la patrie et l'humanité! (И отечество, и человечество)».

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Зі вступу: «Учения Фр. Листа составили эпоху не только в научной, но и практической жизни Германии и Соединенных Штатов, и были путеводною звездою, приведшей финансы, сельское хозяйство, промышленность и торговлю в этих государствах в цветущее положение. Лучшие ученые экономисты всех экономических школ признают, что «Национальная система» доктора Фр. Листа есть произведение самое замечательное в нынешнем столетии по вопросу о международной торговле и может быть рассматриваема «как самое высшее научное выражение протекционной системы». Не мудрено, что после его смерти, в качестве творца политической и экономической эмансипации своей родины, он был зачислен в ряд тех великих умов, которые составляют гордость нации и отмечают в истории новую эру».

Із передмови автора: «Если предисловие книги, как говорят, должно заключать в себе ее начало или происхождение, то мне придется рассказать в нем почти половину моей жизни; потому что прошло более двадцати трех лет с тех пор, как у меня возникло первое сомнение в правдивости господствующей теории политической экономии, с тех пор, как я посвятил себя исследованию ее заблуждений и их коренных причин».

Фрідріх Ліст (1789–1846) – німецький теоретик економіки, підприємець, дипломат.

1805 р. був призначений на посаду службовця Тюбінгенського філіалу Вюртемберзького бюро. Там слухав лекції в місцевому університеті. У Тюбінгені Ліст зустрівся не лише з членами університету, а й зі своїм начальником, згодом і покровителем, Міністром освіти Вюртемберга Карлом Августом Фрайхер фон Вангенхаймом.

1816 р. займав посаду заступника секретаря міністерства. 1817 р. Ліста призначили професором адміністрації та політики в Тюбінгенському університеті, але падіння міністерства в 1819 р. змусило його піти у відставку.

1819 р. під керівництвом Фрідріха Ліста у Франкфурті було засновано «Генеральну асоціацію німецьких промисловців і комерсантів» для впливу на конфедеративний уряд.

Будучи депутатом палати Вюртемберга, він активно виступав за адміністративні реформи. Зрештою його звільнили з посади і у 1822 р. засудили до десяти місяців ув'язнення з каторжними роботами у фортеці Асперг. Він утік до Ельзасу, і після відвідування Франції та Англії повернувся у 1824 р., щоб відбутися покарання. Його звільнили під зобов'язання емігрувати до Америки.

1844 р. Ліста обрано членом-кореспондентом Угорської Академії наук. Але фінансові труднощі, проблеми зі здоров'ям та психічні розлади дуже виснажували його, і у 1846 р. у тірольському містечку Куфштайн Ліст покінчив життя самогубством. Після смерті до Фрідріха Ліста прийшло величезне визнання: він став (посмертно) доктором наук, його ім'ям називали вулиці та навчальні заклади, на його честь споруджено монументи у кількох німецьких містах.

219. Маклеод Г. Д. Основания политической экономии / Г. Д. Маклеод ; пер. с англ. и примеч. М. И. Веселовского. – Санкт-Петербург : Изд. Н. Тиблена : [в Тип. Н. Тиблена и Комп. (Неклюдова) (Вас. Остр., 8 лин., № 25)], 1865. – [4], XVI, 620 с.

Провенієнції: у прим. з інв. № 39 875 печатка «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»; вирізано печатку особистої бібліотеки М. М. Соболева, штамп на корінці палітурки «М.С.»; ярлик «Переплетное

заведение А. Шер в Нижнем Новгороде»; у прим. з інв. № 10 281 печатки «Книжная торговля А. В. Скалова в Харькове», «Фундаментальная библиотека Харьковской гимназии 3А»; в обох прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови автора: «Цель настоящего труда – упрочить и установить новые понятия и начала в политической экономии, изложенные в моей «Теории и практике банкового дела» («Theory and Practice of Banking»). В видах точнейшего объяснения этого предмета, я счел нужным положить новые основания науки. ... Политическая экономия, подобно геологии, есть наука, по преимуществу, практическая. Сильно заблуждаются люди, которые полагают, что она может быть построена в кабинете, подобно какой-нибудь отвлеченной науке. Напротив того, она требует близкого практического знакомства с большим числом предметов, весьма разнообразных».

Генрі Даннінг Маклеод (1821–1902) – шотландський економіст.

Здобув освіту в Ітоні, Единбурзькому університеті та Трінті-коледжі в Кембриджі, який закінчив у 1843 р. 1849 р. його запросили на роботу до англійської адвокатури.

Маклеод був директором Королівського британського банку, після краху якого його засудили до 3 місяців ув'язнення за змову з метою спотворення фінансового стану банку. У Шотландії Маклеод виконував роботу з реформування закону про безробіття та присвятив себе вивченню економіки. За період 1856–1896 рр. опублікував наукові праці: «Теорія та практика банківської справи», «Елементи політичної економії», «Словник політичної економії», «Принципи економічної філософії», «Теорія кредиту», «Історія економіки». Основний внесок Маклеода у вивчення економіки полягає у його праці, присвяченій теорії кредиту. Головною особливістю його роботи було створення теорії грошей. Саме Маклеод увів у 1858 р. термін «закон Грешема».

220. Мальтус Т. Опыт о законе народонаселения или изложение прошедшего и настоящего действия этого закона на благоденствие человеческого рода, с приложением нескольких исследований о надежде на отстранение или смягчение причиняемого им зла : в 2 т. Т. 1 / Т. Мальтус ; пер., примеч. и биограф. ст. П. А. Бибилова. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова (Б. Мещанская, № 8), 1868. – 476 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Из біографічної статті «Жизнь и труды Мальтуса»: «Политическая экономия есть одна из ветвей политических наук, предмет которой есть богатство народов. Уже само выражение *богатство народов* представляет два отдельных понятия: понятие о богатстве и понятие о народе. Очевидно, стало быть, что предмет политической экономии разбивается как бы на два отдела: один, которому подлежат законы, управляющие богатством, и другой, которому подлежат законы, управляющие народонаселением».

Цитата з тексту: «Человеку, который захотел бы узнать, каково будет развитие общества в будущем, естественно предстоит исследовать два вопроса: 1) Какие причины останавливали до сих пор успехи человека или развитие его благосостояния? 2) Как велика вероятность отстранить, вполне или отчасти, причины, задерживавшие наше развитие?».

221. Мальтус Т. Опыт о законе народонаселения или изложение прошедшего и настоящего действия этого закона на благоденствие человеческого рода, с приложением нескольких исследований о надежде на отстранение или смягчение причиняемого им зла : в 2 т. Т. 2 / Т. Мальтус ; пер. П. А. Биби́ков. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова (Б. Мещанская, № 8), 1868. – 468 с. – Алф. указ. собств. имен и предметов исслед: с. 443-465.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Из закінчення книги: «...всякий беспристрастный читатель, полагаю я, должен признать, что *практическая цель*, которую главным образом имел в виду автор, какие бы ошибки ни сделаны были им, состояла в *улучшении положения и в увеличении счастья низших классов общества*».

Томас Роберт Мальтус (1766–1834) – англійський священик, учений, демограф і економіст, автор теорії, згідно з якою неконтрольоване зростання народонаселення повинне призвести до голоду на Землі. У його роботі «Все про принципи населення» (1798 р., перероблений у 1803 р.) наводяться докази необхідності контролю за приростом населення, оскільки населення росте за геометричною прогресією, а кількість продуктів харчування – за арифметичною. Вплинув на формування у Чарльза Дарвіна концепції природного відбору як рушійної сили еволюції. Мальтус розглядав війну, хвороби і голод як необхідні процеси для корегування чисельності населення. 1784 р. Томас вступив до коледжу Ісуса Кембриджського університету, де вивчав математику, риторику, латину і грецьку мову. Після закінчення коледжу в 1788 р. був посвячений у духовний

сан англіканської церкви, і отримав місце другого священика у сільській парафії. 1827 р. він опублікував «Визначення в політичній економії». Мальтус був першим економістом, який чітко впорядкував, визначив і опублікував свої терміни як послідовний глосарій визначених термінів.

222. Маркс, Карл. Капитал. Критика политической экономии : сочинение. Т. 1, кн. 1. Процесс производства капитала / К. Маркс ; пер. с 4-го нем. изд., проверенного Фр. Энгельсом, под ред. П. Струве. – Санкт-Петербург : Кн. маг. и Склад изд. О. Н. Поповой (Невский, 54) : в тип. И. Скороходова (Надеждинская, 43), 1899.– [2], XXXIV, 655, [1] с.

«Присвята автора»: «Посвящается моему незабвенному другу Вильгельму Вольфу. Род. 21 июня 1809 г. в Тарнау, сконч. В Манчестере 9 мая 1864 г.».

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; владел. автогр. (?)

Численні читацькі помітки.

Із передмови автора до першого видання: «В каждой науке известно, что всякое начало трудно. Первая глава, в особенности тот отдел ее, который содержит анализ товара, представляет наибольшие трудности для понимания. Что же касается анализа субстанции ценности и величины ценности, то я постарался изложить его возможно популярнее. Форма ценности, которая проявляется в денежной форме в готовом виде, очень бедна содержанием и очень проста. Однако человеческий ум в продолжение более 2 000 лет напрасно старался постичь ее, между тем как, с другой стороны, анализ более сложных и более богатых содержанием форм, по крайней мере, в общих чертах ему удался. Почему? А потому, что высокоразвитое тело легче изучить, чем клеточку. Кроме того, при анализе экономических форм нельзя пользоваться ни микроскопом, ни химическими реактивами. И то, и другое должно быть заменено силою абстракции».

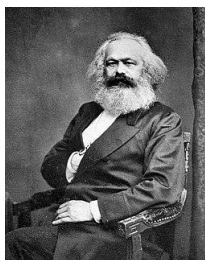

223. Маркс, Карл. Капитал. Критика политической экономии : сочинение : пер. с нем. Т. 3, кн. 3. Процесс капиталистического производства, взятый в целом / К. Маркс ; под ред. Ф. Энгельса. – Санкт-Петербург : [Тип. В. Демакова (Новый пер., 7)], 1896. – XLVI, [2], 734 с.

Провенієнції: печатки «Из библиотеки Института С. Х. и Лесоводства в Новой Александрии», «Библиотека Института Сельского Хозяйства и Лесоводства. г. Ново-Александрия Люблинской Губернии», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Від редактора Ф. Енгельса: «Наконец мне удалось опубликовать настоящую третью книгу главнейшего труда Маркса, окончание теоретической части. ... Для настоящей книги был только черновой набросок, к тому же крайне неполный. ... Моя работа началась с того, что я сделал удобочитаемую копию, продиктовал с оригинала, разобрать который даже для меня часто было довольно затруднительно, что отняло изрядно времени. Только после этого начался собственно редакторский труд. В этом я ограничился самым необходимым, сохранив, где это допускала ясность, характер наброска, не вычеркивая даже некоторых повторений, когда каждое из них, как это обыкновенно бывает у Маркса, рассматривает предмет с иной стороны, или же передает его иными выражениями. Там, где изменения или дополнения, сделанные мною, не носят характера чисто редакционного, или там, где мне приходилось перерабатывать представленный Марксом фактический материал, хотя по возможности придерживаясь заключительных выводов в духе Маркса, все такие места заключены в угловатые скобки и обозначены моими инициалами».

Карл Гайнріх Маркс (1818–1883) – німецький філософ-матеріаліст, теоретик-суспільствознавець, політеконом, політичний журналіст-публіцист; протагоніст робітничого соціалістичного руху та один із засновників Першого Інтернаціоналу. Навчався в гімназії Тріра. Після її закінчення у 1835 р., Карл вступив до університету міста Бонн, потім до Берлінського університету. 1841 р. Карл Маркс закінчив університет, захистив докторську дисертацію. У той час він захоплювався революційними ідеями у філософії Гегеля.

У 1842–1843 рр. працював у газеті «*Rheinische Zeitung*», де, будучи журналістом і редактором, не активно критикував уряд. 1843 р. Маркс одружився із аристократкою Дженні фон Вестфален, племінницею засновника концерну Philips. Молода сім'я переїхала до Парижа, де Маркс познайомився з Генріхом Гейне та у 1844 р. започаткував дружбу з Фрідріхом Енгельсом, з яким його до кінця життя об'єднувала спільна робота. Саме Енгельс звернув увагу Маркса на становище робітничого класу. У 1864 р. Маркс заснував «Міжнародну робочу асоціацію». 1867 р. вийшов перший том «Капіталу».

Наукові роботи та економічні дослідження Карла Маркса об'єднані в теоретичне суспільствознавче учення, яке за його ім'ям отримало назву марксизму і стало підґрунтям соціалістичного та, пізніше, комуністичного руху в Європі і світі.

Твори Маркса більше, ніж будь-кого іншого, вплинули на розвиток суспільної думки й історичні події ХХ ст. Згідно з масовими опитуваннями Vi-Vi-Ci у 1999 р., Маркса названо «найвидатнішим мислителем тисячоліття».

224. Маурус, Генрих. О свободе в политической экономии или теории социальной реформы : пер. с нем. / Г. Маурус. – Киев : В тип. Императ. Ун-та Св. Владимира, 1875. – VII, [1], 405, [1] с.

Провенієнції: печатки «Культурно-просветительная организация «Трудь», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Від перекладача: «Всякий, кто хоть мало-мальски привык приглядываться к окружающим явлениям, может заметить ту социальную неурядицу, которая господствует в современном обществе, и которая грозит поколебать весь общественный строй. Неумеренное богатство и излишек с одной стороны и неумеренная нищета и голод с другой, чрезмерная свобода одних и чрезмерное угнетение других, народное представительство и общинное самоуправление одновременно с восточной тиранией и административными порядками, сильное развитие наук рука об руку с сильнейшим невежеством масс, господство плутократии и рабство пролетариата, развившиеся на развалинах средневекового феодализма и крепостничества – вот главные черты, характеризующие современное общество».

Зі вступу: «Свободой в общем смысле слова называют ту независимость, с которою человек может проявлять внутреннюю свою волю. Но не всегда человек в состоянии сделать всё то, что желает: иногда ему недостает материальных средств для выполнения желаемого, иногда у него недостает физических или умственных сил, необходимых для уничтожения каких-нибудь естественных препятствий, а чаще всего сами люди мешают друг другу в свободном проявлении своей внутренней воли, или лично, или посредством особых учреждений. Поэтому то, что люди называют свободой, есть ничто иное, как тот более или менее узкий круг действий и ограничений, который предначертан им природою или людьми. Мы не свободны, а рождены для свободы, и то лишь настолько, насколько нам даны стремление и возможность расширить этот круг внешней нашей свободы и лежащие в основе последней внутреннее сознание и желание приобрести большую степень свободы».

225. Мейер, Мориц. Главные течения в современной политической экономии = Die Neuere Nationalökonomie in Ihren Hauptrichtungen : ист.-критич. исслед. : пер. с 4-го нем. изд. / М. Мейер. – Санкт-Петербург : Типо-Литогр. А. Е. Ландау (Площ. Больш. Театра, 2), 1891. – XII, 379, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Настоящее сочинение представляет собою попытку, на основании разнообразного и разбросанного материала, изложить с возможною наглядностью главнейшие направления, которые приняла в своем развитии за последнее время Политическая Экономия, выдающиеся черты этих направлений, их взаимное соотношение. Автор стремился восполнить хоть отчасти весьма чувствительный пробел в новейшей – и прежде всего в немецкой – истории науки о хозяйстве и при том по вопросу, который оставался совершенно открытым в более старых сочинениях Каутца, Рошера и Бруно Гильдебрандта».

226. Милль Дж. Ст. Основания политической экономии с некоторыми применениями к общественной философии / Дж.-Ст. Милль ; пер. с послед. англ. изд. Е. И. Остроградской ; под ред. О. И. Остроградского. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона : [Тип. И. И. Чоколова (Киев, Мало-Житомирская улица, д. 4)], 1896. – [2], 866, XVII, [1] с.

Провенієнції: у прим. з інв. № 133 622 печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института»; штамп на корінці палітурки «Х.К.И.»; у прим. з інв. № 18 099 – печатка «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»; в обох прим. «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

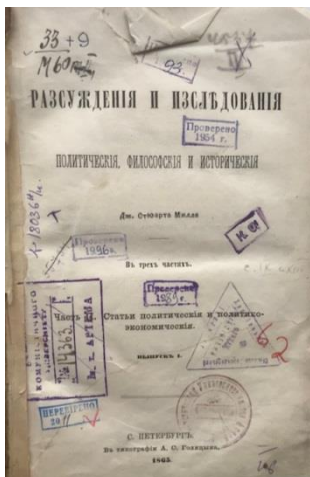
Із передмови: «Цель этой книги отличается от целей всех трактатов по политической экономии, появившихся в Англии со времени труда Адама Смита. Наиболее характерная особенность этого сочинения, особенность, которою оно сильнее всего отличается от других трудов, не уступающих ему и даже превосходящих его в изложении общих принципов науки, заключается в том, что оно неизменно сопоставляет общие принципы с их применением. Такой прием изложения сам по себе предполагает гораздо более широкий круг идей и доводов, чем какой содержала в себе политическая экономия, рассматриваемая как отрасль отвлеченного мышления. В практических вопросах политическая экономия неразрывно переплетается со многими другими отраслями общественной науки».

227. Милль Дж.-Ст. Основания политической экономии с некоторыми применениями к общественной философии / Дж.-Ст. Милль ; пер. с послед. англ. изд. Е. И. Остроградской ; под ред. О. И. Остроградского. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона : [Тип. И. И. Чоколова (Киев, Мало-Житомирская улица, д. 4)],

1897. – [2], 866, XVII, [1] с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

228-230. Милль, Дж.-Ст. Рассуждения и исследования политические, философские и исторические : в 3 ч. : пер. с англ. Ч. 2, вып. 1. Статьи политические и политико-экономические / Дж.-Ст. Милль. – Санкт-Петербург : В тип. А. С. Голицына, 1865. – [4], 192 с.

У книзі приплетено:

1). Милль, Дж.-Ст. Рассуждения и исследования политические, философские и исторические : в 3 ч. : пер. с англ. Ч. 2., вып. 2. Статьи Политические и Экономические / Дж.-Ст. Милль. – Санкт-Петербург : В тип. А. С. Голицына, 1865. – [4], 193-375, [1] с.

2). Милль, Дж.-Ст. Рассуждения и исследования политические, философские и исторические : в 3 ч. Ч. 1. Статьи Исторические / Дж.-Ст. Милль ; пер. под ред. А. Соколова. – Санкт-Петербург : В тип. А. С. Голицына, 1864. – [2], II, 173, [3] с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; рукописний екслібрис «Библиотека Н. И. Соболева».

Читацькі помітки.

Цитата з тексту: «Слово цивилизация, как и множество других терминов философии человеческой природы, имеет двоякое значение. Иногда оно употребляется в смысле человеческого улучшения вообще, иногда в смысле родов улучшения в частности. Мы привыкли называть страну более цивилизованною, если считаем ее более развитою, более богатою лучшими характерами людей и общества; далее подвинувшеюся на пути к совершенству, более счастливою, более благородною, более мудрою».

231. Народонаселение и учение о народонаселении: ст. из «Handwörterbuch der Staatswissenschaften» / пер. проверен С. Булгаковым. – Москва : Изд. М. И. Водовозовой : Тип. А. Г. Кольчугина (Волхонка, д. Воейковой), 1897. – IV, 336, [2] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із «Предварительного замечания»: «Благоденствие и могущество государства обуславливаются прежде всего их населением. Последнее является центральным пунктом народного хозяйства, ибо все, что совершается в государстве, совершается чрез население и касается его интересов; им определяются общественный строй, нравы и культура. Размеры населения имеют большое политическое значение: внешнее могущество государства зависит преимущественно от количества его населения».

232. Орженцкий Р. Учение о ценности у классиков и канонистов : полит.-экон. очерк / Р. Орженцкий. – Одесса : Тип. Штаба Округа (*Тираспольская, № 14*), 1896. – [2], V, [3], 256 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Партии Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Із передмови: «Учение о ценности в классической и канонической литературе отличается характерной особенностью, сравнительно с современными теориями ценности. У классиков и канонистов совершенно нет трудовых теорий ценности, тогда как в современной науке они занимают, как известно, выдающееся место».

Роман Михайлович Орженцький (1863–1923) – економіст, статистик, професор кафедри статистики Демидівського юридичного ліцею (1906–1918), академік Української Академії Наук (1919).

Після закінчення гімназії вступив до юридичного факультету Новоросійського університету в Одесі, який закінчив 1887 р. До 1907 р. працював у державних установах Одеси, викладав у комерційній школі, школі торгового мореплавання. 1897 р. захистив у Новоросійському університеті магістерську дисертацію з політичної економії. Був обраний приват-доцентом Новоросійського університету, але пізніше звільнений за «неблагонадійність».

З 1908 р. Орженський – професор Ярославського юридичного ліцею, голова кафедри статистики. В ліцеї він створив статистико-економічний методичний кабінет. Одночасно з викладацькою діяльністю керував (1911 р.) оціночно-статистичним бюро Ярославського губернського земства, здійснював дослідження селянських господарств, оцінку нерухомого майна, вивчав особливості страхової та пожежної справи у губернії. 1912 р. захистив дисертацію на ступінь доктора політичної економії та статистики у Петербурзькому університеті. У 1920 р. переїхав до Києва, де його обрали академіком Академії наук України. Був співробітником Київського губернського статистичного бюро, редагував «Статистичний

бюлетень», займався вивченням бюджетів, кон'юнктури народного господарства, руху ринкових цін, статистичними дослідженнями. З 1920 р. завідував кафедрою теоретичної економії в АН УРСР у Києві, очолював Соціально-економічний відділ Академії (1921–1922).

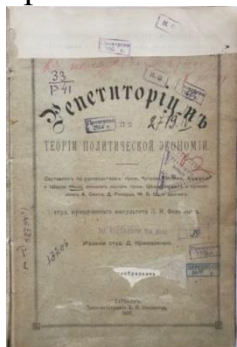
У політичній діяльності участі не брав, але до Жовтневої революції поставився скептично, що й послужило причиною еміграції до Польщі (1922 р.) Цього ж року – професор Варшавського університету, вів курси з політекономії. В результаті терористичного акту отримав смертельне поранення.

233. Промышленность : ст. из «Handwörterbuch der Staatswissenschaften» : пер. с нем. – Москва : Изд. М. и Н. Водовозовых : Тип. А. Г. Кольчугина (Волхонка, д. Воейковой), 1896. – VIII, 328 с.

Провенієнції: печатки «Х.О.Г. Журавлевская бесплатная читальня-библиотека», «2-е филиальное отделение Харьковской Общественной библиотеки», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «Ф.О.».

Из передмови до російського видання: «Ни в чем не чувствуется у нас такой недостаток в книгах, содержащих в себе только дело, суть, а не мнение» (Бёрне). Такою книгой является бесспорно немецкий «Словарь государственных знаний» (Handwörterbuch der Staatswissenschaften), изданный под ред. Конрада, Эльстера, Лексиса и Лёнинга. Громоздкий по объему и недоступный по цене, Словарь этот является настоящей энциклопедией, заключающей в себе массу драгоценных сведений по праву, статистике, финансам и прикладной экономии. ... Задумав дать в русском переводе наиболее интересную часть этого обширного материала, издатели решили привести его в систему (в оригинале статьи следуют в алфавитном порядке), причем для первых томов избраны следующие отделы: «Землевладение и сельское хозяйство», «Промышленность», «Фабричное законодательство», «Рабочий вопрос», «Народонаселение» и проч. ... [В данной книге] собраны все общего характера статьи, касающиеся современных форм производства, кризисов, производительных товариществ, промышленной статистики, картелей и проч.»

234. Репетиториум по теории политической экономии : по рук. проф. Чупрова, Исаева, Ходского и Шарля Жида, лекциям заслуж. проф. Цехановецкого и соч. А. Смита, Д. Рикардо, Ж. Б. Сэ и др. / сост. Л. И. Фениным. – Литограф. изд. – Харьков : Изд. студ. Д. Крамаренко : Типо-литограф. А. И. Степанова, 1897. – [2], 180 с.

Составитель – студент юридического факультета.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; напис червоним олівцем «Къ пользе студентамъ Х.К.И.».

Численні читацькі помітки.

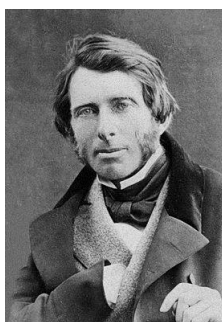
235. Рёскин, Джон. «Последнему, что и первому»=(Unto this last) : четыре очерка осн. принципов полит. экономии / Д. Рёскин ; пер. Л. П. Никифорова. – Москва : Изд. Маг. «Кн. Дело» : [Тип. И. А. Баландина (*Волхонка, д. Михалкова*)], 1900. – [2], 92 с. – (Серия I ; кн. 3).

Епіграф: «Друг! Я не обижаю тебя; не за динарий ли ты договорился со мною? Возьми свое и пойди; я же хочу дать *этому последнему* то же, что и тебе». Мат. 20. 13–14.

«Если угодно вам, то дайте Мне плату Мою; если же нет, – не давайте; и они отвесят в уплату Мне тридцать сребренников». Захар. 11. 12.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з передмови: «... земледелец служит стране своим плугом точно так же, как и люди средних классов своими саблями, перьями, ланцетами. Если его услуга и плата в здоровом состоянии меньше, то и награда, когда здоровье надломлено, может быть меньше, но не должна быть менее почетной; и столь же естественно и справедливо для земледельца получать пенсию от прихода, для которого он честно работал, как и человеку высших классов получать пенсию от страны, которой он честно служил».

Джон Рескін (1819–1900) – англійський письменник, філософ, мистецтвознавець і ерудит вікторіанської доби. Він писав на такі різноманітні теми, як геологія, архітектура, міфи, орнітологія, література, освіта, ботаніка та політична економія.

Рескін був єдиним сином заможного виноторговця Джона Джеймса Рескіна, з дитинства багато подорожував з батьками.

1836 р. вступив до Оксфордського університету, який закінчив у 24 роки. Статті Рескіна про мистецтво (передусім про архітектуру) почали з'являтися у періодиці, коли письменникові ще не виповнилося двадцяти років, проте по-справжньому про нього, як про цікавого історика та критика мистецтва, заговорили вже після виходу у світ першого тому його фундаментальної праці «Сучасні художники» («*Modern Painters*», 1843). Важливою подією у житті Рескіна стало кохання до ірландки Рози Ла Туш, з якою познайомився у 1858 р. Їй було 10, йому 40. Він хотів одружитися

коли їй виповниться 17 років, та батьки завадили цьому. Померла Роза у віці двадцяти семи років. Починаючи з другої половини 50-х рр., Рескін виступав з лекціями на економічну та соціальну тематику. У 1854–1858 рр. читав лекції для робітників.

1869 р. його обрали професором щойно організованої кафедри мистецтвознавства. Він читав лекції з широкого кола предметів в Оксфорді. Лекції Рескіна часто були настільки популярні, що їх доводилося читати двічі – один раз для студентів і другий – для публіки.

Він зібрав для студентів багату колекцію різноманітних витворів мистецтва, організував кустарну майстерню.

1879 р. Рескін подав у відставку з Оксфорду, але відновив свою професорську посаду 1883 р. У 1885 р. Він усамітнився у своїй садибі, де і провів решту життя.

236. Рикардо, Давид. Начала политической экономии / Д. Рикардо ; пер. Н. В. Фабриканта. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова : Типо-литогр. О. И. Лашкевич и К° (Тверская, дом Саввинского подворья), 1895. – [4], XXXV, [1], 287, [1], II, [2] с., 1 портр. – (Библиотека экономистов / ред.: М. Щепкин, И. Вернер ; вып. 2).

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; на форзаці ярлик «Книжный магазин Н. П. Карбасникова. Москва».

Від редакції: «Хотя за основание предлагаемого перевода принято французское издание «Маленькой Библиотека» Гильомена, однако мы не следовали ему во всем с безусловною доверчивостью. Заботясь о точнейшей передаче определенных и строго математически построенных теорем Рикардо и стремясь в то же время к доступнейшей форме изложения самых отвлеченных начал экономической науки, мы приняли в соображение еще два перевода «Начал пол. экон.» – старейший и образцовый в литературе этого предмета перевод Эд. Баумштарка, 1837 г., и русский перевод Н. И. Зибера, 1882 г. ... Насколько мы, пользуясь тремя названными текстами, успели удовлетворить одной из задач нашего издания – популяризировать теории политической экономии в массе мало подготовленной публики, судить, конечно, не нам».

Девід Рікардо (1772–1823) – англійський економіст, класик політичної економії, послідовник і одночасно опонент Адама Сміта, виявив закономірність в умовах вільної конкуренції, тенденцію норми прибутку до пониження, розробив теорію про форми земельної ренти. Стверджував, що цінність продуктів визначається кількістю праці, необхідної для їх виробництва, і розробив теорію розподілу, що пояснює, як ця цінність розподіляється між різними класами суспільства. У віці 21 року Девід одружився з квакеркою Прісцилою Енн Вілкінс і перейшов з іудаїзму в уніатство. Його батьки

відрікися від нього. Потім Рікардо почав власний бізнес за підтримки *Lubbocks and Forster*, видатного банківського дому. Основну частину свого статку він заробив, вигідно фінансуючи державні запозичення.

Згодом Рікардо залишив роботу біржового маклера, придбав маєток у Глостерширі, і зайнявся науковою роботою у галузі економічної теорії. Рікардо активно працював у парламентських комісіях, часто виступав з промовами з економічних питань. Його перші економічні праці присвячено проблемам грошового обігу.

237. Росси П. О распределении богатства в народе: [работники, капиталисты и землевладельцы] : сочинение / П. Росси ; пер. М. П. Щепкина. – Санкт-Петербург : в Тип. В. Безобразова и Комп., 1862. – [4], XXXVI, 415, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із біографічного нарису: «...том о распределении богатства был издан первоначально в 1851 г. уже после смерти автора по стенографическим запискам и не был рассмотрен профессором. Вследствие этого в этом курсе встречается чрезвычайно много повторений, не только неизбежных, но даже и необходимых при устном изложении предмета, хотя и кажущихся излишними в печатном сочинении. ... ни одно руководство к политической экономии не пользуется у нас таким сочувствием учащихся, как курс Росси, и прибавим, что он более всякого другого может дать им истинное понятие об экономических вопросах и сообщить верный, трезвый взгляд на них».

Луїджі Одоардо Россі Пеллегріно (1787–1848) – італійський економіст, політик, юрист; педагог, дипломат. Він був важливою фігурою Липневої монархії у Франції. Навчався у Пізанському (1803–1804) та Болонському університетах (1806). Відкрив успішну адвокатську практику в Болоньє, там викладав громадянське право у лицей Святої Лучії. 1812 р. став професором права у Болонському університеті.

У 1815 р. він приєднався до короля Неаполя Йоахіма Мюрата та його антиавстрійської експедиції в Апулії та Калабрії. Після падіння Мюрата Россі утік до Франції, а згодом до Швейцарії, де викладав юриспруденцію із застосуванням римського права в Кальвіністській академії в Женеві. У 1820 р. отримав громадянство Швейцарії. Того ж року його обрали депутатом Ради Кантону і членом парламенту до 1832 р. Россі доручили розробити Конституцію, відому як «Пакт Россі», яка передбачала зміну балансу влади між кантонами та центральним урядом. У Франції Россі був призначений у 1833 р. на кафедру політичної економії в Колеж де Франс, на якій працював після смерті Жана-Батіста Сея. 1834 р. він отримав

громадянство Франції, став професором конституційного права на юридичному факультеті Паризького університету (Сорбона). 1836 р. обраний членом Академії політичних і моральних наук, 1838 р. отримав титул графа. 1843 р. – декан юридичного факультету. У зв'язку з революційними подіями 1848 р. Росії втратив свою посаду і залишився у Папській області, тимчасово виконував обов'язки міністра фінансів. Невдовзі його було вбито.

238. Сазонов Г. П. Ростовщичество – кулачество: наблюдения и исследования / Г. П. Сазонов. – Санкт-Петербург : Тип. А. С. Суворина (Эртелев пер., д. 13), 1894. – VI, 221, [1] с. – Библиогр. тр. авт.: с. II.

Епіграф: «Отвергнем дела тьмы и облечемся в оружие света. Разрушение и пагуба на путях их. Гортань их – открытый гроб; языком своим обманывают; яд аспидов на губах их. Псал. и Ап. Павел».

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Соболевъ» і печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ».

Із передмови: «Настоящий труд представляет собою результат исследований и наблюдений, производившихся мною на широком пространстве бассейнов Волги, Оки и Вятки в 1880–1882 гг., Опочецкого уезда Псковской губернии в 1886 г. и Порховского уезда в 1889 г. Статьи «Кулак в артели» и «Рабство свободного труда» своевременно помещены были в разных журналах. Здесь они являются в значительно переработанном и дополненном виде. ... Я всегда держался правила – излагать факты безусловно точно обозначая не только местности, но имена и звания действующих лиц. ... Излагать факты во всей их точности и наготе считаю нравственною обязанностью. ... Печатное слово – великое дело, и пользующийся им должен нести и ответственность».

Георгій Петрович Сазонов (1852–1934) – статистик і публіцист, колежський секретар.

Закінчив юридичний факультет Імператорського Санкт-Петербурзького університету. За порадою Кошелева і на його гроші вивчав умови життя російського народу. Об'їздивши Росію у різних напрямках, він виклав результати своїх спостережень у ряді статей, що з'явилися в журналах «Русская мысль» та «Земство». 1889 р. за дорученням Вільного економічного товариства вивчав у Порозівському повіті Псковської губернії питання про достроковий викуп землі місцевими селянами. 1899–1902 рр. – головний редактор газети «Россия».

У 1910-х рр. входив до близького оточення Григорія Распутіна.

239. Святловский 2-й В. Л. Brentano. Его жизнь, воззрения и школа / В. Святловский 2-й. – Москва : Печатня А. И. Снегиревой (*Остроженка, Савеловский пер., соб. д.*), 1896. – XII, 212, [2] с., 1 портр.

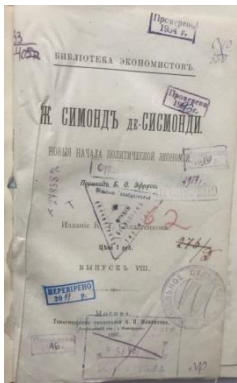
Провенієнції: в обох прим. печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Присвята: «Посвящается моей матери».

Від автора: «Главы «Биография» и «Школа» отнюдь не представляют из себя чего-либо вполне законченного. Биография, человека сравнительно молодого и полного сил может касаться исключительно формальных сторон его жизни, совершенно не касаясь внутренней, интимной ее стороны, которая несомненно пролила бы свет на все мировоззрение этого оригинального немецкого ученого. ... В главе о «Школе» Brentano более подробно говорится о профессорах: фон Шульце-Гевецине, Геркнере и Лотце, как уже вполне сложившихся ученых. Остальные по большей части еще крайне юные экономисты упомянуты исключительно, как необходимое добавление к самому Brentano. Их труды, составляющие разработку отдельных положений или изысканий Brentano, часто затрагивают области, только намеченные у Brentano».

Володимир Володимирович Святловський (1871–1927) – економіст, історик, ідеолог профспілкового руху, один з організаторів перших російських профспілок. Лікар, професор. У 1907 р. на пропозицію Петербурзького університету та Академії наук відправився в етнографічну експедицію до Австралії та Океанії. Відвідав Австралію, Нову Зеландію, Гавайські острови, острів Самоа та острів Великодня, Нову Гвінею та Меланезію. Зібрав багату етнографічну колекцію з первісного господарства народів, розміщену в Музеї антропології та етнографії.

240. де-Сисмонди, Ж. Сисмонд. Новые начала политической экономии / С. Ж Сисмонди ; пер. Б. О. Эфруси. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова : Т-во тип. А. И. Мамонтова (*Леонтьевский пер., д. Мамонтова*), 1897. – [6], XL, XIV, [2], 292 с., 1 портр. – (Библиотека экономистов / ред. М. Щепкин ; вып. 8).

Провенієнції: печатки «Х.О.Г. Журавлевская бесплатная читальня-библиотека», «2-е филиальное отделение Харьковской Общественной библиотеки», «Библиотека Комунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови автора: «В этой книге ... я старался доказать, что богатство может способствовать всеобщему счастью в такой же мере, в какой оно служит признаком всех материальных человеческих наслаждений, только в том случае, когда его рост соответствует росту населения, а распределение его совершается в такой пропорции, которую нельзя нарушить без крайней опасности. Я поставил себе задачей доказать, что для всеобщего счастья необходимо, чтобы доход рос вместе с капиталом, чтобы население не росло быстрее дохода, которым оно должно существовать, чтобы вместе с населением росло и потребление, чтобы воспроизводство продуктов соразмерялось одинаково и с капиталом, который их производит, и с населением, которое их потребляет».

Жан Шарль Леонар Сімонді (1773–1842) – швейцарський історик і економіст, один із основоположників політичної економії. Його новітні принципи економічного розвитку були першою ліберальною критикою раннього капіталізму та економіки невтручання. Він був новатором у сфері страхування на випадок безробіття, хвороби, регулювання пенсійної схеми та робочого часу.

Шарль де Сімонді народився у Женеві. Він здійснив багато поїздок до Тоскани, Німеччини, Англії та Італії, що мали колосальний вплив на формування його поглядів на політичну економію.

Перші його публікації «Tableau de l'agriculture toscane» (Таблиця тосканського землеробства) (1801) та «De la richesse commerciale ou principes de l'économie politique» (Про комерційне багатство, або про принципи політичної економії в їхньому застосуванні до торгового законодавства) (1803) створили йому репутацію ученого, послідовника Адама Сміта. Його запрошували зайняти кафедри політичної економії у Віденському університеті та Сорбоні, але він відмовлявся. 1807 р. з'явилися перші томи книги про італійські республіки.

Сімонді жив у Парижі з 1813 р., підтримував Наполеона Бонапарта. 1818 р. він почав «Histoire des Français», надруковану в 29 томах. 1819 р. опублікував "Magnum opus" – працю «Нові начала політичної економії, або про багатство у його відношенні до народонаселення». У вступній статті до другого видання цієї праці, що побачила світ 1827 р., він пише, що своїми поглядами він фактично «розхитав основи науки». 1826 р. його обрали членом Шведської королівської академії наук.

Останні роки свого життя Сімонді провів у Женеві, готуючи нові видання своїх творів і виступаючи членом Женевської асамблеї.

241. Скворцов А. И. Основания политической экономии / А. И. Скворцов. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой : Тип. И. Гольдберга (Екатерининский кан., № 94), 1898. – IX, 432 с.

Автор – профессор Ново-Александрійського Інститута Сільського Хозяйства и Лесоводства.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої

бібліотеки «Михаиль Николаевичь Соболевъ»

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Обычай – предпосылать изложению содержания книги так называемое «предисловие», конечно, очень удобен для читателя, так как в предисловии автор – или излагает свое profession de foi или, по крайней мере, приводит те мотивы, которые побудили его взяться за разработку той или другой темы и, следовательно, во всяком случае, так или иначе рекомендует читателю. ... Все это побуждает автора сделать попытку охарактеризовать здесь же свой труд, насколько это возможно сделать в немногих словах. Автором руководила мысль: рассмотреть весь цикл экономических явлений в современном обществе, как продукт эволюции общественно-экономических отношений под влиянием материальных факторов, обуславливающих формы того «процесса между человеком и природою», – в котором и заключается первичная сущность всей экономической жизни человека. ... пусть читатель отрешится от мысли, что лежащая перед ним книга представляет учебник политической экономии и берется за чтение ее только в том случае, если его интересует вопрос об экономической эволюции общества».

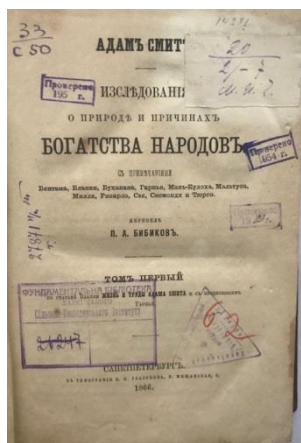

Олександр Іванович Скворцов (1848–1914) – професор сільськогосподарської економії, економіст-аграрій, педагог і публіцист. Він закінчив Петровську Землеробну та Лісову Академію. Із 1882 р. його прийнято на посаду доцента Ново-Олександрійського Інституту Сільського Господарства та Лісівництва, де він читав курс сільськогосподарської економії та рахівництва (1882–1913), сільськогосподарську та лісову статистику. У 1891 р. він захистив магістерську дисертацію на тему «Вплив парового транспорту на сільське господарство». Скворцов був редактором «Записок Ново-Александрійського Інституту Сільського Хозяйства и Лесоводства». У 1903–1912 рр. він виконував обов'язки завідувача дослідною фермою інституту. У період реформування Ново-Олександрійського Інституту Скворцов став одним із головних соратників і однодумців В. В. Докучаєва. 1893 р. його

призначено помічником директора. Докучаєв саме йому передавав виконання своїх обов'язків під час відраджень.

1905 р. Радою професорів Олександра Івановича обрано директором Ново-Олександрійського інституту. О. І. Скворцов став першим виборним директором. А вже через рік у 1906 р. (за відомостями історії ХНАУ – 1908?) за власним бажанням залишив цю посаду і продовжив працювати професором інституту.

О. І. Скворцов плідно займався науковою діяльністю, присвяченою проблемам економіки землеробства. Він автор таких праць: «Нові продукти земельного влаштування селян», «Економічні етюди. Економічні причини голодовок і заходи щодо їх переборення», «Основи політичної економії», «Економічні основи землеробства». Саме ідеї видатного економіста стали основою для теоретико-економічного обґрунтування століпінської аграрної реформи (1906–1917 рр.).

242. Смит, Адам. Исследования о природе и причинах богатства народов : в 3 т. Т. 1 / А. Смит ; пер. П. А. Бибииков ; предисл. Гарнье ; биогр. очерк Бланки ; с примеч. Бентама, Бланки, Буханана, Гарнье, Мак-Кулоха, Мальтуса, Милля, Риккардо, Сэя, Сисмонди, Тюрго. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова (Б. Мещанская, 8), 1866. – 496 с.

Провенієнції: печатка особистої бібліотеки «Библиотека М. Е. Подтягина»; у прим. з інв. № 27 895 – печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», печатка особистої бібліотеки «Николай Васильевичъ Петровъ»; у прим. з інв. № 27 925 – на форзаці на початку книги ярлик «Книжный магазин Н. П. Карбасникова. Москва, Моховая прот. Университета, д. Кох.», на форзаці наприкінці книги штамп-екслібрис з короною; в усіх прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Від видавця: «Великое сочинение Адама Смита останется еще надолго классическою книгою по политической экономии. С ним следует приступать к изучению науки, быть может, до настоящего времени целиком находящейся в нем, несмотря на самохвальство писателей, заявляющих, что они переделали и пересоздали до основания науку знаменитого шотландского философа. ... Из множества этих изданий образцом для настоящего, русского издания избрано пользующееся наибольшею и заслуженною известностью в европейской политико-экономической литературе французское издание Гильомена, в переводе Гарнье, исправленном и местами переделанном Бланки, и с примечаниями почти

всех знаменитостей науки: Бентама, Бланки, Буханана, Гарнье, Мак-Кулоха, Мальтуса, Милля, Риккардо, Сэя, Сисмонди и Тюрго».

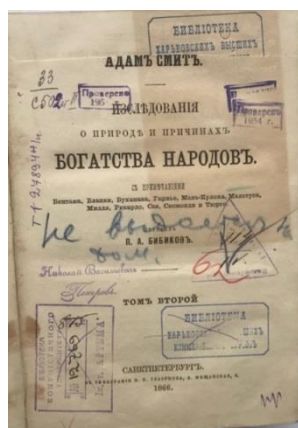
3 біографічного нарису: «Вся жизнь знаменитого философа, которому наука политической экономии обязана своими главными основаниями, заключается в его сочинениях. Эта простая и плодотворная жизнь не оставила бы никаких даже следов, если бы это зависело от него самого, потому что скромность его была так же велика как его познания, мы можем сказать, что она была равна его гению».

243. Смит, Адам. Исследования о природе и причинах богатства народов : в 3 т. Т. 2 / А. Смит ; пер. П. А. Бибикина ; с примеч. Бентама, Бланки, Буханана, Гарнье, Мак-Кулоха, Мальтуса, Милля, Риккардо, Сэя, Сисмонди, Тюрго. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова (Б. Мещанская, 8), 1866. – 612 с.

Провенієнції: у прим. з інв. № 27 852 – печатки «Из библиотеки Института С. Х. и Лесоводства в Новой Александрии», «Библиотека Института Сельского Хозяйства и Лесоводства. г. Ново-Александрия Люблинской Губернии»; у прим. з інв. № 27 894 – «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Коммунистического Университета им. т. Артема» ; печатка особистої бібліотеки «Николай Васильевичъ Петровъ»; штамп на корінці палітурки «Л.Г.И.»; у прим. з інв. № 27 853 – печатка «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Коммунистического Университета им. т. Артема», печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ»; у прим. з інв. № 27 872 – ярлик «Библиотека М. Е. Подтягина»; в усіх прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

244. Смит, Адам. Исследования о природе и причинах богатства народов : в 3 т. Т. 3 / А. Смит ; пер. П. А. Бибикина ; с примеч. Бентама, Бланки, Буханана, Гарнье, Мак-Кулоха, Мальтуса, Милля, Риккардо, Сэя, Сисмонди, Тюрго. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова (Б. Мещанская, 8), 1866. – 462, II с. – Алф. указ.: с. 389–462.

Провенієнції: печатки у прим. з інв. № 18 096 «Из библиотеки Института С. Х. и Лесоводства в Новой Александрии», «Библиотека Института Сельского Хозяйства и Лесоводства. г. Ново-Александрия Люблинской Губернии»; у прим. з інв. № 18 058 – «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Коммунистического Университета им.

т. Артема» ; особистої бібліотеки «Михайль Николаевичъ Соболевъ» ; у прим. з інв. № 18 026 – печатка «Библиотека М. Е. Подтягина»; у прим. з інв. № 27 893 – печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», екслібрис «Николай Васильевичъ Петровъ»; в усіх прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

245. Соболев М. Н. Элементарный учебник политической экономии : для коммерч. уч-щ и для самообразования / М. Н. Соболев. – Санкт-Петербург ; Москва ; Варшава : Склад изд. в кн. маг. Т-ва «Н. П. Карбасников», 1900. – [2], 232 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

Читацькі помітки.

Михайло Миколайович Соболев (1869–1947) – учений-економіст.

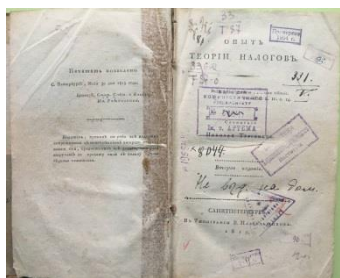

Закінчив гімназію у Нижньому Новгороді, юридичний факультет Імператорського Московського університету (1891), учень професора О. І. Чупрова. Протягом 1892–1896 рр. був викладачем політичної економії, історії статистики і комерційної статистики в Олександрійському комерційному училищі у Москві. Захистивши магістерську дисертацію, став приват-доцентом Московського університету. Виконував обов'язки ординарного професора (1899) на кафедрі політичної економії та статистики Імператорського Томського університету (1902).

Активний член Томської Партії народної свободи. 1911 р. захистив дисертацію, отримав звання доктора політичної економії і статистики, був обраний ординарним професором кафедри фінансового права Імператорського Харківського університету. 1912 р. став професором, деканом економічного факультету Харківських Вищих комерційних курсів, членом опікової ради і навчального комітету. З 1916 р. – заступник голови економічного відділу Харківського відділу Всеросійської ради міст, фінансово-економічної комісії Харківської міської ради. 1917 р. виступав з питань фінансової політики на Московській раді громадських діячів, був державним експертом Української держави (Другий гетьманат) з аграрних і фінансових питань та зовнішньої торгівлі.

1919 р. виконував обов'язки директора Харківського комерційного інституту, очолював фінансову комісію міської ради. Після реорганізації Харківського комерційного інституту – проректор, декан торгового і

фінансово-банківського факультету Харківського інституту народного господарства.

246. Тургенев, Николай Иванович. Опыт теории налогов / Н. И. Тургенев. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : в Тип. В. Плавильщикова, 1819. – XLI, [3], VIII, 326 с. ; 21 см.

Папір верже. Філігрань «біла дата» – «1819».

Епіграф: «Nulla quies gentium ... sine tributes (с латин. «Нет покоя народов ... без налогов») (из Тацита).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

На контритулі розпорядження видавця: «Издатель, приняв на себя все издержки, сопряженные с напечатанием второго издания книги сей, предоставил все деньги, которые выручат за продажу оной в пользу одного бедного семейства».

Цитата з закінчення книги: «Век бумажных денег прошел для теории, – и прошел безвозвратно. Век кредита наступает для всей Европы. Усовершенствование системы кредитной пойдет наряду с усовершенствованием системы представительства народного. – Да благословит Небо благие подвиги мудрых Правительств и преданных отечеству граждан!».

Книга М. І. Тургенєва мала небувалий у Росії успіх для таких серйозних творів: вона побачила світ у листопаді 1818 р., і вже до кінця року майже весь тираж було розпродано, а 1819 р. з'явилося її друге видання. Після 1825 р. книга була заборонена: її розшукували та відбирали всі знайдені екземпляри.

Микола Іванович Тургенєв (1789–1871) – декабрист, один з головних діячів Союзу спасіння, Союзу благоденства і Північного товариства; учений-економіст, автор книги «Досвід теорії податків». Дійсний статський радник, чиновник Міністерства фінансів. Мемуарист, публіцист, правознавець. Член додекабристської таємної організації «Орден російських лицарів», член Союзу благоденства (учасник Петербурзького наради 1820 і Московського з'їзду 1821), член Північного товариства (один із його творців і керівників). Залучений до слідства у справі декабристів.

1826 р. Тургенєв відправився до Англії і там дізнався, що його притягнуто до слідства у справі декабристів. Залишився емігрантом за кордоном і жив спочатку в Англії, потім у Парижі. 1856 р. звернувся з проханням про прощення до Олександра II. У доповіді з приводу цього прохання планувалося його помилувати, дозволити користуватися

колишніми правами і з сім'єю повернутися до Росії. Загальну амністію оголошено 1856 р. До Петербурга Тургенєв прибув з сином Олександром (Альбертом) та донькою Фані – у 1857 р. Указом Сенату цього ж року Тургенєву і законним дітям його повернені всі права, крім прав на колишнє майно, а йому самому повернули чини та ордени.

247. Франк С. Теория ценности Маркса и ее значение : критич. этюд / С. Франк. – Санкт-Петербург : Изд. М. И. Водовозовой : Тип. и Литогр. В. А. Тиханова (Садовая, 27), 1900. – [2], VI, 370, [6] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф

«М. Соболев».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «За последнее время в западно-европейской и русской экономической литературе одновременно замечается отрадный поворот: догматическое преклонение перед системой Маркса уступает место ее критической проверке и созидательной работе ее дальнейшего развития и дополнения. Это служит симптомом к прекращению того невыносимого состояния, в котором еще до сих пор находится экономическая наука. Мы имеем в сущности не одну, а две экономические науки – науку «марксистскую» и науку «буржуазную», из которых каждая говорит на совершенно особом языке, не прислушиваясь к мнению другой и считая это мнение в большей или меньшей степени заведомой ложью».

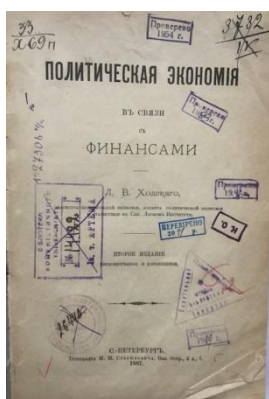
Семен Людвігович Франк (1877–1950) – філософ і релігійний мислитель.

1886–1892 рр. Семен Франк навчався у Лазаревському інституті східних мов, де був прийнятий відразу в другий клас. Закінчив у Нижньому Новгороді гімназію, брав участь у марксистських гуртках.

1894 р. вступив на юридичний факультет Імператорського Московського університету. Майже не відвідував лекції, а займався теоретичним суперечками в марксистських гуртках і пропагандою соціал-демократичних ідей. 1899 р. його заарештували і вислали з Москви на два роки. Франк виїхав за кордон, слухав у Гейдельбурзькому та Мюнхенському університетах лекції з політичної економії та філософії. 1901 р. повернувся до Росії і, склавши іспит в Казанському університеті, отримав ступінь кандидата. 1902 р. відмовився від запропонованої йому посади професора у новоствореному Санкт-Петербурзькому політехнічному інституті. Незгодний з політикою царського уряду, Франк у 1903 р. взяв участь у створенні руху «Союз освобождения» і брав активну участь у

боротьбі за політичні свободи. 1912 р. здав магістерський екзамен і став приват-доцентом Петербурзького університету. Цього ж року змінив іудаїзм на православ'я. 1915 р. захистив магістерську дисертацію, очолив історико-філологічний факультет Саратовського університету, а 1921 р. зайняв посаду завідуючого кафедрою філософії у Московському університеті.

У 1922 р. був висланий з Росії. Влаштувався у Берліні, увійшов до складу Релігійно-філософської академії, організованої Миколою Бердяєвим, з яким працював ще у Москві. На початку 1938 р. переселився до Франції, звідти у 1945 р. переїхав до Великобританії, де прожив решту життя.

248. Ходский Л. В. Политическая экономия в связи с финансами / Л. В. Ходский. – 2-е изд., пересм. и доп. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (Вас. Остр., 2 л., 7), 1887. – XVI, 535, [3] с. : табл. – Библиогр. в конце отд.

Автор – магистр политической экономии, доцент политической экономии и статистики в СПб. Лесном Институте.

Присвята: «Посвящается М.Н.Х.М.».

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «...при составлении своего руководства я не следовал какой-нибудь официальной программе, а заботился лишь о том, чтобы изложить предмет в удобном для систематического усвоения его виде и применительно к изложению политической экономии в лучших английских, американских, немецких и французских общих трактатах экономической науки».

Зі вступу: «Политическая экономия, по сущности своего содержания, иначе называется наукою о народном хозяйстве. Таким образом центр, от которого исходят и к которому сводятся все подробности и частности этой науки, составляет хозяйственная сторона жизни общества и его основного элемента – человека. В научном смысле под хозяйством разумеется совокупность ценностей или имущество, которым располагает человек, в связи с его планомерною деятельностью, выражающеюся в создании, сохранении и расходовании ценностей».

249. Ходский Л. В. Элементарное руководство политической экономии в связи с финансами / Л. В. Ходский. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (Вас. Остр., 5 лин., 28), 1897. – XIII, [1], 325, [1] с. – Библиогр. указ. кн. и ст. автора: с. IV. – Предм. указ.: с. 317-325.

Автор – доктор политической экономии, профессор финансового права в Императорском С.-Петербургском Университете.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут», «Книжный магазин Ф. А. Иогансон в Харькове».

Численні читацькі помітки.

Зі вступу: «Совокупность всех частных и общественных хозяйств данной страны, которые всегда находятся между собою в более или менее тесной зависимости и связи, составляет народное хозяйство. Так как предметом политической экономии служат главным образом не отдельные хозяйства, а вся совокупность их, то отсюда политическую экономию называют также наукою о народном хозяйстве».

250. Цытович Н. Обзор учений о предпринимательской прибыли / Н. Цытович. – Киев : В тип. Императ Ун-та Св. Владимира, 1889. – IV, 282, [4] с. – Отд. отд. из: Университетские Известия. 1889.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передмови: «Несмотря на то, что предпринимательская прибыль, в качестве особой отрасли дохода, уже давно сделалась предметом внимания и исследования экономистов, учение об этом доходе до настоящего времени все еще не поставлено на вполне твердую почву. Это можно видеть из того, что некоторые экономисты до сих пор сомневаются в возможности смотреть на предпринимательскую прибыль, как на самостоятельную отрасль дохода, так и из того, что экономисты, признающие за ней право на самостоятельное место в теории распределения, сильно расходятся между собою во взглядах на ее сущность, состав и на причины, вызывающие ее происхождение».

Микола Мартіанович Цитович (1861–1919) – учений, педагог в галузі економіки і статистики, доктор наук, заслужений професор і ректор Імператорського університету Св. Володимира (1905–1917), статський радник.

Закінчив юридичний факультет Київського університету Св. Володимира зі ступенем кандидата наук (1883). Склавши іспит працював приват-доцентом політичної економії та статистики Київського університету. 1889 р. був відряджений в Західну Європу, де вивчав організацію адміністративної статистики в Німеччині, Франції, Бельгії та знайомився із викладанням політичної економії, статистики та фінансового права. Після повернення до Києва викладав в Київському університеті. Отримав звання професора, ступінь доктора політекономії та статистики. 1902 р. працював на посаді декана юридичного факультету. 1905 р. його обрали ректором Київського університету. 1911 р. представляв імперію в Комісії міжнародних конгресів адміністративних наук у Брюсселі. 1915 р. у Києві під головуванням ректора Цитовича відбулося надзвичайне засідання ради професорів Університету Св. Володимира, присвячене питанню евакуації Київського університету. Під його керівництвом Вчена рада університету 1917 р. відхилила запит Генерального Секретаріату про викладання українознавчих дисциплін. Внаслідок студентських протестів 1917 р. подав у відставку і після цього продовжував читати лекції в університеті. 1919 р. був заарештований більшовиками, але за нього заступилися представники наукової громади.

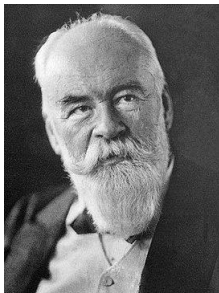

251. Шмоллер, Густав. Наука о народном хозяйстве, ее предмет и метод / Г. Шмоллер ; пер. с нем. Е. Котляревской. – Москва : Изд. М. и С. Сабашниковых : [Т-во тип. А. И. Мамонтова], 1897. – [6], 112 с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут», «Книжный магазин Ф. А. Иогансон в Харькове».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Предлагаемая работа представляет собою перевод статьи профессора берлинского университета Густава Шмоллера, написанной для «Словаря государственных наук» (Handwörterbuch der Staatswissenschaften). Шмоллер является, как известно, одним из виднейших представителей современной немецкой историко-этической школы экономистов. Основные взгляды этой школы представлены им в настоящей статье со всею авторитетностью, которую ему дает его блестящая научная деятельность».

Густав Фрідріх фон Шмоллер (1838–1917) – німецький економіст, політик, історик, державний і громадський діяч, провідний представник нової історичної школи у політичній економії (поряд з А. Вагнером та ін. розробляв теорію державного соціалізму).

Густав був визнаним професором університетів в Галле (1864), Страсбурзі (1872), Берліні (1882), членом пруської державного ради (з 1884 р.), одним із засновників (1872 р.) і голова (з 1890 р.) «Союзу соціальної політики». Був іноземним членом-кореспондентом (1890) та іноземним почесним членом (1901) Петербурзької академії наук. 1908 р. отримав дворянський титул і приставку "фон" до прізвища.

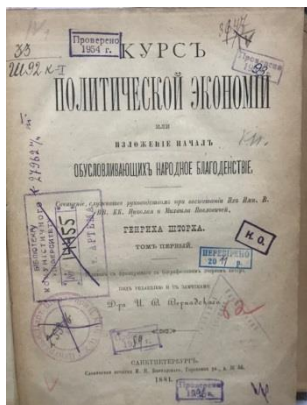
252. Шрамм К. Основы экономической науки / К. Шрамм ; пер. с нем. Н. К. – Санкт-Петербург : Изд. Н. Березина и М. Семенова : Тип. М. Д. Рудометова (Фонтанка, 71-21), 1899. – 123, [5] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці

палітурки «В.К.К.».

Численні читацькі помітки.

Цитата з глави «Работа и ее подразделение»: «"В поте лица будешь добывать хлеб свой!" Так говорит изречение Библии, которое прозвучало над человеком, когда он был изгнан из рая, где ему не надо было работать. В этих словах скрывается глубокая правда. ... Всюду ... человек обеспечивает себе жизнь лишь ценою жестоких усилий, ибо существование его зависит, за немногими исключениями, от успешности его труда. Но если исследовать человеческое общество, живущее трудом, то немедленно становится заметным необыкновенное различие между разнообразными видами труда, которыми занимаются отдельные люди».

253. Шторх, Генрих. Курс политической экономии или изложение начал, обуславливающих народное благоденствие. Т. 1 / Г. Шторх ; пер. с фр., биограф. очерк, под ред. и с заметками И. В. Вернадского. – Санкт-Петербург : «Славянская печатня» И. В. Вернадского (Гороховая ул., д. № 46), 1881. – [6], XVI, 304, VII, [1] с.

Сочинение служило руководством при воспитании Их Имп. В. ВВ. КК. Николая и Михаила Павловичей.

Провенієнції: печатки «Харьковский Коммерческий

Институт. Библиотека Кабинета Организаций Торгово-Промышленных Предприятий», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата зі вступної лекції: «Для того, чтобы изучить науку, нужно иметь точное понятие о ее сущности и размере исследований, ей подлежащих, и о той связи, которая существует между нею и другими сродными ей знаниями. Открывая наш Курс Политической Экономии, мы последуем этому же методу. Наука, подлежащая Вашему изучению, принадлежит к разряду тех, которых предметом служит государство и которые поэтому можно обозначить общим именем Государствоведения».

Генріх Фрідріх фон Шторх (1766–1835) – економіст німецького походження. Один із перших популяризаторів теорії Адама Сміта в Росії. Віце-президент Петербурзької Академії наук (1830–1835), таємний радник, масон.

1784–1786 р. вивчав філософію та право в Єнському та Гейдельберзькому університеті.

1789 р. призначений викладачем риторики Петербурзького кадетського корпусу. Він підготував навчальний посібник «Общие начала словесности». 1790 р. став помічником голови Департаменту закордонних справ.

1793 р. Шторх опублікував перший путівник «Описание Санкт-Петербурга». Згодом обраний член-кореспондентом Санкт-Петербурзької Академії наук, 1804 р. – академіком зі статистики та політекономії; перший академік-економіст Російської академії наук. З 1809 р. читав лекції для великих князів Миколи та Михайла Павловичів. На основі цих лекцій укладений широко визнаний сучасниками підручник з політекономії (1815). За ініціативи Шторха друкувався журнал «Россия в царствование Александра I. Историческое обозрение».

254-255. Экономист: приложения к экон. указ. Т. 1, кн. 1 / под ред. И. В. Вернадского. – Санкт-Петербург : [в Тип. П. А. Кулиша (на углу Вознесенского и Екатерингофского проспектов, в доме Лея)], 1858. — ... с. : табл.

У книзі приплетено: **Экономист: приложения к экон. указ. Т. 1, кн. 2** / под ред. И. В. Вернадского. – Санкт-Петербург : [в Тип. П. А. Кулиша (на углу Вознесенского и Екатерингофского проспектов, в доме Лея)], 1858. — ... с. : табл.

Редактор – ординарный профессор политической экономии и статистики, в Главном Педагогическом

Институте.

Зміст кн. 1: Источник политической экономии / А. Скальковский (193 с.); Библиографический очерк истории систематической статистики / И. Вернадский (39 с.).

Зміст кн. 2: О государственной отчетности во Франции / А. Бутовский (133 с.); Богатство России. Соляные самосадочные озера на бывшем морском дне древнего Арало-Каспийского моря / Бергштрессер (с. 141-189); Заметки о производительных силах Восточной Сибири / Г. Пейзен (41 с.); Торговля лесными материалами и изделиями в Киеве / А. Сементовский (48 с.); О развитии науки политической экономии в Англии / А. К-н (64 с.); О земледелии в Англии : сочинение : пер. с фр. / Леонс де Ляверия (35 с.); Отрывок из истории русских кредитных учреждений / И. Скромник (33 с.); О возвышении цен на первые жизненные потребности в Москве, за последнее десятилетие, с 1847 г. (49 с. : табл.); Статистический очерк Калужской губернии в 1854 г. / П. Щ.-С. (17 с.); О настоящем состоянии льняной промышленности в России, с указанием возможности ее полного развития : статья / А. Лиснер (32 с.); Последние кризисы / П. С. (27 с.); Очерк истории теории народонаселения (55 с.); О состоянии рабочего класса на фабриках шелкового производства / Н. С-в.

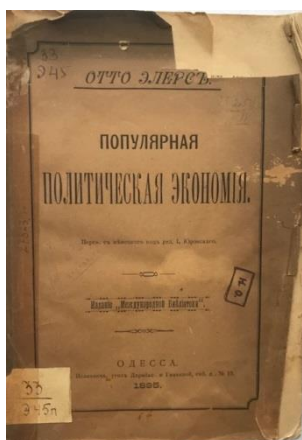
Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут», «Москульторг. Маг. № 22».

Серед українських економістів середини XIX ст. помітною є постать Івана Васильовича Вернадського (1821–1884). Він народився у Києві в родині лікаря. Іван рано залишився без батька, тому йому довелося в житті долати великі труднощі. Спочатку він учився в Київській гімназії, потім був прийнятий до Київського університету, який закінчив блискуче. За працю «Про душу» його нагородили золотою медаллю. Після закінчення університету працював учителем мови та літератури в Кам'янець-Поліській гімназії, цікавився слов'янською, зокрема українською, літературою. Оскільки уряд почав надавати стипендії найздібнішим випускникам університету на 2-3 роки для навчання за кордоном, то цим скористався І. В. Вернадський, прийнявши вільну стипендію для вивчення політичної економії. Завдяки цьому Іван навчався у Німеччині, Австрії, Швейцарії, Франції та Англії, слухав лекції К. Рау, М. Шавельє, Ж. Бланкі. Наслідком навчання та особистих досліджень була магістерська дисертація «Нариси теорії потреб», яку він захистив у Петербурзькому університеті, але першу викладацьку практику проходив у Київському університеті (1846–1849), де читав політекономію та статистику. У 1849 р. Вернадський захистив докторську дисертацію «Критико-історичне дослідження про італійську політико-економічну літературу до початку XIX ст.». Це дало йому змогу стати професором Московського університету, в якому він викладав у 1850–1856 рр. політичну економію. 1857 р. учений переїхав до Петербурга і там працював до 1867 р.

чиновником спеціальних доручень у Міністерстві внутрішніх справ. Одночасно він продовжував наукову та педагогічну діяльність, робив переклади зарубіжної економічної літератури, був активним громадським діячем.

Під час перебування у Петербурзі І. В. Вернадський видавав у 1857–1858 рр. газету «Экономический указатель», згодом «Указатель политико-экономический. Статистический и промышленный журнал», у 1862 р. – журнал «Экономист». Навколо цих видань гуртувалися відомі економісти, у т. ч. й зарубіжні. Іван Васильович брав участь у роботі Політико-економічного комітету при Імператорському Вільному Економічному Товаристві, там же заснував друкарню «Славянская печатня». На сторінках видань І. В. Вернадського публікувалися матеріали, в яких обговорювалися гострі економічні питання.

256. Элерс, Отто. Популярная политическая экономия : пер с нем. / О. Элерс. – Одесса : Изд. «Междунар. Б-ки» : Тип. Исаковича (угол Дерibasовской и Гаванной, соб. д., № 10), 1895. – 116, II, [2] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ».

Читацькі помітки.

Цитата з тексту: «Древние народы, особенно греки и римляне создали в области искусства, поэзии и правоведения произведения, которые до сих пор вызывают в нас удивление и подстрекают к подражанию. Но науки о народном хозяйстве эти народы не знали; мы, правда, находим у древних писателей отдельные фразы экономического содержания; но о цельной системе не может быть и речи. Причина понятна. Наука вырастает из условий, в которых живет человек; она не есть огонь, который крадут у богов с неба, она есть пламя, зажигаемое на земле и питаемое собираемым в поте лица земным топливом. В особенности это относится к науке о народном хозяйстве, которая только с земным и имеет дело».

257. Эспинас А. История политико-экономических доктрин : пер. с фр. / А. Эспинас. – Санкт-Петербург : Изд. Я. Канторовича : [«Центральная» Типо-Литогр. М. Я. Минкова (*Лиговская, 35*)], [1896]. – [4], III, [1], 216, II с. – (Юридическая Библиотека ; № 12).

Провенієнції: у прим. з інв. № 27 916 печатка особистої бібліотеки «Михайль Николаевичъ Соболевъ»; у прим. з інв. № 27 938 та 27 939 печатка «Культурно-просветительная организация «Труд»; у прим. з інв. № 27 940, 27 939 та 27 916 печатка «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.»; в усіх прим. печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацьки помітки.

Із передмови видавця: «Тесная связь между политической экономией и правом существовала всегда; она сама собою указывает постоянным взаимодействием экономических отношений и правовых институтов. ... В виду изложенного, мы считали вполне не лишним расширить программу «Юридической Библиотеки», включив в число ее выпусков также выпуск по политической экономии. Предлагаемая книга проф. Эспинаса представляет собою популярный очерк истории экономических учений. Автор, не вдаваясь в подробности, интересные лишь для специалистов, и не задаваясь задачей дать догматическое изложение экономических понятий, имеет целью проследить в кратких чертах постепенное развитие экономической мысли, начиная с той эпохи, когда под экономией разумелось простое домоводство, и доходя до современных учений. При этом развитие экономических идей он всегда сопоставляет с идеями политическими и общефилософскими для данной эпохи, благодаря чему история экономических доктрин, в их эволюционном развитии, проходит перед читателем не изолированно, а в связи со всею совокупностью факторов прогресса и в их взаимодействии. В этом заключается главное достоинство книги Эспинаса».

Альфред Віктор Еспінас (1844–1922) – французський соціолог і філософ. Був учнем Огюста Конта і Герберта Спенсера. Еспінас дав сучасне визначення праксеології. Він відвідував вищу школу у Сансі, отримав диплом з загальної філософії (*Agrégé de philosophie, 1871*) та ступінь доктора з літератури (*Docteur ès lettres, 1877*).

Еспінас працював професором філософії у вищих школах Бастії (1867), Шомон (1868), Гавр (1871), Діжон (1873), потім у провінційних університетах, включаючи Дуе (1878) і Бордо (1878), де він, крім того, став деканом цього університету (1887–1890). Викладав історію соціальної економіки. 1905 р. Еспінаса обрали членом Академії моральних і політичних наук.

258. Юм, Давид. Опыты / Д. Юм. Принципы законодательства. О влиянии условий времени и места на законодательства. Руководство по политической экономии / И. Бентам; пер. М. О. Гершензона. – Москва: Изд. К. Т. Солдатенкова: Типо-Литогр. О. И. Лашкевич и К° (Тверская, д. Саввинского подворья), 1896. – [8], XXVIII, 119, [3], II, XLIII, [1], 136 с., 2 портр. – (Библиотека экономистов / ред.: М. Щепкин, И. Вернер; вып. 5).

Провенієнції: у прим. з інв. № 18 177 печатка «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов»; власницький автограф «С. Давыдов. 1907 г.»; в обох прим. (ще 18 178) печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Від перекладача: ««Опыты» Юма, составляющие первую часть этого выпуска, переведены непосредственно с оригинала и, за исключением некоторых примечаний, не подверглись никаким сокращениям. Отрывки писем, приведенные нами в тексте, взяты из соответствующего выпуска Petite bibliothèque économique Гильомена (D. Hume, Oeuvre économique, под ред. Леона Сэ). Большая часть писем, которые Сэ дает в приложении к своей книжке, имеет мало общего с экономической теорией Юма; мы предпочли извлечь из них только те, которые могут служить для пояснения текста, и поместить их тотчас после соответствующих «Опытов». – Избранные главы из «Принципов законодательства» и «Руководства по политической экономии» Бентама, вошедшие во вторую часть выпуска, составляют перевод другой книжки той же Petite bibliothèque – Bentham, под ред. С. Раффаловича; в виду того, что в основу последней легла, главным образом, обработка Дюмона, обращение к английскому подлиннику представлялось излишним.

Обе вступительные статьи взяты из изданий Сэ и Раффаловича».

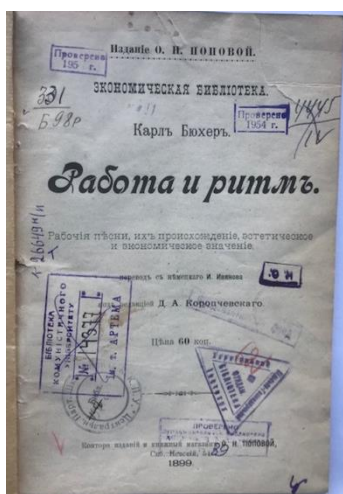

Девід Юм (1711–1776) – шотландський філософ-емпірист, історик, бібліотекар та економіст, діяч епохи Просвітництва, який найбільш відомий сьогодні своєю надзвичайно впливовою системою філософського емпіризму, скептицизму та натуралізму. Юма часто називають провідним філософом-скептиком XVIII ст. 1723 р. в Единбурзькому університеті отримав освіту юриста, спеціалізуючись на давньогрецькій мові. Молодий Юм цікавився філософією та літературою. Розумова діяльність Юма підірвала здоров'я. Юнак вирішив змінити життя. 1734 р. працює помічником конторщика, та зрозумівши, що не має таланту до комерції, він покинув цю справу. Юм подорожував через Брістоль до Ла Флеш в Анжу, Франція. У 1734–1737 рр. перебуваючи у

Франції, Юм написав чернетку своєї праці «Трактат про людську природу», що була анонімно видана двома томами в 1739–1740 рр. у Лондоні та не мала успіху. Автора назвали атеїстом. Звинувачення в атеїзмі завадило Юму отримати у 1744 р. місце роботи на кафедрі етики і філософії Единбурзького університету.

1751 р. Юм повернувся до Единбургу. У наступному році адвокатський факультет найняв його на посаду бібліотекаря, це дало йому змогу продовжити історичні дослідження для «Історії Англії», яка була опублікована у шести томах протягом 1754–1762 рр., стала бестселлером свого часу. Згодом Юма запросили відвідати лорда Гертфорда у Парижі, де він став секретарем британського посольства. Юм служив британським тимчасовим повіреним у справах, писав «депеші британському державному секретарю». 1767 р. Юма призначено заступником державного секретаря Північного департаменту. 1769 р. він повернувся до Джеймс-Корт в Единбург.

ПРАЦЯ. ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ. ЕКОНОМІКА ПРАЦІ. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРАЦІ

259. Бюхер, Карл. Работа и ритм. Рабочие песни, их происхождение, эстетическое и экономическое значение / К. Бюхер ; пер. с нем. И. Иванова ; под ред. Д. А. Коропчевского. – Санкт-Петербург : Контора изд. и кн. маг. О. Н. Поповой (Невский, 54) : Текст печ. в тип. И. Гольденберга (Екатерининский кан., 94) : Обл. и титул в тип. Пороховщикова (Бассейная, 3-5), 1899. – [4], II, 112 с. : ноты. – (Экономическая библиотека / изд. О. Н. Поповой).

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницькі знаки вирізано (можливо, з бібліотеки М. М. Соболева).

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «При исследовании древнейших форм рабочей ассоциации, у меня накопился ряд наблюдений, которыми мне не удалось вполне воспользоваться на почве чисто экономического изыскания. Они относились частью к области физиологии и психологии, частью – филологии и музыки, и обещали оказаться особенно полезными для истории поэзии и в частности метрики».

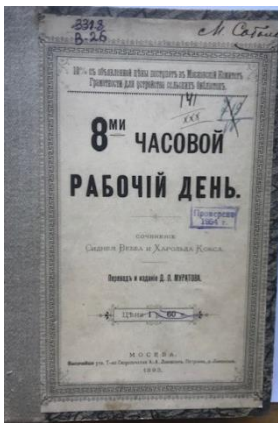
Карл Вільгельм Бюхер (1847–1930) – німецький економіст, історик етнічного господарства і статистик, представник нової історичної школи в політичній економії. Академік політичної економіки в Лейпцизькому університеті (1892–1917), засновник Інституту газетоведення при ньому.

1863–1866 рр. відвідував гімназію в м. Гадамар, а, згодом, на протязі 1866–1869 рр. – глибоко вивчав історію та філософію в Боннському і Геттінгенському університеті. Через декілька років у 1870 р. отримав ступінь доктора наук, захистив дисертацію в Боннському університеті.

Отримавши освіту, Карл працював домашнім вихователем і вчителем у гімназії. Протягом 1878–1880 рр. працював редактором відділу економічної та соціальної політики у газеті «Frankfurter Zeitung».

У 1881 р. отримав посаду доцента кафедри політичної економії та статистики в Мюнхенському університеті. Влітку 1882 р. був призначений доктором статистики в Дерптському університеті.

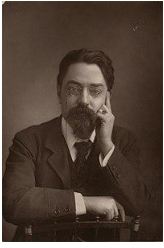
Восени 1883 р. Карл Бюхер очолив кафедру політичної економіки і грошей в Базельському університеті. У 1890 р. став доктором наук в політехнікумі в Карлсруе. У 1892 р. Бюхер став доктором державної економіки на філософському факультеті Лейпцизького університету і пропрацював на цій посаді до 1921 р. У 1902–1903 рр. його призначили деканом філософського факультету, а згодом 1903–1904 – ректором Лейпцизького університету.

260. Вебб, Сидней = Sidney Webb. Положение труда в Англии за последние 60 лет = Labour in the Longest Reign, 1837-1897. Issued under the Auspices of the Fabian Society / С. Вебб. – Санкт-Петербург : Изд. Н. И. Березина и М. Н. Семенова : Типо-литогр. Я. Кровицкого (Разъезжая улица, д. 6, близ пяти Углов), 1899. – [2], 32 с., 1 л. прил. – Склад книги исключительно в кн. маг. «Знание» (СПб., Садовая, 13 (Около Невского)).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; ярлик «А. Дредеръ. Харьковъ».

Цитата з тексту: «"Шестидесятилетие царствования" королевы Виктории (с 1837 до 1897 г.) неизбежно приводит к многочисленным сопоставлениям между положением народа в начале и в конце указанной эпохи. С первого взгляда кажется, что для самодовольства нет лучшей почвы...».

Сідні Джеймс Вебб (1859–1947) – британський соціаліст, економіст і реформатор, один із засновників Лондонської школи економіки.

Юридичну освіту здобув у Бібріці (Лондонському університеті) та Кінгс-коледжі. З 1875 р. працював у військовому, фінансовому, колоніальному міністерствах.

У 1884 р. одним з перших вступив до "Фабіанського товариства" і незабаром очолив його. У 1891 р. залишив службу, щоб зайнятися вивченням економіки і цілком присвятити себе громадській діяльності. Протягом 1892-1910 – член ради Лондонського графства. У 1892 р. одружився з Беатрис Поттер, що стала його соратницею і співавторкою.

1896 р. – брав участь у створенні Лондонської школи економіки і політичних наук, читав лекції з права. Згодом, Вебб став одним із засновників економічного факультету Лондонського університету, де вів курси адміністративного права, місцевого самоуправління і робітничого руху. З 1903 р. неодноразово брав участь у королівських та урядових економічних дослідженнях.

З 1910 р. – активний член Лейбористкої партії. Вебб – автор початкового тексту IV розділу партійної програми. У 1913 р. разом з дружиною заснували журнал «New Statesman». Протягом 1922–1929 рр. – депутат Палати громад.

У 1924 р. – міністр торгівлі у першому кабінеті Джеймса Рамсея Макдональда, у 1929–1931 рр. – міністр домініонів і колоній. У 1929 р. отримав титул барона Пассфілда з Пассфілд-Корнер у графстві Саутгемптон. Будучи міністром колоній, він видав Білу книгу Пассфілда, яка вплинула на урядову політику щодо Палестини, раніше встановлену Білою книгою Черчіля 1922 р.

У 1930 р. через проблеми зі здоров'ям залишив посаду міністра зі справ домініонів, але зберіг посаду міністра колоній до падіння лейбористського уряду в серпні 1931 р.

У 1932 р. Сідней і Беатриса Вебб відвідали СРСР. Вебби ігнорували докази зв'язів, які вчиняв Йосип Сталін, і залишалися прихильниками Радянського Союзу до самої смерті. Їхні книги «Радянський комунізм: нова цивілізація?» (1935) і «Правда про Радянську Росію» (1942), позитивно оцінювали сталінський режим.

261. Вебб, Сідней. 8-ми часовой рабочий день : сочинение / С. Вебб, Х. Кокс ; пер. и изд. Д. Л. Муратова. – Москва : Высочайше утвержд. Т-во А. А. Левенсон (Петровка, д. Левенсон), 1893. – IV, 312 с. – 10 % с объявленной цены поступят в Московский Комитет Грамотности для устройства сельских библиотек.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Михайль Николаевичъ Соболевъ» та власницький автограф «М. Соболевъ».

Зі вступу: «Так как для благосостояния всей страны желательно, чтобы, за вычетом рабочих часов, у трудящихся людей оставалось достаточно времени в их собственном распоряжении, – для отдыха, умственной культуры и для исполнения общественного и гражданского долга, – то целесообразно было бы определить законом продолжительность рабочего дня. ... Требование о сокращении рабочих часов возникло среди рабочих классов не столько вследствие убеждения, что теперешняя продолжительность рабочего дня вредно отзывается на здоровье (хотя во многих случаях это – факт), не столько в следствие теории, что более короткий рабочий день подразумевает более высокую заработную плату (хотя эта теория не упускается из виду), – сколько в следствие сильно ощущаемого желания иметь более времени для отдыха и для наслаждения жизнью. ... Мужчины и женщины, трудящиеся из-за платы, повсюду все более и более начинают тяготиться ролью рабочих животных».

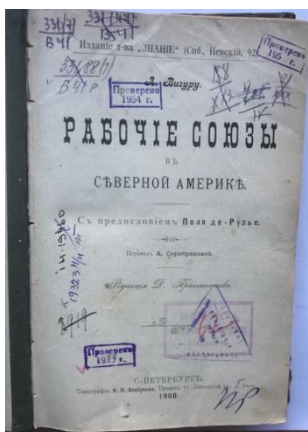

262. Вебб, Сидней. Теория и практика английского трэд-юнионизма = (Industrial democracy). Т. 1 / С. Вебб, Б. Вебб ; пер. с англ. В. Ильина. – Санкт-Петербург : Кн. маг. и контора изд. О. Н. Поповой (Невский, 54) : текст напеч. в тип. Скороходова (Надеждинская ул., 43) : обл. и титул в тип. И. Гольдберга (Екатерин. кан., 94), 1900. — [3], XVI, 366, [2] с. – (Экономическая библиотека / под общ. ред. П. Струве).

Провенісції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Михайль Николаевичъ Соболевъ».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Мы попытались дать в предлагаемых томах научный анализ трэд-юнионизма в Соединенном Королевстве. Мы посвятили этой задаче шесть лет занятий по изучению организации каждого трэд-юниона в его внешних сношениях и внутреннем строе, вместе с изучением тех приемов и тех правил, которыми он пользуется для достижения своей цели. ... Первая часть нашего сочинения рассматривает строение трэд-юнионов. Мы видим, что в современном англо-саксонском мире трэд-юнионы являются демократиями, т. е. их внутреннее устройство основано на принципе “управления народом через народ и для народа”. ... Вторая часть книги, занимающая больше половины, состоит из описания и анализа функций трэд-юнионов, то есть употребляемых ими приемов, постановляемых ими правил, наконец той политики, которой они следуют. Мы приложили все усилия, чтобы этот анализ был и точным в научном отношении, и исчерпывающим свой предмет по отношению к современному Соединенному Королевству».

263. Вигуру Л. Рабочие союзы в Северной Америке / Л. Вигуру ; пер. А. Серебряковой ; ред. Д. Протопопова ; с предисл. Поля де-Рузье. – Санкт-Петербург : Изд. Т-ва «Знание» (Невский, 92) : Тип. Н. Н. Клобукова (Пряжка, уг. Заводской ул., д. 3-1), 1900. – 360, V, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «Ц.Б.».

Из передови: «Только что вышедший в свет труд г. Вигуру представляет собою результат методического исследования организации рабочих сил в Соединенных Штатах. Командируя в 1896 г. Вигуру в Америку, Социальный Музей дал ему поручение заняться изучением американских рабочих синдикатов. ... Самое заглавие книги, La concentration des forces ouvrières служит вполне ясным доказательством такого характера работы. Оно подчеркивает выдающуюся черту рабочего движения в Соединенных Штатах, а именно, стремление к концентрации».

Из закінчення: «Эта книга не представляет собой сочинения, написанного за или против кого бы то ни было или чего бы то ни было. Она трактует о специальном вопросе в определенной стране и ограничивается изложением результатов беспристрастного исследования. С научной точки предисловие г. Рузье очертило результаты этого исследования гораздо более авторитетно, чем это мог бы сделать сам автор».

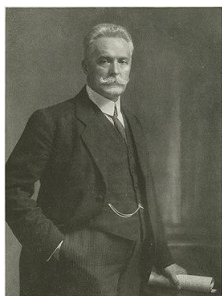
264. Геркнер Г. Рабочий труд в Западной Европе : пер. со 2-го нем. изд. / Г. Геркнер. – 2-е изд., удешевл. – [Санкт-Петербург] : Изд. ред. журн. «Образование», [1897]. – [4], 512, XXXIX, [1] с. : табл. – Примеч.: с. I–XXXIX.

Провенієнції: печатки «Харьковский Коммерческий Институт», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Из передови: «...если нежелательно, чтобы расширяться и углублялся опасный раскол между экономическими и социально-политическими воззрениями публики и ученых, то, думается, ученый не может отказаться от обязанности самолично работать над широким распространением своих научных убеждений. Этим соображениям обязан своим возникновением настоящий мой труд. Дружеский прием, встреченный моим скромным опытом, побудил меня отложить планы других работ и посвятить еще три года этому произведению. Таким образом, первое издание настолько переработано и расширено, что предполагаемое второе издание более чем вдвое превосходит его объемом. Работа была закончена в

сущности в конце 1896 г. ... пожелаю, чтобы моей книге выпало на долю сохранить старых друзей, приобрести новых и послужить великому национальному делу социального прогресса».

Генріх Геркнер (1863–1932) – німецький економіст, статистик і педагог, професор політичної економії і соціальний реформатор. Президент Німецької соціологічної асоціації (1917–1929).

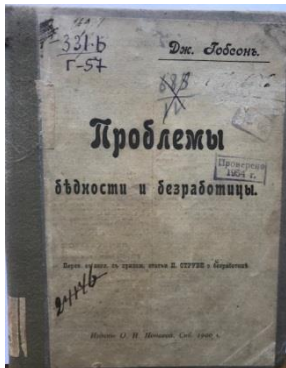
Вищу освіту отримав у Страсбурзькому університеті, де його науковим керівником був Луїо Бретано.

Викладав політичну економію у Фрайнбурзькому університеті (1890–1892), Технологічному інституті Карлсруе (1892–1898), Цюріхському університеті (1898–1907), Берлінському технічному університеті (1907–1913) і Берлінському університеті ім. Гумбольдта. У 1928 р. отримав ступінь почесного доктора Дрезденського технічного університету.

Спочатку Геркнер був марксистом, але пізніше перейшов до реалістичних поглядів.

Геркнер був одним із засновників Німецького товариства соціології (1909) і входив до його першого правління разом із Максом Вебером, Фердинандом Теннісом і Георгом Зіммелем.

1917 р. він замінив померлого Густава Шмоллера на посаді президента Союзу соціальної політики і обіймав цю посаду до 1929 р.

265. Гобсон Дж. Проблемы бедности и безработицы / Дж. Гобсон ; пер. с англ. под ред. Л. Зака и С. Франка ; с прил. ст. П. Струве о безработице. – Санкт-Петербург : Кн-во и кн. маг. О. Н. Поповой (Невский, 54) : Текст печ. в тип. И. Скороходова (Надеждинская, 43) : Обл. и титул в тип. А. Пороховщикова (Бассейная, 3-5), 1900. – [2], XVI, 366 с. – (Образовательная библиотека. Серия 3 (1899 г.) ; / изд. О. Н. Поповой; № 3-4).

Дж. Гобсон – автор «Эволюции современного капитализма».

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевич Соболевъ».

Численні читацькі помітки.

Із передмови автора: «Цель первой части этой книги – собрать, сгруппировать и рассмотреть некоторые главнейшие факты и силы современной хозяйственной жизни, имеющие прямое отношение к бедности, и осветить надлежащим образом некоторые предлагаемые против нее паллиативы и средства. ... Оно предназначено для изучающих вопрос лиц, которые вносят в свою работу не только умственный интерес собирателей знаний, но и нравственный интерес ко всему, что они видят, сознавая себя

носителями социальной ответственности за настоящее и будущее промышленного общества. ... Во второй части отдела о безработице автор старается открыть и применить истинные принципы, на которых должны быть основаны меры к устранению безработицы, намечает общие черты широкой экономической политики, которая должна осуществить принцип прогрессивного потребления, и дает научную оценку различным общераспространенным мерам устранения безработицы или паллиативным средствам в борьбе с нею, привлекающим общественное внимание».

266. Дементьев Е. М. Фабрика, что она дает населению и что она у него берет / Е. М. Дементьев. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Тип. Высочайше утвержд. Т-ва И. Д. Сытина, 1897. – VIII, [2], 256 с. : табл., диагр., прил. (39, [1] с.). – (Политико-экономическая библиотека / изд. Т-ва И. Д. Сытина ; отд. Н. А. Рубакина). – С прил. библиогр. указ. кн. и ст. по рус. фабрич.-заводской пром-сти в связи с с.-х.: 39 с.

Провенісції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из предмови до першого видання: «Если читатель ожидает найти в этом труде политико-экономический трактат, – он ошибается. Цель наша была более скромною. Мы желали лишь, насколько были в силах, дать верную картину действительности. Когда нам было поручено в нескольких уездах предпринятое Московским Губернским Земством исследование фабрик в санитарном их отношении, мы сочли необходимым расширить первоначальную программу исследования во всех направлениях и в особенности ту часть ее, которая касалась экономических условий жизни рабочих. ... Исследование было произведено в 1884-85 гг. ... Предлагаемое исследование основано на данных, собранных нами по трем промышленным уездам Московской губернии: Серпуховскому, Коломенскому и Бронницкому».

Из закінчення: «Наша промышленность прежде чем приняла ту форму фабричного капиталистического производства, в какой мы находим ее теперь, прошла все те же стадии развития, как и на Западе. Сравнивая, напр., ход ее развития у нас и в Англии, мы видим не только сходство, но и полное тождество. Различие лишь в том, что, благодаря более позднему началу превращения, она еще не во всех видах производства вполне успела принять форму фабричного, и рядом с типическими фабриками мы встречаем и переходные ступени...».

Євстафій Михайлович Дементьєв (1850–1918) – лікар, громадський діяч і філософ, один з основоположників санітарної статистики у Російській імперії.

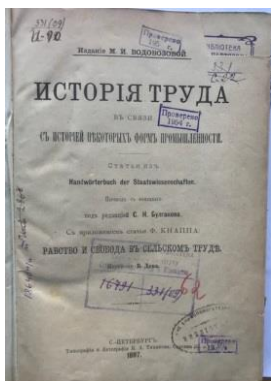
Навчався у Санкт-Петербурзькому університеті, але через участь у студентських заворушеннях був відрахований, заарештований і ув'язнений у Петропавлівській фортеці, де просидів рік.

У березні 1869 р. його вислали до Києва, де 1870 р. він вступив до Імператорського університету Св. Володимира на медичний факультет, який закінчив у 1875 р.

Після закінчення університету влаштувався лікарем у Петербурзькому губернському управлінні і брав активну участь у перевірках фабрик і заводів.

У 1882 р. переїхав до Москви, де до 1894 р. працював лікарем у губернському земстві.

1911–1918 рр. Дементьєв – лікар Міністерства шляхів сполучення.

267. История труда в связи с историей некоторых форм промышленности : ст. из «Handwörterbuch der Staatswissenschaften» / пер. с нем. под ред. С. Н. Булгакова. – Санкт-Петербург : Изд. М. И. Водовозовой : Тип. и Литогр. В. А. Тиханова (Садовая, 27), 1897. – [4], 352, [2] с.

Провенієнції: печатка «Учебно-вспомогательная библиотека студентов Ново-Александрійского Института Сельского Хозяйства и Лесоводства», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; екслібрис «Библиотека М. Е. Подтягина № 250»; штамп на корінці палітурки «Н.С.».

У змісті: О цехах / В. Штид; Историческое развитие и классификация форм собственности / К. Бюхер; Союзы подмастерьев / Б. Шёнланк; Состояние личной зависимости / К. Грюнберг; Рабство и свобода в сельском труде / Ф. Кнапп; Вопрос о труде китайцев / С. фон Вальтерсгаузен; Вопрос о труде негров / С. фон Вальтерсгаузен; Домашняя промышленность в Германии / В. Зомбарт.

268. Кедров П. И. Санитарные условия труда и жизни рабочих на кирпичных заводах : доклад, чит. в заседании Санитар. Группы 18 янв. 1899 г. / П. И. Кедров ; Императ. Рус. Техн. О-во, Моск. Отд-ние, Санитар. Группа. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К° (Пименовская ул., соб. дом), 1899. – 53 с. : табл., прил. (6 диагр., 1 карт.).

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»,

«Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; вирізано, можливо, власний автограф М. М. Соболева.

У книзі можна знайти інформацію про середню кількість робітників на цегляних заводах в усіх губерніях Росії, у т. ч. українських губерніях та, зокрема, Харківській; а також про професійно-патологічні фактори умов праці на цегляних і т. п. заводах, про професійні захворювання робітників.

269. Крепелин Э. Умственный труд : пер. с нем. / Э. Крепелин. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона : Тип. И. И. Чоколова (Фундуклеевская ул., д. № 22), 1898. – 54, [2] с. – Библиогр.: с. 1 (2-я паг.). – (Всеобщая библиотека).

Автор – Профессор Гейдельбергского Университета.

Провенієнції: печатки «Ученическая библиотека Харьковского 2-го реального училища», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Предлагаемая книжка представляет собою воспроизведение лекции, прочитанной мною 15-го декабря 1893 г. в пользу Гейдельбергского Женского Общества. Научные данные, лежащие в основе этой книжки, представляют собою по преимуществу плоды собственных многолетних, лишь отчасти опубликованных обширных исследований над умственными способностями многочисленных лиц. В качестве приложения в конце книжки приведены некоторые труды, в которых более обстоятельно разработаны те вопросы, которые мною изложены в слишком сжатой форме».

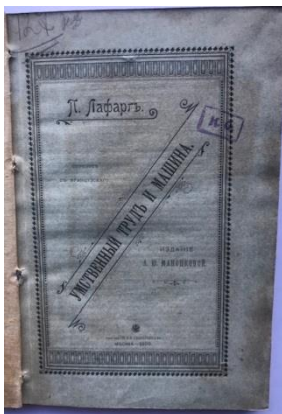
Еміль Вільгельм Магнус Георг Крепелін (1856–1926) – німецький психіатр. Відомий як основоположник сучасної нозологічної концепції в психіатрії та класифікації психічних захворювань. Засновник учення про «*dementia praecox*» – історичний прообраз шизофренії. Творець близької до сучасної концепції маніакально-депресивного психозу та параної. Зробив значний внесок у дослідження уродженого слабоумства й істерії, психопатологію. Був першопроходцем транскультуральної психіатрії та психофармакології. Дав назву ряду психічних розладів і описав більшу частину психіатричних термінів. Також відомий педагогічною діяльністю і громадянською позицією профілактики алкоголізму.

Крепелін розпочав свої медичні дослідження у 1874 р. в Лейпцизькому університеті та завершив їх у Вюрцбурзькому університеті (1877–1878).

У 1884 р. Був старшим лікарем у пруському провінційному місті Леубус, провінція Сілезія, а наступного року його призначили директором Інституту лікування та медсестринства у Дрездені. У віці 30 років Крепелін призначений професором психіатрії в Дерптському університеті (сьогодні Тартуський університет) на території сучасної Естонії). 1890 р. він став

завідувачем кафедри в Гейдельберзькому університеті, де залишався до 1904 р. 1908 р. він був обраний членом Королівської шведської академії наук.

У 1912 р. на прохання DVP (*Deutscher Verein für Psychiatrie*; Німецька асоціація психіатрії), яку він очолював протягом 1906–1920 рр., він розпочав розробку планів щодо створення дослідницького центру. У 1917 р. в Мюнхені було засновано Німецький інститут психіатричних досліджень.

270. Лафарг П. Умственный труд и машина : пер. с фр. / П. Лафарг. – Москва : Изд. А. Ю. Маноцковой : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К° (*Пименовская ул., соб. дом*), 1900. – [2], 92, [6] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «Перепроизводство интеллигенции, как это может видеть читатель из предлагаемого очерка П. Лафарга, сделалось, по-видимому, и на Западе злобой дня. Анализ, сделанный этим публицистом, вскрывает причины явления и находит их там же, где вообще коренятся причины всякого перепроизводства. Вопрос этот не раз затрагивался и в нашей литературе. Наиболее замечательной работой в этом направлении является известная статья В. В., доказавшая с необыкновенною убедительностью мнимый характер упомянутого перепроизводства, покоящегося на неудовлетворении потребностей «деревни». П. Лафарг ставит вопрос гораздо шире и потому приходит к более общим выводам».

271. Магайм, Эрнест. Профессиональные рабочие союзы = (Les syndicats professionnels) / Э. Магайм ; пер. с фр., предисл. и примеч. Н. Водовозова. – Санкт-Петербург : Тип. В. С. Балашева и К° (*Фонтанка, 95*), 1895. – [4], 335, [1] с. – Библиогр.: с. 327–334.

Автор – профессор Льежского университета.

Провенієнції: печатки «Х.О.Г. Журавлевская бесплатная читальня-библиотека», «2-е филиальное отделение Харьковской Общественной библиотеки», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови автора: «Книга, которую читатель видит перед собою, не претендует на оригинальность. Она является ответом на существующую потребность в популяризациях, потребность, удовлетворяемую с таким успехом "Бельгийской библиотекой современных знаний". Совершенно сознательно в книге оставлены без внимания чисто теоретические вопросы, чтобы тем легче было держаться одной лишь исторической преемственности

фактов. ... Напечатанный в приложении библиографический указатель достаточен, чтобы дать первые указания лицам, желающим изучить вопрос несколько глубже. Более подробный интересующиеся найдут в моей диссертации: *Etudes sur l'association professionnelle. Liège. 1891*».

Виділена читацька помітка та коментар читача (с. 112): «Собрания происходили ночью, в безлюдных загородных местах, участвующие приходили в назначенное место различными дорогами, как заговорщики» – «*Все знакомо и испытано и по сію пору испытываемъ*».

Ернест Есе Джозеф Махайм (1865–1938) – бельгійський політичний діяч. Доктор права, політичних та адміністративних наук, професор Льєжського університету. Як позапарламентський член, він зайняв пост міністра промисловості, праці та постачання в 1921 р. Брав участь у заснуванні Міжнародного бюро праці, президентом якого він став у 1931 р.

272. Райхесберг Н. Рабочий вопрос в прошлое и настоящее время : попул. очерк / Н. Райхенсберг. – Санкт-Петербург : Тип. СПб. АО печ. дела «Издатель» (Ковенский пер., д. № 14), 1899. – 53, [1] с.

Автор – профессор Бернского университета.

Провенієнції : печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; замальовано, можливо, власницький автограф М. М. Соболева.

Численні читацькі помітки.

Цитата з тексту: «О рабочем вопросе в последние десятилетия столько писалось и говорилось, что читателю может показаться большой нескромностью со стороны автора заставлять его еще лишний раз прочитать трактат на эту тему. Если же пишущий эти строки, несмотря на это, все-таки решился избрать рабочий вопрос предметом настоящего очерка, то побудило его к этому преимущественно одно обстоятельство. ... Каждый мыслящий человек видит в этом вопросе главную проблему нашего исторического периода. Он убежден в том, что при недостаточном внимании к нему или при недостаточном его решении он может повлечь за собою самые гибельные последствия для современного общества и современной культуры».

Наум Моїсеєвич Райхесберг (1867–1928) – швейцарський економіст, статистик, педагог, професор кафедри політичної економії Бернського університету. Доктор юридичних наук.

Навчався в університетах Відня, Берна та Берліна. У 1891 р. захистив докторську дисертацію в Бернському університеті. Восени 1892 р. Райхесберг отримав ступінь викладача економіки та статистики, у 1898 р. – звання доцента, а в 1906 р. – професора статистики та економіки.

1900–1928 – Райхесберг був видавцем і редактором «Швейцарського журналу економічної та соціальної політики» (з 1916 р.: «Швейцарський журнал економіки, соціальної політики та адміністрації»). У 1916–1928 рр. був членом правління економічного товариства Берна.

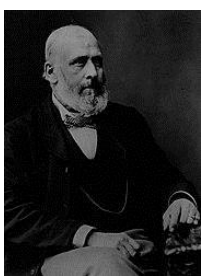
273. Роджерс Т. История труда и заработной платы в Англии с XIII по XIX век / Т. Роджерс ; пер. с англ. В. Д. Каткова. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО «Издатель» (Невский проспект, № 68-40), 1899. – [2], XX, 476 с. – Библиогр.: с. IV–V.

Переводчик – магистрант политической экономии.

Провенієнції: у прим. з інв. № 20 216 печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.»; печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ»; штамп на корінці палітурки «М.С.»; у прим. з інв. № 18 948 – печатка «Библиотека Харьковского Коммерческого Института»; в обох прим. печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови до російського перекладу: «Книга эта в английском подлиннике носит название: “Six centuries of work and wages” (т. е. «шесть веков труда и заработной платы»). Рядом с этим стоит и подназвание: “The history of English Labour” (т. е. «История английского труда»). Это последнее подназвание, с небольшим изменением, и выбрано было переводчиком, как более короткое и более благозвучное для русского уха, непривыкшего к часто оригинальным и длинным английским названиям книг. ... Перевод сделан с последнего (третьего, посмертного 1894 г.) английского издания».

Зі вступу: «Архивы английской истории более обильны и более непрерывны, чем архивы какого-либо иного народа. Запись общественных событий начинается с нашествия германских племен в пятом столетии и тянется, почти без перерыва, до наших времен».

Джеймс Елвін Торольд Роджерс (1823–1890) – відомий як Торольд Роджерс, англійський економіст, історик і ліберальний політик, член Палати громад протягом 1880–1886 рр. Він застосував історичні та статистичні методи для аналізу деяких з ключових економічних та соціальних питань у вікторіанській Англії. Як прихильник вільної торгівлі та соціальної справедливості, він відрізнявся від інших в англійській історичній школі.

Здобув освіту в Королівському коледжі Лондона та Магдален Холі в Оксфорді. Отримав ступінь магістра в 1849 р. і був рукопокладений. Як представник високої церкви, він був священником церкви Святого Павла в Оксфорді та добровільно працював помічником куратора в Хедінгтоні 1854–1858 рр.

Роджерс зіграв важливу роль в прийнятті Закону про надання допомоги священникам-інвалідам. Він був першим бенефіціаром цього закону, ставши першим, хто законно відмовився від своїх духовних обітниць у 1870 р.

Роджерс був президентом першого дня кооперативного конгресу 1875 р. Як члена ліберальної партії його обрали до парламенту від Саутворка в 1880 р. Він займав це місце, доки воно не було розділене відповідно до Закону про перерозподіл місць 1885 р. На загальних виборах 1885 р. він був обраний депутатом від Бермондсі і займав це місце до 1886 р.

Роджерс читав лекції з політичної економії у Вустерському коледжі в Оксфорді у 1883 р. та був переобраний професором Драммонда у 1888 р.

274. де Рузье, Поль. Профессиональные рабочие союзы в Англии = (Le trade-unionisme on Angleterre) : [сборник] / П. де-Рузье, в сотрудничестве с Карбонселем, Фести, Флери и Вилельмом ; пер. с фр. под ред. и с предисл. П. Струве. – Санкт-Петербург : Склад изд. О. Н. Поповой (*Невский, 54*) : Текст печ. в тип. И. Гольдберга (*Екатерининский кан., 94*) : Обл. и титул в тип. А. Пороховщикова (*Бассейная, 3-5*), 1898. – [2], VIII, III, [1], 340 с. – (Экономическая библиотека / изд. О. Н. Поповой).

Провенієнції: у прим. з інв. № 18 699 – печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ» та власницький автограф «М. Соболевъ»; у прим. з інв. № 18 700 – печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института»; у прим. з інв. № 18 575 – печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.»; в усіх прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови до російського перекладу: «Редактор русского перевода считает своим долгом предvarить читателя, что со многими взглядами авторов, вошедших в предлагаемый сборник монографий, он резко не согласен. Если тем не менее он рекомендует настоящую книгу вниманию интересующегося экономическими вопросами читателя, то это – потому, что монографии де-Рузье и его сотрудников представляют массу ценных фактических данных и указаний. В этом отношении труд французских экономистов занимает свое особое место в литературе английского трэд-юнионизма».

Поль Де Рузье (1857–1934) – французський економіст-соціаліст та промисловий лобіст. Він був послідовником П'єра Гійома Фредеріка ле Пляя і вірив у промислові синдикати, які були б незалежні як від робітників, так і від власників і були б віддані прогресу своєї промисловості. Він досліджував

суспільство та економічну організацію в Сполучених Штатах, Британії та Німеччині, де відвідував сільські райони, містечка, ферми, шахти та фабрики, спілкувався з робітниками, власниками, політиками та інтелектуалами. 1903 р. Поль де Русьє став генеральним секретарем Французької асоціації судновласників, і займав цю посаду до кінця свого життя. У цій ролі він виявився дуже ефективним лобістом. Він надавав цінні інформаційні та юридичні послуги членам, а також допомагав у їхніх переговорах з профспілками. Він продовжував займатися соціальною економікою та викладав курс у *École libre des sciences politiques*.

У 1904 р. він очолив Міжнародне товариство соціальних наук (SISS), засноване після смерті абата Анрі де Турвіля, щоб передати його думки та сприяти розвитку школи соціальних наук.

275. Уэбб С. История рабочего движения в Англии / С. Уэбб, Б. Уэбб ; пер. с англ. Г. А. Паперна. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : Тип. Ю. Н. Эрлих (Садовая, № 9), 1899. – [4], 363, [1] с.

Провенієнції: у прим. з інв. № 19 645 екслібрис «Изъ книгъ Сергея Иванцова»; у прим. з інв. № 18 673 – печатка «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»; у прим. з інв. № 18 502 – «Библиотека Харьковского Коммерческого Института»; в усіх прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут».

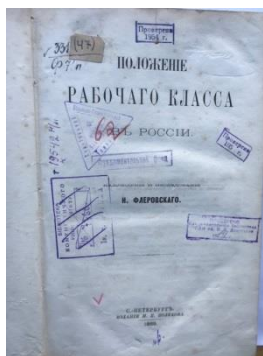
Из передови авторів: «Мы не намерены утомлять читателей обычным предисловием. Как всем известно, предисловие пишется тогда, когда история окончена. А эта история не будет окончена ни в наши дни, ни по сошествии со сцены еще многих поколений после нас. Все, что мы желаем сказать, это – несколько слов о нашем методе работы и полученных нами результатах. Хотя мы приступали к изучению трэд-юнионистского движения не для того, чтобы подтвердить какое-нибудь теоретическое положение, а чтобы выяснить, какие вопросы им ставятся, умы наши не были свободны от предварительно уже состарившегося у нас представления о характере этих вопросов. Мы полагали, что это почти наверное будут вопросы экономические, приводящие к некоторой общей экономической морали. ... Там, где мы надеялись отыскать экономическую нить, оказалась паутина, и мы поняли тогда, что первое, что нам следует писать, это не трактат, а – история».

Беатриса Вебб (1858–1943) (в дівоцтві Поттер) – британська громадська діячка, соціологиня, економістка, соціальна реформаторка і соціалістка, яка приймала участь у роботі урядових комісій з проблем безробіття і становища жінок. Історикиня і теоретикиня робочого руху, ввела термін "колективні трудові спори". Вона була серед

засновників Лондонської школи економіки.

З дитинства займалася самоосвітою. Значною мірою на неї вплинули кооперативний рух та ідеї Герберта Спенсера. У 1882 р. почала стосунки з двічі овдовілим політиком Джозефом Чемберленом, які скінчилися розривом через чотири роки. У 1892 р. вийшла заміж за Сіднея Вебба і стала його сподвижницею і співавторкою, розділяла його громадсько-політичні погляди фабіанського соціалізму. Протягом 1939–1941 рр. Беатрис очолювала Фабіанське товариство.

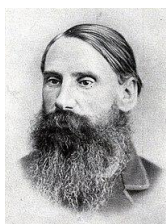

276. Флеровский Н. Положение рабочего класса в России : наблюдения и исслед. / Н. Флеровский. – Санкт-Петербург : Изд. Н. П. Полякова : в тип. Н. Неклюдова (Офицерская ул., д. № 7-14), 1869. – [6], II, 494 с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «В этом сочинении я имел в виду отвлечь наше общество от погони за мелочными целями, которые ему выставляются, как великие насущные потребности, разными заинтересованными сторонами, или которыми стараются занять его страсти, придавая им вид прекрасной прогрессивной деятельности. ... Только с серьезной думой, с глубоким чувством можно совершать действительно прекрасное. Общество не должно забывать, что первая обязанность образованного человека – это плодить жизнь на земле. От этой обязанности он не имеет права отречься, или же должен отречься также и от человеческого своего достоинства. Между интеллектуальной деятельностью и материальной работой существует самая тесная связь. Люди, которые считают для себя выгодным накладывать руку на материальный труд, будут врагами и интеллектуальной деятельности: рабовладельцу не нужен агроном и еще менее нужен юрист; чем более фабрикант имеет власти над рабочим и над публикой, посредством низкой заработной платы и протекционной системы, тем менее для него необходимы техник и политико-эконом, – он тогда не ищет честного и знающего чиновника и судью, а ему надо невежественного взяточника, которого легко подкупать и заставлять сечь и притеснять рабочих. Интеллектуальный работник тогда только будет нужен капиталисту и землевладельцу, когда из капитала и из земли нельзя будет извлекать дохода в ущерб работникам и в ущерб покупателям произведений, а когда для этого нужно будет возвышать производительную силу капитала и земли».

Василь Васильович Берві-Флеровський (справжнє ім'я Вільгельм Вільгельмович Берві, псевдонім Н. Флеровський; 1829–1918) – соціолог, публіцист, економіст і белетрист, ідеолог народництва, видатний учасник суспільного руху 1860–1890 рр.

Його батько Вільгельм був за походженням англійцем, професором фізіології в Казанському університеті.

Флеровський навчався в Казанському університеті. Після закінчення працював чиновником міністерства юстиції. З кінця 50-х рр. зблизився з лідерами демократичного руху (М. Некрасов, Н. Чернишевський та ін.). Його заарештовано в 1861 р. у «справі товариських світових посередників». Особливий вплив Берви-Флеровський справив на учасників «ходіння в народ» початку 1870-х рр. Сам Флеровський вів досить активну пропаганду (він називав її «педагогічною») вже з першого свого заслання в Астрахань.

Співробітник журналів «Дело», «Слово», «Отечественные записки». На початку 1890-х деякий час перебував в еміграції в Лондоні, де співпрацював з Фондом Вільної російської преси (С. Степняка-Кравчинського), який видав кілька частин «Абетки соціальних наук» і спогади «Три політичні системи». Після трагічної смерті Степняка-Кравчинського Берви-Флеровський повернувся до Росії, скориставшись коронаційним маніфестом Миколи II.

Переїхав до Юзівки (нині Донецьк) до сина Федора, який працював лікарем. Прожив у Юзівці з 1897 до самої смерті.

277. Шёнберг, Густав. Положение труда в промышленности / Г. Шёнберг ; пер. с нем. М. Соболева ; под ред. А. И. Чупрова. – Москва : Тип. Высочайше утвержд. Т-ва И. Д. Сытина, 1896. – XII, 401, [1], III, [3] с. – (Библиотека для самообразования / изд. И. Д. Сытина ; под ред. А. С. Белкина, П. Г. Виноградова, Н. Я. Грота, М. И. Коновалова, П. Н. Милюкова, В. Д. Соколова, А. И. Чупрова). – Библиогр. в начале глав.

Автор – профессор государственных наук в Тюбингенском университете.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Комунистичного університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; вирізано, можливо, власницький автограф М. М. Соболева.

Численні читацькі помітки.

Із передмови до російського перекладу: «Сочинение проф. Шёнберга, предлагаемое ныне в русском переводе, входит в состав изданного под главной редакцией того же автора обширного руководства по политической экономии, Handbuch der politischen Oekonomie, которое составляет коллективный труд многих ученых и пользуется в Германии заслуженною известностью. ... Настоящее издание не представляет буквального воспроизведения подлинника. Так как оригинал книги появился в 1891 году и, при быстром движении литературы и законодательства по рабочему вопросу, мог бы считаться в настоящее время несколько устаревшим, то переводчик счел полезным дополнить издание многочисленными ссылками

на новые факты, в особенности по части законодательства, и на появившиеся в последние годы литературные источники».

Густав Фрідріх фон Шенберг (1839–1908) – німецький економіст, політолог, педагог.

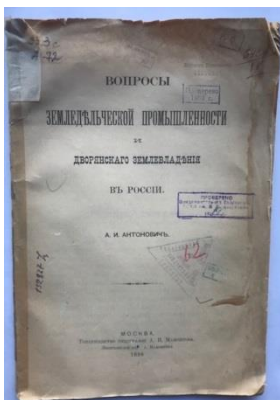
Шенберг вивчав право і політику в Боннському та Берлінському університетах. Після успішного завершення навчання він був прийнятий на державну службу в 1860 р. і лише через п'ять років отримав звання судового асесора.

Згодом Шенберг працював у Пруському статистичному управлінні. У 1867 р. він обійняв посаду викладача політичної економії у Пруському сільськогосподарському інституті в Проскау, де брав активну участь у створенні кількох сільськогосподарських кооперативів у Шлезіні.

Восени 1868 р. Шенберга призначили ординарним професором економіки Базельського університету. У 1870 р. він перейшов до Університету Альберта Людвіга у Фрайбурзі як економіст. Через три роки він знову перейшов до Тюбінгенського університету, і кілька років пропрацював ректором вишу.

Шенберг був активним членом Асоціації соціальної політики і палко виступав за соціальні проблеми «трудового питання».

ЕКОНОМІКА СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА*

278. Антонович А. И. Вопросы земледельческой промышленности и дворянского землевладения в России / А. И. Антонович. – Москва : Т-во тип. А. И. Мамонтова (Леонтьевский пер., д. Мамонтова), 1898. – 88 с.

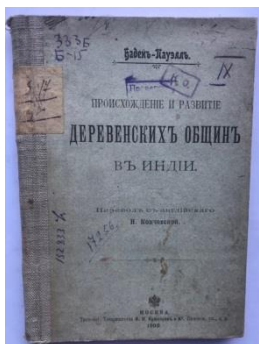
Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевич Соболевъ».

Численні читацькі помітки.

Зі вступу: «В последние годы наша печать не переставала разбирать различные виды наших сельскохозяйственных кризисов. Неурожаи обнаруживали необеспеченность крестьянского населения и его немощность справляться с бедствиями неурожаев. В урожайные годы, низкие хлебные цены умаляли доходы наших хозяев и

* Основну літературу з економіки сільського господарства розміщено у бібліографічному покажчику «Цінні видання ФБ ХНАУ ім. В. В. Докучаєва». Вип. 2 (<https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/9107>)

созидали кризис изобилия. ... В этой книге сделана попытка подвергнуть анализу условия земледельческой промышленности нашей, как в целом, так и в составных ее частях, установить причинную связь явлений, дабы, тем самым, проложить путь к радикальным мерам, для устранения всех наших кризисов. ... Как дворянин, землевладелец и сын русской земли, автор счел патриотическим долгом внести свою лепту в разрешение важнейшей проблемы нашего отечества, – на каких основаниях может упрочиться и расцвести наша основная земледельческая промышленность, бесспорно составляющая краеугольный камень продовольствия, труда и благосостояния русского народа».

279. Баден-Пауэлл. Происхождение и развитие деревенских общин в Индии / Баден-Пауэлл ; пер. с англ. Н. Кончевской. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о (Пименовская ул., соб. д.), 1900. – 171, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; вирізано, можливо, печатку особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ» і знищено власницький автограф «М. Соболевъ».

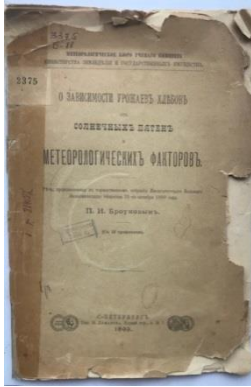
Численні читацькі помітки.

Цитата з першої глави: «Цель этой небольшой книги – объяснить, на некоторых страницах и по возможности популярно, характер и происхождение деревенских общин в Индии, имея при этом в виду общепринятые теории относительно этих общин. Многие смутно слышали, что деревни в Индии представляют собою древнюю форму «общинного» землевладения; другие слышали, что эта теория подвергалась большим сомнениям. Быть может, читатели захотят узнать нечто большее об этом вопросе, не прибегая к продолжительному и детальному изучению его».

Пауелл Баден Генрі, пізніше відомий як Баден-Пауелл Баден Генрі (1841–1901) – англійський державний службовець у Бенгалії, служив охоронцем лісів у Пенджабі та головним суддею. Він став додатковим уповноваженим у Лахорі, а у 1883 р. став компаньйоном Ордена Індійської імперії. Він писав на різноманітні теми, включаючи землеволодіння, збереження лісів і право.

Пауелл навчався в школі Святого Павла в Лондоні з 1856 р. У 1860 р. приєднався до індійської державної служби. Після смерті доктора Джона Ліндсея Стюарта у 1873 р. він був призначений консерватором лісів Пенджабу. У 1874 р. його обрали членом Единбурзького королівського товариства.

У 1886–1889 рр. він був головним суддею Лахорського суду. Також був віце-канцлером Університету Пенджабу.

280. Броунов П. И. О зависимости урожая хлебов от солнечных пятен и метеорологических факторов : речь, произнес. в торжеств. собр. Императ. Вол. Экон. О-ва 31 окт. 1898 г. / П. И. Броунов ; Метеорол. Бюро Учен. Ком. М-ва Земледелия и Гос. Имуществ. – Санкт-Петербург : Тип. В. Демакова (Новый пер., д. № 7), 1899. – [2], 27, [1] с., 12 граф. – (Перепеч. из «Трудов» И. В. Э. О-ва).

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из початку доповіді: «Одна из главнейших задач сельскохозяйственной метеорологии заключается в изучении законов, выражающих зависимость произрастания сельскохозяйственных растений от метеорологических факторов при разнообразных почвенных, топографических и сельскохозяйственных условиях».

Петро Іванович Броунов (1852–1927) – метеоролог, географ. Доктор метеорології, фізичної географії (1886), професор (1890). Член-кореспондент Санкт-Петербурзької АН (1914). Закінчив Санкт-Петербурзький університет (1875). Працював старшим спостерігачем і фізиком відділу метеорологічного бюлетеня в Головній фізичній обсерваторії (1877–1880); викладач 1-го кадетського корпусу, Маріїнської гімназії (1882–1889); професор Університету Св. Володимира у Києві (1890–1895), де заснував кафедру фізичної географії. З 1900 р. – у Санкт-Петербурзькому (згодом Петроградському) університеті: професор географії, від 1917 – завідувач кафедри метеорології; одночасно 1917–1925 – викладач Інституту географії. Організатор (1895) і керівник мережі сільськогосподарських метеорологічних станцій на території Росії. Засновник агрометеорології. Встановив залежність розвитку сільськогосподарських культур від погодних умов, виявив у культурних рослин критичні періоди, коли вони особливо чутливі до нестачі вологи й тепла. Розробив метод визначення напрямку руху циклонів, з'ясував причини їх утворення. Ввів у науку поняття «зовнішня оболонка Землі». Підготував атлас ізокліматичних зон Землі (1925). Працюючи в Україні, організував мережу метеорологічних станцій у Придніпров'ї (1893). Спільно з В. Фаусеком редагував видання «Библиотеки естествознания» (15 т.) та «Библиотеки самообразования» (61 т.).

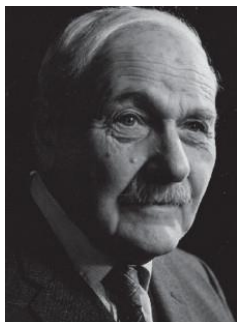

281. Гертц Ф. О. Аграрный вопрос / Ф. О. Гертц ; пер. с нем. под ред. и с предисл. А. А. Мануилова. – Москва : Т-во тип. А. И. Мамонтова (Леонтьевский пер., д. Мамонтова), 1900. – IV, 156 с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Із передмови до російського видання: «Книга Каутського «Аграрный вопрос» появилась на русском языке в двух изданиях. Сочинение Гертца, переведенное здесь с некоторыми сокращениями, представляет подробный разбор этой книги. С цифрами в руках и с помощью обширного фактического материала, почерпнутого из разнообразнейших источников, Гертц шаг за шагом проверяет положения Каутского, и нельзя не признать, что конечный результат этой работы оказывается далеко не в пользу разбираемого сочинения: важнейшие положения Каутского или совершенно не выдерживают этого испытания, или выходят из горнила критики урезанными и расшатанными. Объективный разбор Гертца представляет весьма важную и поучительную попытку расчистить поле аграрного вопроса для строго научного исследования...».

Фредерік Отто Герц (1878–1964) – відомий також під псевдонімом Германус Лідер – австрійський і британський соціолог, економіст та історик.

Герц відвідував гімназію Франца-Йосифа у Відні. З 1897 р. вивчав право та економіку у Віденському університеті. 1901–1902 рр. продовжив навчання в Мюнхенському університеті. 1903 р. у Відні захистив дисертацією про дисконтну та валютну політику Австро-Угорського банку (1892–1902). Під час навчання Герц приєднався до австрійських соціал-демократів. Ще до закінчення навчання він почав працювати журналістом у Відні. 1905–1906 рр. – редактор «Шлях. Щотижневий журнал політики та культури» (Відень-Лейпциг). Потім працював у торговій асоціації та швейцарській страховій компанії.

У 1930-1933 рр. Герц був професором світової економіки та соціології в Галле-Віттенберзькому університеті в Галле-ан-дер-Заале (Саксонія-Ангальт). Після захоплення влади нацистами він був звільнений зі служби (1933 р.) і втік до Відня, де жив до 1938 р., займаючись науковою діяльністю.

1938 р. він емігрував із сім'єю до Лондона, де у 1946 р. отримав британське громадянство під ім'ям Фредерік Герц. У воєнні та повоєнні роки активно займав керівні посади в австрійських емігрантських організаціях. До самої смерті він працював як приватний науковець у Лондоні, читав лекції та проводив семінари.

282. Головин К. Сельская община в литературе и действительности / К. Головин. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (*Вас. Остр.*, 2 л., 7), 1887. – VII, [1], 259, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; вирізано печатку особистої бібліотеки «Михайль Николаевичъ Соболевъ».

Численні читацькі помітки.

Зі вступу: «Ни одному из экономических вопросов так не посчастливилось в нашей литературе как вопросу о сельской общине. Из крупных и мелких произведений, вызванных им в свет, можно бы уже составить изрядную библиотеку. Он явно возбуждает к себе в русском обществе настойчивый, даже страстный интерес. Тем не менее масса посвященных ему трудов до сих пор немного способствовала его выяснению».

Костянтин Федорович Головін (1843–1913) – белетрист і громадський діяч, публіцист, драматург. Один з теоретиків чорносотенного руху в Росії. Друкувався під псевдонімом Орловський.

У 1864 р. закінчив юридичний факультет Санкт-Петербурзького університету, після чого поступив на службу до 2-го відділу імператорської канцелярії. У 1870–1875 рр. редагував 14 том «Свода Законов Российской Империи».

1875 р. його призначено першим секретарем посольства у Відні. У 1877 р. перейшов на службу до Міністерства державного майна, був членом комісії з вивчення земського і селянського господарства та селянської громади і Комісії про заповідні маєтки.

У 1879 р. почав публіцистичну діяльність, написав ряд статей з аграрного питання, а також під псевдонімом Орловський опублікував повість. У 1881 р. тяжка хвороба назавжди прикувала його до інвалідного крісла, тому Головін зайнявся літературною діяльністю. 1882 р. вийшов його перший великий роман, а 1909 р. – останній. Він також написав кілька драм. Повісті та романи публікував у «Русском вестнике». Також його твори друкувалися в «Русском обозрении», «Вестнике Европы», «Историческом Вестнике».

Головін встиг підготувати два томи книги мемуарів, що охоплювали період до 1894 рр. У 1902-1903 рр. вийшло повне зібрання творів Головіна в 12 томах.

Під час революції 1905 р. він організував салон, де збиралися члени Державної ради, вчені та літератори. Головін брав активну участь у

діяльності «Русского народного союза им. Михаила Архангела», співпрацював з журналом союзу «Прямой путь», був членом редакційної комісії «Книги русской скорби», членом комісії з підготовки книги, присвяченої 300-річчю дому Романових.

283. Кнапп И. Ф. Освобождение крестьян и происхождение сельскохозяйственных рабочих в старых провинциях Прусской монархии / И. Ф. Кнапп ; пер. с нем. Л. И. Зака. – Санкт-Петербург : Кн-во и Кн. маг. О. Н. Поповой (Невский, 54) : [Тип. И. Гольдберга (Екатерин. кан., 94)], 1900. – [2], III, [1], 272, [2] с. – (Экономическая библиотека / под общ. ред. П. Струве ; изд. О. Н. Поповой).

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Комунистичного університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевич Соболев».

Из передмови: «История освобождения крестьян – это история социального вопроса XVIII века. В текущем столетии социальный вопрос имеет дело не столько с крестьянством, сколько с рабочим классом и, в частности, с сельскохозяйственными рабочими, о которых мы тоже будем говорить. Мы поставили себе задачей, между прочим, выяснить связь, существующую между социальным вопросом XVIII и социальным вопросом XIX в., но прежде всего мы рассмотрим в ее историческом развитии всю законодательную работу, завершившуюся освобождением крестьян в восточных провинциях Прусской монархии. Западные провинции, имевшие совершенно иную сельскую организацию, не могли быть приняты нами во внимание».

Георг Фрідріх Кнапп (1842–1926) – німецький статистик та політеконом, професор економіки та ректор Страсбурзького університету.

З 1853 р. вивчав фізику, хімію, римське право та економіку в Мюнхені, Берліні та Геттінгені. Він завершив навчання в 1865 р., отримавши докторський ступінь. У Геттінгенському університеті він обрав математику своєю другою спеціальністю. З наукової точки зору він вперше звернувся до статистики фундаментальною працею про смертність і моральну статистику.

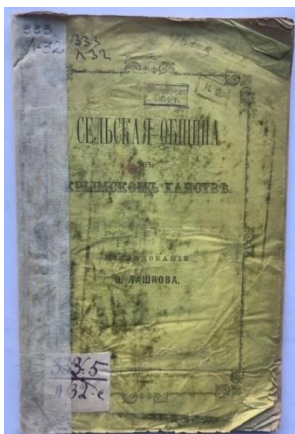
З 1869 по 1874 р. Кнапп очолював статистичне управління м. Лейпціга. У віці 27 років став професором статистики на філософському факультеті Лейпцизького університету.

У 1874 р. Кнапп отримав посаду професора економіки в Страсбурзькому університеті. Там разом із Густавом Шмоллером він

проклав шлях для школи економіки. Тут він вперше звернувся до питань аграрної політики. Другою сферою досліджень Кнаппа стала соціальна політика. Він був одним із засновників Товариства соціальної політики.

Найважливішим його досягненням була «Державна теорія грошей», опублікована в 1905 р. Кнапп відмовився від багатьох призначень (наприклад, до Відня), займав свою кафедру до 1918 р., а також залишався в Страсбурзі під час Першої світової війни. У 1918 р. його нагородили орденом «За заслуги в галузі наук і мистецтв».

Кнапп був членом Пруської, Баварської та Гейдельберзької Академії наук.

284. Лашков Ф. Сельская община в Крымском Ханстве : исследование / Ф. Лашков. – Симферополь : Таврич. Губерн. Тип., 1887. – [4], II, 64 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комунистичного університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з тексту: «В Крымском Ханстве землевладение при всей своей юридической неопределенности должно было бы иметь характер однообразия. В нем, как и во всяком другом мусульманском государстве, землевладение должно определяться теми правилами, которые вытекают из учения корана... Одним словом, поземельное владение в Крымском Ханстве должно было установиться по требованию мусульманского законодательства (шириата), составляющего как религиозный и политический, так и гражданский канон. ... в Крымском Ханстве землевладение не отличалось той простотой, неизменяемостью и однообразием, как следовало бы ожидать по духу мусульманского законодательства. Жизнь Крымских мусульман, в силу естественного хода ее развития, не могла быть втиснута в рамки ислама. Многие в ней осталось нерегламентированным и предоставленным естественному росту, а потому Крымское землевладение испытало на себе процесс экономического развития и подвергалось соответственно этому разным усложнениям и изменениям».

Федір Федорович Лашков (1858–1917) – історик, архівіст, кримознавець. Член Таврійської вченої архівної комісії.

Після навчання у Кишинівській духовній семінарії вступив до історико-філологічного факультету Імператорського Новоросійського університету (1874–1879).

1879 р. – його призначено викладачем історії і географії Сімферопольської чоловічої гімназії. Там Лашков захопився історією Криму і створив у навчальному закладі історико-географічний музей. У 1881 р. у місцевій газеті "Таврида" була надрукована його стаття «Несколько слов об исторической судьбе Крыма». Того ж року він став одним з авторів

«Исторических записок» про Сімферопільську чоловічу гімназію. У подальшому захоплення історією Криму вилилося у публікації на шпальтах місцевих видань «Таврида», «Таврические епархиальные ведомости», «Таврические губернские ведомости».

Через конфлікт його було звільнено з гімназії у 1891 р. Він переїхав до Одеси, де працював податним інспектором. Тут активно співпрацював з Імператорським Одеським товариством історії і старожитностей. 1892 р. переїхав до Бессарабії, де став земським начальником у Бендерському повіті. 1893 р. повернувся до Сімферополя на посаду податкового інспектора і у 1900 р. подав у відставку. Після повернення до Криму мало брав участі у роботі ТВАК. З кінця 1899 р., живучи за межами Сімферополя, практично припинив участь у її роботі. Відновив через півтора десятиліття, опублікувавши на сторінках «Известий» комісії кілька розвідок.

285. Левитский В. Ф. Сельскохозяйственный кризис во Франции (1862–1892) / В. Ф. Левитский. – Харьков : Тип. А. Дарре (Московская улица, № 19), 1899. – IX, [1], 256, [12] с. : табл.

Автор – профессор Харьковского Университета.

Провенієнції: у прим. з інв. № 80 992 дарчий напис «... Зайкевичу отъ автора» (частково обрізано стор.); у прим. з інв. № 101 822 печатка «Библиотека Ново-Александрійского Института Сельского Хозяйства и Лесоводства»; в обох прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Мои занятия поземельными отношениями во Франции начались во время заграничной командировки в 1891–1892 академическом году. При первом прикосновении к фактам сельскохозяйственного быта Франции меня поразило несоответствие между принятыми воззрениями на преобразования, происходящие в области землевладения и земледелия во время кризиса и живою действительностью. ... Автор хорошо сознавал, что при исследовании одной из важнейших сторон экономического быта чужой страны в особенности надо соблюдать большую осторожность в выводах и заключениях и он решался с большей или меньшей категоричностью устанавливать только такие положения, для которых он имел в своем распоряжении достаточно обоснованные факты. ... Приношу ... мою глубокую благодарность профессору агрономии Харьковского Университета А. Е. Зайкевичу и приват-доценту И. А. Красускому, любезно делавшим мне указания по вопросам агрономической техники».

В. Ф. Левитський 1899 р. захистив у Московському університеті дисертацію на тему «Сільськогосподарська криза у Франції 1862–1892 рр.», отримав ступінь доктора політичної економії та статистики.

286. Менделеев Д. И. Мысли о развитии сельскохозяйственной промышленности : 2 лекции / Д. И. Менделеев. – Санкт-Петербург : Изд. Кн. маг. В. Эриксон (Вознесенский пр., 28) : Типо-Литогр. А. Винеке (Екатерингофский пр., 15), 1899. – 38, [2] с. – (Научно-популярные чтения по Сельскому Хозяйству и основным для него наукам / под общ. ред. В. В. Докучаева).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из закінчення 2-го читання: «...будем в своих уголках работать для возрастания в нашей стране капиталов и наук, и к сельскому хозяйству приложим то и другое, понимая, что капиталы и науки не родятся без земли, труда и специализации...».

287. Самарин Ю. Ф. Сочинения. Т. 10. Окраины России. Вып. 6. Крестьянский вопрос в Лифляндии / Ю. Ф. Самарин. – Москва : Изд. Д. Самарина : Т-во тип. А. И. Мамонтова (Леонтьевский переулоч, № 5), 1896. – [8], 480, [2] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці

палітурки «В.Б.».

Від видавця: «Весь шестой выпуск Окраин России, помещенный в X томе сочинений Ю. Ф. Самарина, посвящен его исследованию «Крестьянский вопрос в Лифляндии» и составляет его последний ученый труд. Он печатался в Берлине в начале 1876 года, во время пребывания там Ю. Ф-ча, но окончен печатанием и выпущен в свет уже после его кончины. ... Другое сочинение Ю. Ф-ча, помещенное в этом томе, составляет продолжение его исследования «Православные Латыши». Под этим заглавием Ю. Ф. изложил историю религиозного движения в Лифляндии в 40-х гг., когда между Латышами дважды, в 1841 и потом в 1845 г., начиналось движение к переходу из лютеранства в православие. В III-м выпуске Окраин России был помещен первый период (1841–1845 г.), а теперь печатается второй период (1845–1848 г.). Исследование это, появляющееся в первый раз, к сожалению, не окончено и печатается по черновой рукописи автора».

Юрій Федорович Самарін (1819–1876) – публіцист і філософ-слов'янофіл. 1834 р. вступив до Московського університету. 1838 р. закінчив історико-філологічне відділення філософського факультету кандидатом, з правом поступити на службу до міністерства.

У 1840 р. склав магістерський екзамен та почав працювати над дисертацією. В цей час мав тісні зв'язки з слов'янофілами, яких очолювали О. С. Хомяков та брати Киреевські. Після смерті батька, отримавши управління маєтками, вивчав господарства в Тульській і Самарській губерніях.

З початком селянської реформи було створено губернські комітети з розробки Положення про покращення побуту селян. Самаріна у 1858 р. запросили до Самарського губернського комітету у якості члена від уряду. Він розробив власне Положення, у якому писав про необхідність поступового скасування кріпацтва, яке підтримали лише 4 члени комітету.

1859 р. Самаріна запросили до участі у роботі редакційної комісії, де він працював у адміністративному та господарському відділах.

Після проголошення Маніфесту про скасування кріпацтва (19 лютого 1861 р.) Самарін два роки працював у Самарському «Губернском по крестьянским делам присутствии». 1863 р. разом з М. О. Мілютіним зайнявся вивченням положення селян у Царстві Польському.

1868 р. Самарін став Почесним членом Московського університету.

288. Поземельная собственность Европейской России 1877-78 гг. / разраб. Г. Ершовым. – Санкт-Петербург : Изд. Центр. Стат. Ком. МВД : [Типо-Литогр. Д. И. Шеметкина и Ко (*Разъезжая, № 20*)], 1886. – [10], LXXX, 147, [2], 4 с. : табл., 9 карт. – (Статистический Временник Российской Империи. Серия III ; вып. 10).

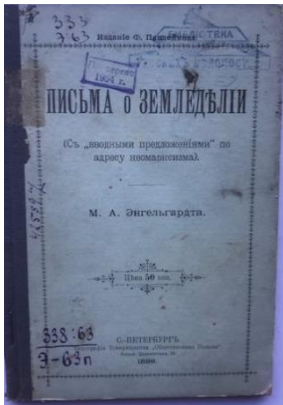
Разработчик – младший редактор Центрального Статистического Комитета.

Провенієнції: печатки «Печать библиотеки Императорского Харьковского Университета», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

У книзі читачі можуть знайти статистичні відомості про розподіл земельної власності в 1877–78 рр. в губерніях, розташованих на території сучасної України, зокрема, у Харківській губернії.

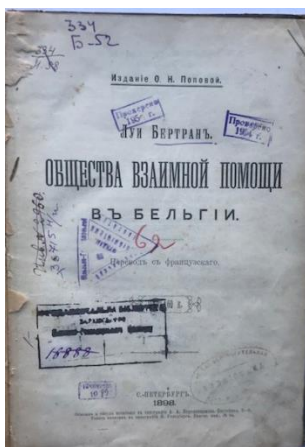
289. Энгельгардт М. А. Письма о земледелии: (с «вводными предложениями» по адресу неомарксизма) / М. А. Энгельгардт. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : Тип. Т-ва «Обществ. Польза» (Больш. Подъяческая, 39), 1899. – [4], 114, [2] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Русских Ведомостей», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

У виданні читачі можуть ознайомитися з листами:

- Марксисткая галлюцинация и русская действительность;
- Русское земледелие с птичьего полета;
- Русское земледелие вблизи;
- Роль «приспособления» в русском хозяйстве;
- Интенсирование хозяйства;
- Производство продуктов, которые некуда сбыть, как способ борьбы с кризисом;
- «Общественная самодеятельность»;
- Война с лесом;
- Древопоклонники;
- Всероссийская перепись и мужицкая агрономия;
- Творческая роль мужика в истории русского земледелия;
- Вводное предложение;
- Подъем земледелия с помощью микробов;
- Будущность нашего земледелия.

КООПЕРАЦІЯ

290. Бертран, Луи. Общества взаимной помощи в Бельгии : пер. с фр. / Л. Бертран. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой : Текст печ. в тип. И. Гольдберга (Екатер. кан., № 94) : Обл. и титул печ. в тип. А. А. Пороховщикова (Бассейная, 3-5), 1898. – [2], 140 с. : табл.

Провенієнції: печатки «Учебно-вспомогательная библиотека студентов Ново-Александрійского Института Сельского Хозяйства и Лесоводства», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Виділена читацька помітка: «Кооперация есть хорошее средство организации. Она – школа экономического и коммерческого воспитания; она позволяет рабочему классу жить дешевле, больше отдыхать, достигать образования, занимать с каждым днем все более и более выдающееся место и таким образом достигать влияния на общий ход дел. Основной принцип кооперации – устранение бесполезных посредников».

Луї Бертран (1866–1941) – французький прозаїк, історик, есеїст, літературний критик, доктор наук, член Французької академії. Автор історичних та екзотичних романів. Коментатор та видавець творів Флобера, що вплинув на його художню творчість.

Погляди – націоналіст і католик. У своїх роботах доводив корисні аспекти європейського колоніалізму, особливо у французькому Алжирі. В основі його «африканського циклу» романів лежить думка про необхідність відродження давньої латинської традиції у північній Африці. Екзотичний пафос Луї Бертрана сповнений мріями про гегемонію «латинської раси» (тобто Франції) в африканській колонії. Характерне схилення його перед католицизмом – «організаційним генієм римського імперіалізму».

291. Михайлов А. Ассоциации: очерки практического применения принципа кооперации в Германии, Англии и во Франции / А. Михайлов. – Санкт-Петербург : Тип. А. М. Котомина (Невский просп., д. № 18), 1871. – [6], IX, [1], 390, [2] с. : табл. – Библиогр.: с. VII-IX.

Провенієнції: печатки «Библиотека Тюпина в Курске», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницькі знаки вирізано.

Із передмови: «Рабочий класс в западной Европе, лишенный политических прав, состоящий в крайне скверных экономических условиях, постоянно стремился улучшить свое положение с одной стороны при помощи кровавых переворотов и с другой стороны при помощи более мирного движения, устройства ассоциаций. ... В издаваемой мною в настоящее время книге я обращаюсь к истории более мирной стороны рабочего движения, – к устройству рабочих ассоциаций. Движение рабочих в этом направлении делается с каждым годом все сильнее, и в настоящее время уже можно ясно определить тот путь, по которому в течение, быть может, довольно долгого времени будет стремиться рабочий класс, добиваясь лучшего экономического положения».

ФІНАНСИ

292. Блюх И. С. Финансы России XIX столетия. История – статистика. Т. 1 / И. С. Блюх. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (Вас. Остр., 2 лин., 7), 1882. – [2], 29, [1], V-XIII, [1], 290, VII, [1] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

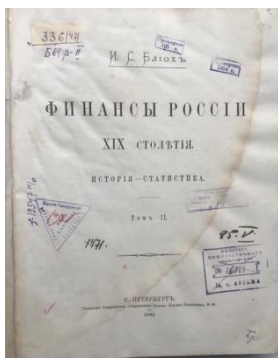
У виданні можна знайти статистичні відомості для колекцій «Україніка», «Полоніка», «Краєзнавство».

Із передмови: «История финансов и статистики в России, более чем в каком-либо другом государстве, представляет собою, в известном смысле, самые точные протоколы государственной жизни. ... История политической жизни есть сказание о многосложном росте или упадке народа, повесть о непрерывной борьбе многообразных потребностей и интересов. Для того, чтобы, при изложении и освещении этой борьбы, явиться вполне беспристрастным, историку недостаточно одного умения сопоставлять показания современников и взаимно проверять одни из них другими. При настоящих требованиях науки, ставится задачей, чтобы историк не оставял в стороне самых неподкупных из всех свидетелей о течении государственной жизни – цифр. Эти-то, на первый взгляд немые, но уже совершенно беспристрастные свидетели, будучи сопоставлены с достаточной полнотою, красноречивее и правдивее всяких иных хроник и летописей».

Іван Станіславович Блюх (1836–1902) – банкір, концесіонер залізниць у Російській імперії, меценат, вчений економіст, діяч міжнародного руху за мир. Наприкінці 1860-х років займався залізничними концесіями і став організатором низки залізничних підприємств, кредитних і страхових установ, брав участь у справах «Головного товариства російських залізниць». Був призначений членом ученого комітету міністерства фінансів.

З 1897 р. Блюх брав участь у роботі Єврейського колонізаційного товариства (ЕКО) в Росії і щедро його субсидував. Він проявляв інтерес до сіонізму. 1899 р. Блюх домогся дозволу влади на вільний продаж в Росії акцій Єврейського колоніального банку. З 1864 р. почав публікувати наукові праці з економічних питань організації шляхів сполучення.

293. Блюх И. С. Финансы России XIX столетия. История – статистика. Т. 2 / И. С. Блюх. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Обществ. Польза» (*Большая Подъяческая, № 39*), 1882. – XVI, 295, [3], VIII с. : табл.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

У виданні можна знайти статистичні відомості для колекцій «Україніка», «Полоніка», «Краєзнавство».

294. Блюх И. С. Финансы России XIX столетия. История – статистика. Т. 3 / И. С. Блюх. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Обществ. Польза» (*Большая Подъяческая, № 39*), 1882. – XIII, [1], 232, V, [3] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

У виданні можна знайти статистичні відомості для колекцій «Україніка», «Полоніка», «Краєзнавство».

295. Блюх И. С. Финансы России XIX столетия. История – статистика. Т. 4 / И. С. Блюх. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (*Вас. Остр., 2 лин., 7*), 1882. – XI, [1], 307, [1], XXX, [2] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

У виданні можна знайти статистичні відомості для колекцій «Україніка», «Полоніка», «Краєзнавство».

296. Бржеский Н. Государственные долги России : ист.-стат. исслед. / Н. Бржеский. – Санкт-Петербург : Типо-Литогр. А. М. Вольфа (*Большая Итальянская, д. № 2*), 1884. – XI, [1], 283, [1], 67, [1] с. : табл.

Автор – Кандидат Юридических Наук.

Присвята: «Василию Александровичу Лебедеву в знак глубокого уважения и признательности посвящаю труд свой».

Сочинение удостоено Императорским С.-Петербургским Университетом премии Топчибашева.

Провенієнції: печатки в обох прим. «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; у прим. з інв. № 14 487 штамп на корінці палітурки «В.К.К.»; у прим. з інв. № 20 102 дарчий напис автора «В. Адамовичу отъ автора на память».

Із передмови: «Вопрос о государственных долгах полон глубокого интереса, как в теоретическом, так и в практическом отношении. Уже одно то обстоятельство, что из 750-ти-миллионного бюджета России более 200 миллионов рублей расходуются на платежи по государственным долгам, красноречивее всяких слов свидетельствует о выдающемся их значении для финансового хозяйства и политической жизни нашего государства. Указанной цифре расходов по государственному долгу соответствует и капитальная его сумма: общий итог разного рода долговых обстоятельств государства составляет в настоящее время почти *пять с половиною миллиардов* рублей! Как, и в течении какого времени выросла эта громадная цифра государственного долга России? На удовлетворение каких потребностей она употреблена? ... Таковы вопросы, составившие предмет нашего исследования».

Микола Корнілович Бржеський (1860–1910) – економіст, юрист, громадсько-політичний діяч, публіцист. 1888 р. вів практичний курс із статистики зовнішньої торгівлі Росії. За надане факультету дослідження «Податкова реформа: Французькі теорії XVIII століття» отримав ступінь магістра фінансового права.

У 1898 р. перейшов на службу до міністерства фінансів. Референт державної канцелярії (1891). З 1893 р. – член тарифного і торгово-промислового комітету міністерства фінансів і віце-директор департаменту окладних зборів. Редактор ювілейного видання "Століття Міністерства фінансів" (1902).

297-313. Бутми, Георгий. Капиталы и долги : доклад О-ву для содействия Рус. Пром-сти и Торговли 11 февр. 1897 г. / Г. Бутми ; с предисл. и выводами С. Шарапова. – Санкт-Петербург : [Паровая Типо-Литогр. М. М. Розеноера (*Литейный пр., № 43*)], 1898. – 43 с. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1898. № 7.

У конволюті приплетено:

1) **Фролов, Александр. Деньги земледельческой**

страны / А. Фролов. – Санкт-Петербург: [Паровая Типо-Литогр. М. М. Розеноера (*Литейный пр.*, № 43)], 1898. – 41 с. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1898. № 14.

2) **Шабри А. Изменение денег** : (доклад ежегод. конгрессу «Христианских собственников и капиталистов») / А. Шабри ; пер. с фр. С. Шарапова. **Еще о северном морском пути : ответ «Москов. Ведомостям»** / В. Кельин. – Санкт-Петербург : [Паровая Типо-Литогр. М. М. Розеноера (*Литейный пр.*, № 43)], 1898. – 32 с. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1898. № 16.

3) **Царь-Освободитель и Русь-православная во дни сербско-турецкой войны** : (из записок москов. старожила). – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (*Бассейная*, д. № 3-5), 1898. – 20 с., 1 портр. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1898. № 33.

4) **Зинченко, Николай. Русско-китайская торговля** : (доклад, чит. 17 апр. 1898 г. в Общем собр. О-ва для содействия Рус. пром-сти и торговли) / Н. Зинченко. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (*Бассейная*, д. № 3-5), 1898. – 16 с. : табл. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1898. № 35.

5) **Шарапов С. Ф. Юбилейная роспись плугов и других пахотных орудий «Сосновской Мастерской» (1878-1898)** / С. Ф. Шарапов. – Санкт-Петербург : [Паровая Типо-Литогр. М. М. Розеноера (*Литейный пр.*, № 43)], 1898. – 36 с. : рис. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1898. № 20, 45, 46.

6) **Булыгин Н. Д. Исповедь русского изобретателя** / Н. Д. Булыгин. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (*Бассейная*, д. № 3-5), 1898. – 28 с. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1898. № 49.

7) **Пороховщиков А. По поводу виленского тоста г. Министра юстиции** / А. Пороховщиков. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (*Бассейная*, д. № 3-5), 1898. – 16 с. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1898. № 50.

8) **Одарченко, Константин. Приход и братство** / К. Одарченко. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (*Бассейная*, д. № 3-5), 1899. – 29 с. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1899. № 2.

9) **Попович-Липовец, Иован. Македонский вопрос** / И. Попович-Липовец ; с предисл. С. Шарапова. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (*Бассейная*, д. № 3-5), 1899. – 18 с. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1899. № 4.

10) **Вопрос о валюте на Орловском Областном Съезде Сельских Хозяев (10-20 мая 1898 г.) по официальным данным** / под ред. и с предисл. С. Шарапова. – Санкт-Петербург : Паровая Типо-Литогр. М. М. Розеноер (*Литейный пр.*, 43), 1899. – 120 с. : табл. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1899. № 6.

11) **Пороховщиков А. Докладная записка г. Министру финансов** / А. Пороховщиков. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (*Бассейная*, д. № 3-5), 1899. – 9 с. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1899. № 14.

12) **Зеланд, Николай. Женская преступность** / Н. Зеланд. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (*Бассейная, д. № 3-5*), 1899. – 40 с. : табл. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1899. № 19.

13) **Шиники, священник. Почему я отпал от Римской Церкви?** / Шиники ; пер К. О. Де-Скροховского (Непогрешимого). – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (*Бассейная, д. № 3-5*), 1899. – 31 с. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1899. № 23.

14) **Оль, Павел. Россия в мировой борьбе за золото** : доклад общему собр. О-ва для содействия Рус. Пром-сти и Торговли / П. Оль. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (*Бассейная, д. № 3-5*), 1899. – 32 с. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1899. № 41.

15) **Пленение русской церкви: (записка преосвященного Агафангела Волынского и проект всеподданнейшего ходатайства перед Государем Александром II).** – Москва : Т-во типо-литогр. И. М. Машистова (*Бол. Садовая, соб. дом*), 1906. – Особое прибавление к газ.: Русское Дело. 1906. № 15.

16) **Шарапов С. Ф. Сочинения. Кн. 3. Публичные речи. Открытые письма и ответы** / С. Ф. Шарапов. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (*Бассейная, д. № 3-5*), 1899. – 217, [3] с. – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1899. № 24.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Від редактора газети: «В течение года «Русский Труд» успел, надеемся, занять совершенно определенное положение в русской печати, как издание *безусловно независимое* и искреннее, не боящееся правды, *как бы горька она ни была* и чуждое каких бы то ни было компромиссов, угодничества и фальши. В 1898 г. газета будет выходить по-прежнему еженедельно, *без предварительной цензуры* в объеме двух листов. По мере расширения средств будут увеличиваться: объем и выпускаться особые приложения. Редактор-Издатель Сергей Шарапов».

Георгій Васильович Бутмі (1856–1919) – політичний і громадський діяч Росії. З молдавських дворян, безсарабський поміщик. Вийшов у відставку у званні поручика. Виступав як публіцист та громадський діяч, був близьким до С. Ф. Шарапова. Як економіст, активно виступав проти фінансової політики С. Ю. Вітте, був прихильником запровадження біметалізму. Учасник створення та один з ідеологів «Союзу російського народу»; співпрацював з правоконсервативними газетами «Російський прапор» (1906) та «Земщина».

Член Російського товариства зборів та Російського окраїнного товариства. 1903 р. – разом з П. А. Крушеваном випустив «Протоколи сіонських мудреців». У 1912–1913 рр. член Головної палати «Російського народного союзу ім. Михайла Архангела». Доля після 1917 р. невідома.

Сергій Федорович Шарапов (1855–1911) – економіст, письменник, військовий, політичний діяч, видавець та публіцист.

Сергій Федорович Шарапов був головним співробітником журналу "Російська бесіда", потім створив і випускав газету "Російська праця" (1897–1902 з перервами). На світ з'явився "Мій щоденник", у вигляді окремих брошур, але назву довелося з цензурних міркувань сховати всередину. На палітурку було винесено нейтральні назви: «Сугроби», «Посіви», «Жнива», «Заморозки», «Завірюхи» тощо. Спробою прориву інформаційної блокади стало видання "Свідка" (1907–1908).

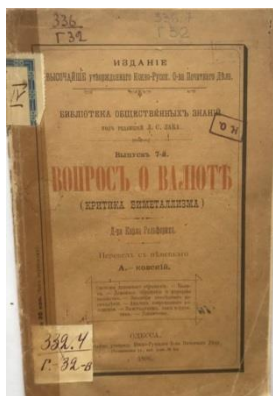

314. Вессель Н. Х. Наша новая государственная финансовая деятельность (1892–1894). С кратким очерком государственной финансовой деятельности с 1857–1892 гг. / Н. Х. Вессель. – Санкт-Петербург : Тип. Е. Евдокимова (Троцкая улица, дом № 18), 1894. – [4], III, [1], 276 с.

Провенієнції: печатки «Культурно-просветительная организация «Труд», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Микола Християнович фон Вессель (1837–1906) – педагог, публіцист, літератор, етнограф. Один із засновників і секретар Педагогічного товариства в Санкт-Петербурзі (1869). Педагогічне мистецтво, за Весселем, полягає у спонуканні до самовиховання і має завжди враховувати особливості особистості учня та сучасний стан освіти. Намагався розробити та психологічно обґрунтувати теорію загальної освіти, метою якої вважав повний розвиток здібностей кожної людини, а результатом – усвідомлення учнів своїх здібностей та вибір відповідної професії. Вирішальним для подолання відриву школи від життя вважав використання у навчанні місцевого матеріалу (до створення підручників для окремих місцевостей).

315. Гельферих, Карл. Вопрос о валюте (критика биметаллизма) : общедоступ. очерк / К. Гельферих ; пер. с нем. А. – ковский – Одесса : Тип. Высочайше утвержд. Южно-Рус. О-ва Печ. Дела (Пушкинская ул., д. № 20), 1896. – 80, [2] с. – (Библиотека общественных знаний / под ред. Л. С. Зака ; вып. 7).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «Предлагаемая брошюра предназначена для широкого распространения. Цель ее – ознакомить читателя, хотя бы и не обладающего научной экономической подготовкой, с сущностью вопроса о валюте и возбужденного им спора и показать, до какой степени благосостояние всего населения Германии связано с сохранением существующих в ней прочных и здравых условий денежного обращения».

Карл Гельферіх (1872–1924) – німецький економіст, банкір, політичний і державний діяч. Найвідоміший із п'яти братів Гельферіх. Вивчав юриспруденцію та політологію у Страсбурзькому університеті, а після габілітації з економіки в Берліні (1899) – приват-доцент. Дуже швидко зробив кар'єру. Діяльність Гельферіха як статс-секретаря міністра фінансів, який очолює казначейство, почалася випуском другої військової позики, для чого він організував компанію на зразок американських реклам.

Під час гіперінфляції у 1923 р. Гельферіх брав участь у запуску Rentenmark. 1924 р. загинув у залізничній катастрофі в Беллінзоні.

316. Георгиевский П. И. Финансовые отношения государства и частных ж.-дорожных обществ в России и в западно-европейских государствах / П. И. Георгиевский. – Санкт-Петербург : Тип. М-ва путей сообщ. (А. Бенке) (Фонтанка, № 99), 1887. – [4], II, [2], 328 с. : табл. – Библиогр. : между с. II и 1 (3-я паг.).

Автор – магистр политической экономии и статистики, приват-доцент Императорского С.-Петербургского университета.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; ярлик «Антикварный юридический книжный магазин А. И. Бороздина» (СПб, Садовая ул., д. № 14) і приписка «для выбора и просмотра».

Читацькі помітки.

Из передови: «Разрешение сложного железнодорожного вопроса у нас, в России, стоит на очереди – в этом не может быть никакого сомнения. Содействовать, по мере сил, правильному и согласному с общегосударственными интересами разрешению вопроса исследованием одной из сторон железнодорожного хозяйства, именно финансового состояния частных железнодорожных обществ, и было задачей настоящего труда».

Павло Іванович Георгійвський (1857–1938) – економіст та статистик, професор Санкт-Петербурзького університету.

Закінчив Санкт-Петербурзьку 3-ю гімназію із золотою медаллю (1875) та юридичний факультет Санкт-Петербурзького університету

(1879). Залишився при університеті для підготовки до професорського звання.

У 1880 р. був відряджений за кордон. Слухав лекції професорів І. Конрада в Галлі, А. Вагнера та Е. Енгеля в Берліні, Ж. Бертільона в Парижі, вивчав організацію статистики в імперському та міських бюро Німеччини. Читаючи курс політекономії, орієнтувався на роботи Дж. З. Мілля, У. Рошера, Р. Шмоллера та ін. Приділяв велику увагу питанням теорії розподілу доходів між різними соціальними групами, розробив концепцію соціальної функції підприємців. Був консерватором, противником соціалізму та марксизму. За його редакцією у 1897 р. було видано роботу О. Бем-Баверка «Теорія Маркса та її критика».

317. Гертца Т. = Hertzka T. Вексельный курс и лаж. По вопросу о восстановлении металлического обращения = Wechselkurs und Agio (Wien, 1894) / Т. Гертца ; пер. с нем. под ред. А. Гурьева. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киришбаума (Дворец. площ., д. М-ва Финансов), 1895. – [2], IV, 266 с.

Редактор перевода – Ученый Секретарь Ученого Комитета Министерства Финансов.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Настоящий очерк посвящен разъяснению и доказательству такого рода истины, которая, сама по себе, собственно едва ли когда-нибудь серьезно оспаривалась, но тем не менее слишком часто упускается из виду, когда дело идет о том, чтобы сделать из нее необходимые практические выводы. Истина эта заключается в том, что вексельный курс и лаж суть вещи совершенно различные, и что расстроенное денежное обращение может быть восстановлено не путем исправления вексельного курса, а исключительно лишь путем изъятия из обращения тех кредитных денежных знаков, существование которых является причиной расстройства валюты».

Теодор Гертца (1845–1924) – австрійський політик, економіст, публіцист.

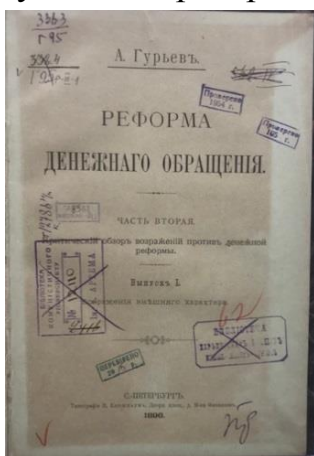
318. Гурьев А. Реформа денежного обращения. Ч. 1. Влияние бумажных денег на народное и государственное хозяйство / А. Гурьев. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киришбаума (Дворец. площ., д. М-ва Финансов), 1896. – [6], 151, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного

Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

Численні читацькі помітки.

Зі вступу: «”Нет в политической экономии ни одного вывода, основанного на таких очевидных причинах, как вредность бумажных денег, не удерживаемых в одной ценности со звонкою монетою – или своею разменностью, или каким-нибудь равносильным ей принципом ограничения; потому вывод этот, хотя и не без долголетних споров, довольно порядочно вкочлен наконец в общественное сознание; но до сих пор еще многочисленны люди, отвергающие его”». Этим словам Д. С. Милля, по-видимому, суждено получить характер абсолютной истины, вне всяких условий пространства и времени».

319. Гурьев А. Реформа денежного обращения. Ч. 2. Критический обзор возражений против денежной реформы / А. Гурьев. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (Дворц. площ., д. М-ва Финансов), 1896. – Вып. 1 : Возражения внешнего характера. – [114] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут».

Зі вступу: «Восстановление валюты справедливо причисляется к числу тех огромных экономических реформ, которые, по всеобъемлющей своей важности, приобретают значение, так сказать, этапных пунктов в истории хозяйственного развития народов. Те многосложные и тяжкие затруднения, которые испытывает народное хозяйство под игом неразменного бумажно-денежного обращения, налагают свое клеймо на всю экономическую жизнь страны во всем ее объеме, и потому устранение этих зол знаменует собою не какое-либо частное усовершенствование в экономии страны, но своего рода исход из Египта, высвобождение страны из пут «бумажно-денежного хозяйства», как целого режима, подавляющего всю систему хозяйственных отправлений страны и угнетающего растительные силы его».

320. Гурьев А. Реформа денежного обращения. Ч. 2. Критический обзор возражений против денежной реформы / А. Гурьев. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (Дворц. площ., д. М-ва Финансов), 1896. – Вып. 2 : Возражения по существу предложенной реформы. – [280] с.

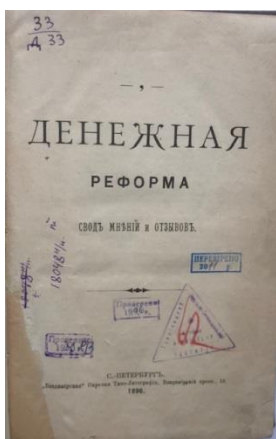
Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских

Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

321. Гурьев А. Реформа денежного обращения. Ч. 2. Критический обзор возражений против денежной реформы / А. Гурьев. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (Дворц. площ., д. М-ва Финансов), 1896. – Вып. 3 : Возражения против возможности прочного удержания размена. – [272] с. – В прил.: Материалы для библиогр. рус. экон. лит. по денежному вопросу (с. 795–816).

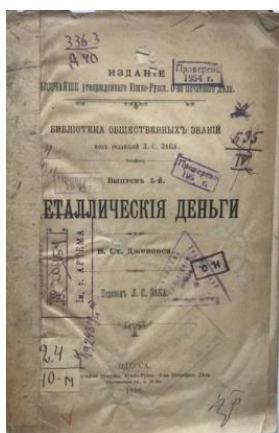
Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

322. Денежная реформа: свод мнений и отзывов. – Санкт-Петербург : «Владимирская» Пар. Типо-Литогр. (Владимирский просп., 19), 1896. – XXII, [2], 351, [1], III, [1] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Від видавця: «Цель настоящей книги – собрать в одно целое и, насколько возможно, систематизировать то, что было писано и говорено по поводу предложенной министром финансов денежной реформы. Издатель добросовестно старался взять все мало мальски имеющее значение, как в смысле защиты и оправдания реформы, так и в смысле сделанных на нее возражений».

323. Джевонс В. Ст. Металлические деньги / В. Ст. Джевонс ; пер. с англ. Л. С. Зака. – Одесса : Тип. Высочайше утвержд. Южно-Рус. О-ва Печ. Дела (Пушкинская ул., д. № 20), 1896. – 81, [3] с. – (Библиотека общественных знаний / под ред. Л. С. Зака ; вып. 5).

Провенієнції: печатки «Культурно-просветительная организация «Труд», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

324. Джевонс В. Ст. Бумажные деньги / В. Ст. Джевонс ; пер.с англ. Л. С. Зака. – Одесса : Тип. Высочайше утвержд. Южно-Рус. О-ва Печ. Дела (Пушкинская ул., д. № 20), 1896. – [2], 82, [4] с. : схемы. – (Библиотека общественных знаний / под ред. Л. С. Зака ; вып. 6).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Вільям Стенлі Джевонс (1835–1882) – англійський професор логіки, філософії та політичної економії. Ірвінг Фішер вважав його книгу «Теорія політичної економії» 1871 р. початком застосування математичних методів в економіці. Джевонс стверджував, що економіка, як наука пов'язана з дослідженням величин, обов'язково має бути математичною. При цьому, він спирався на «остаточну» (граничну) теорію корисності. Роботи Джевонса, поряд з аналогічними відкриттями Карла Менгера у Відні (1871) і Леона Вальраса у Швейцарії (1874), визначають відкриття нового періоду в історії економічної думки. Внесок Джевонса до маржиналістської революції в економіці наприкінці XIX ст. створив йому репутацію провідного політичного економіста і логіка тих часів.

Джевонс припинив дослідження природничих наук у Лондоні в 1854 р. для роботи у Сідней, де у нього з'явився інтерес до політичної економії. Повертаючись до Великої Британії у 1859 р., він опублікував «Загальну математичну теорію політичної економії» в 1862 р., де викладена теорія граничної корисності, та «Істотне падіння у вартості золота» в 1863 р. Для Джевонса, корисність або цінність для споживача додаткової одиниці продукту знаходиться у зворотній залежності від кількості одиниць продукту, якими він уже володіє, принаймні понад деяку граничну величину.

Саме завдяки праці «Проблема вугілля» (1865), в якій він звернув увагу на поступове вичерпання покладів вугілля у Великій Британії, він отримав громадське визнання. Найважливішою з його робіт про логіку і наукові методи є «Принципи науки» (1874), а також «Теорії політичної економії» (1871) і «Держава по відношенню до праці» (1882).

325. Залшупин А. С. Очерк теории государственного кредита / А. С. Залшупин. – Санкт-Петербург : Тип. Н. А. Лебедева (Невский просп., 8), 1892. – [2], VI, 179 с.

Епіграф: «Государство, которое не имеет долгов – или очень мало заботится о своем будущем, или слишком много требует от своего настоящего. Л. Штейн».

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Коммунистического Университета ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Зі вступу: «Новейшая история финансовой политики характеризуется сильным развитием займовой системы, или так называемого государственного кредита. ... Представляя на суд публики первую часть труда под заглавием «Очерк теории государственного кредита», автор чувствует, что его работа не чужда многих ошибок и недостатков. Вопрос далеко не исчерпан и многое осталось недосказанным, но извинением за невольные ошибки и увлечения автора служит то, что это первый его опыт научной работы. В заключение считаю долгом поблагодарить многоуважаемого профессора Василия Александровича Лебедева за его полезные указания и советы».

Олександр Соломонович (Семенович) Залишунин (1867–1929) – редактор і видавець «Енциклопедії банківської справи» (1904) та петербурзьких газет «Російський економіст», «Життя і суд», присяжний повірений, колезький асесор, фахівець з економічного права, автор книг «Нарис теорії державного кредиту (1892), «Питання банківської політики: до реформи грошового обігу» (1896).

326. Ипотечный кредит в Германии / [под ред. В. О. Малецкого, А. К. Голубева ; сост. А. Р. Менжинский] ; Ком. Съездов Представителей Учреждений Рус. Зем. Кредита. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (Дворцовая площ., д. М-ва Финансов), 1900. – [8], 247, [1] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Коммунистического Университета ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Зі вступу: «Комитет съездов представителей учреждений русского земельного кредита, наряду с изданиями о действующих в России учреждениях долгосрочного кредита, признал полезным собрать, разработать и издать, в виде особых брошюр, сведения об организации действующих в иностранных государствах учреждений долгосрочного кредита. ... Собранный для настоящей брошюры материал был начат разработкой В. О. Малецким, а, за смертью его, окончательная обработка материала, под редакцией члена-производителя

дел Комитета А. К. Голубева, составляет труд А. Р. Менжинского, которому Комитет и считает долгом выразить здесь свою признательность».

327. Кауфман И. И. Государственный долг Англии с 1688 по 1890 гг.: опыт историко-статистической монографии кредитных операций, производившихся в Англии в связи с экстраординарными финансами / И. И. Кауфман. – Санкт-Петербург : [в тип.: В. С. Балашева и К^о (Екатерининский кан., № 78) и бр. Пантелеевых (Верейская, 16)], 1893. – X, [2], 419, [1] с. : табл. – Библиогр. тр. авт. в начале кн.

Присвята: «Посвящается Его Высокопревосходительству, Дмитрию Мартыновичу Сольскому».

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; наприкінці книги ярлик «Антикварный книжный магазин книг, гравюр, акварелей и рисунков С. Н. Котова (Литейный пр., № 53, тел. 97-88)».

Из закінчення: «...опыт Англии раскрывает нам не только направление, в котором идет совершенствуемая налоговая система; тот же опыт наглядно нам показывает, что требования правильного развития налогов (их справедливости и безвредности для народного благосостояния) далеко не легко примиряются с требованиями правильной постановки экстраординарных финансовых ресурсов (погашения консолидированных государственных долгов и умеренной высоты неотвержденных государственных долгов)».

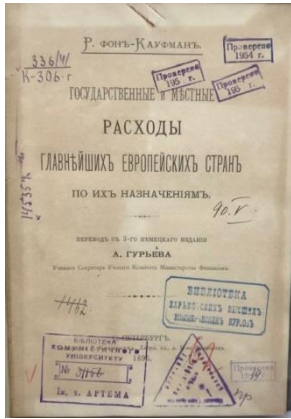
Іларіон Ігнатович Кауфман (1848–1916) – учений-економіст.

Из єврейської купецької родини. У 1857–1863 рр. навчався у другій Одеській гімназії і після її закінчення вступив до Рішельєвського ліцею, але через рік залишив його, не закінчивши курс.

У 1864 р. вступив на юридичний факультет Харківського університету, який закінчив у 1869 р; стажувався за кордоном.

Йому належить одна з перших рецензій на російський переклад I тома книги «Капітал» К. Маркса (стаття І. Кауфмана «Точка зору політико-економічної критики у Карла Маркса»). У післямові до другого видання I тому «Капіталу» Маркс опублікував значну частину цієї рецензії, оскільки в ній представлено абсолютно точну, за оцінкою Маркса, характеристику застосованого в «Капіталі» діалектичного методу.

До переходу в православ'я Кауфман брав участь у справах Товариства для поширення освіти між євреями в Росії та у російсько-єврейському журналі «Рассвет».

328. фон-Кауфман Р. Государственные и местные расходы главнейших европейских стран по их назначениям / Р. фон-Кауфман ; пер. с 3-го нем. изд. А. Гурьева. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (Дворц. площ., д. М-ва Финансов), 1895. – [2], II, 163, [1] с. : табл.

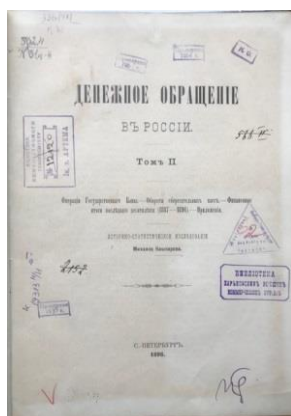
Переводчик – Ученый Секретарь Ученого Комитета Министерства Финансов.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека Харківський сільськогосподарський інститут».

Зі вступу: «В настоящем труде мы вторично предпринимаем, в более широких размерах, уже сделанный нами однажды опыт сравнительного обозрения важнейших расходных статей главнейших европейских государств [Пруссии, Австрии, Италии, Франции, Великобритании, России], в их реальных величинах и в их действительных назначениях, независимо того, в какой главе бюджета значится данная расходная статья, и при том в совокупности с местными (земскими и городскими) расходами на соответственные общественные потребности. Лишь на основании такого сравнения общественных расходов в их целостности, т. е. расходов, производимых на данный предмет, как государством, так и провинциями, уездами, общинами и т. п., можно делать какие-либо полезные выводы. Теория намечает общественной жизни задачи, практика поставляет ей цели, и лишь фактические данные являются мерилем благ общественной жизни и налагаемых для достижения их тягостей».

Ріхард фон-Кауфман (1850–1908) – німецький економіст, професор в Берлінському університеті і у Вищій технічній школі в Шарлоттенбурзі. Відомий також археологічними роботами і розкопками в Малій Азії, Північній Сирії, Єгипті.

Головні праці Кауфмана: «Албания и албанцы» (1879), «Сахарная промышленность и её экономическое и налоговое значение для европейских стран» (1879), «Представительство экономических интересов в европейских государствах» (1879), «Таможенный союз в Центральной Европе» (1879), «Финансы Франции» (1882) та ін.

329. Кашкаров, Михаил. Денежное обращение в России : ист.-стат. исслед. Т. 2. Операции Государственного Банка. Обороты сберегательных касс. Финансовые итоги последнего десятилетия (1887–1896) / М. Кашкаров. – Санкт-Петербург : [Гос. Тип.], 1898. – [2], III, [1], 127, [1], 105, [1] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

330. Лориа А. Финансовая политика как результат и орудие интересов владельческих классов / А. Лориа ; пер. и предисл. Ив. Чистякова. – Москва : Кн-во «Основа», [1893]. – 80 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Современное общество, общество капиталистическое, представляет, по мнению Лориа, особую форму эксплуатации владельческими классами неимущих, капиталистами трудящегося населения. Данная форма эксплуатации есть не нечто неизбежное и абсолютное, проистекающее из каких-либо особых свойств человеческой природы, а явление исторического, относительного порядка. Было время, когда ее не было, и будет время, когда она прекратит свое существование. Она возникла и существует в силу захвата земли в частное обладание (собственность). ... Предлагаемая в русском переводе глава из книги Лориа: “Les bases économiques de la constitution sociale”, (Paris, 1893), показывает, как политическая, или государственная власть – орудие капиталистических классов – пользуется финансовым строем государства в целях сохранения и поддержания капиталистического общества».

331. Миропольский Д. А. Косвенные налоги в России. 1855–1880 / Д. А. Миропольский. – Санкт-Петербург : Тип. Ф. Г. Елеонского и К^о (Невский проспект, д. № 140), 1880. – [2], IV, 3, [1], 103, [1] с. : табл.

Провенієнції: у прим. з інв. № 133 629 печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.»; у прим. з інв. № 133 630 – «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», в обох прим. печатки «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

Із передмови: «Косвенные налоги в нашем государственном и народном хозяйстве занимают сесьма видное место. По государственной росписи на настоящий год поступление всех косвенных налогов исчислено в

381 188 164 р. при общем доходе в 653 378 643 р., т. е. налоги эти составляют значительно более половины всех доходов государства».

Денис Александрович Миропольский (1842–1890) – письменник. Закінчивши Костянтинівське військове училище, співпрацював з різними журналами та газетами як публіцист. Окремо видав книги: "Зведення статутів про сіль" та "Непрямі податки в Росії".

332. Никольский П. А. Бумажные деньги в России / П. А. Никольский. – Казань : Тип. Императ Ун-та, 1892. – [4], 393, [3] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Соболевъ» і печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ».

Численні читацькі помітки.

Із закінчення: «Из всего сказанного ... ясно, что основные интересы народного и государственного хозяйства требуют, строго говоря, полного воздержания от выпусков бумажных денег. Но так как эти интересы должны будут всегда уступать еще более высокому интересу государственного самосохранения, то бумажные деньги будут и впредь появляться в том или ином государстве; но, надо надеяться, что в скором времени правительства научатся пользоваться этим источником наиболее удобно для себя и наиболее безвредно для частного оборота...».

Петро Андрійович Нікольський (1858–1921) – економіст, ординарний професор Імператорського Казанського університету.

Петро народився в сім'ї священнослужителя. Вступив до Томської духовної семінарії у 1875 р., закінчив її у 1879 р. Нікольський з 1879 до 1882 рр. працював учителем в західному Сибіру. Після закінчення вчительської служби він склав іспит у Третій казанській гімназії для отримання атестату зрілості. Далі П. А. Нікольський вступив до Імператорського Казанського університету на юридичний факультет. Закінчив університет він зі ступенем кандидата юридичних наук у 1887 р. Петро Андрійович паралельно з викладанням в Імператорському університеті Казанського став деканом економічного факультету Казанського політехнічного інституту в 1919 р.

333. Обзор бюджетного законодательства России за 1862–1890 гг. – Санкт-Петербург : Изд. Гос. канцелярии : [в Гос. тип.], 1891. – XI, [1], 858 с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских

Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Коммунистического Университета им. т. Артема», «Фундаментальная библиотека. Харьковський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф (?) «М. П. Кашкаровъ».

Из передови: «Настоящий труд, исполненный Делопроизводителем Государственной Канцелярии М. П. Кашкаровым, включает в себе материалы для истории последовавшего в 1862 г. преобразования нашей государственной отчетности по системе финансовых смет, и затем подробное изложение как всех законоположений, изменивших или дополнивших Высочайше утвержденные, 22 Мая 1862 г., сметные правила, так и всех изменений, происшедших, со времени издания этих правил, в форме и во внутреннем содержании нашего государственного бюджета».

334. Озеров, Иван. Главнейшие течения в развитии прямого обложения в Германии в связи с экономическими и общественными условиями / И. Озеров. — Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (Дворц. площ., д. М-ва Финансов), 1899. — [2], VI, 2, 331, [1] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Фундаментальная библиотека. Харьковський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Из передови: «Предлагаемая нами теперь вниманию публики является продолжением нашей первой работы «Подходный налог в Англии...» (М., 1898). Если в первой части нашего труда мы ставили своей задачей показать условия устойчивого существования подходного обложения в налоговой системе и условия равномерного распределения при посредстве него налогового бремени среди плательщиков, то в этой второй части мы ставим себе целью выяснить те условия, которые неизбежно ведут в настоящее время к подходному обложению. Констатировав факт быстрого и повсеместного распространения за последнее время подходной формы обложения, мы поставили себе вопрос, чем объяснить себе это явление, под влиянием каких факторов система прямых объективных налогов теперь почти повсеместно вытесняется подходным обложением или даже превращается в последнее? ... Материалом для нашей работы ... послужила главным образом Германия: здесь гораздо ярче отпечатлелся этот эволюционный процесс, ... но отчасти мы вводим сюда и данные об обложении и реформаторских стремлениях в штатах Северной Америки, данные французской налоговой практики ... и некоторых других стран. ...»

Особой признательностью мы обязаны М. М. Федорову, редактору «Русского Экономического Обозрения», любезно приютившему нашу работу на страницах упомянутого журнала, где она под несколько другим заглавием и появлялась почти целиком (1898. — № 6 ; 1899. — № 1–6)».

335. Озеров, Иван. Подходный налог в Англии. Экономические и общественные условия его существования / И. Озеров. – Москва : Высочайше утвержд. Т-во Скоропеч. А. А. Левенсон, 1898. – [2], III, [1], XI, [1], 472 с. : табл. – (Из ученых записок Императорского Московского Университета).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

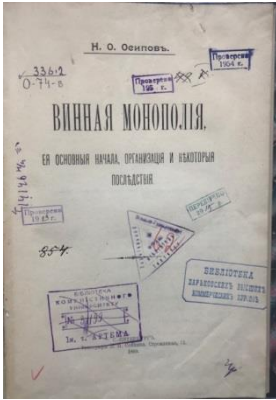
Из передмови: «Едва ли наша тема нуждается в каком-либо оправдании. Прямые налоги у нас играют невидную роль, и бюджет питается главным образом акцизами и, следовательно, налоговая тяжесть распределяется далеко неравномерно. Подходный же налог переносит, по крайней мере в идее, податное бремя с плеч малоимущих на плечи, более способные его нести. ... В этой части мы берем материалом для нашего исследования, главным образом, Англию (которая служит собственно только канвой для решения общих теоретических вопросов о подходном обложении), но попутно пользуемся и данными других стран, поэтому выводы, конечно, носят до некоторой степени частичный характер, но следующая часть нашей работы, построенная на основании данных германской группы, надеемся, подтвердит эти выводы и до известной степени придаст им характер всеобщности (мы имеем в виду здесь и попытку поверки наших выводов во второй части путем дедукции)».

Иван Христофорович Озеров (1869–1942) – профессор, фінансист, економіст, спеціаліст з міського планування, письменник-прозаїк.

Виступав, зокрема, за реформування структури викладання суспільних наук у вишах, створення в класичних університетах факультетів економіки, з обов'язковим введенням в них курсів вітчизняної та всесвітньої історії, широку професійну підготовку управлінських кадрів для промисловості та банківських установ.

У працях І. Х. Озерова головними були питання розвитку вітчизняної економіки та оздоровлення фінансової системи країни. Однак не меншу увагу він приділяв проблемам інституціоналізації групових інтересів, розглядаючи їх у контексті змін у господарському житті Європи та США. Проведені ним дослідження перекликалися із теоретичними розробками представників німецької історичної школи (зокрема в аналізі конкретних історико-економічних проблем) і дослідженнями Т. Веблена.

336. Осипов Н. О. Винная монополия, ее основные начала, организация и некоторые последствия / Н. О. Осипов. – Санкт-Петербург : Тип. П. П. Сойкина (Стремянная, 12), 1899. – [2], 125, [1] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Від автора: «Винная монополия, введенная в России в 1895 г., сделалась в зиму 1898–1899 гг. предметом самых ожесточенных споров в Комиссии об алкоголизме, учрежденной при Русском Обществе охранения народного здоровья. ... В Комиссии же об алкоголизме мне пришлось опровергать мнение, что будто бы монополия ослабила экономическую силу населения. Настоящая брошюра ... составляет точное воспроизведение того, что я говорил против указанного мнения, каким образом опровергались мои доводы и что, в свою очередь, возражал я на эти доводы. Предлагая на суд читателей мои мнения по этому вопросу, я счел необходимым предпослать некоторые общие замечания о главнейших основаниях питейной монополии, о наиболее существенных чертах ее организации и о причинах нападков на нее; к этому я счел небесполезным прибавить сжатый очерк уже обнаружившихся результатов монополии и некоторые фактические данные о хозяйственной стороне этого обширного дела».

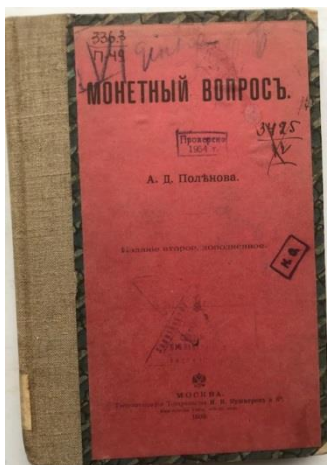

337. Печерин Я. И. Исторический обзор росписей Государственных доходов и расходов с 1803 по 1843 год включительно / Я. И. Печерин. – Санкт-Петербург : Тип. Ю. Н. Эрлих (Садовая, № 9), 1896. – V, [1], 220 с. : табл. – Сведения извлечены из дел, хранящихся в Архивах Канцелярии Министра Финансов и Департамента Гос. Казначейства.

Провенієнції: печатки «Культурно-просветительная организация «Трудь», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Зі вступу: «Манифестом 8 сентября 1802 г., об учреждении Министерств, между прочим, возложена на Министра Финансов обязанность, при конце каждого года, делать для наступающего года подробную роспись, которая должна заключать в себе, как государственные доходы, так и суммы, которые по сметам Министров окажутся необходимо нужными для годичного содержания, в должном порядке, вверенных им частей. Для сего каждый Министр обязан, по своей части, доставить ему ежегодно, в начале

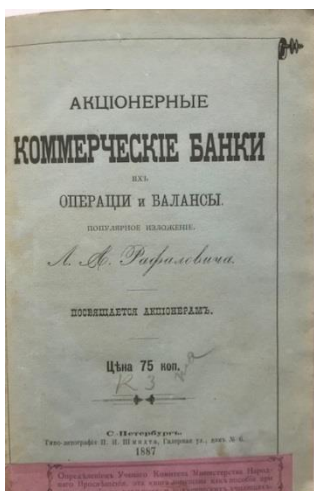
Октября месяца, ясный и подробный план или табель тех расходов, которые будут требуемы им в будущем году. Министр Финансов, по рассмотрении их, должен в Ноябре месяце свести общую роспись всех расходов и вместе с общею ведомостью о предполагаемых доходах следующего года представить ЕГО ИМПЕРАТОРСКОМУ ВЕЛИЧЕСТВУ на утверждение. Эта утвержденная годовая роспись государственных доходов и расходов составляет *основной финансовый закон* на тот год и от большего или меньшего соблюдения соразмерности между доходами и расходами зависит финансовое положение государства».

338. Поленов А. Д. Монетный вопрос / А. Д. Поленов. – 2-е изд., доп. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о (*Пименовская улица, собств. дом*), 1900. – IV, [2], 364, [2] с. : табл., прил. (VI табл.).

Провенієнції: печатки «Культурно-просветительная организация «Трудь», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови до другого видання: «После появления в свет, в 1898 году, этого сочинения последовал законодательный акт, завершивший нашу монетную реформу. ... Это важное событие в нашей не только экономической, но и общегосударственной жизни вынуждает нас, не ожидая времени, когда исчерпается все первое издание, выпустить «Монетный вопрос» вторым изданием, дополнив его кратким историческим очерком о последовавших в текущем столетии двух наших монетных реформах – 1843 и 1898 годов. Последняя реформа еще так близка к нам, и результаты ее еще так мало выяснились, что мы воздерживаемся от всякого критического к ней отношения, перечисляя лишь правительственные распоряжения, к ней относящиеся».

339. Рафалович Л. А. Акционерные коммерческие банки, их балансы и их операции : попул. излож. / Л. А. Рафалович. – Санкт-Петербург : Типо-Литогр. П. И. Шмидта (*Галерная, дом № 6*), 1887. – 127, [1] с.

Присвята: «Посвящается акционерам».

Вклено ярлик: «Определением Ученого Комитета Министерства Народного Просвещения, эта книга допущена как пособие при преподавании в реальных и коммерческих училищах».

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека

Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Я остановился на коммерческих банках потому, что операции их, по незнакомству с ними масс, порождают наиболее нападок и недоразумений. Близость банков к бирже, о которой циркулируют также весьма неверные понятия, способствуют развитию среди населения неправильных воззрений на банковое дело. Я не хочу сказать этим, что в банковом мире все благополучно. ... Для облегчения ознакомления с делом коммерческих банков, и для понимания их балансов, я предпосылаю самому разбору балансов и операций – краткие очерки о бирже и спекуляции, о кредите и банках, о счетоводстве и об отчетности. Без знакомства с их основами, ясное уразумение банкового дела и банковых балансов немислимо».

340. Свирщевский А. Подходный налог : исследование / А. Свирщевский. – Москва : Тип. А. И. Мамонтова и К° (Леонтьевский пер., № 5), 1886. – V, [1], 247, [3] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Зі вступу: «Каковы бы ни были внутренние основания чувства справедливости, к каким бы психологическим свойствам человеческого духа мы не сводили их, в применении к вопросу об обложении это чувство выражается в двух требованиях: во 1-х, чтобы никто из поданных государства не был избавлен от участия в несении общего податного бремени, и, во 2-х, чтобы доля участия каждого подданного определялась равномерно с долями каждого из остальных подданных».

Олександр Рафаїлович Свірщевський (1861–1937) – економіст у галузі фінансового права, податкової політики, статистики; один з авторів «Енциклопедичного словника Брокгауза та Єфрона» та «Енциклопедичного словника братів Гранат».

Середню освіту здобував у 2-й Московській гімназії, яку закінчив у 1882 р. із золотою медаллю. Після закінчення юридичного факультету Московського університету Свірщевського залишили для приготування до професорського звання при кафедрі фінансового права. З 1890 по 1918 рр. він читав у Ярославському Демидівському юридичному лицейі курс фінансового права, а також політичної економії. З 1902 р. перебував у чині надвального радника; 1906 р. за вислугу років переведений у колезькі радники.

З 1914 р. став виконуючий на посаді екстраординарного професора. Після перейменування лицю на Ярославський університет був професором

цього вишу. Був першим вченим секретарем Ради та Президії університету, викладав до його закриття у 1924 р.

О. Р. Свірцевський написав для «Енциклопедичного словника Брокгауза та Єфрона» велику статтю «Фінанси» і ще кілька статей.

341. Судейкин В. Т. Восстановление в России металлического обращения (1839–1843) : (ист. очерк) / В. Т. Судейкин. – Москва : Изд. Ред. Юрид. Вестника : Тип. А. И. Мамонтова и К^о (*Леонтьевский пер.*, № 5), 1891. – [4], 77, [3] с. – На IV с. обл. библиогр. тр. авт.

Провенієнції: печатки «Культурно-просветительная организация «Трудь», «Библиотека Центральной Партии Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека.

Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з першої глави: «Пятьдесят лет назад, после продолжительного господства неразменных бумажных денег, у нас было восстановлено в народном обращении металлическое обращение и «серебряный рубль настоящего достоинства был признан монетною единицею», ассигнации же «вспомогательным знаком ценности». Достижением такого блестящего результата гр. Канкрин почти что завершил свою служебную деятельность и увековечил свое имя в экономической истории России, – удел весьма немногих наших государственных деятелей».

Власій Тимофійович Судейкін (1857–1918) – економіст, публіцист та педагог. Сенатор, таємний радник.

Він здобув домашню освіту, потім закінчив юридичний факультет Московського університету з відзнакою (1879).

Після закінчення університету Судейкін слухав лекції у Берліні, Фрейбурзі та Лондоні. За дисертацію «Державний банк. Його економічне та фінансове значення» отримав ступінь магістра політичної економії та статистики. Написав ряд статей до «Юридичного вісника», «Праць Імператорського Вільного Економічного товариства», «Економічного журналу», «Сільського господаря», «Рахівництва» та ін. друкованих періодичних видань. В. Т. Судейкін був одним із авторів «Енциклопедичного словника Брокгауза та Єфрона».

342. Судейкин, Власий. Государственный банк. Исследование его устройства, экономического и финансового значения / В. Судейкин. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (*Вас. Остр.*, 5 л., 28), 1891. – XVIII, 520, [16] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»,

«Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Зі вступу: «Экономическое значение Государственного банка выражается не только в распределении капитала и кредита путем выдачи ссуд в большом объеме под учет векселей и под другие удобно реализуемые обеспечения, но главнейшим образом в удешевлении ссуд. Следовательно, экономическое значение банка будет тем значительнее, чем шире охватываемый им географический район и чем больше он выдает ссуд по дешевой цене. В этом заключается его непосредственное значение, но помимо этого значения он имеет и другое косвенное, – оказывая влияние на частные кредитные учреждения указанием положения денежного рынка, открытием отделений, где учетно-ссудный процент высок и, наконец, открытием частным банкам кредитов в той или иной форме».

343. Учреждения мелкого кредита / С.-Петербург. Отд-ние Ком. о сел. ссудо-сберегат. и пром. т-вах – 2-е изд., испр. и доп. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова (Надеждинская, 43), 1899. – [2], XXXII, [3], 268 с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови до першого видання: «Дать возможно полный сборник всех узаконений и распоряжений правительства по вопросу о мелком кредите с объяснениями их, изложенными общедоступным языком, и указателем, который бы облегчил пользование этим сборником для членов Правления и вообще распорядителей делами товариществ – такова цель, с которой предпринято это издание».

344. Ходский Л. В. Поземельный кредит в России и отношение его к крестьянскому землевладению / Л. В. Ходский. – Москва : Типо-Литогр. И. Н. Кушнерев и К° (Пименовская улица, дом Кушнеревой), 1882. – [4], V, [1], 295, [1] с. : табл.

Присвята: «Незабвеннымъ виновникамъ освобождения крестьянъ съ землею свой трудъ посвящаетъ авторъ».

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Із передмови: «Поземельный кредит, пока мы смотрим на него как на средство достать постоянный или оборотный капитал, нужный для различных улучшений в хозяйстве, представляется вопросом относительно несложным и довольно хорошо разработанным в западноевропейской литературе. Да и в русской литературе, хотя не богатой, в этом отношении трудно прибавить что-либо существенно важное и новое. Иное дело, если мы сойдем с этой узкой почвы и обратимся к другой, мало исследованной, но тем не менее весьма интересной, стороне поземельного кредита – к его сберегательной функции».

Леонід Володимирович Ходський (1854–1919) – економіст, статистик, публіцист, видавець, редактор та педагог.

Освіту здобув у гатчинському Миколаївському сирітському інституті та Гірничому інституті.

Був викладачем російської мови та природної історії у повітовому училищі у м. Нарва. Витримавши іспит у Санкт-Петербурзькому університеті в 1883 р. отримав ступінь магістра політичної економії за дисертацію «Поземельний кредит і ставлення його до селянського землеволодіння», а в 1891 р. за дисертацію «Земля і землероб» – ступінь доктора політекономії.

Л. В. Ходський написав статті «Викупна операція», «Гроші», «Кредитні квитки», «Кредит державний» до «Енциклопедичного словнику Брокгауза та Єфрона».

Наприкінці 1904 р. заснував газету «Наше життя», пізніше – «Товариш» та «Столичну пошту».

345. Шиппель, Макс. Денежное обращение в связи с общественными интересами / М. Шиппель ; пер. с нем. В. Д. Ульриха ; под ред. С. Н. Булгакова. – Санкт-Петербург : Изд. М. И. Водовозовой : Тип. Х. Брауде (Пантелеймоновская улица, 21), 1897. – [4], 135, [1] с.

Автор – депутат Германского рейхстага.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут».

Макс Шиппель (1859–1928) – німецький соціал-демократ, журналіст та письменник. Шиппель був сином шкільного вчителя. На початку 1880-х років він вирушив до Берліна, щоб вивчати політичну економію під керівництвом Адольфа Вагнера, і піддав під вплив «державного соціалізму» («Staatssozialismus»), на який також вплинули Альберт

Шеффле та Ойген Дюрінг. Пізніше він звернувся до марксизму і приєднався до Соціал-демократичної партії Німеччини (СДПН). Шиппель завжди зберігав певний рівень незалежності, іноді намагаючись узгодити свої попередні погляди з домінуючими темами марксизму.

Спочатку він працював у СДПН редактором *Volksblatt* (1886–1887), а потім *Volkstribune* (1887–90).

У 1890 р. його майстерність оратора привернула увагу місцевих лідерів СДПН, і він успішно балотувався до Рейхстагу на виборах того року.

346. Янжул И. И. Основные начала финансовой науки. Учение о государственных доходах / И. И. Янжул. – 3-е изд. – Санкт-Петербург : [Тип. М. Стасюлевича (В. О., 5 лин., 28)], 1899. – [4], 508, [2] с. : табл. – Библиогр. руководств по финанс. науке: с. 55-57; библиогр. науч. тр. авт. в конце кн. (18 назв.).

Удостоено от Императорской Академии Наук премии С. А. Грейга.

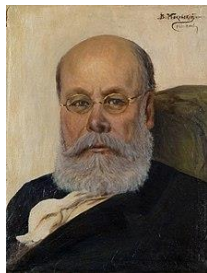
Премія Грейга утворилася з процентів на капітал, що сформувався з вкладів його шанувальників та друзів. Капітал цей полягає у безстрокових 6%-них державних облігаціях на суму 3500 руб. і перебував у веденні Імператорської Академії наук. Премія Грейга присуджувалася кожні 5 років і складалася з 1000 руб. процентів, що накопичувалися за цей час на капітал. Вона призначалася за кращий опублікований протягом минулого п'ятиріччя російською мовою твір з політичної економії та державних фінансів. До речі, вперше премію Грейга ще в 1893 р. отримав сам Янжул за видану в 1890 р. книгу «Основныя начала финансовой науки», яка стала результатом його багаторічної роботи і за період з 1890 по 1904 рр. перевидавалася 4 рази.

Провенієнції: печатки «Книжный магазинъ Ф. А. Югансонъ въ Харьковѣ», «Библиотека Коммунистическаго Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Присяжный поверенный Константинъ Павловичъ Приходьковъ»; штамп на корінці палітурки «К.П.».

Читацькі помітки.

Із передмови до другого та третього видання: «Настоящий труд представляет собою сокращенный курс лекций, читанных в Московском Университете. Цель автора – доставить студентам пособие и руководство при изучении финансового права и взамен литографированных его изданий. В хлопотах по изданию деятельную помощь автору оказывал магистр И. Х. Озеров, которому он и считает долгом выразить свою признательность. ... В настоящем третьем издании курса изменены главным образом некоторые цифровые данные, прибавлено изложение русского нового промыслового налога, а в «Приложении» впервые помещены «Темы или задачи для практических упражнений по финансовому праву», которые в

течение нескольких лет обсуждались студентами на моих семинариях в Московском Университете».

Іван Іванович Янжул (1846–1914) – економіст і статистик, педагог, діяч народної освіти, один з перших в Росії фабричних інспекторів. В 1876–1898 рр. професор Московського університету. Академік Петербурзької Академії наук (1895). Член «Русского технического общества». Автор мемуарів.

У 1864 р. закінчив Рязанську гімназію і вступив до юридичного факультету Московського університету. З 1883 р. І. І Янжул наряду з професором Московського університету А. І. Чупровим увійшов до складу Комісії з підготовки Статуту першої загальнодоступної безкоштовної міської Бібліотеки-читальні ім. І. С. Тургенєва. Відповідно до прийнятого тоді Указу Думи № 47 прийнято рішення про створення в Москві Бібліотеки-читальні ім. І. С. Тургенєва, щоб «надати можливість користуватися книгами тим прошаркам міського населення, яким бібліотеки недоступні». Новизною бібліотеки стало те, що за користування книгами, газетами і журналами в ній плати не стягувалося.

ЕКОНОМІЧНЕ СТАНОВИЩЕ. ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

347. Безобразов В. П. Народное хозяйство России : исследования. Московская (Центральная) промышленная область. Ч. 2. (Нижегородская губерния и Ока от Нижнего Новгорода до Рязани, Ярославская губерния) / В. П. Безобразов. – Санкт-Петербург : [Изд. Департамента Торговли и Мануфактур : В тип. В. Безобразова и Комп. (Вас. Остр., 8 лин., № 45)], 1885. – [4],

II, 384 с.

Автор – действительный член Императорской Академии Наук.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Продолжительный перерыв в настоящем издании, первый том которого вышел в свет в 1882 г., объясняется занятиями автора по обработке сведений о нашей промышленности, собранных по случаю Всероссийской Художественно-Промышленной Выставки в Москве, в 1882 г.».

348. Безобразов В. П. Народное хозяйство России : исследования. Московская (Центральная) промышленная область. Ч. 2. Приложения / В. П. Безобразов. – Санкт-Петербург : [Изд. Департамента Торговли и Мануфактур : В тип. В. Безобразова и Комп. (Вас. Остр., 8 лин., № 45)], 1885. – [4], 459, [1] с. : табл.

Автор – действительный член Императорской Академии Наук.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

У змісті:

- ✓ Приложение I. Краткий очерк промышленных занятий в Нижегородской губернии / Н. Н. Овсянников.
- ✓ Приложение II. Статистико-экономическое описание Ростовского уезда Ярославской губернии / А. А. Титов.

Володимир Павлович Безобразов (1828–1889) – економіст, статистик, публіцист, редактор, педагог, викладач політичної економії та фінансового права, академік Петербурзької АН (з 1867 р.). Таємний радник. Виступав проти кріпацтва, був прихильником буржуазних реформ, у проведенні яких сам брав активну участь.

Навчався у Московському дворянському інституті. За успіхи його перевели до Імператорського Царськосельського ліцею (згодом перейменованого в Олександрівський ліцей), який він закінчив із срібною медаллю в 1847 р.

Після навчання працював у державній канцелярії, у Департаменті податків і зборів Міністерства фінансів. З 1854 р. служив у Міністерстві державного майна. У 1858 р. редагував журнал Міністерства. Під час підготовки реформ 1860-х років він став одним з організаторів Політико-економічного комітету Імператорського Російського географічного товариства; 1863 р. отримав чин дійсного радника, а 1864 р. призначений членом Ради міністра фінансів.

1864 р. Петербурзька академія наук обрала його ад'юнктом зі статистики. За роботу для Імператорського Російського географічного товариства, 1865 р. Безобразов отримав орден Св. Володимира 3-го ступеню. З 1867 р. – став екстраординарним академіком. Того ж року нагороджений орденом Св. Станіслава 1-го ступеня.

У 1868 р. В. П. Безобразова обрали губернським гласним і тоді ж запросили викладати політичну економію та фінансове право в Олександрівському ліцеї, де він читав лекції до 1878 р.

1871 р. був нагороджений орденом св. Анни 1-го ступеня.

У 1873 р. Безобразов був одним з одинадцяти учених-фахівців з міжнародного права, які заснували Інститут міжнародного права на конференції у Генті. З 1885 р. – сенатор.

349. Блондель, Жорж. Торгово-промышленный подъем в Германии / Ж. Блондель ; пер. с фр. под ред. М. И. Туган-Барановского. – Санкт-Петербург : Кн-во и Кн. маг. О. Н. Поповой (Невский, 54) : [Тип. И. Гольдберга (Екатерин. кан., 94)], 1900. – [2], 293, [1] с. – (Экономическая Библиотека / изд. О. Н. Поповой). – С прил. ст. Г. А. Чарнявского «Результаты промышленной переписи Германской империи».

Провенієнції: печатки «Культурно-просветительная организация «Трудь», «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з першої глави: «Стоит бросить взгляд на эволюцию современной Европы в ее целом, чтобы убедиться, что ни одна из европейских стран не развивается так быстро, как Германия. Изучение этой новой империи, созданной победами 1870 г., ознакомление с ее жизнью является крайне интересным и полезным, в особенности для нас, французов. Без сомнения, германская раса занимает с давних пор крупное место во всемирной истории. ... Мы займемся здесь исключительно изучением ее промышленного и торгового роста, знание и правильная оценка которого для нас весьма важны. ... Должно честно преклониться перед фактами: на экономической почве немцы одержали такие же победы, как раньше на войне. Германия медленно, методически вытесняет другие народы из мест, которые они занимали в продолжение веков, и мирно завоевывает мировые рынки для своей индустрии и торговли».

Жорж Блондель (1856–1948) – французський економіст та історик, який спеціалізувався на вивченні розвитку Німеччини та Австрії до 1914 р. Брат філософа Моріса Блонделя.

Вивчав право і отримав звання доктора права у Бургундському університеті. Потім склав агрегації історії (став доцентом).

Блондель був викладачем на юридичному факультеті Ліонського університету (1885 р.), потім на факультеті літератури Лілльського університету (1890 р.). Як доктор літератури в 1892 р. був екзаменатором, а з 1895 р. – професором у Паризькій школі бізнес-досліджень. У 1900 р. був призначений професором у Безкоштовній школі політології.

У 1895 р. Блондель очолив місію з вивчення промислових і сільських питань у Німеччині. За звіт отримав золоту медаль від Французької академії сільськогосподарства.

Причетний до руху соціального католицизму, у 1900 р. він був одним із членів організаційного комітету та секретарем Міжнародного конгресу правового захисту робітників у Парижі.

Блондель був професором на кафедрі соціальної філософії в Колеж де Франс у 1907–1908 рр., 1919–1922 рр. та 1927–1929 рр.

Під час Першої світової війни був мобілізованим.

1920 р. його призначили членом керівного комітету Ліги патріотів.

У 1933 р. Блондель приєднався до Французького комітету захисту переслідуваних єврейських інтелектуалів, а також до Комітету з прийому та допомоги жертвам німецького антисемітизму. Книга "Тріумф германізму" (1934 р.), в якій Блондель описував жорстокість нацистського режиму, була заборонена та вилучалася німецькою владою під час окупації Франції.

350. Брандт Б. Ф. Иностранные капиталы. Их влияние на экономическое развитие страны. Ч. 1. Теоретические основания. Опыт иностранных государств / Б. Ф. Брандт. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (Дворц. площ., д. М-ва Финансов), 1898. – XV, [1], 312 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Від автора: «Вопрос о влиянии прилива иностранных капиталов на экономическое развитие страны принадлежит к числу вопросов, еще не исследованных в экономической науке. ... Причина подобного игнорирования до сих пор со стороны научной литературы столь важного вопроса, заключается вероятно в том, что страны, вывозящие капиталы, в сущности мало заинтересованы в выяснении вопроса о влиянии этих капиталов на экономический быт тех стран, куда они направляются; в странах же, ввозящих капиталы и действительно заинтересованных в выяснении этого вопроса, экономическая литература, естественно, не настолько развита, чтобы давать ответы на все запросы, предъявляемые жизнью».

351. Брандт Б. Ф. Иностранные капиталы. Их влияние на экономическое развитие страны. Ч. 2. Иностранные капиталы в России. Металлургическая и каменноугольная промышленность / Б. Ф. Брандт. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (Дворц. площ., д. М-ва Финансов), 1899. – XVII, [1], 419, [1] с. : табл., рис. –

Библиогр. тр. авт. в начале кн.

Провенієнції: печатки «Культурно-просветительная организация «Трудь», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Від автора: В течение года, прошедшего со времени опубликования первой части настоящего исследования, вопрос об иностранных капиталах стал одним из самых животрепещущих вопросов дня и дебатировался на все лады в печати и в обществе. Внимательно прислушиваясь к страстным речам за и против иностранных капиталов, автор держался вдали от этих споров, считая, что правильное решение этого вопроса может последовать только на почве возможно большего числа точно проверенных фактов».

Читацькі помітки.

Борис (Барух) Филипович Брандт (1860–1907) – економіст єврейського походження, публіцист.

Освіту отримав у хедері (єврейська релігійна початкова школа), а потім на юридичному факультеті Університету Св. Володимира (тепер Київський національний університет ім. Т. Шевченка).

У 1897 р. поступив на службу до Міністерства фінансів Російської імперії. Багато писав для різних періодичних видань і для "Енциклопедичного словника Брокгауза та Єфрона". Для журналу «Русское экономическое обозрение» робив огляд іноземних періодичних видань.

У 1904 р. Брандта призначили членом вченої комісії Міністерства фінансів.

352. Бюхер К. Четыре очерка из области народного хозяйства : ст. из кн. «Происхождение народного хозяйства (2-е нем. изд.) / К. Бюхер ; пер. с нем. под ред. В. Э. Дена. – Санкт-Петербург : Изд. М. И. Водовозовой : Тип. и Литогр. В. А. Тиханова (Садовая, 27), 1898. – [6], 144 с. : табл.

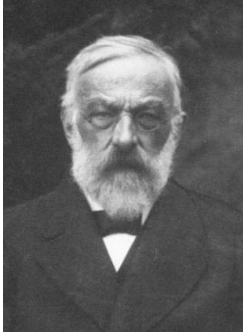
Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Від видавниці: «В конце 1897 г. мною была издана книга: К. Бюхер, Происхождение народного хозяйства и образование общественных классов (СПб., 1897). Эта книга представляет из себя перевод двух статей из книги Бюхера, вышедшей в 1893 г. под заглавием «Die Entstehung der Volkswirtschaft» и заключающей в себе ряд публичных лекций, прочитанных автором. Вскоре после появления русского перевода книга Бюхера вышла

вторым, значительно дополненным изданием, в которое сверх прежних статей, вошли еще три новые: Der Niedergang des Handwerks; Arbeitsvereinigung und Arbeitsgemeinschaft; Der wirtschaftliche Urzustand. Настоящая книга представляет из себя перевод этих трех статей, к которым присоединен еще перевод лекции Бюхера: Die Wirtschaft der Naturvölker, читанной автором в конце прошлого года в Дрездене».

Карл Вільгельм Бюхер (1847–1930) – німецький економіст, історик і статистик, представник нової історичної школи в політичній економії. Академік політичної економіки в Лейпцизькому університеті (1892–1917 рр.), основоположник Інституту газетознавства при ньому.

З 1863 по 1866 рр. відвідував гімназію в м. Гадамар, в 1866-1869 рр. поглиблено вивчав історію та філософію в Боннському і Геттінгенському університетах. Через декілька років в 1870 р. отримав ступінь доктора наук, захистивши в Боннському університеті дисертацію «*Quaestionum Amphictyonicarum specimen. De gente Aetolica Amphictyonicae particeps*»

Отримавши освіту, Карл працював домашнім вихователем і вчителем у гімназії. Протягом 1878–1880 рр. був редактором відділу економічної та соціальної політики в газеті «*Frankfurter Zeitung*».

У 1881 р. отримав посаду доцента кафедри політичної економії та статистики в Мюнхенському університеті. Влітку 1882 р. був призначений доктором статистики в Дерптському університеті. У Дерпті працював на кафедрі етнографії, географії та статистики, зосередившись найбільше на статистиці.

Восени 1883 р. Карл Бюхер очолив кафедру політичної економіки і грошей в Базельському університеті. У 1890 р. став доктором наук в політехнікумі в Карлсруе. У 1892 р., Бюхер став доктором державної економіки на філософському факультеті Лейпцизького університету і пропрацював на цій посаді до 1921 р. У 1902–1903 рр. Карла Бюхера призначили деканом філософського факультету, а у 1903–1904 рр. – ректором Лейпцизького університету.

З 1901 по 1923 рр. був редактором журналу *Zeitschrift für die gesamte Staatswissenschaft*.

Карл Бюхер найбільш відомий своїм трактатом про промислову еволюцію 1893 р. Там він виклав свою знамениту теорію "етапів" індустріальної еволюції "домогосподарство – місто – нація".

353. В. В. Судьбы капитализма в России / В. В. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (Вас. Остр., 2 л., 7), 1882. – [4], 312 с.

Під псевдонімом «В. В.» писав свої твори В. П. Воронцов (1847–1918) – економіст, соціолог і

публіцист.

Провенієнції: у прим. з інв. № 29 984 печатка особистої бібліотеки «Библиотека М. Е. Подтягина»; у прим. з інв. № 29 985 печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ»; у прим. з інв. № 45 390 рукописний екслібрис «Изъ книгъ СЛажерост(?)»; в усіх прим. печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Предлагаемый сборник составлен из статей, печатавшихся в разных журналах. Выпуская их отдельным изданием, мы придали им лишь внешнее единство, несколько иначе расположили материал, выкинули повторения. Содержание их осталось прежнее, новых фактов и аргументов приведено не много; и если, тем не менее, мы решаемся вторично предлагать свои работы вниманию читателя, то делаем это с единственной целью одновременностью нападения всем арсеналом на его мирозерцание заставить интеллигенцию обратить внимание на поднятый вопрос, вызвать наших ученых и присяжных публицистов капитализма и народничества на изучение закона экономического развития России – основу всех остальных проявлений жизни страны».

Василь Павлович Воронцов (1847–1918) – економіст, соціолог і публіцист.

Навчався у медико-хірургічній академії. Двічі був заарештований за участь у студентських заворушеннях.

У 1873 р. закінчив навчання і наступного року поступив на службу земським лікарем Білозірського в'їзду Новгородської губернії.

У 1876 р. став таємним кореспондентом закордонної газети П. Л. Лаврова "Вперед!".

З кінця 1879 р. став постійним співробітником журналу "Отечественные записки", публікує у ньому статті про неможливість розвитку капіталізму в Росії.

У 1882 р. збірка статей Воронцова вийшла окремим виданням під назвою «Судьбы капитализма в России». Перша книга принесла йому всеросійську славу. Саме твори Воронцова ввели в російську лексику поняття "капіталізм".

У 1882 р. залишив медицину, щоб зайнятися виключно письменницькою діяльністю.

У 1880-х рр. став одним із піонерів "теорії малих справ".

Працював економістом на приватному залізничному підприємстві.

З 1895 по 1897 рр. писав статті до журналу "Новое слово". Був представником і теоретиком ліберального народництва, бачив у сільській громаді альтернативу розвитку капіталізму в Росії.

354. Ганнушкин М. Б. Народонаселение, как самостоятельный фактор в экономической эволюции / М. Б. Ганнушкин. – Москва : Тип. Г. Лиснера и А. Гершеля, преемн. Э. Лиснера и Ю. Романа (Воздвиженка, Крестовоздвиженский пер., д. Лиснера), 1899. – [6], 56 с.

Провенісції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Соболевъ».

Численні читацькі помітки.

Від автора: «Против желания автора данная статья носит на себе, если не прямо полемический, то до некоторой степени критический характер. Ему пришлось подвергнуть критическому разбору теорию человека, научная и литературная деятельность которого им не только высоко ценится и уважается, но – о чем он считает своим прямым долгом заявить здесь – которому он весьма многим обязан в своем научном развитии и образовании. ... Данная статья есть не более, как введение к долженствующей в недалгом времени появиться работе автора – «Народонаселение и хозяйство».

355. Гельд, Адольф. Развитие крупной промышленности в Англии / А. Гельд ; пер. с нем. Н. С. Т-ва ; [предисл. Г. Ф. Кнаппа]. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова (Бассейная, 3-5), 1899. – VIII, 362, [2] с. – С прил. лекции А. Гельда «Ремесло и крупная промышленность».

Провенісції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Із передмови: «Работа, которую мы предлагаем вниманию русских читателей, по мысли автора, должна была войти в состав широко задуманной «социальной истории Англии». Но преждевременная смерть помешала ему осуществить свой замысел. Во сколько-нибудь законченном виде после него остались лишь две части задуманной работы, а именно история социальных идей и движений в Англии во второй половине XVIII и первой трети XIX века и очерк развития английской крупной промышленности. Оба эти труда были изданы другом Гельда, Г. Ф. Кнаппом, под общим заглавием: *Zwei Bücher zur sozialen Geschichte Englands*. В это издание вошла также и воспроизведенная нами речь о ремесле и крупной промышленности, которая довольно хорошо обрисовывает принципиальную точку зрения автора».

Адольф Гельд (1844–1880) – німецький політолог і економіст "Історичної школи", активний член і секретар Союзу соціальної політики, що прагнув шляхом соціальних реформ покращити становище робітників.

Вивчав юриспруденцію і політологію в університетах Мюнхена та Вюрцбурга. У 1865 р. склав державний іспит з права, а в 1866 р. захистивши дисертацію на тему "Соціальні науки Кері та торгова система", отримав у Вюрцбурзі ступінь доктора наук. У 1867 р. в Бонні завершив габілітацію (отримав другий науковий ступінь) трактатом "Про доктрину стягування податків".

У 1868 р. Гельд став ад'юнкт-професором, а з 1872 р. – професором політології в Боннському університеті. 1880 р. його перевели до Берлінського університету в якості професора і одночасно призначили викладачем економіки Сільськогосподарського педагогічного інституту.

Гельд був членом Асоціації соціальної політики, з 1873 р. її секретарем і належав до правого крила так званого кафедрального соціалізму. Служив у Червоному Хресті під час франко-прусської війни 1870–1871 рр. Сповідував старокатолицизм.

356. Гиббинс Г. Промышленная история Англии / Г. Гиббинс ; пер. с англ. с примеч. и предисл. А. В. Каменского. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова (Надеждинская, 43), 1895. – VIII, 162 с. – (Культурно-историческая библиотека / изд. О. Н. Поповой ; № 1).

Провенієнції: печатки «Книжная торговля А. С. Кетлеровой в Харькове», «Х.О.Г. Журавлевская бесплатная читальня-библиотека», «2-е филиальное отделение Харьковской Общественной библиотеки», «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови автора: «Эта маленькая книжка представляет попытку изложить в краткой и простой форме главные черты экономической и промышленной истории Англии. Она должна служить введением к более подробному изучению предмета и составляет только общий очерк, который читатель сам сможет дополнить, если пожелает познакомиться с другими, более капитальными сочинениями специально трактующими известные исторические периоды. ... В заключение, я должен принести мою искреннюю признательность д-ру Гоу и профессору Саймсу, из Ноттингама, а также м-ру Джону Уэльсу, из Оксфорда, за их полезные указания и замечания при обработке мною этого предмета».

Генрі де Белтгенс Гіббінс (1865–1907) – популярний історик Англії XIX ст., чії книги були бестселерами пізнього вікторіанського періоду; його «Промисловість в Англії» за п'ятнадцять років десять разів перевидавалася.

Освіту отримав у гімназії Бредфорда і у коледжі Уедхем в Оксфорді, де став лауреатом премії Кобдена, а пізніше – нагороджений докторським званням від Університетського коледжу Дубліну.

Він був помічником учителя в Ноттінгемській середній школі з 1889 по 1895 рр., проректором Ліверпульського коледжу з 1895 по 1899 рр., а потім директором школи короля Карла I у Кідденмінстері. У 1906 р. Гіббінса призначили на посаду ректора Університету Бішона у Канаді, але він покинув посаду за станом здоров'я.

357. Гнедич А. Обзор фабрично-заводской промышленности Харьковской губернии. Вып. 1. Количественное и качественное развитие производств. Перечень промышленных заведений Харьковской губ. / А. Гнедич, С. Аксенов. – Харьков : Тип. А. Дарре (Московская ул., № 19), 1899. – [2], V, 48, 198 с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского 1-го высшего начального училища», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Коммунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Постоянные обращения со стороны различных административных и частных учреждений за теми или другими сведениями о фабриках и заводах Харьковской губернии нередко ставят в затруднительное положение канцелярию старшего фабричного инспектора; существующие единичные материалы ежегодных списков промышленных заведений, очевидно, не могут быть выдаваемы из канцелярии, отказывать же в просимых сведениях также крайне нежелательно; из этого обстоятельства, главным образом, и вытекает необходимость в предпринятом нами издании «Обзора». ... Весь статистический материал, собранный до настоящего времени фабричными инспекторами Харьковской губернии, представлен нами, во-первых, в виде полного списка отдельно поименованных промышленных заведений, расположенных по отделам и различным видам производств; во-вторых, – списка их по уездам и, в 3-х, в виде нескольких таблиц, представляющих общую сводку цифрового материала, как в отношении отдельных уездов, так и различных отделов и видов промышленных заведений. Наконец, так как материал, представляемый в виде таблиц, обыкновенно требует соответствующего текста, то первая часть этого выпуска и составляет собою комментарии, касающиеся качественного

развития производств и общей характеристики их в отношении технической постановки дела».

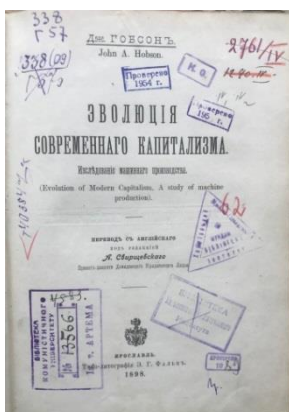

Олександр Григорович Гнедич (1848–1915) – дійсний статський радник, окружний фабричний інспектор Харківського округу.

Навчався у Петровському Полтавському кадетському корпусі, який закінчив у 1864 р. Потім вступив до Константинівського військового училища. Деякий час був на військовій службі, після відставки вступив до Санкт-Петербурзького практичного технологічного інституту, закінчив хімічне відділення зі званням інженера-технолога 1-го розряду (1872 р.)

Потім влаштувався до Полтавської військової гімназії вихователем; у 1881 р. здав екзамен на право викладати фізику і був затверджений штатним викладачем гімназії.

У 1894 р. Гнедича призначили фабричним інспектором Херсонської губернії, а 1899 р. – фабричним інспектором Харківського округу.

358. Гобсон Дж. (John A. Hobson). Еволюція сучасного капіталізму. Исследование машинного производства = Evolution of Modern Capitalism. A study of machine production / Дж. Гобсон ; пер с англ. под ред. А. Свирщевского. – Ярославль : Типо-литограф. Э. Г. Фальк, 1898. – XIII, [3], 468, [2] с. : табл., граф.

Переводчик – Приват-доцент Демидовського Юридического Лицея.

Провенієнції: у прим. з інв. № 40 384 – печатки «Бібліотека Харківських Вищих Комерсеских курсов», «Бібліотека Харківського Комерсеского Інститута»; у прим. з інв. № 38 803 печатка особистої бібліотеки «Михайль Николаевичь Соболевъ»; в обох прим. печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Пытаясь выразить и разъяснить некоторые из законов изменений в структуре современной промышленности, я избрал центром изучения средину между более широким философским обзором трактатов о социальной эволюции и специальными исследованиями современной машинной промышленности... Употребляя термин «эволюция», я имел в виду отметить, что предмет исследования находится в процессе органического изменения, и старался проследить в нем некоторые из тех крупных движений, которые являются характерными для всякого естественного роста. Второе заглавие – *Исследование машинного производства* – указывает дальнейшее сужение исследования. Избирая

влияние современных машин и двигателей предметом специального изучения, я настойчиво старался возможно более выяснять органическое единство, останавливаясь на более существенных проявлениях промышленного переворота, которые отмечают последние полтора столетия от всех прежних промышленных эпох».

359. Джордж, Генри. Прогресс и бедность: исследование причины промышленных застоев и бедности, растущей вместе с ростом богатства. Средство избавления / Г. Джордж ; пер. с англ. С. Д. Николаева ; проверено М. И. Туган-Барановским. – Санкт-Петербург : Изд. Л. Ф. Пантелеева : [В тип. В. Безобразова и Комп. (Вас. Остр., 8 л., № 45)], 1896. – [2], III, [1], 425, [1] с.

Епіграф: «Обсуждение предложений Джорджа может принести значительную общественную пользу и заставить земельных собственников обратить большее

внимание на исполнение обязанностей, которые возлагает на них владение землей. Гладстон».

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

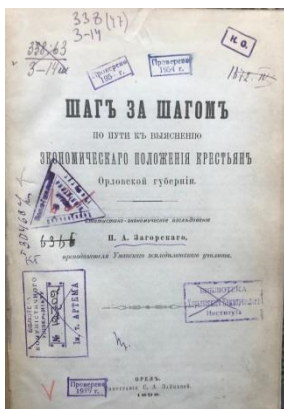
Зі вступу: «Наше столетие ознаменовалось чрезвычайным ростом производительных сил. Утилизация пара и электричества, введение усовершенствованных способов производства и сберегающих труд машин, все большее и большее подразделение и расширение размеров производства, удивительное облегчение обмена, – несомненно, в огромной степени усилили производительность труда. В начале этой поразительной эры ожидали, да и было естественно ожидать, что сокращающие труд машины облегчат труд и улучшат положение рабочего, и огромный рост производительных сил сделает существующую бедность достоянием прошлого. ... На следующих страницах я предполагаю сделать попытку к разрешению посредством методов политической экономии великой проблемы, представленной мною. Я предполагаю отыскать закон, который связывает бедность с прогрессом и увеличивает нужду с ростом богатства; и я полагаю, что в объяснении этого парадокса мы найдем объяснение тех часто повторяющихся периодов промышленного и коммерческого застоя, которые кажутся столь необъяснимыми, когда их рассматривают независимо от их отношений к более общим явлениям».

Генрі Джордж (1839–1897) – американський політекономіст і журналіст. Його ідеї були надзвичайно популярними в XIX ст. Його праці ознаменували появу нової економічної філософії, відомої як джорджизм, також геоїзм

або геоніміка. Навчання в школі припинилося для Джорджа, коли йому було 14 років, і в 15 років, (1855) він влаштувався юнгою на судно «Hindoo», що йшло на Мельбурн і Калькутту. Після 14-місячного плавання він повернувся до Філадельфії. Через деякий час переселився до Каліфорнії з бажанням заробити на золотих копальнях, але зазнав невдачі. Після того Генрі Джордж працював друкарем, а незабаром сам вирішив випробувати себе в журналістиці. Влітку 1867 р. Джордж став головним редактором журналу «Таймс». Він працював також редактором своєї газети «San Francisco Daily Evening Post», репортером демократичного антимонопольного видання.

У 1886 р. Генрі Джордж балотувався в мери Нью-Йорка. Як кандидат від Об'єднаної лейбористської партії в 1886 р. та в 1897 р. як кандидат від Демократичної партії Джефферсона, він отримав 31 відсоток і 4 відсотки голосів відповідно і фінішував попереду колишнього лідера меншості в Асамблеї штату Нью-Йорк Теодора Рузвельта в першій гонці. У штаті Нью-Йорк 1887 р. Джордж посів третє місце на виборах державного секретаря Нью-Йорка. У 1897 р. Джордж знову балотувався на пост мера Нью-Йорка. Однак під час виборчої кампанії у нього стався інсульт.

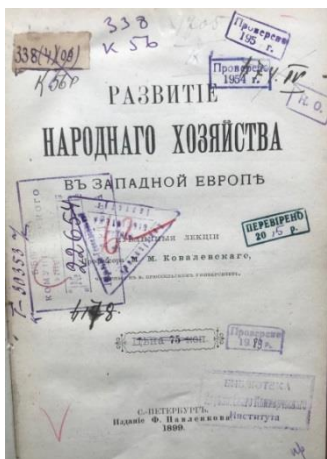

360. Загорский П. А. Шаг за шагом по пути к выяснению экономического положения крестьян Орловской губернии : стат.-экон. исслед. / П. А. Загорский. – Орел : Тип. С. А. Зайцевой, 1898. – [2], IV, 159, [3] с. : табл.

Автор – преподаватель Уманского земледельческого училища.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Предлагаемая работа представляет отчет бывшему департаменту земледелия и сельской промышленности по командировке в Орловскую губ. в 1893 г.».

361. Ковалевский М. М. Развитие народного хозяйства в Западной Европе : публич. лекции, чит. в Брюссел. ун-те / М. М. Ковалевский. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова : «Центр.» Типо-Литогр. М. Я. Минкова (3 Рождеств., 7), 1899. – [4], 225 с.

Провенієнції: печатки «Книжная торговля А. С. Кетлеровой в Харькове», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «К.П.».

Цитата з першої лекції: «С тех пор, как Огюст Конт положил начало динамической социологии, все составные элементы современной цивилизации изучались и в их происхождении, и в их развитии. Говорили о прогрессе точных наук, морали, права, правительства, искусств, промышленности и доходили даже до рассуждений об эволюции в области литературных жанров. Я знаю одно только исключение из правила, по которому все в мире признано подлежащим эволюции. Это исключение было впрочем скорее молча принято, чем доказано. Экономисты рассматривали современные формы производства, распределения и обмена, как нечто постоянное, навсегда подчиненное естественным и, следовательно, непреложным законам спроса и предложения, – законам, правильное отправление которых должно привести всех и каждого к богатству и благоденствию. Так как это обещание не осуществилось, то мало-помалу начал возникать вопрос о том, не является ли и современный экономический строй, как и все остальное, переходным фазисом нашей эволюции».

362. Ковалевский М. М. Экономический рост Европы до возникновения капиталистического хозяйства. Т. 1 / М. М. Ковалевский. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова : Типо-литогр. В. Рихтер (Тверская, Мамоновский п., свой дом), 1898. – XXXII, [4], 712 с.

Присвята: «Экономистам-историкам и Историкам-экономистам».

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ».

Численні читацькі помітки.

Из передмови: «Издаваемая работа не выходит из области тех вопросов, которым посвящена была моя преподавательская и литературная деятельность за последние 25 лет. Написав историю «Происхождения современной демократии», естественно было задаться вопросом о подготовившем его в прошлом экономическом и политическом росте европейской гражданственности. Первой половине этой задачи посвящено издаваемое сочинение; оно возникло из лекций, читанных в разное время в Москве и за границей и совершенно переработанных, а также из монографических исследований, основанных частью на архивном материале. Богатая немецкая и английская литература по экономической истории средних веков позволила нередко черпать готовое».

363. Ковалевский М. М. Экономический рост Европы до возникновения капиталистического хозяйства. Т. 2 / М. М. Ковалевский. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова : Типо-литогр. В. Рихтер (Тверская, Мамоновский п., свой дом), 1900. – IV, [2], 998 с.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Максим Максимович Ковалевський (1851–1916) – український правознавець, соціолог, історик, суспільний і політичний діяч. Родом з Харківщини, закінчив Харківський університет, академік Петербурзької АН (з 1914 р.) та інших численних товариств і академій, професор Московського та Петербурзького університетів, університетів у Стокгольмі, Оксфорді.

Походить з козацько-шляхетського роду Слобожанщини Ковалевських.

Закінчив Третю Харківську гімназію із відзнакою (1868), юридичний факультет Харківського університету зі ступенем кандидата права (1871). Залишився працювати на кафедрі державного права західноєвропейських країн.

Кандидат наук (тема дисертації: «История полицейской администрации и полицейского суда в англ. графствах с древнейших времен до смерти Эдуарда III», 1877), доктор юридичних наук (тема дисертації: «Общественный строй Англии в конце средних веков», 1880). Доцент (1877), професор кафедри державного права Московського (1878–1887) та Петербурзького (1905–1916) університетів. Ректор (1910–1912) вищих курсів П. Ф. Лесгафта (тепер Національний державний університет фізичної культури, спорту та здоров'я ім. П. Ф. Лесгафта, Санкт-Петербург).

Був прихильником класичного позитивізму. У своїй теорії суспільного прогресу дотримувався принципу історичного детермінізму.

До революції 1905 р. якийсь час жив у еміграції через переслідування в Росії за демократичні погляди. Працював за кордоном (1887–1905): разом із Е. В. де Роберті та Ю. С. Гамбаровим заснував у Парижі Російську вищу школу суспільних наук (1901), де історію викладав Михайло Грушевський. Ковалевський виступав із лекціями у Стокгольмі, Оксфорді, Брюсселі, Чикаго.

У 1906 р. на з'їзді землевласників Харківського повіту Ковалевського обрали депутатом першої Державної думи. У 1907 р. – член Державної Ради від академічних організацій і університетів. У 1879–1880 рр. видавав журнали «Критическое обозрение», «Вестник Европы», газету «Страна», співпрацював із журналом «Юридический вестник», газетами «Порядок», «Земство». Редактор газети енциклопедичного видання «Украинский народ

в прошлом и настоящем». Виступав за перебудову Росії на принципах автономії неросійських народів, протестував проти переслідування царатом української мови.

Голова Петроградського юридичного та Вільного економічного товариств, голова Петроградського відділення товариства «Мир», кореспондент французького інституту по відділенню моральних і політичних наук, голова Міжнародного інституту соціології (1907), член-кореспондент Британської асоціації наук, голова Професорського Дисциплінарного Суду (1907–1914). Брав участь в Міжнародному Історичному Конгресі в Лондоні (1913) і другому з'їзді адміністративних наук у Мадриді (1915). Засновник партії демократичних реформ. Був активним учасником масонських рухів (1888–1915, Париж).

1912 р. члени Російської міжпарламентської групи номінували кандидатуру Ковалевського на здобуття Нобелівської премії миру.

364. Ковалевский М. М. Экономический строй России : (пер. с фр.) / М. М. Ковалевский. – Санкт-Петербург : Тип. П. П. Сойкина (Стремянная, № 12), 1899. – 146 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Соколов».

Численні читацькі помітки.

Цитата з першого розділу: «Экономическая эволюция, совершающаяся в наше время в России, заслуживает внимания всех, интересующихся социальными науками, ибо в лице ее мы имеем дело с самым возникновением капитализма, уже более двухсот лет существующего в Европе. Перед нами – явления, вполне аналогичные тем, которые совершались в XVIII и в первой половине XIX века, но здесь они охватывают более значительное пространство и проявляются с большей силой. Россия пользуется всеми техническими усовершенствованиями западной промышленности; ей не приходится идти ощупью и испытывать те разочарования, которыми богато детство последней. Между материальными преимуществами и вредными явлениями, создаваемыми современным экономическим строем, в России не замечается никакого перехода. Они внушают с одной стороны самые химерические надежды, с другой очень сильные опасения. Последние даже господствуют, как кажется, по численности над первыми».

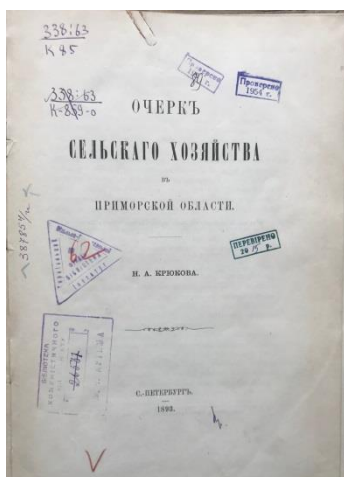
365. Крюков Н. А. Дания. Сельское хозяйство в Дании в связи с общим развитием страны / Н. А. Крюков ; М-во Земледелия и Гос. Имуществ, Департамент Земледелия. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (Дворц. пл., д. М-ва Финансов), 1899. – XII, 327, [1] с., 26 рис., 1 карта.

Провенієнції: печатки «Библиотека Русских Ведомостей», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський

інститут».

Читацькі помітки.

Зі вступу: «Дания интересна для нас как страна исключительно сельскохозяйственная, где другие отрасли промышленности почти отсутствуют, но сумевшая поставит сельское хозяйство на такую высоту, что главный класс населения – фермеры пользуются необычным в других странах благосостоянием. И это благосостояние явилось не в следствие естественных богатств, а было результатом нравственных качеств населения. В Дании нет ни ценных минералов, ни металлов, почвы по большей части бедные, а местами совсем бесплодные, население не занимается всесветной торговлей, обогащая некоторые другие страны, а исключительно в поте лица своего добывает хлеб свой; трудолюбие и крайняя бережливость населения вместе с разумными правительственными мероприятиями были основой благосостояния всего государства».

366. Крюков Н. А. Очерк сельского хозяйства Приморской области / Н. А. Крюков. – Санкт-Петербург : [Тип. В. Безобразова и К° (Вас. Остр., 8-я л., № 45)], 1893. – [8], 157, [1] с. : рис., 2 карты, прил. (32 с.).

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький знак

вирізано, можливо, автограф М. М. Соболева.

Від автора: «Самая дальняя восточная окраина Сибири, примыкающая непосредственно к Тихому океану, в административном отношении составляет Приморскую область. Пространство ее исчисляется приблизительно в 1.630.000 верст. Большая часть этой огромной площади почти совершенно пустынна и только на самом юге имеется порядочное население. ... При составлении настоящего очерка автор пользовался главным образом личным обзором и изучением дела на местах; ботанические

сведения заимствованы из специальных сочинений Маака и Шмидта, а также из прекрасного описания лесов Приамурского края Будищева. Что касается статистических данных, приводимых в очерке, то они собирались автором лично через волостные правления, и многие из них проверены».

Микола Абрамович Крюков (1861–1933) – агроном при Приамурському генерал-губернаторі (1890–1897), колежський асесор, професор, член Товариства вивчення Амурського краю (з 1894 р.)

Закінчив лісовий і сільськогосподарський факультет Петровської сільськогосподарської академії. З 1887 р. став співробітником департаменту землеробства і промисловості. Здійснював наукові поїздки Далеким Сходом, досліджував землекористування переселенців. Відвідав Париж, Лондон, Ванкувер та Іокогаму, збираючи матеріали про ведення сільського господарства. 1890–1897 рр. працював агрономом при Приамурському генерал-губернаторі. У 1893 р. опублікував у Санкт-Петербурзі «Очерк сельского хозяйства в Приморской области». У публікації подано опис топографії, ґрунтів, клімату Приморської області. Крюков виклав усі фактори, що прямо чи опосередковано впливають на стан сільського господарства Приморської області та Усурійського краю особливо. Також у книзі є розділ, що описує процес переселення на Далекий Схід. Крюков, спираючись на умови землекористування селян, а також на специфіку свідомості нових далекосхідників, дає інтерпретацію внутрішнім переміщенням селян Приморською областю.

Крюков брав активну участь в організації і проведенні Всеросійської виставки у Нижньому Новгороді 1896 р. Був спеціальним представником Приамурського краю.

Після кількох років служби інспектором сільського господарства у центральних губерніях, а згодом директором департаменту Землеробства, у роки революції він переходить на викладацьку роботу у середніх та вищих навчальних закладах Петрограда. У 1925 р. працює в Сибірській крайовій плановій комісії, звідки переходить спочатку до Владивостоцького, а потім Пермського університетів. Останні роки життя працював у Білоруській сільськогосподарській академії. М. Крюковим опубліковано 392 роботи, із

них близько 60 присвячено сільському господарству Сибіру, Амурської та Приморської областей, Західного та Східного Забайкалля.

367. Люксембург, Роза. Промышленное развитие Польши / Р. Люксембург ; пер. с нем. Ф. Гурвича ; ред. Д. Протопопова. – Санкт-Петербург : Изд. Т-ва «Знание» (Невский, 92) : Тип. И. М. Комелова (Пряжка, соб. д. № 3), 1899. – 101, [3] с. – Библиогр.: с. 99–101.

Автор – Доктор Государственных Наук.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Коммунистического

Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови автора: «Так называемый «польский вопрос» можно рассматривать и обсуждать с различных точек зрения, но для тех, кто в материальном развитии общества видит ключ к его политическому развитию, польский вопрос может быть разрешен лишь на основании экономической жизни Польши и направления этой жизни. В предлагаемом сочинении мы старались собрать и возможно нагляднее сгруппировать материал для разрешения этого вопроса, причем местами мы дозволили себе дать и некоторые прямые указания политического характера. Поэтому сухая и специальная на первый взгляд тема, быть может, будет представлять некоторый интерес и для политических деятелей».

Роза Люксембург (1871–1919) – польсько-німецька революціонерка, теоретик марксизму, економістка та публіцистка єврейського походження. Діячка робітничого руху, одна із засновників Соціал-демократичної партії Королівства Польського і Литви, а також Компартії Німеччини.

Навчалася у жіночій гімназії у Варшаві. Після закінчення навчання Люксембург проводила революційну пропаганду серед студентів, брала участь у діяльності гуртка польських політичних емігрантів, боролася проти націоналізму Польської соціалістичної партії. У 1893 р. Роза стала одним із засновників соціал-демократичної партії Королівства Польського і Литви, а також керувала її друкованим органом «Праворуч робітніча». Надалі вона брала участь у формуванні Комуністичної партії Німеччини.

Протягом ряду років Роза викладала на курсах економіки в партійній школі Соціал-демократичної партії Німеччини. Будучи керівником групи «Інтернаціонал», Роза вела активну революційну пропаганду проти війни. У 1916 р. її було заарештовано і посадили до в'язниці, але і в тюрмі вона продовжувала писати статті.

Після звільнення з в'язниці Люксембург разом з Карлом Лібкнехтом в 1918 р. була керівником установчого з'їзду Компартії Німеччини.

Після придушення Берлінського повстання 1919 р., Люксембург і Лібкнехт були заарештовані і вбиті конвоїрами по дорозі до в'язниці в Берліні. Серед написаних Розою Люксембург робіт найбільш значимими є «Соціальна реформа чи революція», «Накопичення капіталу», «Анти-критика» (1916), «Російська революція. Критична оцінка слабкості» (1922, посмертно).

«Промисловий розвиток Польщі» – це докторська дисертація, яку вона захистила у 1897 р.

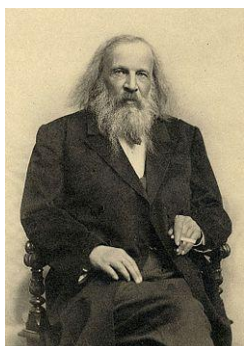

368. Менделеев Д. И. Учение о промышленности : вступ. в б-ку пром. знаний / Д. И. Менделеев. – Санкт-Петербург : Тип. АО Брокгауз-Ефрон (*Прачешный пер.*, д. 6), 1900. – [4], 92, [2] с. : табл. – (Библиотека Промышленных Знаний / под ред. Д. Менделеева ; т. 1, ч. 1, § 1-5).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови до 1-ої частини 1-го тома:

«Предлагаемое вступление в «Библиотеку Промышленных Знаний» является под заглавием: «Учение о промышленности» по той причине, что никакого иного, признаюсь, я придумать не мог, а включить в книгу желал не только разъяснение общественного значения видов промышленности, не только обзор их современного развития во всем мире и в нашем Отечестве, но и все то, что могу и считаю надобным... Труд мой назначается для тех, кто, приступая к промышленным делам, захочет сознательно отнестись не только к их частностям, но и к их общему современному построению во всем мире ...».

Дмитро Іванович Менделєєв (1834–1907) – російський хімік, один з авторів періодичної таблиці хімічних елементів. У 1882 р. Лондонське королівське товариство присудило золоті медалі з формулюванням «За відкриття періодичних співвідношень атомних ваг» спільно Менделєєву й німецькому хіміку Лотару Юліусу Маєру. З 1850 р. навчався на фізико-математичному факультеті Петербурзького педагогічного інституту, який у 1855 р. закінчив із золотою медаллю. Відтак його було направлено учителем гімназії спочатку до Сімферополя, а потім до

Одеси, де він працював у Рішельєвському ліцеї. 1856 р. Дмитро Менделєєв у Петербурзі захистив магістерську дисертацію за темою «Про питомі об'єми», після чого у 1857 р. його прийняли приват-доцентом на кафедру хімії Петербурзького університету. У 1859–1861 рр. він перебував у науковому відрядженні в Німеччині, у Гейдельберзькому університеті. У 1860 р. Менделєєв взяв участь у роботі першого міжнародного хімічного конгресу в Карлсруе.

У 1861 р. Менделєєв написав перший у Російській імперії підручник з органічної хімії. Навесні 1862 р. підручник було визнано гідним повної Демидівської премії. У 1863 р. він отримав місце професора в Петербурзькому технологічному інституті, а в 1866 р. – у Петербурзькому університеті, де читав лекції з органічної, неорганічної й технічної хімії. У

1865 р. Менделєєв захистив докторську дисертацію за темою «Про сполуки спирту з водою».

У 1867 р. Менделєєв перейшов до Петербурзького університету на посаду професора хімії. Йому запропонували читати лекції з неорганічної хімії. Однак, на його думку, ні в Росії, ні за кордоном не було курсу загальної хімії, який можна було б рекомендувати студентам. Дмитро Іванович вирішив написати його сам.

Ця праця одержала назву «Основи хімії», і виходила протягом декількох років окремими випусками. Працюючи над другим випуском, Менделєєв зіштовхнувся зі складнощами, пов'язаними з послідовністю викладу матеріалу. Так почалася робота над періодичною таблицею хімічних елементів. У 1871 р. періодична таблиця прийняла цілком сучасний вигляд. У наступні роки з-під пера Менделєєва вийшло ще кілька основних праць з різних розділів хімії. Його повна наукова і літературна спадщина величезна і містить 431 роботу. Праці Менделєєва отримали широке міжнародне визнання.

Менделєєв брав активну участь у виданні Енциклопедичного словника «Брокгауза й Єфрона», був консультантом у пороховій лабораторії при Морському міністерстві. Провівши необхідні дослідження, усього за три роки він розробив ефективний склад бездимного пороху. 1893 р. Менделєєва призначили хранителем (керівником) Головної палати.

369. Нужды сельского хозяйства и меры их удовлетворения по отзывам земских собраний / М-во Земледелия и Гос. Имуществ. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (Дворц. площ., д. М-ва Финансов), 1899. – [4], 316 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Коммунистического Университета ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

У виданні читач знайде важливу інформацію з «Україніки»: викладення думок Полтавського, Таврійського, Харківського, Херсонського та Чернігівського губернських земських зборів про необхідні заходи для задоволення потреб сільськогосподарського виробництва.

Зі вступу: «Состояние земледельческого промысла находится, с одной стороны, в полной зависимости от совокупности экономических и бытовых условий, его окружающих, с другой – определяется успехами, достигнутыми в технике этого промысла и в устранении естественных препятствий к его развитию. Соответственно сему, нужды сельского хозяйства, в их жизненном разнообразии, нередко могут и выходить из круга непосредственного ведения Министерства Земледелия и Государственных Имуществ. Выяснение же общих и местных интересов земледелия, возможное

содействие его преуспеянию и высшее руководство в борьбе с препятствиями, задерживающими его развитие, составляют ... прямую задачу Министерства».

370. -он, Николай. Очерки нашего пореформенного общественного хозяйства / Н.-он. – Санкт-Петербург : Тип. А. Бенке (Новый переулок, у Синего моста, дом № 2), 1893. – XVI, 353, [1] с., прил. (XVI табл.).

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «М. Соболевъ» та печатка особистої бібліотеки М. М. Соболева; ярлик «Книжный магазинъ Н. П. Карбасникова».

Численні читацькі помітки.

Із передмови: «Предлагаемые очерки распадаются на два отдела. Первый касается, главным образом, производства и обращения хлебов, в связи с некоторыми другими факторами общественной жизни, и имеет целью показать механизм капитализации земледельческих доходов. ... Цель наших очерков наметить некоторые основные течения нашей новой хозяйственной жизни и объединить их, сопоставив их с теоретическими выводами, основанными на фактах хозяйственной жизни Западной Европы, выводами, имеющими отношение к явлениям, изучаемым нами».

Микола Францевич Даніельсон (Псевдоніми: –он; –он, Н.; –он, Ник.; –он, Николай) (1844–1918) – економіст, публіцист-народник, видавець, перекладач "Капіталу" Карла Маркса російською мовою, один із ідеологів і теоретиків ліберального народництва.

У 1855 р. його зарахували на державний бюджет до Петербурзького комерційного училища. 1862 р. він успішно склав екзамен, був нагороджений срібною медаллю з похвальною грамотою, удостоєний звання кандидата комерції і особистим почесним громадянством. Потім на правах вільного слухача відвідував лекції Петербурзького університету. У 1864 р. Даніельсон влаштується на посаду бухгалтера Товариства взаємного кредиту, і дослужився до посади головного бухгалтера, а з 1877 р. головного контролера (ініціатором створення товариства був університетський друг Даніельсона – Євгеній Ламанський). Будівля ТВК стала конспіративним місцем для переписки опозиційних діячів.

Після університету Даніельсон продовжував займатися самоосвітою. При перекладі "Капіталу" Карла Маркса перекладачу доводилося застосовувати нові терміни. Навесні 1872 р. перший том вийшов у перекладі російською. Переклад другого і третього тому "Капіталу" Даніельсона високо оцінив К. Маркс.

Основною темою робіт Даніельсона було дослідження стану російської економіки в епоху олександрівських реформ.

371. Парвус. Мировой рынок и сельскохозяйственный кризис = (Der Weltmarkt und die Agrar Krisis) : экон. очерки / Парвус ; пер. с нем. Л. Я. – Санкт-Петербург : Склад изд. и кн. маг. для иногородних О. Н. Поповой (Невский, 54, библ. Черкесова) : [Тип. Б. М. Вольфа (Разъезжая, 15)] : [Тип. И. Н. Скороходова (Надеждинская, 23)], 1898. – [4], 142, [2], II с. : табл. – (Образовательная библиотека / изд. О. Н. Поповой. Серия 2-ая ; № 2).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Зі вступу: «Давно уже стало общим местом говорить о влиянии мирового рынка на внутреннее производство отдельных стран. ... Национальные производства вступают во взаимную связь – но только для того, чтобы потерять свой национальный характер. На место международных сношений вступает космополитизм. Национальные производства теряют свою самостоятельность. Они обращаются в подчиненные, связанные, взаимно обусловленные части одного целого, не заключенного ни в какой стране, и это именно и есть мировой рынок. ... Производство становится мировым производством. Экономические условия отдельных стран все более определяются зависимостью, которая лежит вне сферы их политической власти. Политика государств становится игрушкой мирового рынка. Буржуазия оказывается все менее в состоянии управлять своей собственной судьбой, и чтобы понять направление ее национальной политики в разных странах, становится необходимым изучить положение мирового рынка».

Олександр Львович Парвус (також доктор Гельфанд (нім. Doktor Helphand), справжнє повне ім'я Ізраїль Лазарович Гельфанд, інші псевдоніми: Олександр Молотов, Олександр Москович, (1867–1924) – діяч європейського міжнародного (німецького і російського) соціал-демократичного руху, публіцист, теоретик-марксист, доктор філософії (дисертація з економіки). Ідейний автор-теоретик Жовтневого перевороту в Росії, організатор реформ Атаатюрка в Османській імперії.

Народився в єврейському містечку Березино Мінської губернії в родині ремісника. Після погрому, коли було спалено їхню хату, сім'я перебралась до

Одеси. Там молодий Гельфанд відвідував гімназію, завдяки навчанню в котрій він здобув відмінне знання російської мови. У вивченні європейських мов молодий Гельфанд виявив себе поліглотом. У 1881 р. в Одесі також відбувся єврейський погром, під час котрого 14-річний Гельфанд дивом вижив. З цього часу він почав брати участь у революційних організаціях. Ще в Одесі він пристав до таємної російської групи «Народна Воля».

У 1886 р. переїхав до Цюриху (Швейцарія), там приєднався до членів марксистської групи «Звільнення праці». Зійшовся з Плехановим й іншими соціалістами-революціонерами, ознайомився з «Капіталом» К. Маркса. З 1887 по 1891 рр. навчався на економічному факультеті Базельського університету, де захистив докторську дисертацію.

Невдовзі переїхав до Штутгарту, де познайомився з Кларою Цеткін та Карлом Каутським. Писав статті до соціал-демократичних часописів «Vorwärts» та «Die Neue Zeit». З 1894 р. почав використовувати псевдонім Олександр Парвус. У Німеччині із феноменальною швидкістю зробив кар'єру партійного журналіста та штатного теоретика німецької соціал-демократії.

В 1903 р. приєднався до меншовиків. Восени 1904 р. в Мюнхені познайомився зі Львом Троцьким та надихнув останнього на нову редакцію марксистської теорії «Перманентної революції». 1906 р. поїхав до Росії, де його заарештували і заслали до Туруханського краю, але він утік, повернувся до Німеччини і став членом ЦК німецької соціал-демократичної партії. 1910 р. оселився в Константинополі й зайнявся продажем продовольства й німецької зброї в Туреччині, був консультантом уряду, писав статті для журналу младотурецького уряду «La Jeune Turquie».

1913 р. Парвус переїхав до Відня, фінансував і разом із Троцьким редагував газету «Правда». З 1915 р. видавав у Берліні журнал «Дзвін» (нім. Die Glocke). Листувався з канцлером Німеччини. У березні 1915 р. запропонував німецькому уряду план розгортання революції в Росії (План Російської Революції). 1915 р. Гельфанд став головним консультантом німецького уряду з питань революційного руху в Росії. Парвус переїхав до Копенгагену, де заснував «Інститут вивчення соціальних наслідків війни», організував канал постачання німецьких агентів до Росії. Згідно з планом Парвуса, В. І. Леніна та групу його саратників спеціальним дипломатичним потягом відправили до революційної Росії. Деякий час Парвус-Гельфанд через агентів продовжував збирати відомості про стан справ у Росії та складав звіти для німецького уряду. Але у 1918 р. відійшов від революційної діяльності.

372. Прилежаев А. В. Что такое кустарное производство? / А. В. Прилежаев. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума (в д. М-ва Финан., на Дворцовой площ.), 1882. – [2], III, [1], 208 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Зі вступу: «Предмет настоящего исследования составляет семейная (домашняя) или кустарная форма производства. Производство есть явление экономическое, процесс хозяйственный. Все же экономические явления, совершаясь в общественной среде, могут быть анализированы с двоякой точки зрения, – со стороны их содержания, и со стороны их формы. ... Мы сначала изучим различные воззрения на существо кустарничества; затем уже мы изложим наше воззрение на кустарничество, как на самостоятельную форму производства, и укажем на его специфические особенности, отличающие его в ряду прочих форм, как по внутреннему строю, так и в его внешней экономической обстановке».

373. Производительные силы России : крат. характеристика различ. отраслей труда – соответственно классификации выст. / сост. под общ. ред. В. И. Ковалевского ; М-во Финансов, Высочайше учрежд. Коммис. по заведыванию устройством Всерос. Пром. и Худож. Выст. 1896 г. в Нижнем Новгороде. – Санкт-Петербург : Тип. А. Лейферта (Большая Морская, д. № 65) : Тип. И. Гольдберга (Екатерининский канал, дом № 94) : Тип.

«Экономическая» (Большая Вульфо́ва, д. № 23), [1896]. – ... с. : табл.

Редактор – Директор Департамента Торговли и Мануфактур.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

Від редакції: «Сборник этот издан во исполнение учрежденного Господином Министром Финансов постановления Высочайше учрежденной Комиссии по заведыванию устройством Всероссийской Промышленной и Художественной Выставки 1896 г. в Нижнем Новгороде. ... Редакция озаботилась привлечением к этому общему труду возможно большего числа специалистов; имена их указаны под заголовками отдельных статей. ... Книга не имеет общей нумерации: при спешности работы, приходилось печатать отделы по мере их доставления авторами и редакционной

обработки. Впрочем, это не представит особого неудобства, так как обозрения расположены в порядке классификации».

Редактор: **Володимир Іванович Ковалевський** (1848 – 1934) – учений і підприємець. Таємний радник. Автор численних статей і перекладів з сільськогосподарської тематики. У 1892–1900 рр. – директор департаменту торгівлі і мануфактур, один з авторів концепції російського протекціонізму. З 1900 до 1902 рр. був заступником міністра фінансів. У 1906–1916 рр. голова Російського технічного товариства. Один з засновників Санкт-Петербурзького політехнічного інституту і державного інституту дослідної агрономії в Санкт-Петербурзі.

374. Радциг А. А. Сахарная промышленность всего света. Производство, потребление, цены / А. А. Радциг ; [ред. А. П. Мертваго]. – Санкт-Петербург : [Изд. И. А. Машковцев ; Тип. А. Пороховщикова (Бассейная, 3-5)], 1899. – [4], 176 с. : табл. – (Книжки хозяина ; № 10). – Бесплат. прил. к журн. «Хозяин» за 1899 г.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

Численні читацькі помітки.

Цитата з початку книги: «В начале прошлого столетия потребление сахара на всем свете было так ничтожно, что не превышало 3 млн пуд. в год. В 1730 г. привоз сахара в Европу достигал лишь 7 млн пудов. В настоящее время потребление одной Великобритании, как мы увидим ниже, возросло на столько, что превышает в 10-12 раз потребление всего света, каким оно было полтораста лет тому назад. Еще в начале нынешнего столетия сахар потреблялся лишь самыми богатыми людьми, так как он был очень дорог и был недоступен даже для людей среднего состояния».

375. Рошер, Вильгельм. Наука о народном хозяйстве в отношении к земледелию и другим отраслям первоначальной промышленности : рук. и кн. для чт. гос. и сел. хозяевам. Отд-ние 1 / В. Рошер ; пер. с 4-го доп. и улучш. нем. изд. М. Щепкина, Э. Циммерманна. – Москва: Тип. Грачева и Комп. (у Пречистенских ворот, д. Шиловой), 1869. – XI, [1], 354, [2] с. – (Библиотека политических и экономических наук).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских

Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

Численні читацькі помітки.

Із передмови автора до першого видання: «Предмет настоящего тома составляет сельское хозяйство в политико-экономическом отношении в обширном смысле слова, т. е., выражаясь словами старых камералистов, в смысле противоположном городскому хозяйству. Великий писатель о земледелии различал двоякого рода руководства по своей отрасли знания: одни отвечают на вопросы читателя на подобие путевой книги, другие на подобие географической карты. Моя книга решительно ко второму разряду».

Від перекладачів: «Просвещенные сельские хозяева и земские люди найдут в В. Рошере всегда самого полезного истолкователя и надежного руководителя в изучении сельского и земского хозяйства. ... Но ко всему сказанному нельзя не прибавить, что чтение сочинения Рошера представляет трудности, которые могут быть преодолены лишь при соблюдении одного очень важного условия. Прежде всего этот классический писатель отличается чрезвычайно редкою способностью сказать многое в немногих словах. Он вообще чрезвычайно скуп на слово: но зато сжатое и сильное выражение его всегда обильно богатым содержанием. Уже поэтому одному сочинение Рошера не может быть предметом беглого, поверхностного чтения, а требует самого внимательного изучения, особенного старания для того, чтобы вчитаться и вдуматься в его полновесную речь».

376-377. Рошер, Вильгельм. Наука о народном хозяйстве в отношении к земледелию и другим отраслям первоначальной промышленности : рук. и кн. для чт. гос. и сел. хозяевам. Отд-ние 1, кн. 1-2 / В. Рошер ; пер. с 4-го доп. и улучш. нем. изд. М. Щепкина, Э. Циммерманна. – Москва: Тип. Грачева и Комп. (у Пречистенских ворот, д. Шиловой), 1869. – XI, [1], 354, [2] с. – (Библиотека политических и экономических наук).

У книзі приплетено: **Рошер, Вильгельм. Наука о народном хозяйстве в отношении к земледелию и другим отраслям первоначальной промышленности : рук. и кн. для чт. гос. и сел. хозяевам. Отд-ние 2, кн. 2-3 / В. Рошер ; пер. с 5-го доп. и улучш. нем. изд. Э. Циммерманна, М. Щепкина. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова : [Тип. Грачева и К^о (у Пречистенских ворот, д. Шиловой)], 1870. – [2], 355-688 с. – (Библиотека политических и экономических наук).**

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Вільгельм Георг Фрідріх Рошер (1817–1894) – німецький економіст, представник історичної школи політекономії.

Вивчав історію і політичні науки в університетах Берліна та Геттінгена та читав лекції з обох цих дисциплін у Геттінгенському університеті починаючи з 1840 р. У 1843 р. він поклав початок історичній школі програмною публікацією «Конспект лекцій з політичної економії на основі історичного методу». В 1848 р. Рошер став професором політичної економії в Лейпцизькому університеті і почав роботу над науковою працею «Принципи політичної економії» (англ. *Principles of Political Economy*, 1854), яку він розширював і переглядав аж до своєї смерті в 1894 р. Це видання, можливо, стало найбільш читаним підручником з економіки в Німеччині другої половини XIX ст.

378. Семенов А. Статистические сведения о мануфактурной промышленности в России / А. Семенов. – Санкт-Петербург : В тип. И. И. Глазунова и Комп, 1857. – [2], 103, [1] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Олексій Васильович Семенов (1799–1864) – таємний радник, сенатор; голова Кавказької області, Віленської та Мінської губерній. Учасник французько-російської війни 1812 р. і закордонного походу російської армії 1813-1814 рр. За підозрою у членстві в декабристських товариствах був заарештований, утримувався на гауптвахті у Зимовому палаці. За рішенням царя Миколи I звільнений з виправдальним атестатом. Служив у Департаменті зовнішньої торгівлі. Автор праць з історії російської зовнішньої торгівлі.

379. Тенгоборский Л. В. О производительных силах России : сочинение. Ч. 2. Об умственных производительных силах. Отд-ние 1. О земледелии / Л. В. Тенгоборский ; пер. с фр., с доп. и примеч. И. В. Вернадского. – Москва : В Унив. Тип., 1857. – [2], 454, II с. : табл.

Автор – Действительный Статский Советник.

Переводчик – Доктор Исторических наук, политической экономики и статистики.

Провенієнції: печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Зі вступу: «Мы разумеем под умственными те производительные силы, которые состоят в приложении человеческого ума к образованию ценностей и которых результаты оказываются в трех отраслях, обнимающих все элементы народного богатства, в земледелии, промышленности и торговле».

Людвіг Валеріанович Тенгоборський (1793–1857) – економіст, статистик, державний діяч, сенатор, надзвичайний державний референдарій Царства Польського 1830 р., дипломат.

З 1812 р. обіймав різні посади в Польщі: у Департаменті фінансів Варшавського князівства (1812–1815) і в Державній раді Королівства Польського. (1829-1833) – генеральний консул Росії в Гданську і комісар у Відні, де як представник Росії брав участь у нарадах щодо реорганізації Краківської республіки (1832). Після повернення до Росії з 1848 р., Тенгоборський – член Державної ради Російської імперії, голова комісії з питань участі Росії у Лондонській Всесвітній виставці. Він також займався митною політикою як керівник Комітету з тарифів (1850-1857). Автор низки праць у галузі економіки.

380. Тойнби Арн. Промышленный переворот в Англии в 18-ом столетии : пер. с англ. / Арн. Тойнби ; предисл. А. И. Чупрова. – Москва : Тип. А. Г. Кольчугина (Волхонка, д. Михалкова), 1898. – XIX, [1], 329, [3] с.

Провенієнції: у прим. з інв. № 37 442 вирізано, скоріше за все, печатку особистої бібліотеки або власницький автограф М. М. Соболева; у прим. з інв. № 35 064 – печатка «Бібліотека Центральної Парт. Школи при Ц.К.К.П.У.»; у обох прим. печатка «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови О. І. Чупрова: «Книга Тойнби, появляющаяся ныне на русском языке, представляет крупный интерес как по личности ее автора, так и по содержанию. Она написана рано умершим ученым, с именем которого связано обширное движение в университетских городах Англии, направленное к улучшению духовной и материальной жизни рабочих классов, и выразившееся в основании так называемых университетских поселений в рабочих кварталах. ... Мы представили в кратких чертах мирозерцание Тойнби, подробно развитое в предлагаемой книге. Оно захватывает наши симпатии своим идеалистическим тоном, своей глубокой верой в бесконечный прогресс общества и в близкое улучшение судеб обездоленных классов. ... Можно, поэтому, с уверенностью сказать, что каждый любознательный человек найдет в издаваемой книге полезное и интересное чтение».

Арнольд Тойнбі, відомий як *Тойнбі старший* (1852–1883) – британський економіст і громадський діяч, історик-економіст. Вихованець і викладач Оксфордського університету. Прославився своїми лекціями "Промислова

революція". Його єдина робота, була опублікована посмертно у 1884 р. Доводиться рідним дядьком відомому історику, соціологу, філософу історії та культурологу Арнольду Джозефу Тойнбі.

381. Уильямс Е. Е. Торжество германской промышленности = "Made in Germany" / Е. Е. Уильямс ; пер. с англ. В. Ляпидевской ; с предисл. П. И. Георгиевского. – Санкт-Петербург : Изд. П. П. Сойкина (*Стремянная*, 12), 1897. – [2], XIII, [1], 221, [1] с. : табл.

Присвята: «Посвящается промышленникам и торговцам Великобритании».

Провенієнції: печатки «Харьковские Коммерческие курсы. Г. И. Меерович: Организация Торгово-Промышленных Предприятий», «Харьковский Коммерческий Институт. Кабинет Организации Торгово-Промышленных Предприятий», «Библиотека Коммунистического Университета ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із передмови проф. П. І. Георгієвського до російського перекладу: «Я с удовольствием согласился предпослать несколько слов русскому переводу книги Уильямса "Made in Germany", выдержавшей в Англии 3 издания в течение одного года. Это последнее обстоятельство уже ясно свидетельствует о том живом интересе, который настоящая книга возбудила, и притом вполне основательно, указанием на целый ряд фактов, неопровержимо доказывающих, что в весьма и весьма многих отраслях промышленности Германия сумела восторжествовать над Англией, вытеснила продукты ее промышленности с разных иностранных рынков и даже постепенно завоевывает у английской промышленности ее внутренний рынок».

Ернест Едвін Вільямс (1866–1935) – валлійський журналіст, письменник і адвокат. Здобув приватну освіту в коледжі Північного Лондона. Він працював особистим секретарем члена парламенту від ліберальної партії. Згодом вирушив до Північної Америки, щоб виконувати канцелярську роботу на ранчо.

У 1903 р. журнал *Commercial Intelligence* доручив Вільямсу та Гарольду Коксу написати «фіскальну дуель» про вільну торгівлю.

Вільямс зневірився в ідеях соціалізму, став ліберальним індивідуалістом і головою Асоціації свободи та членом виконавчої влади Антисоціалістичного союзу. Однак, коли Велика депресія спричинила масове безробіття, Вільямс у 1930 р. написав неопублікований рукопис, проголошуючи «Соціалізм без держави».

Вільямс також вивчав право. 1905 р. Його запросили до адвокатури як члена *Inner Temple* на посаду адвоката.

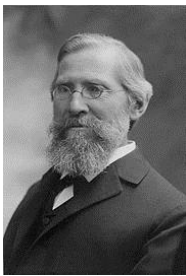
382. Чупров А. И. О характере и причинах современного промышленного кризиса в Западной Европе : речь, произнес. в торж. собр. Москов. Ун-та 12 янв. 1889 г. / А. И. Чупров. – Москва : Унив. тип. (Страстн. бульв.), 1889. – [2], 61, [1] с.

Автор – Профессор Императорского Московского Университета.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; дарчий напис автора «*Ивану Ефимовичу Андреевскому въ знакъ глубокого уваженія и искренней преданности отъ А. Чупрова*»; наприкінці книги ярлик «Антикварный книжный магазин книг, гравюр, акварелей и рисунков С. Н. Котова. Литейный пр., № 53. тел. 97-88».

Численні читацькі помітки.

Цитата з початку лекції: «Призванный занять в нынешнем году ваше внимание актовою речью, я решился избрать предметом для нее вопрос, который с давних пор поглощает внимание и представителей науки, и государственных людей, и деятелей по части промышленности и торговли. Я разумею вопрос о хозяйственном кризисе, или, точнее сказать, – о расстройстве промышленных дел, тяготеющем над культурными странами Европы и Америки, с небольшими перерывами, почти в течение целых пятнадцати лет».

Олександр Іванович Чупров (1842–1908) – учений-економіст, статистик, громадський діяч, член-кореспондент Петербурзької АН, заслужений професор Московського університету.

У 1866 р. закінчив юридичний факультет Московського університету. У 1868 р. став одним із засновників Товариства розповсюдження технічних знань.

У 1872–1874 рр. Чупров у закордонній поїздці працював над дисертацією, після захисту якої став професором, читав курси політичної економії для студентів Московського університету. 1875 р. захистив магістерську дисертацію «Железнодорожное хозяйство. Его экономические особенности и его отношение к интересам страны»; 1878 р. – докторську «Условия, определяющие движение и сбор на железных дорогах. Валовой доход и его факторы. Количество товарных грузов».

Чупров був активним діячем земського руху, прихильником розвитку земських професійних шкіл, організатором і головою статистичного відділу Московського юридичного товариства. У 1881–1882 рр. член московського міського статистичного відділу; брав участь в організації перепису населення Москви 1882 р.

383. Шульце-Геверниц Г. Крупное производство в России.

(Московско-Владимирская хлопчатобумажная промышленность) / Г. Шульце-Геверниц ; пер. с нем. Б. В. Авилова. – Москва : Изд. маг. «Книжное Дело» (Моховая, дом Бенкендорф) : [Типо-литогр. А. В. Васильева (Петровка, дом Обидиной)], 1899. – VIII, [2], 115, [3] с. : табл.

Провенієнції: у прим. з інв. № 38 740 – печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комуністичного Університету

ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут» (в обох прим.); штамп на корінці палітурки «В.К.К.»; у прим. з інв. № 40 352 – печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевичъ Соболевъ».

Читацькі помітки.

Від перекладача: «Предлагаемая книга представляет собою перевод статей фрейбургского проф. Гергарта Шульце-Геверница (Schulze-Gävernitz) “Die Moskau-Wladimirsche Baumwollindustrie”, помещенных в немецком журнале G. Smoller'a – “Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft” (Hefte 2 и 3, Leipzig 1896). Может показаться странным появление на русском языке книги, трактующей о России и составленной иностранцем по русским источникам. ... Но Шульце-Геверниц является одним из знатоков истории хозяйственного быта, и потому его оценка явлений русской народно-хозяйственной жизни, основанная на изучении русских и иностранных источников и личном знакомстве автора с условиями русской жизни, – и теперь заслуживает гораздо большего внимания, чем многие русские исследования...».

384. фон Шульце-Гевернитц, Гергарт. Крупное производство, его значение для экономического и социального прогресса. Этюд из области хлопчатобумажной промышленности / Г. фон Шульце-Гевернитц ; пер. с нем. Л. Б. Красина ; под ред. и с предисл. П. Б. Струве. – Санкт-Петербург : Изд. Л. Ф. Пантелеева : Тип. и Литогр. В. А. Тиханова (Садовая, № 27), 1897. – [4],

XX, 322, [2] с. : табл. – В прил.: Экономический прогресс и успехи культуры : лекция / проф. Е. фон Филиппович.

Автор – профессор политической экономии в Фрейбурге (Баден).

Провенієнції: печатка «Библиотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф та (або) печатка особистої бібліотеки М. М. Соболева (вирізано).

Численні читацькі помітки.

Із передмови до російського перекладу: «Книга профессора Шульце-Гевернитца представляет, быть может, самое тщательное монографическое исследование по социальной истории английской промышленности. Оно раскрывает перед читателем процесс развития бумагопрядильного производства, принадлежащего к числу тех отраслей крупной промышленности Англии, в которых рабочие за последние 50 лет с необычайно низкого жизненного уровня «белых рабов» поднялись до положения аристократии рабочего класса».

Герхарт фон Шульце-Геверніц (1864–1943) – німецький економіст і політик.

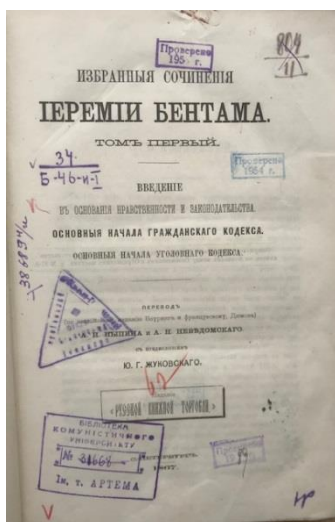
Вивчав право в університетах Гейдельберга, Нетлінна, Лейпцига, Берліна та Москви. Після юридичного стажування та складання державного юридичного іспиту він працював у Північнонімецькому банку в Берліні. Також отримав ступінь доктора права у Геттінгемському університеті. Після габілітації у Лейпцезі – отримав ступінь доктора філософії (1891).

У 1893 р. його призначили доцентом економіки в Фрайбурзькому університеті, потім у 1896 р. став професором і викладав до виходу на пенсію в 1923 р.

У 1924 р. він прийняв посаду запрошеного професора в США. У 1935 р. приєднався до квакерів. Був одним з співзасновників *Löwenberger Arbeitsgemeinschaft*. 1912–1918 рр. – член рейхстагу.

У 1919–1920 рр. депутат Веймарських установчих зборів від Німецької демократичної партії.

ПРАВО. ЮРИДИЧНІ НАУКИ

385. Бентам, Иеремия. Избранные сочинения. Т. 1. Введение в основания нравственности и законодательства. Основные начала гражданского кодекса. Основные начала уголовного кодекса / И. Бентам ; пер. (по англ. изд. Боуринга и фр. Дюмона) А. Н. Пыпина и А. Н. Неведомского ; с предисл. Ю. Г. Жуковского. – Санкт-Петербург : Изд. «Рус. Кн. Торговли» : [Тип. и Литогр. Н. Тиблена и Комп. (Н. Неклюдова) (*Вас. Остр.*, 8 л., № 25)], 1867. – [8], LXII, [2], 678 с. – (Библиотека классических западноевропейских писателей в русском переводе).

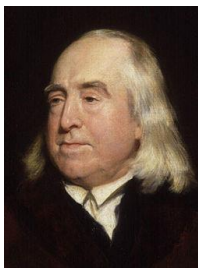
Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У», «Библиотека

Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «А. Даниловичь».

Численні читацькі помітки.

Від видавців: «Первый том, выпускаемый нами теперь и который может составить особое целое, включает в себе три из главнейших произведений Бентама, представляющих развитие его основных воззрений в области права и нравственности».

Із передмови: «Вопрос о том, что должно быть принято за критериум права или нравственности, где то начало, на основании которого человеческие поступки могут быть различаемы на доброкачественные и злокачественные, – начало, которым должен руководиться закон в своих определениях и согласно с которым должны быть устроены общественные отношения, – составляет издавна вопрос спорный. ... Человечество имело известные правила нравственности, известные правила законодательные: – но каким путем оно пришло к ним; каким руководящим началом были они созданы?»

Джэремі Ієремія Бэнтам (1748–1832) – англійський філософ, соціолог, юрист, ідеолог лібералізму, соціальний реформатор, основоположник теорії утилітаризму.

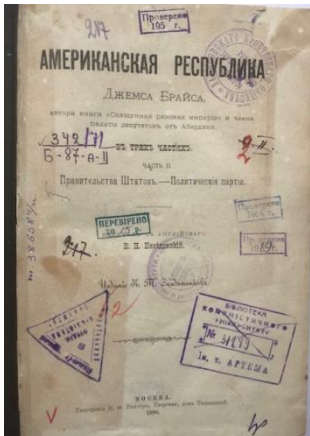
Народився в Лондоні 1748 р. у сім'ї родини адвоката. Був надзвичайно обдарованою дитиною, в 4 роки вже почав вивчати латину. Більшу частину дитинства провів у замських будинках своїх двох бабусь. Навчаючись у Вестмінстерській школі, писав вірші грецькою та латинською мовами. В 1760 р. вступив до Оксфордського королівського коледжу та здобув ступінь бакалавра мистецтв. У 1763 р. вступив до «Лінкольнс-інн», щоб вивчати юриспруденцію. В 1763 р, послухавши лекцію сера Вільяма Блекстоуна в Оксфорді, Бентам сказав, що знайшов там помилки. Поза навчанням праву Бентам виконував хімічні експерименти та міркував про теоретичні аспекти правових зловживань. Попри сподівання свого батька, який хотів аби син став лордом-канцлером, пішов працювати до адвокатури.

Перша книга Бентама, «Уривок про уряд», вийшла друком 1776 р. У ній Бентам критикував погляди сера Вільяма Блекстоуна, а сама книга була написана ясним і лаконічним стилем, на відміну від подальших робіт.

Бентам – один із перших мислителів, який обґрунтовував права тварин, пишучи, що принцип максимального задоволення поширюється і на них. Якщо тварина може страждати, то її страждання потрібно зробити якомога меншими.

Бентам пропонував обмежити роль держави захистом приватної власності та очікуваного блага, пояснюючи це тим, що втрата певного блага завжди створює більше болю, ніж придбання нового створює задоволення. Він відкидав реальність природних прав людини, називаючи їх

«фікцією». Також критикував терміни «моральне почуття», «здоровий глузд», «закон розуму», «природна справедливість» і «природний капітал» як такі, що виражають почуття, а не реальні явища.

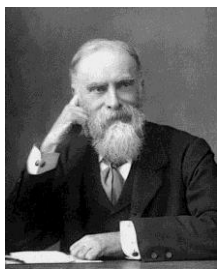
386. Брайс, Джемс. Американская республика : в 3 ч. Ч. 1. Национальное правительство / Д. Брайс ; пер. с англ. В. Н. Неведомский. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова : Тип. В. Ф. Рихтер (Тверская, дом Талалаевой), 1889. – XII, 503, [1] с., 1 карт.

Джемс Брайс – автор книги «Священная римская империя» и член палаты депутатов от Абердина.

Провенієнції: печатки «Высшие Коммерческие курсы Харьковского Купеческого Общества», «Библиотека учебников Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Присвята: «Посвящается моим друзьям и сослуживцам Альберту Венн Дице и Томасу Эрскину Голланду».

Цитата з розділу «В замен введения»: «"Какого вы мнения о наших государственных учреждениях?" – вот вопрос, с которым в Соединенных Штатах обращаются к путешествующему Европейцу все, с кем ему приходится завести случайное знакомство. Наблюдательный путешественник находит такой вопрос вполне естественным, потому что он сам крайне заинтересован характером американских учреждений. Но он сам себя спрашивает, почему же только в Америке обращаются к нему с таким вопросом».

Джеймс Брайс, 1-й виконт Брайс (1838–1922) – британський державний діяч, правознавець, історик, філантроп. Один із ініціаторів створення Ліги Націй. Моральні принципи часто спонукали його діяти у розрив із офіційною лінією Лондона.

Д. Брайс – член Лондонського королівського товариства (1893) та президент (1913-1917) Британської академії, іноземний член французької Академії моральних і політичних наук (1904), іноземний член-кореспондент Петербурзької академії наук (1910).

387. Брайс, Джемс. Американская республика : в 3 ч. Ч. 2-3. Правительства Штатов. Политические партии / Д. Брайс ; пер. с англ. В. Н. Неведомский. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова : Тип. В. Ф. Рихтер (Тверская, дом Талалаевой), 1890. – VII, [1], 515, [1] с.

Провенієнції: печатки «Высшие Коммерческие курсы Харьковского Купеческого Общества», «Библиотека учебников Харьковского Коммерческого Института»,

«Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

388-390. Владимирский-Буданов М. Хрестоматия по истории русского права. Вып. 1 / М. Владимирский-Буданов. – 2-е изд., доп. – Киев : В тип. Императ. Ун-та Св. Владимира (И. Завадского), 1876. – [2], II, 222 с.

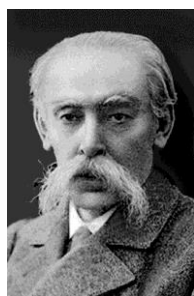
У книзі приплетено:

1). Владимирский-Буданов М. Хрестоматия по истории русского права. Вып. 2 / М. Владимирский-Буданов. – 2-е изд., доп. – Киев : В унив. тип. (И. И. Завадского), 1880. – [6], 205, [1] с.

2). Владимирский-Буданов М. Хрестоматия по истории русского права. Вып. 3 / М. Владимирский-Буданов. – Ярославль : В тип. Г. Фальк, 1876. – [2], 270, [2] с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф в усіх трьох алігатах «ЕБарвинський».

Із передмови: «В предисловии к первому изданию 1-го выпуска «Хрестоматии по истории русского права» я объяснял след. обр. причины, вынудившие меня приступить к такой работе: нередко студент заканчивает полное юридическое образование, никогда не увидевши ни одного памятника отечественного законодательства. Понятно, что, при одном пассивном слушании курса, юридическое образование лишается всяких прочных основ. Между тем это печальное явление объясняется следующим весьма простым обстоятельством: учащийся не только не в состоянии приобрести все важнейшие памятники нашего законодательства, разбросанные в разных изданиях, иногда дорогих и многотомных, но обыкновенно не может пользоваться ими надлежащим образом и в университетских библиотеках».

Михайло Флегонтович Владимирський-Буданов (Владимирський-Буданов) (1838–1916) – український та російський історик, доктор історії, ординарний професор історії права в Київському університеті Св. Володимира. Навчався у Венювському духовному училищі, далі — в Тульській духовній семінарії, яку закінчив у 1857 р. Потім до 1860 р. — у Київській духовній академії. У 1860 р.

вступив до Київського університету на історико-філологічний факультет і закінчив його у 1864 р. зі ступенем кандидата. Був залишений стипендіатом в університеті для приготування до професорського звання і, одночасно, у цьому ж році вступив на педагогічні курси, відкриті при київських гімназіях. У 1865 р. склав магістерський іспит.

У 1869 р. написав і захистив дисертацію «Німецьке право в Польщі і Литві» (1868), за яку крім ступеня магістра отримав Уваровську премію. У

1874 р. після захисту в Харківському університеті дисертації «Держава і народна освіта Росії XVIII в.» отримав ступінь доктора права. З 1875 р. – ординарний професор Київського університету на кафедрі історії російського права, де читав лекції до 1915 р.

Значною мірою наукові інтереси М. Ф. Владимирського-Буданова зосереджувалися у сфері історії та історії права литовсько-руської держави. Він – один із засновників Київської історико-юридичної школи (школи істориків західно-російського права).

391. Грабарь В. Э. Война и международное право : вступ. лекция / В. Э. Грабарь. – Б. м., 1893. – 24 с. – Отд. отт. из кн.: Ученые Записки Императорского Юрьевского Университета. 1893. № 4. – В конце кн. отсутствуют стр.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека Харківський сільськогосподарський інститут».

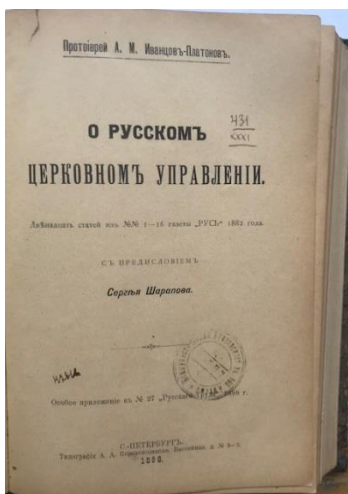
Цитати з тексту: 1) «Настоящая первая моя лекция будет посвящена рассмотрению коренного вопроса всей нашей науки, – вопроса о взаимном отношении войны и международного права. Я назвал этот вопрос коренным потому, что вокруг него сосредотачиваются все исследования о природе и существе международного права, и вся история нашей науки представляет лишь ряд попыток найти для него правильное решение»; 2) «Война и международное право враждуют друг с другом, и примирение их может состояться не иначе, как в форме подчинения одного начала другому: или война должна подчиниться праву, или право должно признать над собою закон войны. Между войною и международным правом необходимо сделать выбор. Мы сделали его, когда стали на сторону права. Такой выбор не есть, однако, дело вкуса. Он имеет полное оправдание, так как является научно необходимым. Этот выбор сделала история, ведущая человечество по пути прогресса».

Володимир Еммануїлович Грабар (Храбров) (1865–1956) – юрист. Брат художника Ігоря Грабаря, чоловік філологині та перекладачки Марії Грабар-Пассек.

Грабар – один з найбільших фахівців з міжнародного права дореволюційного і радянського періоду російської історії. Він був ученим широкого кругозору та ерудиції: університетський професор, академік, декан, радник з правових питань уряду Російської імперії та радянського уряду, міжнародно визнаний правознавець та історик. Його академічна та професійна кар'єра охопила останні десятиліття історії Російської імперії та перші чотири десятиліття Радянської влади. Його дослідження історії науки міжнародного права в Росії забезпечило йому чільне місце серед російських

та радянських правознавців-міжнародників, але ця робота була лише частиною задуманої їм великої праці з загальної історії міжнародного права.

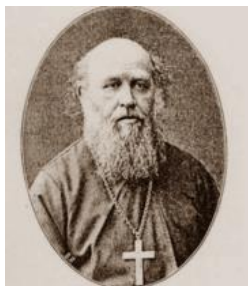
392. Иванцов-Платонов А. М., протоиерей. О русском церковном управлении : 12 ст. из № 1-16 газ. «Русь» 1882 г. / А. М. Иванцов-Платонов ; с предисл. С. Шарапова. – Санкт-Петербург : Тип. А. А. Пороховщикова (Бассейная, д. № 3-5), 1898. – [4], 86, [2] с. (5-я паг.). – Особое прил. к газ.: Русский Труд. 1898. № 27.

Прилетено до: Лассаль Ф. Принципы труда в современном обществе. – Санкт-Петербург, 1905.

Провенієнції: печатка «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут».

Із передмови С. Шарапова: «Настоящие статьи принадлежат перу почившего протоиерея А. М. Иванцова-Платонова, считающегося одним из лучших наших церковных писателей. Они были написаны по специальному приглашению покойного И. С. Аксакова в качестве церковной программы «Руси»... В них, действительно, дана полная и обстоятельная программа к восстановлению у нас правильного течения и самостоятельного развития церковной жизни».

Олександр Михайлович Иванцов-Платонов (1835–1894) – протоієрей Російської православної церкви, богослов, церковний історик, проповідник, письменник.

У 1878 р. він отримав сан протоієрея; у травні 1879 р. затверджений ординарним професором; з 1894 р. – заслужений професор Московського університету.

Иванцов-Платонов влаштовував богословські читання вдома. Відстоював ідею єдності науки та релігії у пошуках істини. Їм були видані листи Олексія Хомякова до Пальмера і ряд духовно-публіцистичних трактатів про сучасні йому церковні питання, а також критичні статті про нові твори іноземної та російської богословської літератури, більшість яких надруковано в журналі «Православний огляд».

Иванцов-Платонов мріяв про поєднання православної, католицької та протестантської церков.

393. Иеринг, Рудольф. Теория владения / Р. Иеринг ; сокращ. пер. Е. В. Васюковского. – Санкт-Петербург : Изд. Юрид. Кн. Маг. Н. К. Мартынова, Комиссионера Гос. Тип. : Тип. М. Меркушева (бывш. Н. Лебедева) (Невский, 8), 1895. – [2], IV, 47, [3] с. : схемы, формулы.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного

Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; екслібрис «Присяжный поверенный Константинъ Павловичъ Приходьковъ».

Численні читацькі помітки.

Від перекладача: «Сочинение Рудольфа Иеринга, предлагаемое русским читателям в сокращенном переводе, вышло в 1889 г., незадолго до смерти знаменитого романиста. Оно носит неудобопереводимое название «Der Besitzwille» (владельческая воля), к которому сделано добавление: «и вместе с тем критика господствующего юридического метода». Автор подвергает глубокому и всестороннему исследованию вопрос о воле (animus) владельца, представляющий собой краеугольный камень учения о владении. Это исследование приводит его к двум результатам: отрицательному и положительному».

Рудольф фон Єринг (1818–1892) – німецький правознавець, автор «соціологічної» теорії утворення і розвитку держави та права.

Разом з Карлом фон Гербером видавали юридичний журнал «*Jahrbücher für Dogmatik des heutigen römischen und deutschen Privatrechts*», який мав на меті зближення римського і німецького права згідно з ідеями Гербера. Єринг – один з найвизначніших представників в історії юриспруденції. Його правова концепція викладена у тритомній праці "Дух римського права на різних етапах його розвитку" (1852–1854), двотомній праці "Мета в праві" (1877–1883) та "Боротьба за право" (1872), яка ще за життя автора була перекладена практично на всі європейські мови. Він був професором права в ряді європейських університетів. Його концепція ґрунтується на філософії Конта, поглядах Остіна, утилітаризмі Беніама та Мілля. Відштовхуючись від конкретних матеріалів історії римського права, цивільного права, філософії права, Ієрінг в основу свого правового учення поставив питання про сутність права, його соціальну роль та завдання. Теоретичні розробки ученого орієнтовані на удосконалення законодавства, зміцнення конституційних основ держави.

Наукова творчість мислителя розпочалася з критики концепції історичної школи права з її запереченням необхідності кодифікації законодавства та з поглибленого вивчення і аналізу римського права. Останнє дало йому підставу стверджувати особливу важливість приватного права як основи права публічного. Розгляд римського права, його історії через призму потреб сучасного правового розвитку дав змогу ученому зробити фундаментальний внесок у розвиток позитивістської юриспруденції. Вже у своїй першій праці "Дух римського права" мислитель відзначив важливість права як основного елементу соціально-політичної організації античного Риму, значення правових основ у римському суспільному житті.

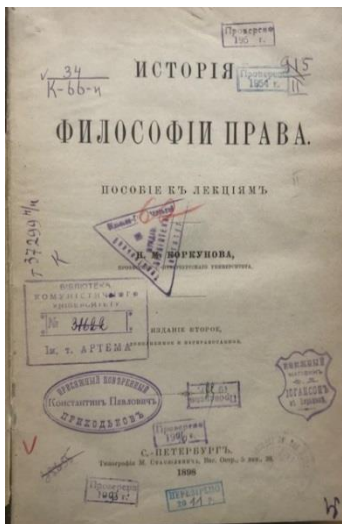

394. Конституционное начало, его историческое развитие и его взаимодействия с политическим и общественным бытом государств и народов : сб. ст. : в 2 ч. / пер. с нем. Б. Утина и К. Кавелина. – Санкт-Петербург : Изд. А. Гакстгаузена : [в Тип. Н. Тиблена и Комп. (Н. Неклюдова) (Вас. Остр., 8 лин., № 25)], 1866. – [4], XIII-XXIV, 477, [3] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека учебников Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський

сільськогосподарський інститут».

Від перекладача: «Первая часть настоящего сочинения переведена Б. Утиным, вторая К. Кавелиным. Первая часть, принадлежащая Бидерману, вся посвящена постепенному образованию и распространению представительных учреждений в современных государствах. ... Статьи, вошедшие в состав второй части, очень различны по форме, объему и достоинству. ... Со времен появления немецкого оригинала прошло теперь уже полтора года. С тех пор, в политическом быту некоторых европейских государств произошли довольно важные перемены. Самые крупные из них, это замена в Швеции сословного представительства конституцией, приближающейся к общеевропейскому образцу, и прекращение Северо-американской междоусобной войны, а вместе с нею и невольничества в южных штатах».

395. Коркунов Н. М. История философии права : пособие к лекциям / Н. М. Коркунов. – 2-е изд., доп. и перераб. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (Вас. Остр., 5 лин., 28), 1898. – VI, 509, [1] с.

Автор – профессор С.-Петербургского Университета.

Провенієнції: печатки «Книжный магазин Ф. А. Иогансона в Харькове», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка osobistoї бібліотеки «Присяжный поверенный Константинъ Павловичъ Приходьковъ»; штамп на корінці палітурки

«К.П.».

Зі вступу: «Явления общественной, составляющие предмет изучения юриста, резко отличаются от явлений природы своею зависимостью от нашего к ним отношения. Явления природы не зависят от того, как как объясняют их люди, как представляют их себе. ... Совсем иное дело – явления общественной. Наши понятия о нравственности – о различии

добра изла, о праве – о разграничении моего, чужого, общего, об обществе и отношении его к личности, сами являются соопределяющими факторами развития общественной жизни. ... для полного научного объяснения явлений общественности необходимо принимать во внимание и то, как относятся к ним люди, как думали и думают о них. Благодаря этой особенности, знакомство с историческим развитием философских учений, стремившихся объяснить нравственность, право, общество, получает для юриста совершенно особое значение».

Микола Михайлович Коркунов (1853–1904) – учений-юрист, філософ права. Професор, спеціаліст з державного та міжнародного права. Викладав у Санкт-Петербурзькому університеті, Військово-юридичній академії та інших навчальних закладах. Розробляв соціологічний напрямок у юриспруденції. Дійсний статський радник (1888).

Для робіт Коркунова характерний соціологічний підхід до вивчення феномену держави та права. Його правові ідеї ґрунтувалися на закономірностях розвитку суспільних явищ. Тому він критикував існуючу тоді школу природного права. У працях М. М. Коркунова історико-соціологічний елемент відігравав значну роль, він не визнавав тогочасних німецьких авторитетів у правовій науці і уважно ставився до специфічних явищ російського юридичного та політичного побуту, тим самим часто йдучи урозріз із загальноприйнятими ученнями.

396. Ляховецкий Л. Д. Характеристика известных русских судебных ораторов с приложением избранной речи каждого из них / Л. Д. Ляховецкий. – Санкт-Петербург : «Центральная» Типо-Литогр. М. Я. Минкова (Лиговская, 35), 1897. – 324, [2] с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; екслібрис «Присяжный поверенный Константинъ Павловичъ Приходьковъ»; штамп на корінці палітурки «К.П.».

Численні читацькі помітки. Особливо багато виділено поміток в промові Миколи Йосиповича Холева.

Із передмови: «Мы задались целью в этой книге дать характеристику наших известных судебных ораторов. ... Помещаемые в книге судебные речи – избранные, лучшие. Выбор их состоялся по соглашению нашему с лицами, их произнесшими. Основная цель книги – ознакомление читателей с образцами русского судебного красноречия во всех его родах. В виду этого,

мы и поместили здесь речи судебных ораторов по делам уголовным, гражданским и политическим».

Читатель найдет в книге биографические сведения и речи таких судебных ораторов: П. Я. Александров, С. А. Андреевский, К. К. Арсеньев, В. И. Жуковский, Н. П. Карабчевский, А. Ф. Кони, С. А. Муровцев, А. С. Нежинский, А. Я. Пассовер, В. Д. Спасович, Кн. А. И. Урусов, Н. И. Холева. Некоторые судебные дела проходили в городах, находящихся на территории современной Украины и, в т. ч., Харькове.

Леон Давидович Ляховецкий (1861–?) – адвокат, публицист.

Закінчив Ананьївську гімназію (1880) та юридичний факультет Санкт-Петербурзького університету. З 1890 р. був присяжним повіреним округу Санкт-Петербурзької судової палати. Його помічником з 1908 р. був М. Б. Гальперін.

Друкувався у «Сході», «Судовій газеті» (постійний співробітник), «Ехе» (постійний співр.), «Юристе» (співредактор) та ін. Автор літературної хроніки, статей з юридичної тематики. Ляховецький був співробітником «Енциклопедичного словника Брокгауза та Єфрона».

397. Общее положение о крестьянах, вышедших из крепостной зависимости, дополненное всеми узаконениями по 1-е января 1895 г. / сост. Макшеев. – 3-е изд., неофиц. – Санкт-Петербург : Тип. Д. В. Чичинадзе (Невский просп., д. № 88), 1895. – XLVII, [1], 204 с. – Алф. указ.: с. VII-XLVII. – С прил. Высочайшего Всемилостивейшего Манифеста 14 ноября 1894 г.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Уездного училища», «Библиотека Харьковского 1-го высшего начального училища», «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Извлечено из особого прилож. к т. 9 Зак. о сост., изд. 1876 г., Прод. Св. Зак. 1890, 1891 и 1893 гг. и позднейших узаконений.

398. Памятная книжка Московского Архива Министерства Юстиции. – Москва : Типо-литогр. Высочайше утвержд. Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о (Пименовская ул., собств. дом), 1890. – IV, 234, [1] с.

Провенієнції: печатки «Бібліотека У.К.С.Г.У. ім. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «"Памятная книжка" Московского Архива Министерства Юстиции, первая мысль о которой принадлежит покойному сенатору Н. В. Калачову,

управлявшему Архивом с 1864 по 1885 гг., издается с двойной целью: с одной стороны – дать в руки посторонним лицам, посещающим Архив для учебных занятий, пособие к первоначальному знакомству с общим составом Архива и в частности с теми видами исторических документов, которые в нем хранятся, с другой – дать для служащих в Архиве справочную книгу по всем предметам, которые входят в круг их обязательных занятий. Вместе с тем "Памятная книжка" может служить отчетом о нынешнем состоянии и текущей деятельности Архива, просуществовавшего со времени своего образования 38 лет».

399-407. Решения общего собрания Первого и Кассационных Департаментов Правительствующего Сената 1885 г. – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1886. – 100, [1], III, III, [2], III, IV с. : табл.

У книзі приплетено:

1) **Решения общего собрания Первого и Кассационных Департаментов Правительствующего Сената 1886 г.** – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1887. – 98, IX, [1] с. : табл.

2) **Решения общего собрания Первого и Кассационных Департаментов Правительствующего Сената 1887 г.** – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1888. – 81, [1] с.

3) **Решения общего собрания Первого и Кассационных Департаментов Правительствующего Сената 1888 г.** – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1889. – 83, [1], XIII, [1] с. : табл.

4) **Решения общего собрания Первого и Кассационных Департаментов Правительствующего Сената 1889 г.** – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1890. – 103, [2], IV, V с. : табл.

5) **Решения общего собрания Первого и Кассационных Департаментов Правительствующего Сената 1890 г.** – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1891. – 110, [2], X с. : табл.

6) **Решения общего собрания Первого и Кассационных Департаментов Правительствующего Сената 1891 г.** – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1892. – 105, [1], XIV, [2] с. : табл.

7) **Решения общего собрания Первого и Кассационных Департаментов Правительствующего Сената 1892 г.** – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1893. – 123, [1], XX с. : табл.

8) **Решения общего собрания Первого и Кассационных Департаментов Правительствующего Сената 1893 г.** – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1893. – 131, [1], XVII, [1] с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

408. Сборник по общественно-юридическим наукам. Вып. 1 / под ред. Ю. С. Гамбарова. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой (*Невский пр., 54*) : в тип. И. Гольдберга (*Екатерининский кан., д. № 94*), 1899. – [4], III, [1], 192 с.

Провенієнції: печатка «Высшие Коммерческие курсы Харьковского Купеческого Общества», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

У змісті: Сравнительно-историческое правоведение и его отношение к социологии. Методы сравнительного изучения права / М. Ковалевский; Право в его основных моментах / Ю. Гамбаров; Право и нравственность / П. Новгородцев; Хозяйство и право / С. Булгаков; Развитие государства в Западной Европе / А. Горбунов.

Із передмови: «Предлагаемая читателям книжка есть начало более обширного издания, задуманного некоторыми из лиц, принимавших участие в составлении программ Московской «Комиссии по организации домашнего чтения». Составители этих программ по отделам наук общественно-юридических были поставлены в особенное затруднение, вследствие недостатка в русской литературе пособий, сколько-нибудь способных удовлетворить нуждам читающей публики. ... Вот главные мотивы, вызвавшие у нескольких членов «Комиссии по организации домашнего чтения» мысль пополнить пробел нашей общественно-юридической литературы изданием начинаемого теперь «Сборника» самостоятельных статей по отдельным вопросам, представляющим в настоящей области особенно выдающийся интерес и общеобразовательное значение».

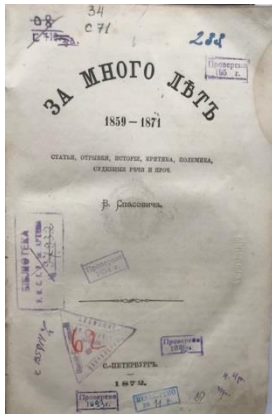

409. Свод Законов Российской империи. Т. 10, ч. 1, кн. 1-4. Свод Законов Гражданских : с примеч. и ссылками на позднейшие узаконения и огл. – Неоффиц. изд. – Санкт-Петербург : Рус. Кн. Т-во «Деятель», [1900]. – 428, XIII, [3] с. : табл.

Провенієнції: печатка «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

«Свод Законов Гражданских» состоит из 4-х книг:

- Кн. 1. О правах и обязанностях семейственных;
- Кн. 2. О порядке приобретения и укрепления прав на имущества вообще;
- Кн. 3. О порядке приобретения и укрепления прав на имущества в особенности;
- Кн. 4. Об обязательствам по договорам.

410. Спасович В. За много лет (1859–1871): статьи, отрывки, история, критика, полемика, судебные речи и пр. / В. Спасович. – Санкт-Петербург : [Тип. Ф. Сущинского (Канал Екатерининск., 168)], 1872. – [4], II, II, 665, [1] с.

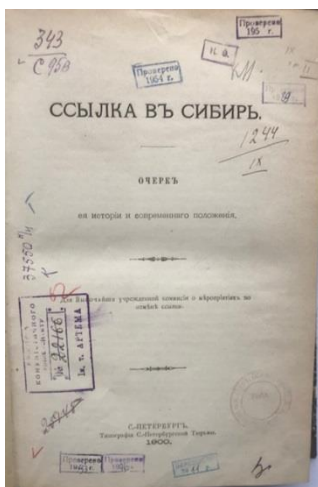
Провенієнції: печатки «Бібліотека У.К.С.Г.У. ім. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «Все статьи, входящие в издаваемую мною книгу, были уже в печати. ... Мне труднее, чем кому бы то ни было, судить хорошо ли я сделал, соединив в одной книге литературу и юриспруденцию, включив туда же и полемику, наконец сопоставив то, что отделано было на досуге, с тем, что записано стенографом с живой речи по мере того, как слова произносились. Главное занятие моей жизни было, конечно, русское уголовное право, литературе посвящены были только редкие свободные минуты».

Володимир Данилович Спасович (1829–1906) – видатний учений-юрист, криміналіст, присяжний повірений, літературознавець, публіцист. Був автором першого у Російській імперії підручника з кримінального права (1863). В галузі правознавства був досвідченим ученим, окрім кримінального права розробляв питання кримінального судочинства, адвокатури та адвокатської етики, охорони авторських прав, міжнародного права, історії права тощо. Залишив по собі величезну наукову та літературну спадщину, опубліковану в 10-ти томах та окремими виданнями.

Понад 40 років життя Спасович віддав діяльності у сфері адвокатури, належав до знаменитих судових ораторів, чії захисні промови високо оцінювалися сучасниками; за свою адвокатську майстерність здобув у сучасників шанобливий титул "короля російської адвокатури".

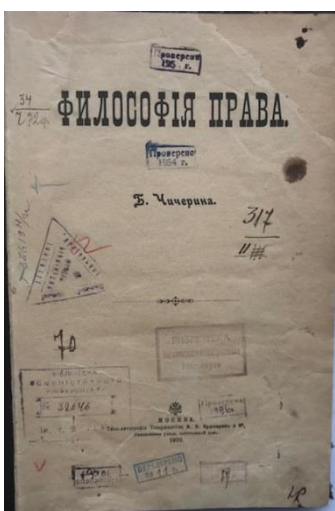

411. Ссылка в Сибирь: очерк ее истории и современное положение: (для Высочайше утвержденной комиссии о мероприятиях по отмене ссылки). – Санкт-Петербург : Тип. С.-Петербург. тюрьмы, 1900. – [2], X, [2], 339, [3] с., прил. (53 с. : табл.). – Библиогр.: с. IV.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Зі вступу: «По Высочайшему повелению, последовавшему 20 Мая 1898 г., Начальник Главного Тюремного

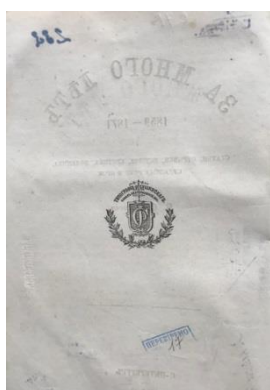
Управления, в должности Шталмейстера Высочайшего Двора А. П. Саломон, был командирован в Сибирь и на о-в Сахалин для личного ознакомления на местах с условиями отбывания и современным положением ссылки и каторги. По возвращении своем, Начальник Управления представил Министру Юстиции доклад о результатах своей командировки, в котором в общих чертах излагались важнейшие, добытые во время поездки сведения о ссылке; подробное же исследование ее, как требующее долгой и кропотливой работы по проверке, сопоставлению и объединению собранных по вопросу о ссылке материалов, – имело быть представлено в последствии. Настоящий очерк ссылки в Сибирь есть результат этой работы, который, за воследовавшим по Высочайшему повелению 6 Мая 1899 г. учреждением Комиссии о мероприятиях по отмене ссылки, представляется в эту Комиссию, как материал для ее трудов».

412. Чичерин Б. Философия права / Б. Чичерин. – Москва : Типо-литограф. Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о (Пименовская улица, собственный дом), 1900. – [4], 336, [2] с.

Провенієнції: печатка «Высшие Коммерческие курсы Харьковского Купеческого Общества», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Зі вступу: «Пятьдесят лет тому назад философия права занимала выдающееся место в ряду юридических наук. Каково бы то ни было разнообразие взглядов на философские основания права, признавалось, как несомненная истина, что они должны служить руководящими началами практики. Философия права была одним из важнейших предметов преподавания в университетах; она породила обширную ученую литературу. И это имело глубокий смысл, ибо область права не исчерпывается положительным законодательством. Последним определяются те юридические нормы, которые действуют в данное время и в данном месте. Но юридические законы не остаются вечными и неизменными, как законы природы, которые нужно только изучать и с которыми всегда надобно сообразовываться. Положительные законы суть произведения человеческой воли и, как таковые, могут быть хороши или дурны. С этой точки зрения, они требуют оценки. По той же причине они изменяются, сообразно с изменениями потребностей и взглядов».

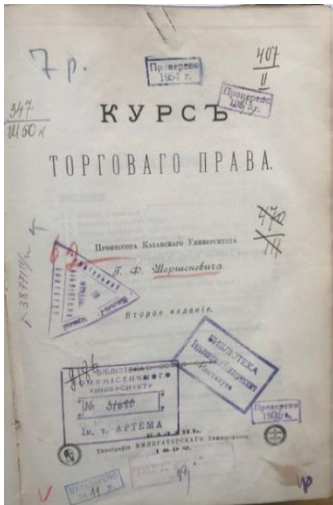
наук. Каково бы то ни было разнообразие взглядов на философские основания права, признавалось, как несомненная истина, что они должны служить руководящими началами практики. Философия права была одним из важнейших предметов преподавания в университетах; она породила обширную ученую литературу. И это имело глубокий смысл, ибо область права не исчерпывается положительным законодательством. Последним определяются те юридические нормы, которые действуют в данное время и в данном месте. Но юридические законы не остаются вечными и неизменными, как законы природы, которые нужно только изучать и с которыми всегда надобно сообразовываться. Положительные законы суть произведения человеческой воли и, как таковые, могут быть хороши или дурны. С этой точки зрения, они требуют оценки. По той же причине они изменяются, сообразно с изменениями потребностей и взглядов».

Боріс Миколійович Чичерін (1828–1904) – філософ права гегельянського напрямку, один з провідних теоретиків лібералізації Росії, історик. Почесний член Петербурзької АН (1893). Дядько радянського дипломата Г. Чичеріна.

Походив зі старовинного дворянського роду Чичеріних.

Протягом 1845–1849 рр. Б. М. Чичерін навчався у Московському університеті. Він слухав лекції видатних професорів Т. М. Грановського, М. І. Крилова, С. М. Соловйова, К. Д. Кавеліна, П. М. Кудрявцева та ін. Ліберальний світогляд вироблявся у нього не тільки на підставі університетських лекцій, але головним чином завдяки особистому тісному контакту з професорами. Остаточний світогляд Б. М. Чичеріна сформувався під час його трирічної подорожі Західною Європою. Після захисту магістерської дисертації (1857 р.) викладав у Московському університеті (1861–1868), де очолював кафедру державного права юридичного факультету. У 1882–1883 рр. Б. М. Чичерін був московським міським головою.

413. Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права / Г. Ф. Шершеневич. – 2-е изд. – Казань : Тип. Императ. Ун-та, 1892. – X, 822, [2] с. – Библиогр. в нач. параграфов.

Автор – Профессор Казанского Университета.

Провенієнції: печатка «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистичного Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Читацькі помітки.

Зі вступу: «Основною потребностью для человека, определяющею возможность и степень его духовного развития, является обеспечение условий его материального существования, которое достигается посредством экономической деятельности. Сущность этой деятельности заключается в придавании предметам внешнего мира той формы, в которой они становятся наиболее способными удовлетворить известной потребности, в создании таким путем экономических благ и целесообразном употреблении их. В содержание этой деятельности входит, во-первых, извлечение из внешнего мира материала, годного для обработки и, во-вторых, самая обработка его. Процесс этот, простой на первоначальной ступени экономической культуры, когда каждый человек личными, единичными силами обеспечивает свое материальное благосостояние, значительно усложняется в развитой форме общежития. ... деятельность,

имеющая своею целью посредничество между производителями и потребителями при взаимном обмене экономическими благами, называется торговлею. Таким образом, экономическая деятельность развитого общества представляется троякою, – добывающею, обрабатывающею и передаточною».

Габріель Феліксович Шершеневич (1863–1912) – юрист, професор Казанського та Московського університетів, депутат I Державної Думи.

Середню освіту здобув у Казані. У 1885 р. закінчив юридичний факультет Казанського університету. У 1888 р. захистив магістерську дисертацію («Система торговых действий», Казань, 1888), а у 1891 р. – докторську («Авторское право на литературные произведения»). 1892 р. був призначений професором Казанського університету по кафедрі торгового права і торгового судочинства; з 1896 р. – на кафедрі цивільного права та судочинства.

Викладацька діяльність Шершеневича перервалася наприкінці 1905 р. у зв'язку з обранням його до I-ї Державної Думи від м. Казань (від кадетської партії). У 1906 р. він переїхав з Казані до Санкт-Петербургу. Дотримуючись ліберальних поглядів, протестував проти розпуску Думи і підписав Выборзьке звернення ряду депутатів із закликом до населення відмовитися платити податки і виконувати військовий обов'язок до скликання Думи. Шершеневич переїхав до Москви, де разом з деякими депутатами попав до Таганській в'язниці. Після виходу з в'язниці працював на юридичному факультеті Московського університету, потім у Московському комерційному інституті.

Г. Ф. Шершеневич зробив значний внесок у цивільне і торгове право та у законотворчість, активно брав участь у підготовці та обговоренні проекту Цивільного уложення, займався аналізом і узагальненням правозастосовної практики. Шершеневич був учасником, членом і головою Київського юридичного товариства, брав активну участь у Московському товаристві народних університетів, Московському комерційному інституті та Юридичному товаристві при Московському університеті.

На початку 1911 р. Шершеневич на знак протесту проти обмеження університетських свобод з боку Міністра народної освіти Л. Кассо разом з групою професорів покинув Московський університет. Викладав у Московському комерційному інституті та університеті ім. А. Л. Шаневського.

414. Ядринцев Н. М. Русская община в тюрьме и ссылке / Н. М. Ядринцев. – Санкт-Петербург : Тип. А. Моригеровского (Надеждинская улица, д. № 39), 1872. – [2], VII, [1], 3-719, [1] с. – Отсутствуют с. 1-2.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной

Парт. Школи при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницький автограф «*M. Schlepianow*».

Численні читацькі помітки.

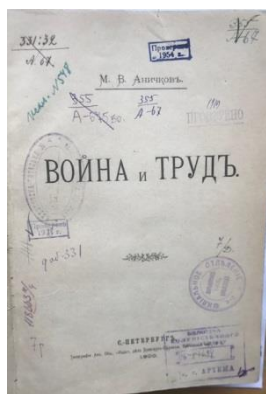
У книзі можна ознайомитися з такими питаннями: «Исследования и наблюдения над жизнью тюремных, ссыльных и бродяжеских общин; Исторический очерк сибирской ссылки; Сравнение разных систем наказания у нас и в Западной Европе; Основы новой рациональной системы исправления согласно выводам пенитенциарной науки и опытам русской тюремной общины».

Микола Михайлович Ядринцев (1842–1894) – один із основоположників сибірського обласництва, першовідкривач давньотюркських пам'яток на річці Орхон, столиці Чингісхана Каракорума та Орду-Балика – столиці Уйгурського каганату в Монголії.

У літературних творах тяжів до лірико-публіцистичних жанрів, зокрема, до дорожніх нарисів, які нерідко мали викривальний характер. Виступав як критик та літературознавець: статті «Доля сибірської поезії та старовинні поети Сибіру», «Початок друку в Сибіру», про творчість М. В. Гоголя, І. С. Тургенєва, Н. І. Наумова, С. Я. Єлпатієвського та ін.

ДЕРЖАВНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ. ВІЙСЬКОВА СПРАВА

415. Аничков М. В. Война и труд / М. В. Аничков. – Санкт-Петербург : Тип. АО «Изд. дело Брокгауз-Ефрон» (Прачешный пер., № 6), 1900. – [6], II, III, [3], 217, [1], 239, [1], 233, [1] с.

Присвята: «Памяти отца моего Виктора Михайловича Аничкова посвящаю я эту книгу».

Провенієнції: печатки «Х.О.Г. Журавлевская бесплатная читальня-библиотека», «2-е филиальное отделение Харьковской общественной библиотеки», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Девятнадцатый век покончил с рабством. Двадцатый век должен покончить с войною. Мы надеемся, что поколение, которое вступит в третью тысячу лет после христианской эры, так же мало будет тревожиться остатками военного времени, как мы не смущаемся остатками рабства в отдаленных и еще недоступных странах. На наступление поры вечного мира следует питать надежду, – но отнюдь не уверенность».

Михайло Вікторович Анічков (1855–1914) – економіст, інженер шляхів сполучення. Народився 1855 р. в Санкт-Петербурзі. У 1878 р. закінчив Санкт-Петербурзький інститут інженерів шляхів сполучення зі званням цивільного інженера. З 1880 р. служив у Міністерстві шляхів сполучення; титулярний радник із 1883 р., статський радник із 1899 р.

Член Імператорського російського технічного товариства (з 1881 р.). Велику популярність мала його праця «Війна і праця» (1899), опублікована також німецькою (Берлін, 1900, 2-ге вид. – 1912), англійською (Нью-Йорк і Лондон, 1900), французькою (Пб, 1903) мовами.

416. Второв Н. Сравнительное обозрение муниципальных учреждений Франции, Бельгии, Италии, Австрии и Пруссии, с присовокуплением очерка местного самоуправления в Англии / Н. Второв. – Санкт-Петербург : [В Тип. К. Вульфа], 1864. – XIII, [3], 375, [1] с. – (Материалы для составления предположений об улучшении общественного управления в городах).

Автор – Вице-Директор Хозяйственного Департамента Министерства Внутренних Дел.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп «Кабинет городского и земского дела».

Із передмови: «В предполагаемом обозрении муниципальных учреждений Франции, Бельгии, Италии, Австрии и Пруссии для того, чтобы представить нагляднее сущность дела и с тем вместе дать возможность делать сравнения и выводы, признано удобнейшим отдельные предметы этих учреждений каждой из помянутых стран расположить в совокупности. Учреждения одной только Англии, по их своеобразности, не могли быть подчинены этому методу изложения и потому составляют предмет особой статьи, помещенной в конце книги, в виде приложения».

Микола Іванович Второв (1818–1865) – краєзнавець, історик, етнограф, мемуарист.

Закінчив Казанську гімназію (1834) та історико-філологічне відділення філософського факультету Казанського університету (1837). Служив у канцелярії казанського генерал-губернатора та помічником бібліотекаря університету. У 1843–1844 рр. був редактором неофіційної частини Казанських губернських відомостей, де опублікував свої перші статті. 1844 р. переїхав до Санкт-Петербургу. Залишаючи Казань, Второв пожертвував на користь міста бібліотеку свого батька, яка стала основою міської публічної бібліотеки, відкритої в Казані у 1864 р.

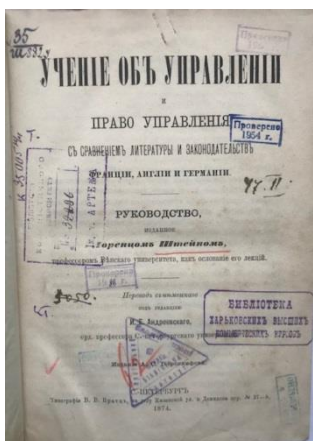
З 1857 р. у Санкт-Петербурзі служив віце-директором господарського департаменту Міністерства внутрішніх справ. Брав участь у підготовці видань міністерства «Міські поселення в Російській імперії» (т. 1-7, 1860-1864) і «Економічний стан міських поселень Європейської Росії в 1861-62» (ч. 1-4, 1863). У 1861 і 1864 рр. лікувався за кордоном і збирав матеріал для книги «Порівняльний огляд муніципальних установ Франції, Бельгії, Італії, Австрії та Пруссії» (1864).

417. Гуго К. Новейшие течения в английском городском самоуправлении / К. Гуго ; пер. с нем. под ред. Д. Протопопова. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой : Тип. И. М. Комелова (Большая Подъяческая, д. 17-21), 1898. – [2], VIII, 379, [5] с. : табл. Читацькі помітки.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Михаиль Николаевич Соболев».

Із передмови: «Об управлении отдельных английских и шотландских городов существует ряд монографий, которые редко выходят за пределы изображаемого ими города. ... Кроме монографий по истории отдельных городов, богатый материал относительно последних пяти лет доставила мне газета «London», поставившая себе главнейшей задачей следить за развитием городского самоуправления. ... Последним и важнейшим источником являются, естественно, отчеты городских советов и специальные доклады назначаемых ими начальников отдельных ведомств».

418. Штейн, Лоренц. Учение об управлении и право управления с сравнением литературы и законодательства Франции, Англии и Германии : руководство / Л. Штейн ; пер. с нем. под ред. И. Е. Андреевского. – Санкт-Петербург : Изд. А. С. Гиероглифова : Тип. В. В. Пратц (на углу Казанской ул. и Демидова пер., № 27-5), 1874. – XIV, 594, X с. – Библиогр. в конце параграфов и частей.

Руководство издано Лоренцом Штейном, профессором Венского университета, как основание его лекций.

Редактор перевода – ординарный профессор С.-Петербургского университета.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»,

«Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; штамп на корінці палітурки «В.К.К.».

Від редактора перекладу: «Профессор Венского университета *Лоренц Штейн* занял весьма видное место между современными публицистами. Обширные и разнообразные труды его дали, можно сказать, всем отраслям политических наук стройность, вдохнули идею, пробудили общий интерес и положили основы для дальнейшей их разработки в этом направлении – *Штейновском*. ... Выпуская теперь в свет русский перевод этого последнего сочинения *Л. Штейна*, считаем излишним разъяснять важность и значение этого руководства. Достаточно сказать, что в обширном сочинении *Л. Штейна*, выполнена только часть задуманного им труда, тогда как здесь, в руководстве, хотя сокращенно, но начертана полная картина всего учения об управлении. ... Руководство *Л. Штейна* должно быть настольною книгою как для приступающего к изучению права, так и для практика на всех поприщах государственной и общественной деятельности».

Лоренц фон Штайн (1815–1890) – німецько-австрійський правознавець, філософ-гегельянець, історик, економіст та соціолог, автор поняття «соціальна держава».

У 1835–1839 рр. вивчав філософію та право в Єнському та Кільському університетах. Після захисту докторської дисертації в Кілі, був до 1846 р. викладачем, доцентом кафедри політичних наук. З 1855 р. професор політичної економії у Віденському університеті, де пропрацював 30 років.

Штайн – автор праць з теорії та історії держави і права, державного, адміністративного, господарського, фінансового, залізничного права, правосуддя, теорії соціалізму і комунізму, податків і державної позики, теорії політики, політичної економії, проблем юридичної освіти тощо. Найважливішими для світової правової і політичної думки є: "Соціалізм і комунізм сучасної Франції" (1842), "Соціалістичний і комуністичний рух у французьких революціях" (1846), "Історія соціального руху у Франції з 1789 року до наших днів" (1850), "Система науки про державу" (1852-1856), "Вчення про управління" (1865-1868), "Сучасне і майбутнє науки про державу і право Німеччини" (1870), "Сучасне і майбутнє науки права" (1880). Правову державу Штайн визначав як державу, що "має конституційне адміністративне право", "де управління ведеться згідно з духом конституції", а закон "спирається на конституцію", де "встановлюються гарантії панування закону над розпорядженням, а конституції - над законом". У правовій державі Штайна законодавча влада "панує" над виконавчою, а монарх "забезпечує домінування загальнодержавної волі" і є "найвищим захисником інтересів слабких і пригноблених". Інакше кажучи, монарх – "верховне осереддя держави", її "найвище особисте начало". Штайн водночас виступив з новаторськими працями щодо історичного вивчення нових явищ, їх наукової критики, одним

із перших дав визначення понять "соціалізм" і "комунізм", суворо розмежовуючи їх між собою, і довів, що французький соціалізм не є винаходом однієї Франції, це - загальнолюдське надбання. Він стверджував, що рух пролетаріату за соціалізм тільки розпочинається, майбутні революції можуть бути лише соціальними і недалеким є той час, коли "і Європа, і світ здригнуться від соціалістичних революцій".

СТРАХУВАННЯ

419. Михайлов А. Экономические паллиативы / А. Михайлов. – Санкт-Петербург : Изд. А. Борщевского, 1874. – [2], 496-594, [2] с. – Библиогр. после с. 594.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Библиотека Комунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Виділена читацька помітка: «Стремление к лучшему – это один из главных рычагов прогресса и этого стремления не уничтожат ассоциациями; напротив, ассоциации только разовьют это великое и чудное стремление в рабочем, превратив человека из выючного животного в мыслящую личность».

420. Фауль Т. = Fowle Т. Призрение бедных в Англии = The poor law / Т. Фауль ; пер. с англ. А. М. Белова. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича (Вас. Остр., 5 лн., 28), 1899. – [2], II, [2], 211, [1] с.

Провенієнції: у прим. з інв. № 35 489 печатка «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.»; власницький автограф «М. Соболевъ»; у прим. з інв. № 35 480 – печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Харьковского Коммерческого Института»; печатки в обох прим. – «Библиотека Комунистического Университету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови до російського перекладу: «В настоящее время в русском обществе замечается несомненное оживление интереса к вопросам благотворительности и сознание их важности. Об этом свидетельствуют и практические мероприятия, в роде развития целой сети так называемых

«домов трудолюбия», и возникновение двух журналов, специально посвященных вопросам филантропии и правильной ее постановки. ... Книга Фауля написана не для специалистов, ищущих технических подробностей по тому или иному вопросу призрения. Автор имел в виду познакомить с историей развития и современным положением призрения бедных в Англии всякого, кто интересуется вопросами общественного благоустройства».

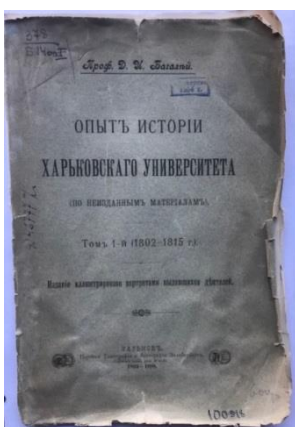
421. Шахт А. А. Труд, собственность и капитал под охраной страхования : нар.-хоз. очерк / А. А. Шахт. – Санкт-Петербург : Типо-литогр. Ю. А. Мансфельд (*Малая Морская, 9*), 1899. – 79, [1], XXVII, [1] с.

Присвята: «Глубокоуважаемому Августу Александровичу Мансфельд, Директору Училища Иностранных Торговых Корреспондентов».

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із звернення «Вместо предисловия»: «Предлагаемый очерк, в котором сделана попытка объяснить идею и сущность страхования в связи с общими вопросами политической экономии, в сокращенном изложении был прочитан 28 апреля 1899 года в зале Училища Иностранных Торговых Корреспондентов... Цель издаваемого небольшого труда всецело сводится к желанию подействовать обобщению идеи страхования и особенно провести мысль о полезности изучения страхования, как специальной науки, способной принести неизмеримую пользу в дальнейшем ее развитии и практическом приложении».

КУЛЬТУРА. ОСВІТА

422. Багале́й, Дмитрий Иванович. Опыт истории Харьковского университета (по неизданным материалам). Т. 1. (1802–1815 гг.) / Д. И. Багале́й. – Харьков : Паровая Тип. и Литогр. Зильберберг (*Рыбная ул., д. № 30-й*), 1893–1898. – [4], II, [2], 1204 с. : портр.

Присвята: «Императорскому Харьковскому Университету к предстоящему его столетнему юбилею (17 Января 1805 –17 Января 1905 гг.) это труд посвящает признательный автор».

Провенієнції: печатки у прим. з інв. № 42 771 «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема»; у прим. з інв. № 42 777 «Бібліотека У.К.С.Г.У. ім. Артема»; в обох прим. «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Не без сомнень и боязни приступаю я к печатанію свого сочиненія. Одно время я даже хотел ограничиться только отдельными экскурсами, чтобы в последствии собрать, дополнить, переработать их и составить уже подробную систематическую историю нашего университета. Но теперь я решил все-таки дать то, что имею. Быть может, обстоятельства позволят мне со временем самому расширить свой труд; если же этого не случится, то во всяком случае он явится первою попыткою связного исторического очерка нашего старого университетского быта. Всякому, сколько-нибудь интересовавшемуся исторіей нашего университета, известно, как мало мы имеем работ в этой области и как неравномерно они распределены: большая часть их относится к первоначальной эпохе истории университета».

Цитата з тексту: «Указ 1804 г. определяет задачу университетов таким образом: «университет есть высшее ученое сословие, для преподавания наук учрежденное». Отсюда вытекают две обязанности его деятелей – научная и преподавательская, которые впрочем были тесно связаны друг с другом».

Дмитро Іванович Багалій (1857–1932),
український історик, філософ та громадський діяч. Ректор Імператорського Харківського університету (1906–1910).

Один із фундаторів, академік Української Академії Наук (з 1919).

Народився у Києві в сім'ї ремісника-лимаря. Його діди і прадіди ще 1766 р. ввійшли до київського рибальського цеху. Рано залишився сиротою й виховувався в багатодітній сім'ї своєї тітки по матері. В «Автобіографії» 1927 р. Дмитро Багалій докладно описує своє дитинство. Зокрема, згадує, що в багатодітній сім'ї Старицьких жили бурсаки-квартиранти, які розмовляли українською мовою, співали українські пісні. Це знайомство привернуло увагу майбутнього історика до українського побуту, культури та мови, хоча в Києві, де він жив, панувала переважно російська мова. Про прогресивні погляди Дмитра Багалія свідчили його участь у молодіжній організації «Кіш», вступ у 1880 р. до Київської громади, участь у роботі Історичного товариства Нестора–літописця.

Дмитро Багалій не висунув нової концепції історії України і висвітлював головним чином, окремі аспекти її минулого. У пам'яті нащадків він залишився як невтомний літописець Слобідської України та Харкова, з яким пов'язано було майже все життя і діяльність ученого. Але за своїм характером і змістом його дослідження представляли собою новий етап у становленні і розвитку історіографії історії України другої половини ХІХ — початку ХХ ст. Їх за змістом можна об'єднати у три групи: документи з історії Слобідської України; загальні документи з історії України; матеріали про видатних діячів України. Лауреат Уваровської премії (1887). Це премія, що заснована у 1856 р. на згадку про графа С. С. Уварова,

колишнього президента Петербурзької академії наук. Вона присуджувалася, в основному, за праці з російської історії, але серед її лауреатів були і драматичні письменники.

423. Еленев Ф. Студенческие беспорядки / Ф. Еленев. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Обществ. Польза» (Б. Подъячская, № 39), 1888. – 46 с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Партии Школы при Ц.К.К.П.У.», «Библиотека Коммунистического Университета им. т. Артема», «Фундаментальная библиотека. Харьковський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «Эта статья была написана тотчас после беспорядков, вспыхнувших в наших университетах в конце прошлого 1887 года. Она не могла тогда найти себе помещения в некоторых наших повременных изданиях, по той причине, что она, по мнению этих изданий, нелиберальна, т. е. высказывает относительно нашего студенчества горькие факты слишком откровенно, не подслащая их сиропом напускной угодливости пред «молодым поколением». ... Таким образом наша статья может иметь теперь интерес только ретроспективный. Но оглядываться назад никогда не лишнее, для того, чтобы из прошлого извлекать уроки для будущего».

Цитата з тексту: «В студенческих беспорядках более всего поражают два обстоятельства: стадное свойство нашей молодежи устремляться бессознательно и всей массой в ту сторону, куда ей свиснут какие-то невидимые коноводы, и во вторых эта таинственная неизвестность главных коноводов, которые, при всех студенческих беспорядках, как бы проваливались сквозь землю и оставались неразысканными. Стадность есть общее свойство всякой толпы, составленной из людей темных или, по своей молодости, лишенных всякой житейской опытности».

Федір Павлович Єленєв (1829–1902) – публіцист. Працював у журналі «Вітчизняні Записки». Був членом Головного цензурного комітету, Головного управління у справах друку та Ради Міністра внутрішніх справ.

Народився в сім'ї учителя, який з 1834 р. служив наглядачем Смоленського повітового училища і у 1839 р. отримав спадкове дворянство. У 1839–1844 рр. навчався в Смоленській чоловічій гімназії, у 1848 р. закінчив фізико-математичний факультет Імператорського Московського університету зі ступенем кандидата.

Після закінчення університету був учителем математики та фізики у Тульській, а з 1852 р. – у Смоленській гімназіях. З 1857 р. викладач математики в 1-му кадетському корпусі в Санкт-Петербурзі. Одночасно був секретарем голови редакційних комісій Я. І. Ростовцева і брав участь у підготовці скасування кріпосництва. У 1862 р. призначений цензором Санкт-

Петербурзького цензурного комітету. 1867 р. Єленєв став статським радником.

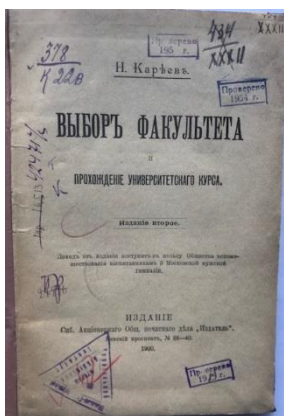

424. Журнал Министерства народного просвещения. Ч. 113. – Санкт-Петербург : В Тип. Иосафата Огризко, 1862. – [590] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского 1-го высшего начального училища», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

У журналі опубліковано деякі частини твору А. Потебні «Мысль и язык».

425. Кареев Н. Выбор факультета и прохождение университетского курса / Н. Кареев. – 2-е изд. – Санкт-Петербург : Изд. АО печ. дела «Издатель» (Невский проспект, № 68-40), 1900. – V, [3], 210 с.

Доход от издания поступит в пользу Общества вспомоществования воспитанникам 5 Московской мужской гимназии.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитата з тексту: «Выбор факультета есть до известной степени выбор и дальнейшего жизненного поприща. Хотя университетское образование без различия факультетов открывает доступ ко многим деятельностям, но несомненно и то, что многие другие деятельности требуют людей, окончивших курс на известном факультете. ... Призвание – великое дело, и попасть по ошибке не на свое место – большая беда: сколько бывает по этой причине испорченных жизней! Но резко выраженное и рано установившееся призвание все-таки редкость».

Микола Іванович Кареев (1850–1931) – учений-історик, соціолог, педагог. Член-кореспондент Санкт-Петербурзької академії наук (1910), почесний член Академії наук СРСР (1929).

У творчості М. І. Кареева можна виділити три теми, що переплітаються з роботами його вчителя, В. І. Гер'є:

1. Французька революція;
2. Російсько-польські відносини;
3. Проблеми філософії історії.

У студентські роки Кареев співпрацював з воронезькими «Філологічними записками» і з товариством «Знання», після чого не переставав писати статті до багатьох журналів. Перші наукові праці Кареев присвятив історії французького селянства.

426. Коменский, Ян Амос. Великая дидактика / Я. А. Коменский ; пер. с латин. А. Адольфа, С. Любомудрова. – Москва : Изд. кн. маг. К. И. Тихомирова, 1896. – XLVII, [1], 596 с. – Текст парал. латин., рус.

Повна назва книги:

«Великая дидактика содержащая всеобщее искусство всех учить всему, или верный и превосходный способ учреждения во всех общинах, городах и селах любого христианского государства таких школ, в которых бы все юношество обоего пола, без всякого где бы то ни было исключения, обучалось наукам, совершенствовалоось в нравах, исполнялось благочестия, и таким образом в юношеские годы могло научиться всему, что нужно для настоящей и будущей жизни

сокращенно, приятно, основательно,

где для всего, что предлагается,

Основания берутся из собственной природы вещей;

Истинность доказывается параллельными примерами, взятыми из области механических искусств;

Порядок распределяется по годам, месяцам, дням, часам; наконец,

Путь для успешного исполнения этих советов указывается легкий и верный».

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Із вступної статті: «Великая дидактика» распадается на четыре части. В первой части излагается общая педагогика и трактуется о сущности и целях воспитания, о школах. Об их необходимости, всеобщности, о возможности их улучшения. Вторая часть заключает в себе самую дидактику; в гл. XIII-XIX излагается общая дидактика, а затем в гл. XX-XXII – специальная методика языков, наук и искусств. Третья часть говорит о методе воспитания (нравственно-религиозного образования и дисциплины). Наконец, четвертая часть трактует об организации школ. В двух последних главах Коменский дает краткий обзор предыдущих рассуждений и высказывает пожелания, при осуществлении которых возможно исполнение указанных раньше преобразований».

Цитати з тексту: 1) «Отсюда золотое для учащихся правило: все, насколько можно, предлагать чувствам; именно: видимое – зрению, слышимое – слуху, обоняемое – обонянию, вкушаемое – вкусу, осязаемое – осязанию...»; 2) «...предохранять эту внутреннюю мельницу – ум (который

есть в то же время и зеркало) от запыления значит удалять юношей от суетных занятий и разумно приучать их к предметам нравственным и полезным».

Афоризми Я. А. Коменського:

- «Все мы стоим на одной сцене великого мира, и что бы в нем не свершалось, касается всех нас»;
- «Счастлив тот, кто принес на этот свет хорошо устроенное тело, но в тысячу раз счастливее тот, кто унесет отсюда хорошо устроенную душу».

427. Коменский, Ян Амос. Мелкие сочинения, примыкающие к великой Дидактике / Я. А. Коменский ; пер. с нем. А. Адольфа, С. Любомудрова. – Москва : Т-во Скоропеч. А. А. Левенсон, [1894]. – VII, [1], 278, [2] с. – (Избранные педагогические сочинения ; ч. 2).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

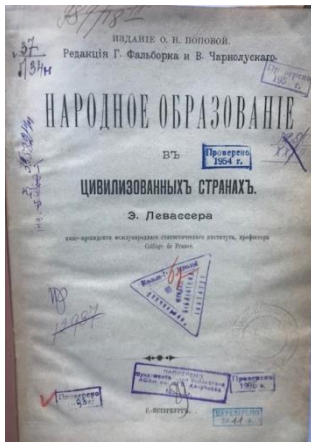

Ян Амос Коменський (1592–1670) – чеський теолог, мислитель, педагог, письменник.

Автор книг «Велика дидактика», «Материнська школа», «Світ чутованих речей у картинках».

Великою заслугою Коменського було те, що він уперше зібрав і систематизував усі відомості з педагогіки, а також розробив революційні на той час ідеї, зокрема до таких належать ідея класно-урочної системи.

Коменський вважав, що починати навчання треба якомога раніше, що навчальний матеріал повинен обов'язково відповідати віковій учнів, і був переконаний у тому, що розум людини спроможний охопити все, що завгодно. Тільки для цього потрібне у навчанні послідовне й поступове просування вперед, додержуючись безсмертних і універсальних дидактичних правил: «від близького до далекого», «від цілого до окремого», «від знайомого до незнайомого» для того, щоб учні засвоювали систему знань, а не уривчасті відомості. Коменський вважав, що потрібно з дитинства виробляти позитивні етичні риси (справедливість, поміркованість, мужність; цікаво зазначити, що під останньою він розумів також наполегливість у праці). Важливу роль в етичному вихованні Вчитель відводив прикладу дорослих, систематичному привчання дітей до корисної діяльності і до виконання правил поведінки. До навчального плану гімназії Коменський ввів, нарівні з традиційними «сімома вільними мистецтвами», природознавство, історію, географію.

428. Левассер Э. Народное образование в цивилизованных странах / Э. Левассер ; ред. Г. Фальборка, В. Чарнолуского. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой, [1897]. – [2], 452, VII, [1] с.

Автор – вице-президент международного статистического института, профессор Collège de France.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови автора: «Мысль о настоящем труде пришла мне впервые больше двадцати лет тому назад. ... Состоя членом комитета отдела образования на всемирной венской выставке 1873 г. и получив поручение составить доклад, я сделал попытку обрисовать в нем сравнительное положение начального образования в странах, принявших участие в этой выставке. ... В 1889 г., сессия международного статистического института происходила в Париже. Институт занялся сравнением методов и данных статистики начального образования, выработкой лучших методов ее ведения и изысканием средств для того, чтобы сделать ее результаты сравнимыми. По моему предложению был выбран Статистический комитет по начальному образованию, в котором я состоял докладчиком. От имени этого комитета я представил два доклада: первый – на венской сессии 1891 г., а второй на чикагской сессии в 1893 г. и на бернской сессии 1895 г. Соединенные, просмотренные и дополненные эти два доклада составляют настоящую книгу».

429. Леклерк М. Воспитание и общество в Англии / М. Леклерк ; пер. М. А. Шишмаревой ; [предисл. Э. Бутми]. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Народная Польза» (Невский, 148), 1899. – 516 с. – (Издание Т-ва «Знание» / ред. Г. Фальборка, В. Чарнолуского ; № 12).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковский Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Коммунистического Университета им. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «В 1889 г., по конкурсу, открытому при школе политических наук, Макс Леклерк, бывший воспитанник этой школы, был отправлен в Англию с поручением произвести исследование, сущность которого можно резюмировать так: Где обучаются и как формируются по ту сторону Ла-Манша высшие и средние классы? Где страна набирает своих парламентских деятелей и своих дипломатов? Откуда берет администрация своих чиновников, армия и флот – офицеров, промышленность – техников-руководителей, торговля – своих агентов, философия – таких глубоких

мыслителей, литература, история и наука – такую массу оригинальных талантов? Какими средствами подготовки располагает этот цвет нации, эти отборные, неутомимые работники – созидатели национального величия, которых мы встречаем на всех точках земного шара, всегда в достаточном количестве, всегда во всеоружии своих знаний, всегда на высоте своих, столь разнообразных задач? Чем обязаны они семье и национальному духу, школе и педагогам? Что сделали для них государство и закон?».

430. Летурно Ш. Эволюция воспитания у различных человеческих рас / Ш. Летурно. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Народная Польза» (Коломенская ул., собств. дом, № 39), 1900. – 499, [1] с. – Алф.-предм. указ.: с. 457-484.

Эпиграф: «Если ты знаешь средства укрепить тело, закалить волю, облагородить сердце, изоцирить ум и уравновесить рассудок, – значит ты воспитатель. Ш. Л.».

Провенісії: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Из передови: «Если есть для наших современных обществ вопрос, практическое разрешение которого представляется в высшей степени важным, то это вопрос о воспитании. Мировая мысль усиленно работает в этом отношении, и народы, плохо ориентирующиеся относительно будущего, должны будут выродиться и погибнуть. ... Следовательно, руководителям народов необходимо бы быть экспертами-педагогами; но для этого должна существовать истинная наука о воспитании. ... Как можно видеть из этой книги, современные народы, даже наиболее образованные, все еще страдают от этой педагогики, чересчур консервативной, слишком привязанной к словам, более чем высокомерно относящейся к фактам и до такой степени занятой упражнениями памяти, что оставляются в пренебрежении не только ум, но даже сердце и воля. Между тем, судя по многим симптомам, будущее начинает обнаруживать нетерпение и, может быть, уже в непродолжительном времени наши общества окажутся лицом к лицу перед тревожной дилеммой: быстрый прогресс или неизбежное вырождение».

Шарль Летурно (1831–1902) –

французський етнограф, філософ і соціолог, доктор медицини (1858). Був президентом (1886) і генеральним секретарем (1887) Паризького антропологічного товариства. Професор історії цивілізації в антропологічній школі (1885). В розумінні природи Летурно був матеріалістом. Спростовував релігійні вірування та підкреслював зв'язок матеріалізму з успіхами природознавства. Його соціологія – позитивістська; вона пов'язана із запереченням історичних закономірностей і можливості їх пізнання. Він давав ідеалістичне тлумачення прогресу, захищаючи його теорію. Оскільки, Летурно був

переконалим еволюціоністом, він стверджував, що всі суспільні інститути необхідно розглядати в їхній зміні і розвитку. На його думку, найкращим методом є звернення до етнографії, на якій і повинна бути побудована соціологія. Автор праць з еволюції моралі, сім'ї, шлюбу, власності, торгівлі, рабства, політики, релігії, літератури, виховання. Деякі праці Летурно мають описовий характер.

Наводячи великий фактичний матеріал, відібраний недостатньо критично, Летурно відмовлявся від загальних висновків та з'ясування причин суспільних змін. Також він виступав проти расизму та апології війни («Війна», 1895).

431. Мижуев П. Г. Очерк развития и современного состояния среднего образования в Англии / П. Г. Мижуев. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова (Надеждинская, 43), 1898. – [4], 170, [2] с.

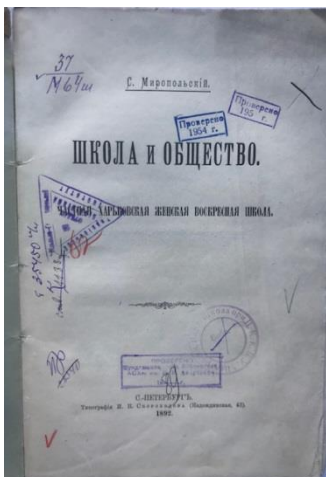
Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Цитати з розділу «Беглый взгляд на судьбы образования в Англии»: «...мы можем указать на совершившуюся в течение XIX ст., при самом деятельном участии правительственной власти, организацию начального дарового и обязательного образования почти во всей Западной Европе. ... Весьма значительны, хотя и не в такой, конечно, степени, были в Англии в течение второй половины истекающего столетия успехи высшего образования. ... Не таковы, однако, судьбы среднего образования. Неумолимая рука времени сравнительно меньше коснулась средних учебных заведений Англии; до сих пор эти учебные заведения в большей степени, нежели учебные заведения других разрядов, сохраняют традиции эпохи возрождения наук и искусств. Этот факт объясняется некоторыми совершенно исключительными условиями развития английской средней школы и английской общественной жизни вообще. Впрочем, то же самое справедливо еще в более значительной степени относительно современной организации среднего образования в остальной Европе».

Із закінчення: «Оксфорд всегда будет существовать для лишь относительно немногих, но эти немногие впоследствии будут являться туда не потому, что они богаты (как это весьма часто бывало прежде), а потому, что окажутся достойными этого по своим дарованиям и по своим познаниям».

Павло Григорович Міжуєв (1861–1932) – ліберал, педагог, історик педагогіки, публіцист. У 1880-х рр. закінчив Санкт-Петербурзьке морське училище. 1885–1902 рр. – викладав французьку мову в гімназії, 1902–1924 рр. – працював головним бібліотекарем технологічного інституту в Санкт-Петербурзі. З 1906 р. – як професор одночасно працював у різних закладах вищої освіти Санкт-Петербурга. Після більшовицького перевороту 1917 р. продовжив викладацьку роботу. Автор праць з історії західно-європейської та американської шкіл кінця ХІХ – поч. ХХ ст., вів хроніку з питань освіти за кордоном у журналах «Русская школа», «Педагогический сборник» та ін. Публікував на ці теми статті в «Педагогической энциклопедии» (Москва, 1930, т. 3). Написав біографії видатних людей (зокрема Я. Коменського, 1896) у серії «Нашему юношеству рассказы о хороших людях». Автор популярних книг з економіки, історії, державного права, жіночого руху. Уклав низку підручників із французької мови і англійсько-російський словник (1928).

432. Миропольский С. Школа и общество. Частная Харьковская женская воскресная школа / С. Миропольский. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова (Надеждинская, 43), 1892. – [4], 106, [2] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; власницькі знаки вирізано.

Від автора: «Бывают в жизни человека редкие минуты, когда он, после долгих скитаний, житейских опытов, исканий, неудач, неожиданно встречает в жизни светлое явление, заставляющее его забыть тревоги прошлого и со всем увлечением отдаться созерцанию и изучению отрадного настоящего, воплощающего в себе те лучшие чаяния и стремления, которые так долго манили душу и которым так редко противоречила обыденная жизнь, наличный опыт. Такие случаи редки, но тем они дороже, тем сильнее они захватывают душу и тем глубже и продолжительнее оставляют по себе след. Нечто подобное этому впечатлению мы испытали при знакомстве с Харьковскою женскою воскресною школою, описанию которой посвящаем настоящую статью. Это учреждение обязано своим существованием частной инициативе, содержится оно на частные средства, и во всех отношениях представляет замечательное явление, не только в смысле специально-педагогическом, но и в смысле более широкого общественного интереса. Харьков может гордиться этим учреждением».

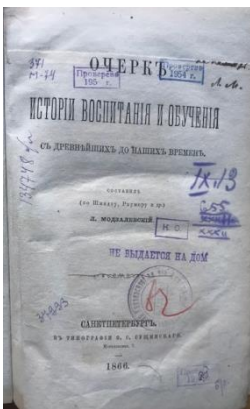
Сергій Миропольський (1862–1907) – педагог.

Народився в 1862 р. у сім'ї священника. Після навчання у Воронежській духовній семінарії він був направлений за державний кошт до Московської духовної академії, яку закінчив у 1867 р. з ученим ступенем магістра богослов'я.

Свою педагогічну діяльність молодий магістр розпочав у Харківській духовній семінарії, при якій в цьому ж 1867 р. була відкрита перша недільна чоловіча школа. Започаткований у ній педагогічний курс давав знання з історії та теорії виховання, практичні навички педагогічної справи. В якості викладача духовної семінарії та недільної школи С. Миропольський звернув на себе увагу своєю гарячністю, захопленістю школою та успішним викладанням навіть у найгірших умовах. Його призначення завідувачем чоловічої недільної школи та викладачем педагогіки свідчило про визнання ерудиції та авторитету педагога, бо курс містив також психологію та огляд філософських систем.

С. Миропольський одним із перших в Україні зробив спробу класифікації форм організації навчального процесу, розкривши при цьому переваги та недоліки кожної. Його заслуга перед педагогічною наукою полягає в розробці цілісної системи навчання й виховання, яка відображала гуманно-демократичний підхід до процесу всебічного та гармонійного розвитку особистості. Педагог вважав, що народна школа повинна бути рушійною силою держави. Своїми працями та практичною діяльністю він намагався показати живий зв'язок між освітою та народним благополуччям.

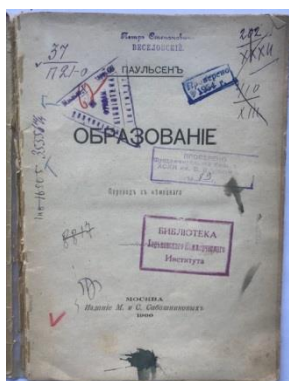
В останнє десятиліття педагогічна діяльність і творчий спадок відомого українського педагога привернули увагу багатьох дослідників, зокрема Слобожанщини. Так, захищено кілька кандидатських дисертацій у Харківському педагогічному університеті ім. Г. Сковороди (М. Головкова, Л. Голубича, Л. Журенко, А. Тишик та ін.), які висвітлюють проблеми дидактики, теорії та практики виховання в педагогічній спадщині С. Миропольського.

433. Модзалевский Л. Очерк истории воспитания и обучения с древнейших до наших времен: (сост. по Шмидту, Раумеру и др.) / Л. Модзалевский. – Санкт-Петербург : в Тип. Ф. С. Сущинского (Могилевская, 7), 1866. – XXXIII, [1], 727, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; дарчий напис (на жаль, основну частину напису вирізано, залишилось «... на память. Л. М.»).

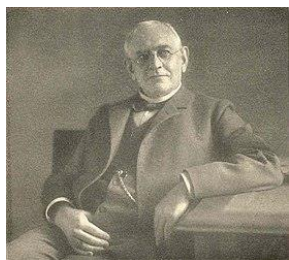
Із передмови: «Педагогическое дело, особенно в школе, есть специальность в самом строгом смысле этого слова; а потому оно требует от воспитателей специальной предварительной подготовки. Если агроном, садовод или скотовод непременно должен основываться в своих действиях на законах природы, раскрываемых наукою, должен знать и свойства почвы, и свойства растительного или животного организма, – то педагог тем более не может считать себя свободным от обязанности ознакомиться предварительно с педагогической наукой, тем более потому, что ему предстоит воспитать не кукурузу, не тонкорунных овец, а людей, которые будут потом его строжайшими судьями».

434. Паульсен Ф. Образование : пер. с нем. / Ф. Паульсен. – Москва : Изд. М. и С. Сабашниковых : Т-во тип. А. И. Мамонтова (Леонтьевский пер., д. Мамонтова), 1900. – IV, 41, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковского Коммерческого Института», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут»; печатка особистої бібліотеки «Петрь Степановичъ Веселовский».

Із передмови: «В недавнее время наш педагогический мир, следуя приглашению Г. Министра Народного Просвещения, высказал свои суждения по вопросу о реформе нашей средней школы. ... Статья Паульсена имеет прямое отношение к этому делу. Как известно, всякая практическая реформа представляет собою компромисс. Но главное условие компромисса – совершенно отчетливое представление о том целом, часть которого мы хотим осуществить путем компромисса; и это не менее верно в отношении к вопросу о преобразовании гимназий, чем в отношении ко всякой другой реформе. Какие части существующей системы и как должны быть преобразованы, это определяется общей, принципиальной точкой зрения на задачу школы».

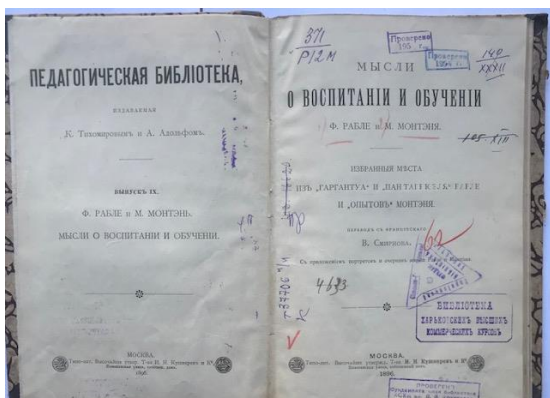

Фрідріх Паульсен (1846–1908) – німецький письменник, педагог та філософ-ідеаліст новокантіанського напрямку.

Здобув освіту в Ерлангені, Бонні та Берліні. Був професором філософії та педагогіки у Берлінському університеті з 1878 р. У 1896 р. замінив Едуарда Целлера як професор моральної філософії в Берліні.

Паульсен створив вчення про світ як «єдине духовне Всежиття» (бога) і філософію свою визначав як «ідеалістичний пантеїзм». Відповідно до його поглядів, природа одухотворена, є проявом психічного життя, універсальним принципом якого, у свою чергу, є воля; ця концепція схожа на погляди Шопенгауера та Фехнера, проте під волею Паульсен розумів не раціональне бажання чи свідому пізнавальну волю, а інстинкт.

У етиці дотримувався концепції енергетизму, вважаючи, що щастя людини визначається виявом волі до життя, процесом діяльності як такою, виявленням своєї природи.

435. Рабле Ф. Мысли о воспитании и обучении : избранные места из «Гаргантюа» и «Пантагрюэля» Рабле и «Опытов» Монтэня / Ф. Рабле, М. Монтэнь ; пер. с фр. В. Смирнова ; фототипии К. А. Фишер. – Москва : Типо-литогр. Высочайше утвержд. Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о (Пименовская ул., собств. дом), 1896. – [4], 129, [3] с., 2

портр. – (Педагогическая библиотека / изд. К. Тихомирова и А. Адольфа ; вып. 9).

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Численні читацькі помітки.

Франсуа́ Рабле́ (1493–1553) – французький письменник, відомий своїм сатиричним романом «Гаргантюа і Пантагрюель», священник, лікар, ботанік. Рабле народився в Шиноні (у Турені), точна дата народження невідома – як версії називають 1493 і 1494 рр. Імовірно він був сином шинкаря (за іншими свідченнями – аптекаря, що займався і торгівлею спиртними напоями). Рабле втратив матір у ранньому віці, за іншими версіями, був дуже рано покинутий нею і відданий до монастиря. У

1530 р., зберігаючи звання священника, він вступив до медичного факультету університету Монпельє. Важливою подією в житті Рабле, майже одночасно з випуском перших книг «Гаргантюа», була його поїздка до Рима в ролі секретаря Дю-Белле. Рим збагатив його спостереженнями, цінними для сатирика, адже його критика була спрямована переважно на розбецнене католицьке духовництво. Переслідування з боку влади церкви, спалювання його книг примушували Рабле, незважаючи на заступництво короля Франциска I, переїздити з місця на місце, поневірятися й постійно потерпати за свою особисту безпеку, особливо з огляду на численні прояви насильства щодо його найкращих друзів та однодумців.

Мішель Екем де Монтьєн (1533–1592) – французький філософ і письменник епохи Відродження. Есеїст-мораліст, відомий насамперед як автор «Проб» (фр. *Essais*, також перекладається як «Досліди»). Громадський діяч, двічі був обраний мером Бордо. Роботу над «Пробами», котрі принесли йому світову славу, Монтьєн продовжував до самої смерті. Монтьєн був вихований у католицькій вірі й усе життя ретельно дотримувався всіх релігійних обрядів. Сучасники не мали сумніву щодо щирості його ставлення до віри. Водночас Монтьєн вважав, що віру людина не обирає, а її нав'язують чужою волею.

436. Руссофил П. Народное образование в России / П. Руссофил. – Харьков : Тип. Губерн. Правления (Петровский пер., д. Шахова, № 17), 1900. – [2], II, 163, [1] с.

Епіграфи: «Выдумать русскую систему образования, такую, которая бы вытекала из потребностей народа, невозможно никому в мире, – надобно ждать, чтобы она сама выросла из народа». Гр. Л. Н. Толстой.

«Ум, наука, логика забегают далеко вперед; это их несомненное и неотъемлемое право; но практическая постановка дела – нечто совсем другое: она связана по рукам и по ногам действительностью, настоящим, каково оно есть. Кто этого не знает, или знать не хочет, тот – фантазер и не сделает никакого дела, не подвинет его ни на шаг, только замутит и испортит». Проф. Кавелин.

Провенієнції: печатки «Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

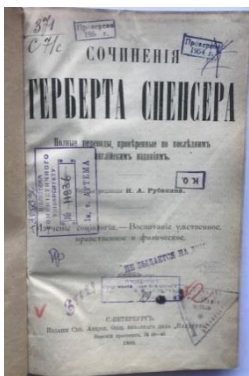
Із передмови: «Вопрос о народном образовании является одним из важнейших в области внутренней политики России, если даже не сам по себе, то как часть коренного русского вопроса – вопроса крестьянского, и потому заслуживает самого серьезного внимания. С этой точки зрения на него всегда смотрела, в лице лучших своих представителей, русская печать, как общая, так и специальная, и всегда уделяла ему одно из самых видных мест».

437. Сикорский И. А. Сборник научно-литературных статей по вопросам общественной психологии, воспитания и нервно-психической гигиены : в 5 кн. Кн. 2. Статьи по вопросам воспитания / И. А. Сикорский. – Киев : Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона : Тип. С. В. Кульженко (Ново-Елисаветинская, д. № 4), 1899. – [4], 336 с. : табл.

Провенієнції: печатки «Библиотека Центральной Парт. Школы при Ц.К.К.П.У.», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

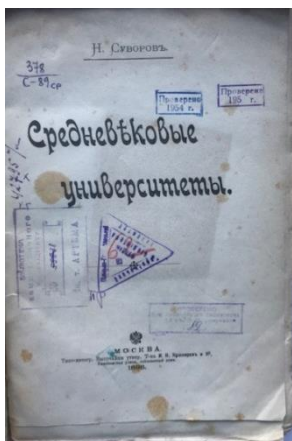
Із «Передмови до першого видання»: «...автор предлагаемого труда сделал попытку проследить главнейшие фазы нервно-психического развития ребенка в возрасте первого детства и определить условия, содействующие этому развитию или могущие замедлять его. В виде прибавления приложена небольшая статья, представляющая собою свод главнейших фактов, касающихся связи между характером ребенка и условиями его рождения. Факты эти составляют основание того, что можно бы назвать *предупреждающей* или профилактической гигиеной детства. Такого содержания предлагаемой вниманию читателя книжки».

438. Спенсер, Герберт. Сочинения. Воспитание умственное, нравственное и физическое : полн. пер., проверен. по послед. англ. изд. / Г. Спенсер ; общ. ред. Н. А. Рубакина. – Санкт-Петербург : Тип. А. А. Пороховщикова (*Бассейная, № 3-5*), 1898. – [2], 114, [2]с.

Приплетено до: **Спенсер, Герберт. Сочинения. Изучение социологии** : полн. пер., проверен. по послед. англ. изд. / Г. Спенсер ; общ. ред. Н. А. Рубакина. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель» (*Невский проспект, № 68-40*) : [в Тип. А. А. Пороховщикова (*Бассейная, № 3-5*)], 1899. – [2], 253, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

439. Суворов Н. Средневековые университеты / Н. Суворов. – Москва : Типо-литогр. Высочайше утвержд. Т-ва И. Н. Кушнерев и К^о (*Пименовская ул., собств. дом*), 1898. – VII, [1], 245, [1] с.

Провенієнції: печатки «Библиотека Комунистичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Із передмови: «Занимаясь разработкой различных вопросов церковного права, я не раз приходил к сознанию необходимости выяснить для себя, в каком отношении средневековые университеты состоят к церкви. Выясняя же себе этот вопрос, я невольно должен был расширить свою задачу и исследовать, что такое были средневековые университеты вообще, как и при каких исторических условиях они возникли, на каких основах утверждалась и в каких формах проявлялась их жизнь и деятельность. Результатом этих исследований является предлагаемый читающей публике очерк».

Микола Семенович (Симонович) Суворов (1848–1909) – юрист, ординарний професор церковного права Імператорського Московського університету. Вважається основоположником у Росії науки церковного права. Автор багаторазово перевиданого «Підручника церковного права». Початкову освіту здобув у Солігалицькому духовному училищі, яке закінчив з відзнакою, та Костромській духовній семінарії, де був першим учнем. Після закінчення семінарії у 1868 р. він відмовився від зарахування до Санкт-Петербурзької духовної академії та протягом року викладав латинську мову в Солігалицькому училищі, заробляючи гроші для вступу до університету.

З 1877 р. – екстраординарний професор на кафедрі церковного законодавства в Демидівському юридичному ліцеї, а з 1884 р. (після захисту дисертації) – ординарний професор, виконуючий при цьому обов'язки директора ліцею. Окрім лекцій з церковного права він читав також курси римського та громадянського права.

У 1899 р. М. С. Суворов перейшов до Московського університету на посаду ординарного професора кафедри церковного права. Крім церковного права, він викладав також енциклопедію права та історію філософії права.

440. Украинская старина. Материалы для истории украинской литературы и народного образования. – Харьков : Изд. Заленского и Любарского : [В Тип. П. Чеховского], 1866. – [8], 403, [1] с. – В содерж.: Сковорода (1722–1794); Каразин (1773–1842); Основьяненко (1778–1843); Народное образование на Украине: Харьковские народные школы (1732–1845) : статьи / Г. П. Данилевский.

Провенієнції: печатки «Бібліотека Комуністичного Університету ім. т. Артема», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

Від видавців: «...мы предприняли издание нашего сборника «Харьковская Старина», первый выпуск которой посвящается обзору жизни и трудов трех замечательных украинских деятелей: Сковороды, Каразина и Основьяненко и обозрению судьбы народных школ в здешней губернии, в той между прочим надежде, что сведения о последних не будут лишними в руках ближайшего губернского земского собрания этой губернии. Смотря по успеху этого сборника, в следующих выпусках мы поместим биографии других украинских деятелей, отрывки старинных актов переписки помещиков XVIII века, мемуаров и целые монографии о южно-русском крае».

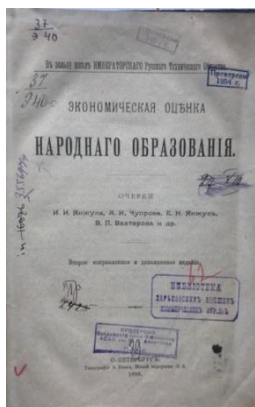
Григорій Петрович Данилівський (1829–1890) – український письменник і публіцист, чиновник, мандрівник, етнограф, історик, автор численних романів і наукових розвідок з минулого України. Член Харківського

статистичного комітету (1863), Товариства шанувальників словесності при Московському університеті (1867), Товариства для допомоги нужденним літераторам і вченим (1868), Російського географічного товариства (1870).

До 1841 р. здобував освіту вдома, потім – у Московському дворянському інституті, з 1846 р. – на камеральному відділенні юридичного факультету Петербурзького університету. Дебютував у журналістиці («Иллюстрация», «Звездочка», «Ведомости Санкт-Петербургской городской полиции»).

В 1849 р. арештований у справі петрашевців і замкнений до Петропавлівської фортеці, проте згодом випущений через недоведеність звинувачень. Підпав під поліцейський нагляд. Після закінчення навчання зі званням кандидата (1850) служив у Міністерстві народної освіти. Співробітничав із часописами різних напрямків. 1851 р. надрукував поетичну збірку «Крымские стихотворения», познайомився з Миколою Гоголем, якого певною мірою наслідував, а в літературній полеміці 1852 р. підтримав. Книга «Украинская старина» була відзначена Уваровською премією Петербурзької АН (1868 р.).

Помер у місті Санкт-Петербург, похований у селі Пришиб (Зміївського повіту Харківської губернії). У 1962 р. в селі Данилівка йому споруджено пам'ятник. Бібліотека Данилевського (понад 3000 томів) зберігається в Харківській науковій бібліотеці ім. В. Короленка.

441. Экономическая оценка народного образования : очерки. – 2-е изд., испр. и доп. – Санкт-Петербург : Тип. А. Бенке (Новый переулоч, № 2), 1899. – [4], II, 161, [1] с., прил.

В пользу школ Императорского Русского Технического Общества.

Провенієнції: печатки «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов», «Фундаментальна бібліотека. Харківський сільськогосподарський інститут».

У книзі опубліковано нариси І. І. Янжула, Є. Н. Янжула, О. І. Чупрова, В. П. Вахтерова та ін.

Від редакції: «Настоящая книга представляет собой сборник статей, разнородных по содержанию и принадлежащих различным авторам, но одинаковых по своей цели и задаче: собрать посылно воедино всевозможные аргументы экономического характера в пользу народного образования и тем самым дать хотя бы самый слабый толчек разрешению этого кардинальнейшего вопроса всей русской народной жизни...».

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Аболенский В.	71
Абрамовский, Эдуард (Юзеф)	103
Августин Блаженный	6-7
Авилов Б. В.	383
Аврелин М. К.	6-7
Агафангел Волынский	297-313
Адамов М.	159
Адамович В.	296
Адольф А.	426, 427, 435
Аксаков И. С.	392
Аксенов М. (Аксёнов М. С.)	1
Аксёнов С.	357
Александр I	253
Александр II	297-313
Александров П. Я.	396
Андреевский, Иван Ефимович	382, 418
Андреевский П. А. (Андреевський, Павло Аркадійович)	166
Андреевский С. А.	396
Анисимов В.	162
Аничков, Виктор Михайлович	415
Аничков М. В. (Анічков, Михайло Вікторович)	415
Ансильон	165
Антонович А. И.	278
Антонович М. А.	2, 50,
Аренс	165
Аретин	165
Аристотель	60, 82, 85, 92
Арндт Е. М.	120
Арсеньев К. К.	396
Астафьев П. Е.	6-7
Ататюрк	371
Баадер	165
Багалей, Дмитрий Иванович (Багалій, Дмитро Іванович)	422
Баден-Пауэлл, (Баден-Пауелл, Баден Генрі)	279
Базаров В. (Базаров, Володимир Олександрович)	180
Баклю	96
Барвинский Е.	388-390

Бастиан	108
Баумштарк Эд.	236
Бауэр В. (Бауер, Бруно)	2, 4, 211
Бахофен	107
Безобразов В. (Безобразов, Володимир Павлович)	191, 347, 348
Бейлис М.-М. Т.	75
Бейн О. (Бейн, Олександр)	90
Белкин А. С.	277
Белов А. М.	420
Белявский И.	183
Бем-Баверк О.	316
Бентам, Иеремия (Бентам, Ієремія Джереми)	19, 164, 181, 242, 243, 244, 258, 385, 393
Бер К.	122
Берви В. В.	276
Берві-Флеровський, Василь Васильович	276
Бергштрессер	254-255
Бердяев М.	247
Бернуф, Ежен	66
Бертільон, Альфонс	130
Бертильон, Жан (Бертільйон, Жан)	130, 316
Бертран, Луи (Бертран, Луї)	290
Бёрне	233
Бибиков П. А.	96, 182, 220, 221, 242, 243, 244
Бидерман	394
Білібін	370
фон Бісмарк О.	52, 56, 126
Бланки, Ад (Бланкі, Жером-Адольф)	182, 242, 243, 244, 254-255
Блан, Луи	20
Блекки, Джон Стюарт	92
Блек, Стоун В.	385
Блиох И. С. (Бліох, Іван Станіславович)	292, 293, 294, 295
Блондель, Жорж	349
Блондель, Моріс	349
Боборыкин П. Д.	6-7, 64
Бокль, Генри Томас	20
Бопп, Франц	66
Бор, Нільс	10
Борк	164
Босанкет, Елен	275
Босюэт	163
Боткин С. П.	75

Боуринг	385
Брайс, Джеймс	386, 387
Брайт, Джон	159
Брандс, Георг	3
Брандт Б. Ф. (Брандт, Борис (Барух) Пилипович)	350, 351
Браун, Томас	18
Брентано, Луи (Брентано, Луйо)	183, 239, 264
Бржеский Н.	296
Броунов П. И. (Броунов, Петро Иванович)	280
Бруно, Джордано	11
Бугаев Н. В.	6-7
Бугле С. (Бугле, Селестен Шарль Альфред)	104
Будищев	366
Булгаков С. Н.	231, 267, 345, 408
Булыгин Н. Д.	297-313
Бунге Н. (Бунге, Микола Християнович)	184, 185
Бунзен	92
Бунью, Нандзьо	66
Бурже, Поль	3
Бутми, Георгий (Бутмі, Георгій Васильович)	297-313
Бутмі, Еміль	79, 429
Бутовский А.	254-255
Бутовский И.	22
Бух, Лев (Бух, Лев Костянтинович)	186
Буханан	242, 243, 244
Бэкон	85
Бюхер, Карл (Бюхер, Карл Вільгельм)	259, 267, 352
Бюхнер К.	107
В. В.	353
Вагнер, Адольф	56, 104, 160, 183, 251, 316, 345
Вагнер, Герман	56, 165
Вагнер, Рудольф	56
Валицкая М. К.	150
Вальрас, Леон	324
фон Вальтерсгаузен С.	267
фон Вангенгейм, (Ганс)	165
фон Вангенхайм, Карл Август Фрайхер	217
Варзер В. Е.	153
Васьковский Е. В.	393
Ватсон Э. К. (Ватсон Е. К.)	3, 24, 46
Вахтеров В. П.	441
Введенский А. И.	26, 44

Вебб, Беатрис (див. також Уэбб Б.)	260, 262, 275
Вебб, Сидней (див. також Уэбб С.)	260, 261, 262, 275
Вебер, Альфред	4
Вебер, Макс	264
Веблен Т.	335
Вейсман А.	110
Велецкий С. Н. (Велецький, Сергій Миколайович)	132, 133, 134
Велецкий М. Н.	131
Велькер	165
Вепке, Франц	78
Вернадский И. В. (Вернадський, Іван Васильович)	253, 254-255, 379
Вернер И.	236, 258
Веселовский М. И.	219
Веселовский, Петр Степанович	434
Вессель Н. Х. (фон Вессель, Микола Християнович)	314
фон Вестфален, Дженні	223
Вигуру Л.	263
Вико Дж.	20, 163
Викторов Д. В.	10
Викторов П.	69
Вилельм	274
Вілкінс, Прісцила Енн	236
Вільямс, Ернест Едвін (див. також Уилльямс Э. Э.)	381
Вінзер, Юліус	65
Виндельбанд (Віндельбанд, Вільгельм)	5
Вілельм	274
Вирт, Макс (Вірт, Макс)	187
Витте, Лео	136
Вітте С. Ю.	297-313
Владимирский-Буданов М. (Владимирський-Буданов, Михайло Флегонтович)	388-390
Владиславлев М.	82, 84
Водовозов Н.	271
Волконский Н.	188
Вольф	163
Вольф, Вильгельм	222
Ворд, Лестер Френк (див. також Уорд Л.)	49, 80
Вормс Р.	105
Воронцов В. П. (див. також В. В.)	353
Врангель П. М.	125
Второв Н. (Второв, Микола Іванович)	416
Вундт В. (Вундт, Вільгельм Максиміліан)	57, 58, 59, 269
Гагінсон, Вільям	25

Галилей	15
Галлер	165
Гальперін М. Б.	396
Гамбаров Ю. С.	363, 408
Гамбетта Л. М.	75
Гамільтон, сэр Вилльям	19
Ганецький Я.	371
Ганнушкин М. Б.	354
Гарвей	129
Гарібальді Джузеппе	115
Гарнье	242, 243, 244,
Гартенштейн	165
Гвоздев Р. (див. також Циммерман, Роман Емільєвич)	187
Гегель Г. В. Ф. (Гегель, Георг Вільгельм Фрідріх)	8, 48, 85, 165, 196, 223
Гед, Жюль	53
Гедан	3
Гедон	55
Гейне, Генріх	223
Гейсфорд, Томас	66
Геккель, Эрнст (Геккель, Эрнест Генріх Філіпп Август)	9
Гельвеций	164
Гельд, Адольф	355
фон Гельмгольц, Герман Людвиг Фердинанд	59, 75
Гельфанд, Израїль Лазарович (див. також Парвус)	371
Гельферих, Карл	315
Генкель Г. Г.	127
Георгиевский П. И. (Георгієвський, Павло Іванович)	316, 381
Геракліт	51
Гербарт	165
фон Гербер, Карл	393
Герд В. А.	28-30
Гер'є В. І.	425
Геркнер Г. (Геркнер, Генріх)	264, 239
Германус Лідер	281
Гертфорд	258
Гертц Ф. О. (Гертц, Фредерік Отто)	281
Гертца Т. (Гертца, Теодор)	317
Герцен О. І.	115
Герцль Т.	292
Гершель, Джон	85, 86
Гершензон М. О.	181, 258

Гессен В. М.	108
Гете І. В.	23, 48, 92
Геффдинг Г. (Геффдінг, Гарольд)	10, 93
Гиббинс Г. (Гіббінс, Генрі)	356
Гиггс Г.	190
Гильдебрандт, Бруно (Гільдебрандт, Фрідріх Бруно)	191, 213, 225
Гильомен	236, 242, 258
Гільяр М. З.	130
Гладстон, Вільям	21, 105, 159, 212, 359
Гнедич А. (Гнедич, Олександр Григорович)	357
Гоббс, Томас	119, 163
Гобсон Дж. (Гобсон, Джон Аткінсон)	106, 265, 358
Гобст, Арон	217
Гоголь М. В.	414, 440
Голланд, Томас Эрскин	386
Головин К. (Головін, Костянтин)	282
Головкова М.	432
Голубев А. К.	326
Голубича Л.	432
Голубь	57
Гольбах	164
Гольдсмит И. А.	122, 187
Горбунов А. В.	211, 408
Гоу	356
Гофман О. Ю.	41, 190
Грабар Ігор	391
Грабар-Пассек Марія	391
Грабарь В. Э. (Грабар, Володимир Еммануїлович) (Храбров)	391
Градовский А. (Градовський, Олександр Дмитрович)	167
Грановський Т. М.	412
Грейг С. А.	346
Греченко В. М.	145, 146
Грибоедов А. С.	185
Гризенбах Э.	46
Гродецкий М. Д.	115
Гросс Г. (Гросс, Густав)	192, 193
Гроссе, Карл	107
Гроссе, Эрнст (Гроссе, Ернст)	107
Грот Н. Я. (Грот, Микола Якович)	6-7, 60, 81, 277
Гроций, Гуго	163

Грушевський М. С.	363
Грюнберг К.	267
Гуго К.	165, 417
Гуковский А.	209
Гумбольдт, Вильгельм	129, 164
Гумплович, Авраам	108
Гумплович, Людвиг (Гумплович, Людвіг)	108
Гурвич Ф.	367
де Гурне, Жак	211
Гурьев А.	317, 318, 319, 320, 321, 328
фон Гуттен, Ольрих	55
Гутчесон, Франциск (див. також Хатчесон Фр.)	83
Гучисон	164
Гюго, Віктор	3
Гює, Франсуа	50
Гюйо, Жан Мари (Гюйо, Жан Марі)	11
Давыдов С.	258
Давыдова Л. К.	80
Данбар, Джорж	92
Данилевский Г. П. (Данилевський, Григорій Петрович)	440
Даніельсон, Микола Францевич (див. також -он, Николай)	370
Данилович А.	385
Дарвін, Чарльз	9, 102, 129, 221
Дашкевич, Павло Михайлович	217
Девіл, Габріель	53
Декарт Р.	3, 85
Дементьев Е. М. (Дементьев, Євстафій Михайлович)	266
Демидов А.	112
Ден, Владимир (Ден, Володимир Едуардович)	194, 352
Денікін А. І.	125
Денисюк Н.	195
Дефо Дж.	90
Джевонс В. Ст. (Джевонс, Вільям Стенлі)	323, 324
Джером Дж. К.	129
Джеймс Е.	159
Джефферсон	359
Джолітті, Джованні	119
Джорж, Генрі	359
Джунковский Н. Ф.	130
Дзюндзіро, Такакусу	66
Дізраель	90

Диккенс, Чарльз	18, 129
фон Дитмар Н. (фон Дитмар, Микола Федорович)	152
Дице, Альберт Венн	386
Добролюбов М.	178
Докучаєв В. В.	241, 286
Дольчино	53
Драгоманов М. П.	199
Дреннан, Томас	83
Дункан, Иван Яковлевич	66
Дю-Белле	435
Дюмон	258, 385
Дюпрель К.	1
Дюринг, Евгений (Дюрінг, Карл Евгений (Ойген))	20, 196, 200, 345
Дюркгейм, Еміль	104, 130,
Еберс, Георг	3, 129
Ейнштейн, Альберт	1
Еленев Ф. (Єленєв, Федір Павлович)	423
Єлпатієвський С. Я.	414
Ельстер, Людвіг	213
Енгель, Ернест	183, 316
Енгельс Ф. (див. також Енгельс Ф.)	16, 51, 53
Епіктет	11
Ерб В. Г.	269
Ершов Г.	288
Ершов С. И.	103
Есхіл	92
Епифанович В.	206
фон Єринг, Рудольф (див. також Иеринг)	104, 393
Железнов В. Я.	137
Жид, Шарль	197, 234
Жиро-Телон	107
Жуковский В. И.	396
Жуковский Ю. Г. (Жуковський, Юлій Галактіонович)	198, 385
Журенко Л.	432
Загорский П. А. (Загорський, Петро Андрійович)	360
Зайкевич А. Е.	285
Зайцев В.	51
Зак Л.	265
Зак Л. И.	283
Зак Л. С.	315, 323, 324
Зак, Лев	125
Залшупин А. С.	325

Зарудный Ф. С.	36
Засс, Олександр	179
Зверев Д. И. (Зверев Д. I.)	179
Зверев Н. А.	6-7,
Зеланд, Николай	297-313
Зибер Н. И. (Зібер, Микола Іванович)	199, 201, 200, 236
фон Зигвард Христов	84
Зиммель, Георг (Зіммель, Георг)	104, 264
Зинченко, Николай	297-313
Золя, Еміль	129
Зомбарт, Вернер	56, 160, 267
Иванов И.	259
Иванов Ив.	22
Ивановский В. Н.	87, 88, 89, 90
Иванцов Д.	108, 113
Иванцов Н. А.	6-7
Иванцов С.	275
Иванцов-Платонов А. М. (Иванцов-Платонов, Олександр Михайлович)	392
Иванюков И. (Иванюков I. I.)	202, 203
Игнатъев М. П.	162
Иеринг (фон Єринг, Рудольф)	104, 393
Иисус Христос	102
Ильин В.	262
Ингрэм, Джон Кельс (Ингрем, Джон Келлс)	204
Иноземцев И.	45
Имшенецкий Я. К.	144, 145, 146
о. Иоанн Кронштадский	75
Исаев А.А. (Исаєв, Андрій Олексійович)	195, 205, 206, 234
Кабанис	96
Кавелин К. Д.	203, 394, 412, 436
Калачов Н. В.	398
Каменецкая Е. Н.	212
Каменский А. В.	356
Кампанелла, Томас (Томазо)	53
Кандинский В.	59
Канкрин	341
Кант И.	1, 5, 10, 11, 48, 85, 164
Карабчевский Н. П.	396
Каразин Н. М.	440
Кареев Н. (Кареев, Микола Іванович)	109, 425
Карбасников Ксенофонт	65
Карбонсель	274

Карлайл, Томас	18
Карус	66
Карышев Н. А. (Каришев, Микола Олександрович)	207, 208
Катков В. Д.	273
Катков М. (Катков М. Н.)	12,
Каутський, Карл	281, 371
Каутц	225
Кауфман И. И. (фон Кауфман, Іларіон Ігнатович)	327
фон-Кауфман Р.	328
Кашкаров, Михаил	329, 333
Квітка-Основ'яненко Г.	440
Кедров П. И.	268
Кейр Ф.	61
Кейнс, Джон Невиль (Кейнс, Джон Невілл)	209
Кельин В.	297-313
Кемниц Е. К.	58
Кемпбелл-Баннерманау, Генрі	190
Кендзю Касахара	66
Кениг	81
Кеннинггэм В. (Кеннінгем, Вільям)	210
Кенэ, Франсуа (Кене, Франсуа)	211
Кери	184, 355
К'еркегор, Серен	10
Кидд, Вениамин (Кідд, Веніамін (Бенджамін))	110
Кіплінг Р.	129
Киприанович Н. Я.	101
Киреєвські	287
Клюшников	136
Кнапп И. Ф. (Кнапп, Георг Фрідріх)	283, 355
Кнапп Ф.	267
Кобден, Ричард, (Кобден, Річард)	159, 212, 356
Ковалевский В. И. (Ковалевський, Володимир Іванович)	373
Ковалевский М. М. (Ковалевський, Максим Максимович)	117, 361, 362, 363, 364, 408
Козлов А. А.	4, 6-7
Кокс Г. (Кокс, Харольд)	261, 381
Кокцей	163
Коленов П. А.	6-7
Колет, Джон	55
Коллинз, Говард	13,14
Кольб	141
Коменский, Ян Амос (Коменський, Ян Амос)	426, 427, 431

Кондорсе М.	96
Кондырев И. П.	62
Кони А. Ф.	396
Конисси Д. П.	6-7
Коновалов М. И.	277
Конрад И. (Конрад, Йоганнес)	213, 233, 316
Конради Е. И.	94, 187
Конт, Огюст (Конт, Огюст)	15, 17, 20, 37, 49, 54, 80, 105, 108, 116, 121, 122, 124, 257, 361, 393
Кончевская Н.	106, 279
Коперник Н.	129
Коренев В. А.	145
Коркунов М. А.	65
Коркунов Н. М. (Коркунов, Микола Михайлович)	65, 395
Коропчевский Д. А.	91, 119, 259
Корш В.	168
Косинский В. А. (Косинський Володимир Андрійович)	136
Коссе, Луиджи, (Косса, Луїджі)	214
Котляревская Е.	251
Котляревский С. А.	89, 90
Кошелёв О.	169, 238
Красин Л. Б.	384
Красуский И. А.	285
Краузе	165
Крашенинников П. И.	22
Кремпін В. О.	20
Крепелин Э. (Крепелін, Еміль Вільгельм Магнус Георг)	269
Крепу	169
Кресин Р.	3, 46
Кривенко С. Н. (Кривенко, Сергій Миколайович)	168
Крилов М. І.	412
Круг	165
Крушеван П. А.	297-313
Крюков Н. А. (Крюков, Микола Абрамович)	365, 366
Кудрявский Д. Н.	117
Кудрявцев П. М.	412
Кузанский, Николай	44
Кулябко-Корецкий Н. (Кулябко-Корецький, Микола Григорович)	144, 145, 146
Кульчицкий К. К.	145, 146

Кумберланд	163
Курсель-Сенель (Курсель-Сенель, Жан-Гюстав)	215
Кэрнс Д. Э. (Кернс, Джон)	216
Кюв'є	129
де Лавеле, Эмиль (де Лавеле, Еміль Луїс Віктор)	50
Лавров П. Л. (див. також Миртов П. Л.)	16, 85, 116, 353
Лавуазьє	129
Лаєлл	129
Лазарев З. М.	145, 146
Лазурус	104
Лакомб П. (Лакомб, Поль)	111
Ламанський, Євгеній	370
Ламарк	122
Ланге Н. Н. (Ланге, Микола Миколайович)	63, 84
Лаоси	6-7
Лассаль, Фердинанд	51, 52, 392
Лафарг, Поль	53, 270
Лачинов В.	41
Лашков Ф. (Лашков, Федір Федорович)	284
Ле-Пле (Ле Пле, П'єр Гійом Фредерік)	112
Леббок	107
Лебедев, Василий Александрович	296, 325
Левассер Э.	428
Левінс, Роберт	91
Левитский В. (Левитський, Володимир Фастович)	104, 217, 285
Лебниц Г. В.	6-7, 163
Лейкфельд, Павел Эмильевич	1, 18, 19, 27, 37, 42, 43, 63, 87
Леклерк, Макс	429
Лексіс, Вільгельм	213, 233
Лемперт Б. О.	145, 146
Ленін В. І.	371
Ленінг, Едгар	213, 233
Леонт'єв П. М.	12
Лесгафт П. Ф.	363
Лессинг	52
Летурно Ш.	113, 114, 430
Либин В.	106
Либман	1
Лібкхнехт, Карл	367
Линниченко И.	4
Липперт	108
Лисенко, Микола	75

Лиснер А.	254-255
Лист Фр. (Ліст, Фрідріх)	217
Литтре	79
Локк Дж.	129, 163
Лопатин Л. М.	6-7, 43
Лопухин А. П.	102
Лориа А.	330
Лосятинский Н. Н.	144
Лотце Р. Г.	5, 239
Луден	165
Луї-Філіп I	126
Лунський М. З.	152
Лучицкая М. В.	210
Лучицкий И. В.	123, 210
Льюис Г. Г.	17
Льюис, Джордж Генрих (Льюїс, Джордж Генрі)	18, 64
Любавін	370
Любомудров С.	426, 427
Людовик XV	211
Люксембург, Роза	367
де Ляверия, Леонс	254-255
Ляпидевская В.	381
Ляховецкий Л. Д. (Ляховецький, Леон Давидович)	396
Маак	366
Мабли	164
Магайм, Эрнест (Махаїм, Ернест Есе Джозеф)	271
Маер, Лотар Юліус	368
фон Майр, Георг	137, 138
Мак-Кулох	242, 243, 244
Мак-Ленан	107
Макдональдс, Джеймс Рамсей	260
Маклеод Г. Д. (Маклеод, Генрі Даннінг)	219
Максиміліан II	120
Максимова Е.	61, 68
Макшеев	397
Малецкий В. О.	326
Малларме, Стефан	257
Маммері, Альберт	106
Манасеїн В. А.	65
Манасеина М. М. (Манасеїна, Марія Михайлівна)	65
Мансфельд, Август Александрович	421
Мануилов А. А.	209, 281
Мальтус Т. (Мальтус, Томас Роберт)	122, 220, 221, 242, 243, 244

Марієтт Ф. Т.	129
Марин Н. В.	6-7
Маркс К. (Маркс, Карл Гайнріх)	16, 51, 53, 125, 192, 193, 195, 199, 201, 222, 223, 247, 316, 327, 370, 371
Мартенс Ф. Ф. (Мартенс, Федір Федорович)	161
Матвеев С.	40
Маурус, Генрих	224
Махаїм, Ернест (див. також Магаїм Е.)	271
Меерович Г. И.	381
Мейер, Мориц	225
Менгер, Карл	324
Менделєєв Д. І. (Менделєєв Д. И.)	165, 286, 368
Менжинский А. Р.	326
Мертваго А. П.	374
Мечников, Илля Ильич	115
Мечников Л. И. (Мечников, Лев Ілліч)	115
Мижуєв П. Г. (Мижуєв, Павло Григорович)	431
Миклашевский А.	204, 211
Микола І	378
Микола ІІ	161, 276
Мілль, Джеймс	19
Милль, Джон Стюарт (Мілль, Джон Стюарт)	17, 18, 19, 49, 64, 86, 87, 88, 94, 195, 200, 216, 226, 227, 228-230, 242, 243, 244, 316, 318, 393
Милюков П. Н.	6-7, 277
Мілютин М. О.	287
Мінковський Е. А.	1
Минор Л. С.	6-7
Минто В. (Мінто, Вільям)	89, 90
Мирабо	211
Миропольский Д. А. (Міропольський, Денис Олександрович)	331,
Миропольский С. (Міропольський, Сергій)	432
Миртов П. Л. (див. також Лавров П. Л.)	116
Михайлов А.	291, 419
Михайлов М.	178
Михайловский Н. К. (Михайловський, Микола Костянтинович)	20, 174, 175, 176-177
Мицкевич А.	75
Модзалевский Л.	433
Мокиевский П. В.	13, 14

Молотов, Олександр (див. також Парвус)	371
Монтескьє	163
Монтэнь М. (де Монтень, Мішель)	435
Мор, Томас	55
Морган, Льюїс Г. (Морган, Генрі Льюїс)	107, 117
Морлей, Джон (Морлі, Джон)	21
Морлі, Брекберн	21
Москович, Олександр (див. також Парвус)	371
Муравйов М. М.	178
Муратов Д. Л.	261
Муровцев С. А.	396
Мусоліні, Беніто	119
Мюллер Йоган	59
Мюллер, Макс (Мюллер, Фрідріх Макс (Максиміліан))	66
Мюллер Адам	165
Мюрат, Йоахім	237
Наполеон Бонапарт	194, 240
Наполеон III	112, 126, 215
Наумов Н. І.	414
Неведомский А. Н.	94, 385, 386, 387
Невежин С. П.	145, 146
Негрескул	370
Нежинский А. С.	396
Неклюдов Н.	17
Некрасов М. О. (Некрасов Н. А.)	20, 276
Ниблер	165
Никифоров Л. П.	235
Николаев П. (Ніколаєв, Петро Федорович)	118
Николаев С. Д.	359
Николь	95
Никольский П. А. (Нікольський, Павло Андрійович)	332
Нитти, Франческо С. (Нітті, Франческо Савельєв)	119
Ніцше Ф.	127
Новгородцев П.	408
Новиков Н.	213
Няньчук С. Н.	145, 146
Овсянников Н. Н.	348
Одарченко, Константин	297-313
Озеров, Иван (Озеров, Іван Христофорович)	334, 335, 346
Олександр I	253
Олександр II	12, 16, 27, 118, 162, 246
Олександр III	12, 165

Оль, Павел	297-313
Ольденбургский, Петр Георгиевич	22
-он, Николай (див. також Даніельсон М. Ф.)	370
Орженцкий Р. (Орженцький, Роман Михайлович)	232
Орландо В. Е.	119
Орловський	282
Оршанський, Ілля Григорович	67
Оршанский И. Г. (Оршанський, Ісаак Григорович)	54, 67
Осипов Н. О.	336
Основьяненко Г. П. (див. також Квітка-Основ'яненко)	440
Остін	393
Остроградская Е. И.	226, 227
Остроградский О. И.	226, 227
Св. Апостол Павел	102, 238
Павленков Ф.	3, 95, 129, 176-177
Пальмер	392
Паперн Г. А.	275
Парвус А. Л. (Парвус, Олександр Львович)	371
Паскаль (Паскаль, Блез)	22
Пассовер А. Я.	396
Пассфілд, (Пасфілд-Корнер)	260
Пастер Л.	129
Паульсен, Фридрих (Паульсен, Фрідріх)	23, 434
Пейзен Г.	254-255
Петрарка Фр.	46
Петров Н. В.	145, 242, 243, 244
де Плай, П'єр Гійом Фредерік	274
Печерин Я. И.	337
Пландовский Вл.	140
Платон	11
Платонова Н.	5
Плеве В. К.	162
Плеханов Г.	371
По, Эдгар	129
Победоносцев К. П.	12
Подвысоцкий В.	4
Подтягин М. Е.	242, 243, 244, 267, 353
Покровский В. И. (Покровський, Василь Іванович)	141, 203
Поленов А. Д.	338
Попова О. Н.	265, 274, 283, 290, 349, 356, 371
Попович-Липовец, Иован	297-313

Пороховщиков А.	297-313
Поссе В.	160
Потебня А.	424
Поттер, Беатрис	13, 260, 275
Прентінс, Арчибальд	212
Преображенский В. П.	23
Пржевальський М. М.	129
Прилежаев А. В.	372
Приходьков К. П.	185, 211, 346, 393, 395, 396
Протопопов Д.	106, 263, 367, 417
Прудон П. Ж.	20, 116
Пуансо	15
Пуфендорф	163
Пухт	165
Пушкин А. С.	75
Пыпин А. Н.	385
Пэйо, Жюль (Пейо, Жуль)	95
Пэн, Томас	164
Рабле Ф. (Рабле, Франсуа)	435
Радлов Э. Л.	6-7
Радциг А. А.	374
Райхесберг Н. (Райхесберг, Наум Моисеевич)	272
Рапгоф И. П.	72
Распутін Г.	169, 238
Рау К.	254-255
Раумер	433
Рафалович Л. А.	339
Раффалович Ф.	258
Рашковский Н. С.	192, 193
Редер	165
Резенер Ф.	85, 86
Реклю, Елізе	115
Ренан, Ернест	6-7, 20
Рёскин, Джон, (Рескін, Джон)	106, 235
Рибо Т. (Рібо, Теодюль Арман)	24, 60, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 121
Рид, Томас	18
Рікардо Девід, (Рикардо, Давід)	19, 194, 199, 201, 216, 234, 236, 242, 243, 244
Риль В. Г. (Ріль, Вільгельм Генріх)	120
фон Рінкер, Франц Рінкер	269

Ріст, Чарльз	197
де-Роберти, Евгений (де-Роберті, Євгеній Валентинович)	121, 363
Родбертус-Ягцов, Карл	194, 200
Роджерс, Джеймс Елвін Торольд	159, 273
Рославский, Александр (Рославський-Петровський, Олександр Петрович)	142
Росси П. (Россі, Луїджі Пеллегріно)	237
Ростовцев Я. А.	215, 423
Роттек	165
Рошер, Вильгельм (Рошер, Вільгельм Георг Фрідріх)	225, 375, 376-377
Рошер У.	316
Рубакин Н. А.	28-30, 31-33, 34-35, 40, 41, 99-100, 266, 438
Руднев В. О. (див. також Базаров В. О.)	180
Рузвельт, Теодор	359
де Русье, Поль (де Русьє, Поль)	263, 274
Румянцев П. П.	117
Русинов В. Ф.	145
Русов А. А. (Русов, Олександр Олександрович)	143, 153, 146
Руссо Ж.-Ж.	164
Руссофил П.	436
де Русьє, Поль (див. також де Русьє Поль)	274
Рутковский	84
Савиньи	165
Сазонов Г. П. (Сазонов, Георгій Петрович)	169, 238
Саймс	356
Салерно, Джузеппе Рікка	214
Саломон А. П.	411
Салтыков (Щедрин М. Е.)	75
Самарин Ю. Ф. (Самарін, Юрій Федорович)	287
Свирщевский А. (Свірщевський, Олександр Рафаїлович)	340, 358
Святловский В. В. (Святловський В. В.)	150
Святловський В. 2-й	239
Секки, П. Анджело (Секкі, Анджело)	25
Секретан, Шарль	26
Селитренников М. И.	145, 146
Семенов А.	66, 378
Сементковский А.	254-255
Сементковский Р. И.	6-7, 111
Сен-Симон, Анрі	15, 122

Серебрякова А.	263
Сіверс Є. Є.	152
Сикорский И. А. (Сікорський, Іван Олексійович)	75, 437
Сікорський, Ігор	75
Сімсон Джон	83
де Сисмонди (Сімонді, Жан Шарль Леонард Сімонд)	240, 242, 243, 244
Скальковский А.	254-255
Скворцов А. И. (Скворцов, Олександр Іванович)	241
Сковорода, Василь	27
Сковорода, Григорій	27, 440
Скорняков В. В.	145, 146
де Скроховский (Непогрешимый) К. О.	297-313
Скотт Г.	96
Скромник И.	254-255
Смайлс С.	91
Смірдин А. Ф.	22
Смирнов В.	435
Смит А.	50, 96, 122, 194, 202, 216, 226, 234, 236, 240, 242, 243, 244, 253
Соболев М. Н. (Соболев М. М.)	55, 88, 103, 135, 137, 138, 140, 155, 157, 160, 179, 180, 183, 187, 189, 190, 197, 198, 201, 203, 205, 208, 219, 238, 241, 243, 244, 245, 247, 256, 257, 259, 261, 262, 265, 268, 272, 273, 274, 277, 278, 279, 282, 283, 332, 353, 354, 358, 362, 364, 366, 370, 380, 383, 384, 417, 420
Соболев Н. И.	58, 228-230
Соколов А.	228-230,
Соколов В. Д.	277
Сократ	92
Соловьев, Владимир (Соловійов, Володимир Сергійович)	6-7, 27
Соловійов С. М.	412
Сольский, Дмитрий Мартынович	327
Спасович В. Д.	396, 410

Спенсер, Герберт	13, 14, 28-30, 31-33, 34-35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 49, 75, 76, 77, 80, 97, 98, 99-100, 107, 108, 116, 122, 123, 124, 257, 275, 438
Спенсер, Джорж	41
Спиноза	163
Спиридонов Н. Н.	49
Стаббс, Джон Вільям	204
Сталін, Йосип	260
Станюкович К.	168
Старовский Л. Я.	145, 146
Степанов А.	126
Степняк-Кравчинський С.	276
Столетов	165
Сторожевский Н.	153
Страхов Н. Н.	48, 78, 79
Страховский Н. Н.	28-30
Струве, Генрих (Струве, Генріх)	42,
Струве П. (Струве, Петро Бернгардович)	125, 190, 222, 262, 265, 274, 283, 384
Стюарт, Джон Линдсей	18, 279
Суворов Н. (Суворов, Микола Семенович (Симонович))	439
Судейкин В. (Судейкін, Власій Тимофійович)	341, 342
Сэй Ж. Б. (Сэ; Сей, Жан Батіст)	50, 182, 234, 237, 242, 243, 244, 258
Тарханов І. Р.	65
Тассо Т.	23
Татищев С. С. (Татищев, Сергій Спиридонович)	162
фон Таубе К. Ф.	161
Тауншенд, Чарльз	96
Твен М.	129
Теддер, Генри Р.	13
Тейлор	107
Тейлор-Міллер Г.	19
Тенгоборский Л. В. (Тенгоборський, Людвіг Валеріанович)	379
Тенніс, Фердинанд	264
Теплов П. Ф.	160
Терешкевич Н.	144, 145, 146
Тиблен Н. Л.	17, 37
Титов А. А.	348

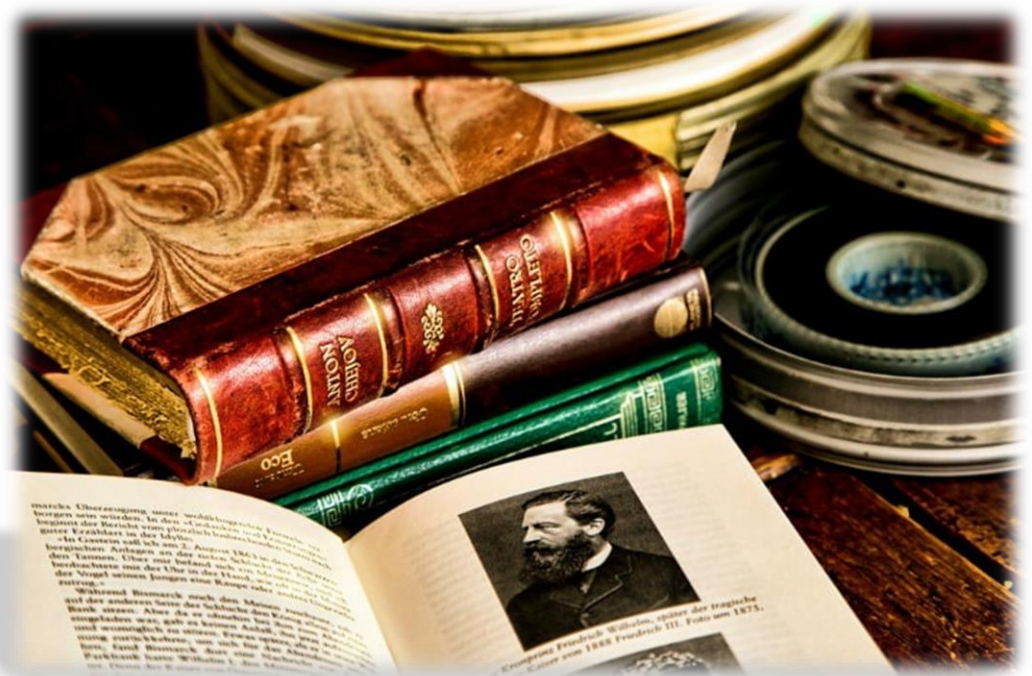
Тихомиров К.	435
Тихомиров Л. А.	16
Тишик А.	432
Тойнби, Арн. (Тойнбі, Арнольд старший)	380
Тойнбі, Арнольд Джозеф	380
Толмачев Н. А.	145, 146
Толстой Д. А.	162
Толстой Л. М.	129, 436
Томазий	163
Тотленбен Е. І.	162
Трачевский А. Ф.	105
Тренделенбург, Фрідріх Адольф	23, 85
Троицкий	84
Трокслер	165
Троцкий Л.	371
Трубецкая, Софья Алексеевна	43
Трубецкой, Сергей (Трубецький, Сергій Миколайович)	43
Трубников К. В.	218
Туган-Барановский М. И. (Туган-Барановський, Михайло Іванович)	109, 216, 349, 359
де Турвіль, Анрі	274
Тургенев І. С.	75, 180, 414
Тургенев Н. И. (Тургенєв, Микола Іванович)	246
Тьер, Адольф (Тьер, Адольф)	53, 126
Тэккерей	91
Тэн, Ипполит (Тен, Іпполіт)	78, 79
Тюрго	242, 243, 244
Тютчев Н. С.	28-30, 40
Уатели	21
Уваров С. С.	422
Уильямс Э. Э. (Вільямс, Едвін Ернест)	381
Ульрих В. Д.	345
Уорд Л. (див. також Ворд, Лестер Френк)	49, 80
Урусов А. И.	396
Утин	394
Уэбб, Беатрис (див. також Вебб Б.)	275
Уэбб, Сидней (див. также Вебб С.)	275
Уэллс, Джон	356
Фабрикант В.	236
Фальборк, Г.	137, 138, 428, 429
Фалькенберг, Рихард (Фалькенберг Ріхард)	44, 45
Фаррар Ф. В. (Фаррар, Фредерік Вільям)	102

Фауль Т.	420
Фаусек В.	280
Федоров Ал.	97
Федоров М. М.	334
Фенин Л. И.	234
Фергисон	164
Фергюсон, Роберт Макнейр	210
Фести	274
Фет А.	47, 48
Фехнер	434
Филиппов М. М.	99-100
Филиппова О.	9
Филиппович Е.	384
Фитерман М. Я.	10
Фихте	164, 165
Фішер, Ірвінг	324
Фишер К. А.	435
Фішер, Куно	5
Флери	274
Флеровский Н.	276
Флобер Г.	129, 290
Флорис, Иоахим	53
Фогт К.	193
Фома Аквинский	53
Фомин П.	104
Форель О.	129
Фортунатов А. Ф. (Фортунатов, Олексій Федорович)	130
Франк С. (Франк, Семен Людвігович)	247, 265
Франциск I	435
св. Франциск Ассизский	53
Фрауенштедт, Юлий	48
Фраунгофер, Йозеф	25
Фрейберг І. Г.	168
Фрис	165
Фролов А.	297-313
Фуйе, Альфред	11
Фулье, Августіна	11
Фур'є	15
Хант, Лі	18
Хатчесон (Хатчісон, Френціс)	83, 96
фон Хацфельдт, Софі	51
Хіггс, Генрі (див. також Гіггс І. Г.)	190

Хлебников П. А.	25
Хмелевский Н.	19
Ходский Л. В. (Ходський, Леонід Володимирович)	155, 234, 248, 249, 344
Холева Н. И.	396
Хомяков О. С.	287, 392
Цахариэ	165
Целлер, Едуард	23, 434
Цеткін, Клара	371
Цехановецкий	234
Циглер, Теобальд (Ціглер, Теобальд)	127
Циммерман, Роман Емільєвич (див. також Гвоздев Р.)	189, 375, 376-377
Цомакион А.	73
Цытович Н. (Цитович, Микола Мартіанович)	250
Чарнолуцкий В.	137, 138, 428, 429
Чарнявский Г. А.	349
Челпанов Г. (Челпанов, Георгій Іванович)	81
Челпанов Е. И.	6-7,
Чемберлен Дж.	275
Чепинская М.	110
Червинский П. П. (Червинський П. П.)	133, 153
Черемшанский А.	70
Чернишевський М. Г.	118, 178, 276
Черчиль	260
Чижов В.	8
Чистяков Ив.	330
Чичерин Б. (Чичерін, Борис Миколайович)	163, 164, 165, 200, 412
Чичерін Г.	412
Чосер	90
Чуйко В. В.	6-7, 52, 66
Чупров А. И. (Чупров, Олександр Іванович)	131, 132, 133, 134, 136, 195, 234, 245, 277, 346, 380, 382, 441
Шабри А.	297-313
Шарапов С. Ф.	297-313, 392
Шарко, Жан-Мартен	67
Шахт А. А.	421
Швеглер	4
Шевальє, Мішель	212, 254-255
Шевченко Т. Г. (Шевченко, Тарас Григорович)	143, 351
Шейнис Л. И.	197
Шелгунов Н.В. (Шелгунов, Микола Васильович)	170, 171, 172, 173, 174, 175, 176-177, 178

Шеллінг, Фрідріх	26, 66, 165
Шершеневич Г. Ф. (Шершеневич, Габріель Феліксович)	413
Шеффле, Альберт	345
Шёнберг, Густав (фон Шенберг, Густав Фрідріх)	277
Шёнланк Б.	267
Шиллер, Фрідріх	191
Шиники	297-313
Шиппель, Макс	345
Ширлі	90
Шишмарева М. А.	95, 429
Шлегель Фридрих	165
Шлейермахер	165
Шмидт	366, 433
фон Шмоллер, Густав (фон Шмоллер, Густав Фрідріх)	160, 183, 213, 251, 264, 283, 316
Шопенгауэр А. (Шопенгауер, Артур)	3, 24, 46, 47, 48, 165, 434
Шрамм К.	252
фон Штайн, Лоренц (фон Штайн, Лоренц)	56, 418
Штаммлер, Рудольф (Штамлер, Карл Едуард Юліус Теодор Рудольф)	128
Штейн Л.	325
Штейн, Лоренс	418
Штид В.	267
Штоккер, Адольф	56
фон Шторх, Генрих (фон Шторх, Генріх Фрідріх)	253
Штраус, Давид Фрідріх	127
Шульц Г. Е.	48
фон Шульце-Геверниц Г. (фон Шульце-Геверніц, Герхард; фон Шульце-Гевернитц И. Г.)	239, 383, 384
Шумахер, Герман	56
Щепкин М. П.	212, 236, 237, 240, 258, 375, 376-377
Эверлинг С. Н.	10
Эдуард III	363
Элерс, Отто	256
Эльстер	233
Энгельгардт М. А. (Энгельгардт, Михайло Олександрович)	129, 289
Энгельс, Фридрих (див. також Энгельс, Фрідріх)	222, 223
Эпикур	11
Эразм Роттердамский	55
Эспинас А. (Еспінас, Альфред Віктор)	257

Эттер А.	83
Эфруси Б. О.	240
Юм, Давид (Юм, Девід)	96, 164, 181, 258
Ядринцев Н. М. (Ядринцев, Микола Михайлович)	414
Яковенко, Валентин Иванович	55
Янжул Є. М.	441
Янжул И. И.	204, 346, 441
Янсон Ю. (Янсон, Юлій Едуардович)	156, 157, 158
Andriopulo N. D.	96
Disraely	80
Dr. Dühring E.	196
Fowle T. (Фауль Т.)	420
Hertzka T. (Гертцка Т.)	317
Higgs, Henry	190
Hobson John A. (Гобсон Дж.)	358
Montaigne	80
Pascal	80
Schlepianow M.	414
Webb, Sidney	260

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

1819

- ❖ Гутчесон Фр. Сокращение логики. – Санкт-Петербург : в Тип. Карла Крайя, 1819. – **83.**
- ❖ Тургенев Н. И. Опыт теории налогов. – Санкт-Петербург : в Тип. В. Плавильщикова, 1819. – **246.**

1843

- ❖ Паскаль. Мысли Паскаля. – Санкт-Петербург : в Тип. И. П. Бочарова, 1843 – **22.**

1844

- ❖ Рославский, Александр. Руководство к статистике. – Харьков : в Унив. Тип., 1844. – **142.**

1853

- ❖ Катков М. Очерки древнейшего периода греческой философии. – Москва : в Унив. тип., 1853 – **12.**

1857

- ❖ Семенов А. Статистические сведения о мануфактурной промышленности в России. – Санкт-Петербург : В тип. И.И. Глазунова и Комп, 1857. – **378.**
- ❖ Тенгоборский Л. В. О производительных силах России. Ч. 2, отд-ние 1. – Москва : В Унив. Тип., 1857. – **379.**

1858

- ❖ Экономист. Т. 1, кн. 1. – Санкт-Петербург : [в Тип. П. А. Кулиша], 1858. – **254-255.**
- ❖ Экономист. Т. 1, кн. 2. – Санкт-Петербург : [в Тип. П. А. Кулиша], 1858. – **254-255.**

1860

- ❖ Бунге Н. Гармония хозяйственных отношений. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова и комп., 1860. – **184.**
- ❖ Лавров П. Л. Очерки вопросов практической философии. Ч. 1. – Санкт-Петербург : в тип. И. И. Глазунова и Комп., 1860 – **16.**

1861

- ❖ Гильдебрандт Бр. Историческое обозрение политико-экономических систем. – Санкт-Петербург : Изд. тип. В. Безобразова и Комп., 1861. – **191.**

1862

- ❖ Журнал Министерства народного просвещения. Ч. 113. – Санкт-Петербург : В Тип. Иосафата Огризко, 1862. – **424.**
- ❖ Росси П. О распределении богатства в народе. – Санкт-Петербург : в Тип. В. Безобразова и Комп., 1862. – **237.**

1864

- ❖ Второв Н. Сравнительное обозрение муниципальных учреждений ... – Санкт-Петербург : [В Тип. К. Вульфа], 1864. – **416**.
- ❖ Гегель Г. В. Ф. Философия духа. – Москва : Тип. Семена, 1864 – **8**.
- ❖ Курсель-Сенелль. Теоретический и практический трактат о политической экономии. Т. 2. – Санкт-Петербург : в Тип. Н. Тиблена и Комп., 1864. – **215**.
- ❖ Милль, Дж.-Ст. Рассуждения и исследования ... Ч. 1.. – Санкт-Петербург : В тип. А. С. Голицына, 1864. – **228-230**.

1865

- ❖ Вундт В. Душа человека и животных. Т. 1. – Санкт-Петербург : Тип. Н. Тиблена и Комп., 1865. – **58**.
- ❖ Маклеод Г. Д. Основания политической экономии. – Санкт-Петербург : Изд. Н. Тиблена, 1865. – **219**.
- ❖ Милль Дж.-Ст. Рассуждения и исследования... Ч. 2, вып. 1. – Санкт-Петербург : В тип. А. С. Голицына, 1865. – **228-230**.
- ❖ Милль Дж.-Ст. Рассуждения и исследования ... Ч. 2., вып. 2. – Санкт-Петербург : В тип. А. С. Голицына, 1865. – **228-230**.
- ❖ Милль Дж. Ст. Система логики. Т. 1. – Санкт-Петербург : Изд. книгопродавца и типографа М. О. Вольфа, 1865. – **85**.

1866

- ❖ Бауэр В. История философии. – Санкт-Петербург : Изд. О. И. Бакста, 1866 – **2**.
- ❖ Конституционное начало, его историческое развитие ... – Санкт-Петербург : Изд. А. Гакстгаузена, 1866. – **394**.
- ❖ Модзалевский Л. Очерк истории воспитания и обучения ... – Санкт-Петербург : в Тип. Ф. С. Сущинского, 1866. – **433**.
- ❖ Смит А. Исследования о природе и причинах ... Т. 1. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова, 1866. – **242**.
- ❖ Смит А. Исследования о природе и причинах ... Т. 2. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова, 1866. – **243**.
- ❖ Смит А. Исследования о природе и причинах ... Т. 3. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова, 1866. – **244**.
- ❖ Спенсер Г. Классификация наук. О причинах разногласия с философией Конта. – Санкт-Петербург : Изд. Кн. Торговли Н. Л. Тиблена, 1866 – **37**.
- ❖ Украинская старина. – Харьков : Изд. Заленского и Любарского, 1866. – **440**.

1867

- ❖ Бентам И. Избранные сочинения. Т. 1. – Санкт-Петербург : [Тип. и Литогр. Н. Тиблена и Комп. (Н. Неклюдова)], 1867. – **385**.
- ❖ Льюис Г. Г. Огюст Конт и положительная философия. – Санкт-Петербург : [Тип. Н. Тиблена и Комп. (Н. Неклюдова)], 1867 – **17**.

1868

- ❖ Мальтус Т. Опыт о законе народонаселения или ...Т. 1. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова, 1868. – **220**.
- ❖ Мальтус Т. Опыт о законе народонаселения или ...Т. 2. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова, 1868. – **221**.
- ❖ Покровский В. Очерк статистики народов и государств по Кольбу. – Санкт-Петербург : В тип. А. А. Краевского, 1868. – **141**.
- ❖ Смит А. Теория нравственных чувств или... – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова, 1868. – **96**.

1869

- ❖ Бланки Ад. История политической экономии в Европе... Т. 2. – Санкт-Петербург : в Тип. И. И. Глазунова, 1869. – **182**.
- ❖ Милль Дж. Ст. Обзор философии Сэра Вильяма Гамильтона... – Санкт-Петербург : В тип. Н. Неклюдова, 1869 – **19**.
- ❖ Рошер В. Наука о народном хозяйстве в отношении ... Отд-ние 1. – Москва : Тип. Грачева и Комп., 1869. – **375**.
- ❖ Рошер В. Наука о народном хозяйстве в отношении ... Отд-ние 1, кн. 1-2. – Москва: Тип. Грачева и Комп., 1869. – **376-377**.
- ❖ Флеровский Н. Положение рабочего класса в России. – Санкт-Петербург : Изд. Н. П. Полякова, 1869. – **276**.

1870

- ❖ Лассаль Ф. Сочинения. Т. 1. – Санкт-Петербург : в тип. Н. Неклюдова, 1870. – **51**.
- ❖ Миртов П. Л. (Лавров). Исторические письма. – Петербург : [Тип. А. Котомина], 1870. – **116**.
- ❖ Рошер В. Наука о народном хозяйстве в отношении ... Отд-ние 2, кн. 2-3. – Москва: Изд. К. Т. Солдатенкова, 1870. – **376-377**.

1871

- ❖ Жуковский Ю. Г. История политической литературы XIX столетия. Т. 1. – Санкт-Петербург : Тип. Н. П. Полякова, 1871. – **198**.
- ❖ Михайлов А. Ассоциации. – Санкт-Петербург : Тип. А. М. Котомина, 1871. – **291**.
- ❖ Шелгунов Н. В. Сочинения. Т. 1. – Санкт-Петербург : Тип. В. Демакова, 1871. – **170**.
- ❖ Шелгунов Н. В. Сочинения. Т. 2. – Санкт-Петербург : Тип. В. Демакова, 1871. – **171**.

1872

- ❖ Владиславлев М. Логика. – Санкт-Петербург : В Тип. В. Демакова, 1872. – **82**.
- ❖ Секки П. А. Единство физических сил. – Санкт-Петербург : Тип. В. Демакова, 1872. – **25**.
- ❖ Спасович В. За много лет (1859–1871). – Санкт-Петербург : [Тип. Ф. Сущинского], 1872. – **410**.

- ❖ Тьер А. О собственности. – Санкт-Петербург : Тип. В. В. Платц, 1872. – **126.**
 - ❖ Тэн И. Об уме и познании. Т. 1. – Санкт-Петербург : Изд. А. С. Гиероглифова, 1872. – 78.
 - ❖ Тэн И. Об уме и познании. Т. 2. – Санкт-Петербург : Изд. А. С. Гиероглифова, 1872. – **79.**
 - ❖ Чичерин Б. История политических учений. Ч. 2. – Москва : Тип. Грачева и Комп., 1872. – **163.**
 - ❖ Шелгунов Н. В. Сочинения. Т. 3. – Санкт-Петербург : Тип. В. Демакова, 1872. – **172.**
 - ❖ Шелгунов Н. В. Сочинения. Т. 4. – [Санкт-Петербург : Тип. В. Демакова, 1872. – **173.**
 - ❖ Ядринцев Н. М. Русская община в тюрьме и ссылке. – Санкт-Петербург : Тип. А. Моригеровского, 1872. – **414.**
- 1873**
- ❖ Брайт Д. Избранные речи по вопросам политической ... – Санкт-Петербург : Тип. А. Моригеровского, 1873. – **159.**
- 1874**
- ❖ Михайлов А. Экономические паллиативы. – Санкт-Петербург : Изд. А. Борщевского, 1874. – **419.**
 - ❖ Чичерин Б. История политических учений. Ч. 3. – Москва : Тип. Грачева и Комп., 1874. – **164.**
 - ❖ Штейн Л. Учение об управлении и право... – Санкт-Петербург : Тип. В. В. Платц, 1874. – **418.**
- 1875**
- ❖ Льюис Дж. Г. Вопросы о жизни и духе. Т. 1. – Санкт-Петербург : [Тип. М. М. Стасюлевича], 1875 – **18.**
 - ❖ Маурис Г. О свободе в политической экономии или ... – Киев : В тип. Императ. Ун-та Св. Владимира, 1875. – **224.**
 - ❖ Спенсер Г. Изучение социологии. Т. 2. – Санкт-Петербург : Изд. ред. журн. «Знание», 1875. – **122.**
- 1876**
- ❖ Владимирский-Буданов М. Хрестоматия по истории русского права. Вып. 1. – Киев : В тип. Императ. Ун-та Св. Владимира (И. Завадского), 1876. – **388-390.**
 - ❖ Владимирский-Буданов М. Хрестоматия по истории русского права. Вып. 3. – Ярославль : В тип. Г. Фальк, 1876. – **388-390.**
 - ❖ Спенсер Г. Основания психологии. Т. 1. – Санкт-Петербург : Изд. И. И. Билибина, 1876. – **76.**
 - ❖ Спенсер Г. Основания психологии. Т. 2. – Санкт-Петербург : Изд. И. И. Билибина, 1876. – **77.**
- 1877**
- ❖ Вирт М. История торговых кризисов в Европе и Америке. – Санкт-Петербург : Изд. ред. журн. "Знание", 1877. – **187.**

- ❖ Спенсер Г. Основания социологии. Т. 2, ч. 2. – Санкт-Петербург : Изд. И. И. Билибина, 1877. – **124.**
- ❖ Труды Статистического Отделения при Черниговской Губернской Земской Управе. – Чернигов : Земская тип., 1877. – **153.**
- ❖ Чичерин Б. История политических учений. Ч. 4. – Москва : Тип. Грачева и Комп., 1877. – **165.**

1878

- ❖ Милль Дж. Ст. Система логики. Т. 2. – Санкт-Петербург ; Москва : Тип. М. О. Вольфа, 1878. – **86.**
- ❖ Спенсер Г. Описательная социология или ... – Киев : Тип. М. П. Фрица, 1878. – **123.**
- ❖ Янсон Б. Э. Сравнительная статистика России и западно-европейских государств. Т. 1. – Санкт-Петербург : Тип. М. Стасюлевича, 1878. – **158.**

1879

- ❖ Грот Н. Психология чувствований. Ч. 1. – [Санкт-Петербург : Тип. Императ АН, 1879-1880]. – **60.**

1880

- ❖ Владимирский-Буданов М. Хрестоматия по истории русского права. Вып. 2. – Киев : В унив. тип. (И. И. Завадского), 1880. – **388-390.**
- ❖ Вундт В. Основания физиологической психологии. – Москва : Тип. М. Н. Лаврова и К°, 1880. – **59.**
- ❖ Геккель Э. Клеточные души и душевные клетки. – Киев : Тип. Е. Я. Федорова, 1880. – **9.**
- ❖ Градовский А. Трудные годы (1876–1880). – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1880. – **167.**
- ❖ Льюис Д. Г. Изучение психологии. – Москва : Изд. книгопродавца А. Ланг, 1880. – **64.**
- ❖ Мартенс Ф. Ф. Россия и Англия в Средней Азии. – Санкт-Петербург : Изд. Книгопродавца Эмиля Гарты, 1880. – **161.**
- ❖ Миропольский Д. А. Косвенные налоги в России. 1855–1880. – Санкт-Петербург : Тип. Ф. Г. Елеонского и К°, 1880. – **331.**
- ❖ де-Роберти Е. Социология: основная задача... – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1880. – **121.**
- ❖ Соловьев Вл. Критика отвлеченных начал. – Москва : в Унив. Тип. (М. Катков), 1880. – **27.**
- ❖ Спенсер Г. Данные науки о нравственности. – Санкт-Петербург : Тип. А. С. Суворина, 1880. – **36.**

1881

- ❖ Рибо Т. Болезни памяти. – Санкт-Петербург, 1881. – **70.**
- ❖ Шторх Г. Курс политической экономии или ... Т. 1. – Санкт-Петербург : «Славянская печатня» И. В. Вернадского, 1881. – **253.**
- ❖ Янсон Ю. Опыт статистического исследования о крестьянских ... – Санкт-Петербург : Тип. М. Стасюлевича, 1881. – **156.**

1882

- ❖ Блюх И. С. Финансы России XIX столетия. Т. 1. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1882. – **292**.
- ❖ Блюх И. С. Финансы России XIX столетия. Т. 2. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Обществ. Польза», 1882. – **293**.
- ❖ Блюх И. С. Финансы России XIX столетия. Т. 3. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Обществ. Польза», 1882. – **294**.
- ❖ Блюх И. С. Финансы России XIX столетия. Т. 4. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1882. – **295**.
- ❖ В. В. Судьбы капитализма в России / В. В. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1882. – **353**.
- ❖ Вебер А. История европейской философии. – Киев : Тип. Е. Я. Федорова, 1882. – **4**.
- ❖ де Лавеле Э. Современный социализм. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1882. – **50**.
- ❖ Прилежаев А. В. Что такое кустарное производство? – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1882. – **372**.
- ❖ Ходский Л. В. Поземельный кредит в России и отношение... – Москва : Типо-Литогр. И. Н. Кушнерев и К°, 1882. – **344**.

1883

- ❖ Риль В. Г. Гражданское общество. – Санкт-Петербург : Типо-Литогр. А. Е. Ландау, 1883. – **120**.

1884

- ❖ Бржеский Н. Государственные долги России. – Санкт-Петербург : Типо-Литогр. А. М. Вольфа, 1884. – **296**.

1885

- ❖ Безобразов В. П. Народное хозяйство России. Ч. 2. – Санкт-Петербург : В тип. В. Безобразова и Комп., 1885. – **347**.
- ❖ Безобразов В. П. Народное хозяйство России. Ч. 2. Приложения. – Санкт-Петербург : В тип. В. Безобразова и Комп. 1885. – **348**.
- ❖ Урожай 1884 года в Европейской России. – Санкт-Петербург : [Тип. МВД], 1885. – **154**.

1886

- ❖ Иванюков И. Политическая экономия как учение ... – Москва : Тип. А. И. Мамонтова и К°, 1886. – **203**.
- ❖ Поземельная собственность Европейской России 1877-78 гг. – Санкт-Петербург : Изд. Центр. Стат. Ком. МВД, 1886. – **288**.
- ❖ Решения общего собрания Первого и Кассационных... – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1886. – **399-407**.
- ❖ Свирщевский А. Подоходный налог. – Москва : Тип. А. И. Мамонтова и К°, 1886. – **340**.

1887

- ❖ Георгиевский П. И. Финансовые отношения государства... – Санкт-Петербург : Тип. М-ва путей сообщ. (А. Бенке), 1887. – **316**.

- ❖ Головин К. Сельская община в литературе и действительности. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1887. – **282.**
- ❖ Лашков Ф. Сельская община в Крымском Ханстве. – Симферополь : Таврич. Губерн. Тип., 1887. – **284.**
- ❖ Рафалович Л. А. Акционерные коммерческие банки... – Санкт-Петербург : Типо-Литогр. П. И. Шмидта, 1887. – **339.**
- ❖ Решения общего собрания Первого и Кассационных... – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1887. – **399-407.**
- ❖ Рибо Т. Болезни личности. – Москва : Изд. тип. А. А. Карцева, 1887. – **69.**
- ❖ Татищев С. С. Внешняя политика императора Николая Первого. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова, 1887. – **162.**
- ❖ Фаррар Ф. В. Жизнь и труды Св. Апостола Павла. – Санкт-Петербург : Изд. книгопродавца И. Л. Тузова, 1887. – **102.**
- ❖ Ходский Л. В. Политическая экономия в связи с финансами. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1887. – **248.**
- ❖ Янсон Ю. Теория статистики. – Санкт-Петербург : Тип. Шредера, 1887. – **157.**

1888

- ❖ Андреевский П. А. Игла. – Киев : Тип. С. В. Кульженко, 1888. – **166.**
- ❖ Еленев Ф. Студенческие беспорядки. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Обществ. Польза», 1888. – **423.**
- ❖ Карышев Н. А. Лекции по политической экономии (Экономия сельского хозяйства. – [Москва], [1888]. – **207.**
- ❖ Решения общего собрания Первого и Кассационных ... – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1888. – **399-407.**

1889

- ❖ Брайс Дж. Американская республика. Ч. 1. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова, 1889. – **386.**
- ❖ Киприанович Н. Я. О религии древних римлян применительно к их частной жизни. – Рига : Тип. Л. Бланкенштейна, 1889. – **101.**
- ❖ Лассаль. – Санкт-Петербург : [Тип. и Литогр. В. А. Тиханова], 1889. – **52.**
- ❖ Летурно Ш. Эволюция собственности. – Санкт-Петербург : Типо-литогр. Месника и Римана, 1889. – **114.**
- ❖ Решения общего собрания Первого и Кассационных... – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1889. – **399-407.**
- ❖ Сборник статистических сведений по Орловской губернии. Т. 4, вып. 1. – Орел : Тип. С. А. Зайцевой, 1889. – **147.**
- ❖ Сборник статистических сведений по Орловской губернии. Т. 5, вып. 1. – Орел : Тип. С. А. Зайцевой, 1889. – **148.**
- ❖ Святловский В. В. Фабричный рабочий. – Варшава : в Тип. Варшав. Ин-та Глухонемых, 1889. – **150.**

- ❖ Смайлс С. Ум и энергия. – Санкт-Петербург : Изд. книгопродавца В. И. Губинского, 1889. – **91**.
- ❖ Цытович Н. Обзор учений о предпринимательской прибыли. – Киев : В тип. Императ Ун-та Св. Владимира, 1889. – **250**.
- ❖ Чупров А. И. О характере и причинах современного промышленного кризиса в Западной Европе. – Москва : Унив. тип., 1889. – **382**.

1890

- ❖ Брайс Дж. Американская республика. Ч. 2-3. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова, 1890. – **387**.
- ❖ Исторический очерк развития Херсонской земской с.-х. статистики. – Херсон : Тип. О. Д. Ходушиной, 1890. – **135**.
- ❖ Косинский В. А. О приемах научной разработки статистических данных. – Москва : Типо-Литогр. Д. А. Бонч-Бруевича, 1890. – **136**.
- ❖ Левитский В. Задачи и методы науки о народном хозяйстве. – Ярославль : Типо-литогр. Г. В. Фальк, 1890. – **217**.
- ❖ Памятная книжка Московского Архива Министерства Юстиции. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1890. – **398**.
- ❖ Решения общего собрания Первого и Кассационных... – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1890. – **399-407**.
- ❖ Рибо Т. Психология внимания. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова, 1890. – **73**.
- ❖ Сборник по хозяйственной статистике Полтавской губернии. Т. 8, вып. 2. – Полтава : Типо-Литогр. Л. Фришберга, 1890. – **144**.
- ❖ Струве Г. Введение в философию. – Варшава : Тип. К. Ковалевского, 1890. – **42**.
- ❖ Трубецкой С. Метафизика в Древней Греции. – Москва : [Тип. Э. Лисснера и Ю. Романа, 1890. – **43**.

1891

- ❖ Иванюков И. Основные положения теории... – Москва : Тип. А. И. Мамонтова и К°, 1891. – **202**.
- ❖ Лист Фр. Национальная система политической экономии. – Санкт-Петербург : Тип. братьев Пантелеевых, 1891. – **218**.
- ❖ Мейер М. Главные течения в современной политической экономии. – Санкт-Петербург : Типо-Литогр. А. Е. Ландау, 1891. – **225**.
- ❖ Мюллер М. Наука о мысли. – Санкт-Петербург : Тип. Н. А. Лебедева, 1891. – **66**.
- ❖ Обзор бюджетного законодательства России за 1862–1890 гг. – Санкт-Петербург : Изд. Гос. канцелярии, 1891. – **333**.
- ❖ Решения общего собрания Первого и Кассационных... – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1891. – **399-407**.
- ❖ Судейкин В. Т. Восстановление в России металлического обращения. – Москва : Тип. А. И. Мамонтова и К°, 1891. – **341**.
- ❖ Судейкин В. Государственный банк. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1891. – **342**.

- ❖ Шелгунов Н. В. Сочинения. Т. 1. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова, 1891. – **174.**
- ❖ Шелгунов Н. В. Сочинения. Т. 2. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова, 1891. – **175.**
- ❖ Шопенгауэр А. О четверном корне закона... – Москва : Тип. А. И. Мамонтова и К°, 1891. – **48.**
- ❖ Яковенко В. И. Томас Мор. – Санкт-Петербург : Тип. Ю. Н. Эрлих, 1891. – **55.**

1892

- ❖ Залшупин А. С. Очерк теории государственного кредита. – Санкт-Петербург : Тип. Н. А. Лебедева, 1892. – **325.**
- ❖ Коллинз Г. Философия Г. Спенсера в сокращенном изложении. – Санкт-Петербург : Тип. И. Г. Салова, 1892. – **13.**
- ❖ Миропольский С. Школа и общество. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова, 1892. – **432.**
- ❖ Николаев П. Активный прогресс и экономический материализм. – Москва : Типо-литограф. В. Рихтер, 1892. – **118.**
- ❖ Никольский П. А. Бумажные деньги в России. – Казань : Тип. Императ. Ун-та, 1892. – **332.**
- ❖ Решения общего собрания Первого и Кассационных... – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1892. – **399-407.**
- ❖ Сборник по хозяйственной статистике Полтавской губернии. Т. 13. – Полтава : Типо-Литограф. И. А. Дохмана, 1892. – **145.**
- ❖ Шершеневич Г. Ф. Курс торгового права. – Казань : Тип. Императ. Ун-та, 1892. – **413.**
- ❖ Шопенгауэр А. О воле в природе. – Москва : Тип. А. И. Мамонтова и К°, 1892. – **47.**

1893

- ❖ Багaley Д. И. Опыт истории Харьковского университета. Т. 1. – Харьков : Паровая Тип. и Литограф. Зильберберг, 1893–1898. – **422.**
- ❖ Ватсон Э. К. Артур Шопенгауэр. – Санкт-Петербург : Тип. и фототипия В. И. Штейна, 1893. – **3.**
- ❖ Вебб С. 8-ми часовой рабочий день. – Москва : Т-во А. А. Левенсон, 1893. – **261.**
- ❖ Вопросы философии и психологии. Кн. 2 (17). Март 1893 г. – Москва : Типо-литограф. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1893. – **6-7.**
- ❖ Вопросы философии и психологии. Кн. 3 (18). Май 1893 г. – Москва : Типо-литограф. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1893. – **6-7.**
- ❖ Грабарь В. Э. Война и международное право. – Б. м., 1893. – **391.**
- ❖ Дюринг Е. Курс национальной и социальной экономики ... – Санкт-Петербург : [Типо-Литограф. Шредера], 1893. – **196.**
- ❖ Кауфман И. И. Государственный долг Англии с 1688 по 1890 гг. – Санкт-Петербург, 1893. – **327.**

- ❖ Крюков Н. А. Очерк сельского хозяйства Приморской области. – Санкт-Петербург : [Тип. В. Безобразова и К^о], 1893. – **366**.
- ❖ Ланге Н. Н. Психологические исследования. – Одесса : Тип. Штаба Одес. Воен. Округа, 1893. – **63**.
- ❖ Лория А. Финансовая политика как результат и орудие ... – Москва : Кн-во «Основа», [1893]. – **330**.
- ❖ -он, Николай. Очерки нашего пореформенного общественного хозяйства. – Санкт-Петербург : Тип. А. Бенке, 1893. – **370**.
- ❖ Оршанский И. Г. Позитивизм и контизм. – Харьков : Тип. А. Дарре, 1893. – **54**.
- ❖ Решения общего собрания Первого и Кассационных... – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1893. – **399-407**.
- ❖ Решения общего собрания Первого и Кассационных... – Санкт-Петербург : Тип. Правит. Сената, 1893. – **399-407**.
- ❖ Русов А. А. Харьков по переписи 1892 года. – Харьков : Тип. Губерн. Правления, 1893. – **143**.

1894

- ❖ Вессель Н. Х. Наша новая государственная финансовая ... – Санкт-Петербург : Тип. Е. Евдокимова, 1894. – **314**.
- ❖ Исаев А. А. Начала политической экономии. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1894. – **205**.
- ❖ Коменский Я. А. Мелкие сочинения... – Москва : Т-во Скоропеч. А. А. Левенсон, [1894]. – **427**.
- ❖ Сазонов Г. П. Быть или не быть общине? – Санкт-Петербург : Типо-хромолитогр. П. П. Сойкина, 1894. – **169**.
- ❖ Сазонов Г. П. Ростовщичество – кулачество. – Санкт-Петербург : Тип. А. С. Суворина, 1894. – **238**.
- ❖ Сборник по хозяйственной статистике Полтавской губернии. Т. 14. – Полтава : Типо-Литогр. И. А. Дохмана, 1894. – **146**.
- ❖ Сборник статистических сведений по Орловской губернии. Т. 7, вып. 1. – Орел : Тип. С. А. Зайцевой, А. Г. Косякиной, 1894. – **149**.
- ❖ Струве П. Критические заметки к вопросу об экономическом развитии России. Вып. 1. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова, 1894. – **125**.
- ❖ Фалькенберг. История новой философии ... – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова, 1894. – **44**.

1895

- ❖ Бунге Н. Х. Очерки политико-экономической литературы. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1895. – **185**.
- ❖ Виндельбанд. Философия Канта. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова, 1895. – **5**.
- ❖ Вундт В. Душа и мозг. – Одесса : Тип. Исааковича, 1895. – **57**.
- ❖ Гертцка Т. Вексельный курс и лаж. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1895. – **317**.

- ❖ Гиббинс Г. Промышленная история Англии. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова, 1895. – **356.**
- ❖ Гросс Г. Экономическая система К. Маркса с научной стороны. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова, 1895. – **192.**
- ❖ Ден Вл. К учению о ценности. – Санкт-Петербург : Тип. А. С. Суворина, 1895. – **194.**
- ❖ Иеринг Р. Теория владения. – Санкт-Петербург : Тип. М. Меркушева (бывш. Н. Лебедева), 1895. – **393.**
- ❖ фон-Кауфман Р. Государственные и местные расходы... – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1895. – **328.**
- ❖ Кривенко С. Н. На распутьи. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова, 1895. – **168.**
- ❖ Лакомб П. Социологические основы истории. – Санкт-Петербург : Тип. Ю. Н. Эрлих, 1895. – **111.**
- ❖ Магайм Э. Профессиональные рабочие союзы. – Санкт-Петербург : Тип. В. С. Балашева и К°, 1895. – **271.**
- ❖ Морлей Дж. О компромиссе. – Москва : Тип. Вильде, 1895 – **21.**
- ❖ Общее положение о крестьянах... – Санкт-Петербург : Тип. Д. В. Чичинадзе, 1895. – **397.**
- ❖ Рикардо Д. Начала политической экономии. – Москва : Изд. К. Т. Солдатенкова, 1895. – **236.**
- ❖ Шелгунов Н. В. Сочинения. Т. 1. – Санкт-Петербург : в тип. И. Н. Скороходова, 1895. – **176-177.**
- ❖ Шелгунов Н. В. Сочинения. Т. 2. – Санкт-Петербург : в тип. И. Н. Скороходова, 1895. – **176-177.**
- ❖ Шелгунов Н. В. Очерки русской жизни. – Санкт-Петербург : в тип. И. Н. Скороходова, 1895. – **178.**
- ❖ Элерс О. Популярная политическая экономия. – Одесса : Тип. Исаковича, 1895. – **256.**

1896

- ❖ Аксенов М. Трансцендентально-кинетическая теория времени. – Харьков : Паровая Тип. и Литогр. Зильберберг, 1896 – **1.**
- ❖ Бентам И. Принципы законодательства // Юм Д. Опыты ... – Москва, 1896. – **181.**
- ❖ Бух Л. Интенсивность труда, стоимость, ценность ... – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1896. – **186.**
- ❖ Гельферих К. Вопрос о валюте (критика биметаллизма). – Одесса : Тип. Южно-Рус. О-ва Печ. Дела, 1896. – **315.**
- ❖ Гросс Г. Экономическая система Карла Маркса ... – Санкт-Петербург : Пар. Скоропеч. А. Пороховщикова, 1896. – **193.**
- ❖ Гурьев А. Реформа денежного обращения. Ч. 1. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1896. – **318.**
- ❖ Гурьев А. Реформа денежного обращения. Ч. 2, вып. 1. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1896. – **319.**

- ❖ Гурьев А. Реформа денежного обращения. Ч. 2, вып. 2. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1896. – **320**.
- ❖ Гурьев А. Реформа денежного обращения. Ч. 2, вып. 3. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1896. – **321**.
- ❖ Денежная реформа. – Санкт-Петербург : «Владимирская» Пар. Типо-Литогр., 1896. – **322**.
- ❖ Джевонс В. Ст. Металлические деньги. – Одесса : Тип. Южно-Рус. О-ва Печ. Дела, 1896. – **323**.
- ❖ Джевонс В. Ст. Бумажные деньги. – Одесса : Тип. Южно-Рус. О-ва Печ. Дела, 1896. – **324**.
- ❖ Джордж Г. Прогресс и бедность. – Санкт-Петербург : [В тип. В. Безобразова и Комп.], 1896. – **359**.
- ❖ Жид Ш. Основы политической экономии. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова, 1896. – **197**.
- ❖ Кареев Н. Старые и новые этюды ... – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1896. – **109**.
- ❖ Кейр Ф. Воображение и память. – Санкт-Петербург : Изд. ред. журн. "Образование", 1896. – **61**.
- ❖ Кенэ Фр. Выбранные места. – Москва : Типо-Литогр. О. И. Лашкевич и К°, 1896. – **211**.
- ❖ Коменский Я. А. Великая дидактика. – Москва : Изд. кн. маг. К. И. Тихомирова, 1896. – **426**.
- ❖ Манасеина М. М. О сознании. Вып. 1. – Москва : «Русская» типо-литогр., 1896. – **65**.
- ❖ Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. 3, кн. 3. – Санкт-Петербург : [Тип. В. Демакова], 1896. – **223**.
- ❖ Милль Дж. Ст. Основания политической экономии... – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1896. – **226**.
- ❖ Минто В. Дедуктивная и индуктивная логика. – Москва : Тип. Т-ва И. Д. Сытина, 1896. – **89**.
- ❖ Орженцкий Р. Учение о ценности у классиков и канонистов. – Одесса : Тип. Штаба Округа, 1896. – **232**.
- ❖ Печерин Я. И. Исторический обзор росписей Государственных ... – Санкт-Петербург : Тип. Ю. Н. Эрлих, 1896. – **337**.
- ❖ Производительные силы России. – Санкт-Петербург, [1896]. – **373**.
- ❖ Промышленность. – Москва : Тип. А. Г. Кольчугина, 1896. – **233**.
- ❖ Пэйо Ж. Воспитание. – Санкт-Петербург : Тип. Ю. Н. Эрлих, 1896. – **95**.
- ❖ Рабле Ф. Мысли о воспитании и обучении. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1896. – **435**.
- ❖ Самарин Ю. Ф. Сочинения. Т. 10, вып. 6. – Москва : Изд. Д. Самарина, 1896. – **287**.
- ❖ Святловский 2-й. В. Л. Brentano. – Москва : Печатня А. И. Снегиревой, 1896. – **239**.

- ❖ Спенсер Г. Научные основания нравственности. – Санкт-Петербург : Изд. И. Иванова и И. Перевозникова, 1896. – **97.**
- ❖ Ходский Л. В. Основания теории и техники статистики. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1896. – **155.**
- ❖ Челпанов Г. Проблема восприятия пространства... Ч. 1. – Киев : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1896. – **81.**
- ❖ Шёнберг Г. Положение труда в промышленности. – Москва : Тип. Т-ва И. Д. Сытина, 1896. – **277.**
- ❖ Эспинас А. История политико-экономических доктрин. – Санкт-Петербург : Изд. Я. Канторовича, [1896]. – **257.**
- ❖ Юм Д. Опыты. – Москва : Типо-Литогр. О. И. Лашкевич и К°, 1896. – **258.**

1897

- ❖ Бертильон Ж. Курс административной статистики. Ч. 1. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1897. – **130.**
- ❖ Вормс Р. Общественный организм. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова, 1897. – **105.**
- ❖ Геркнер Г. Рабочий труд в Западной Европе. – [Санкт-Петербург] : Изд. ред. журн. «Образование», [1897]. – **264.**
- ❖ Дементьев Е. М. Фабрика, что она дает населению... – Москва : Тип. Т-ва И. Д. Сытина, 1897. – **266.**
- ❖ Зибер Н. И. Давид Рикардо и Карл Маркс в их... – Санкт-Петербург : Тип. А. А. Пороховщикова, 1897. – **201.**
- ❖ Ингрэм Дж. К. История политической экономии. – Москва : Типо-литогр. В. Рихтер, 1897. – **204.**
- ❖ История труда в связи с историей ... – Санкт-Петербург : : Тип. и Литогр. В. А. Тиханова, 1897. – **267.**
- ❖ Карышев Н. Труд, его роль и условия приложения в производстве. – Санкт-Петербург : в тип. И. Н. Скороходова, 1897. – **208.**
- ❖ Кидд В. Социальное развитие. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова, 1897. – **110.**
- ❖ Коллинз Г. Философия Г. Спенсера в сокращенном изложении. – Санкт-Петербург : Тип. Ю. Н. Эрлих, 1897 – **14.**
- ❖ Огюст Конт и позитивизм. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1897. – **49.**
- ❖ Кэрнс Д. Э. Основные принципы политической экономии. – Москва : Типо-литогр. В. Рихтер, 1897. – **216.**
- ❖ Ле-Пле. Основная конституция человеческого рода. – Москва : Синодальная Тип., 1897. – **112.**
- ❖ Левассер Э. Народное образование в цивилизованных странах. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой, [1897]. – **428.**
- ❖ Летурно Ш. Социология основанная на этнографии. Вып. 2. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой, 1897. – **113.**

- ❖ Ляховецкий Л. Д. Характеристика известных... – Санкт-Петербург : «Центральная» Типо-Литогр. М. Я. Минкова, 1897. – **396**.
- ❖ Милль Дж.-Ст. Основания политической экономии ... – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1897. – **227**.
- ❖ Милль Д. С. Система логики силлогической... Ч. 1. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1897. – **87**.
- ❖ Михайловский Н. К. Сочинения. Т. 3. – Санкт-Петербург : Типо-Литогр. Б. М. Вольфа, 1897. – **20**.
- ❖ Народонаселение и учение о народонаселении. – Москва : Тип. А. Г. Кольчугина, 1897. – **231**.
- ❖ Оршанский И. Г. Измерение психических явлений. – Харьков : Паровая Тип. и Литогр. Зильберберг, 1897. – **67**.
- ❖ Репетиториум по теории политической экономии. – Харьков : Типо-литогр. А. И. Степанова, 1897. – **234**.
- ❖ де-Сисмонди, Ж. Сисмонд. Новые начала политической экономии. – Москва : Т-во тип. А. И. Мамонтова, 1897. – **240**.
- ❖ Уилльямс Е. Е. Торжество германской промышленности. – Санкт-Петербург : Изд. П. П. Сойкина, 1897. – **381**.
- ❖ Уорд Л. Психические факторы цивилизации. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова, 1897. – **80**.
- ❖ Ходский Л. В. Элементарное руководство политической экономии ... – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1897. – **249**.
- ❖ Шиппель М. Денежное обращение в связи с общественными ... – Санкт-Петербург : Изд. М. И. Водовозовой, 1897. – **345**.
- ❖ Шмоллер Г. Наука о народном хозяйстве, ее предмет и метод. – Москва : Изд. М. и С. Сабашниковых, 1897. – **251**.
- ❖ фон Шульце-Гевернитц Г. Крупное производство, его значение ... – Санкт-Петербург : Изд. Л. Ф. Пантелеева, 1897. – **384**.

1898

- ❖ Антонович А. И. Вопросы земледельческой промышленности ... – Москва : Т-во тип. А. И. Мамонтова, 1898. – **278**.
- ❖ Бертран Л. Общества взаимной помощи в Бельгии. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой, 1898. – **290**.
- ❖ Брандт Б. Ф. Иностранные капиталы... Ч. 1. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1898. – **350**.
- ❖ Булыгин Н. Д. Исповедь русского изобретателя. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1898. – **297-313**.
- ❖ Бутми Г. Капиталы и долги. – Санкт-Петербург : [Паровая Типо-Литогр. М. М. Розеноера], 1898. – **297-313**.
- ❖ Бюхер К. Четыре очерка из области народного хозяйства. – Санкт-Петербург : Тип. и Литогр. В. А. Тиханова, 1898. – **352**.
- ❖ Кн. Волконский Н. Условия помещичьего хозяйства ... – Рязань : Тип. Губерн. Правления, 1898. – **188**.

- ❖ Гвоздев Р. Кулачество – ростовщичество. – Санкт-Петербург : Изд. Н. Гарина, 1898. – **189.**
- ❖ Геффдинг Г. О принципах этики. – Одесса : Изд. И. Юровского, 1898. – **93.**
- ❖ Гобсон Дж. Эволюция современного капитализма... – Ярославль : Типо-литогр. Э. Г. Фальк, 1898. – **358.**
- ❖ Гроссе Э. Формы семьи и формы хозяйства. – Москва : Изд. маг. «Книжное Дело», 1898. – **107.**
- ❖ Гуго К. Новейшие течения в английском городском ... – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой, 1898. – **417.**
- ❖ Загорский П. А. Шаг за шагом по пути к выяснению ... – Орел : Тип. С. А. Зайцевой, 1898. – **360.**
- ❖ Зинченко Н. Русско-китайская торговля. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1898. – **297-313.**
- ❖ Иванцов-Платонов А. М. О русском церковном управлении. – Санкт-Петербург : Тип. А. А. Пороховщикова, 1898. – **392.**
- ❖ Кашкаров М. Денежное обращение в России. Т. 2. – Санкт-Петербург : [Гос. Тип.], 1898. – **329.**
- ❖ Кеннинггэм В. Современная цивилизация в некоторых ее ... – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во, 1898. – **210.**
- ❖ Ковалевский М. М. Экономический рост Европы до ... Т. 1. – Москва : Типо-литогр. В. Рихтер, 1898. – **362.**
- ❖ Конрад И. Очерк основных положений политической экономии. – Москва : Тип. Т-ва И. Д. Сытина, 1898. – **213.**
- ❖ Коркунов Н. М. История философии права. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1898. – **395.**
- ❖ Крепелин Э. Умственный труд. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. кн-во Ф. А. Иогансона, 1898. – **269.**
- ❖ Ланге Н. Учебник логики. – Одесса : Изд. книгопродавца Е. П. Распопова, 1898. – **84.**
- ❖ Лафарг П. Томас Кампанелла. – Санкт-Петербург : Тип. СПб. АО "Издатель", 1898. – **53.**
- ❖ Мижувев П. Г. Очерк развития и современного состояния ... – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова, 1898. – **431.**
- ❖ Минто В. Дедуктивная и индуктивная логика. – Москва : Тип. Т-ва И. Д. Сытина, 1898. – **90.**
- ❖ Мирские доходы и расходы за 1894 год в 50-ти губерниях Европейской России. – Санкт-Петербург, 1898. – **139.**
- ❖ Нитти Фр. С. Народонаселение и общественный строй. – Санкт-Петербург : Тип. И. Скороходова, 1898. – **119.**
- ❖ Озеров И. Подоходный налог в Англии. – Москва : Высочайше утвержд. Т-во Скоропеч. А. А. Левенсон, 1898. – **335.**
- ❖ Парвус. Мировой рынок и сельскохозяйственный кризис. – Санкт-Петербург, 1898. – **371.**

- ❖ Пландовский Вл. Народная перепись. – Санкт-Петербург : [Тип. Штаба Отдельного Корпуса Погран. Стражи], 1898. – **140.**
- ❖ Пороховщиков А. По поводу виленского тоста ... – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1898. – **297-313.**
- ❖ Рибо Т. Эволюция общих идей. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1898. – **74.**
- ❖ де Рузье П. Профессиональные рабочие союзы в Англии. – Санкт-Петербург : в тип. И. Гольдберга, 1898. – **274.**
- ❖ Сельскохозяйственные статистические сведения ... Вып. 8. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1898. – **151.**
- ❖ Скворцов А. И. Основания политической экономии. – Санкт-Петербург : Тип. И. Гольдберга, 1898. – **241.**
- ❖ Спенсер Г. Сочинения. Воспитание умственное, нравственное... – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1898. – **34-35.**
- ❖ Спенсер Г. Сочинения. Воспитание умственное... – Санкт-Петербург : Тип. А. А. Пороховщикова, 1898. – **438.**
- ❖ Суворов Н. Средневековые университеты. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1898. – **439.**
- ❖ Тойнби Арн. Промышленный переворот в Англии ... – Москва : Тип. А. Г. Кольчугина, 1898. – **380.**
- ❖ Фалькенберг Р. История новой философии... – Санкт-Петербург : Изд. И. Первозникова и И. Комелова, 1898. – **45.**
- ❖ Фролов А. Деньги земледельческой страны. – Санкт-Петербург: [Паровая Типо-Литогр. М. М. Розеноера], 1898. – **297-313.**
- ❖ Царь-Освободитель и Русь-православная во дни ... – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1898. – **297-313.**
- ❖ Шабри А. Изменение денег. – Санкт-Петербург : [Паровая Типо-Литогр. М. М. Розеноера], 1898. – **297-313.**
- ❖ Шаратов С. Ф. Юбилейная роспись плугов ... – Санкт-Петербург : [Паровая Типо-Литогр. М. М. Розеноера], 1898. – **297-313.**
- ❖ Шопенгауэр А. Новые афоризмы. – Харьков : Изд. Б. Н. Попова, 1898. – **46.**

1899

- ❖ Абрамовский Э. Психологические основы социологии.. – Москва : Изд. маг. «Книжное Дело», 1899. – **103.**
- ❖ Базаров В. Труд производительный и труд, образующий ценность. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Народная Польза», 1899. – **180.**
- ❖ Блекки Дж. Ст. Четыре фазиса нравственности. – Москва : Тип. Вильде, 1899. – **92.**
- ❖ Брандт Б. Ф. Иностранные капиталы... Ч. 2. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1899. – **351.**
- ❖ Броунов П. И. О зависимости урожаев хлебов ... – Санкт-Петербург : Тип. В. Демакова, 1899. – **280.**

- ❖ Бугле С. Социальная наука в современной Германии. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1899. – **104.**
- ❖ Бюхер К. Работа и ритм. Рабочие песни... – Санкт-Петербург : в тип. И. Гольденберга, 1899. – **259.**
- ❖ Вебб С. Положение труда в Англии за последние 60 лет. – Санкт-Петербург : Типо-литогр. Я. Кровицкого, 1899. – **260.**
- ❖ Велецкий С. Н. Земская статистика. Ч. 1. – Москва : Изд. М. и С. Сабашниковых, 1899. – **131.**
- ❖ Велецкий С. Н. Земская статистика. Ч. 2. – Москва : Изд. М. и С. Сабашниковых, 1899. – **132.**
- ❖ Велецкий С. Н. Земская статистика Ч. 2, отд. 1. – Москва : Изд. М. и С. Сабашниковых, 1899. – **133.**
- ❖ Вопрос о валюте на Орловском Областном Съезде ... – Санкт-Петербург : Паровая Типо-Литогр. М. М. Розеноер, 1899. – **297-313.**
- ❖ Ганнушкин М. Б. Народонаселение, как самостоятельный фактор ... – Москва : Тип. Г. Лисснера и А. Гершеля, 1899. – **354.**
- ❖ Гельд А. Развитие крупной промышленности в Англии. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1899. – **355.**
- ❖ Гиггс Г. Физиократы. – Санкт-Петербург : Изд. О. Н. Поповой, 1899. – **190.**
- ❖ Гнедич А. Обзор фабрично-заводской промышленности Харьковской губ. Вып. 1. – Харьков : Тип. А. Дарре, 1899. – **357.**
- ❖ Гобсон Дж. Общественные идеалы Рёскина. – Санкт-Петербург : Тип. М. Д. Рудометова, 1899. – **106.**
- ❖ Гумплович, Людвиг. Основы социологии – Санкт-Петербург : в тип. Меркушева, 1899. – **108.**
- ❖ Гюйо Ж. М. Мораль Эпикура и ее связь с современными учениями – Санкт-Петербург, 1899 – **11.**
- ❖ Зеланд Н. Женская преступность. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1899. – **297-313.**
- ❖ Кедров П. И. Санитарные условия труда и жизни рабочих... – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1899. – **268.**
- ❖ Кейнс Дж. Н. Предмет и метод политической экономии. – Москва : Тип. И. А. Баландина, 1899. – **209.**
- ❖ Кобден Р. Лига и борьба против хлебных законов. – Москва : Типо-литогр. В. Рихтер, 1899. – **212.**
- ❖ Ковалевский М. М. Развитие народного хозяйства в Западной Европе. – Санкт-Петербург, 1899. – **361.**
- ❖ Ковалевский М. М. Экономический строй России. – Санкт-Петербург : Тип. П. П. Сойкина, 1899. – **364.**
- ❖ Крюков Н. А. Дания. Сельское хозяйство... – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1899. – **365.**
- ❖ Левитский В. Ф. Сельскохозяйственный кризис во Франции (1862–1892). – Харьков : Тип. А. Дарре, 1899. – **285.**

- ❖ Леклерк М. Воспитание и общество в Англии. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Народная Польза», 1899. – **429**.
- ❖ Люксембург Р. Промышленное развитие Польши. – Санкт-Петербург : Тип. И. М. Комелова, 1899. – **367**.
- ❖ Майр Г. Статистика и обществоведение. Т. 1. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Народная Польза», 1899. – **137**.
- ❖ Майр Г. Статистика и обществоведение. Т. 2, вып. 1. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Народная Польза», 1899. – **138**.
- ❖ Маркс К. Капитал. Критика политической экономии. Т. 1, кн. 1. – Санкт-Петербург : в тип. И. Скороходова, 1899. – **222**.
- ❖ Менделеев Д. И. Мысли о развитии с.-х. промышленности. – Санкт-Петербург : Типо-Литогр. А. Винеке, 1899. – **286**.
- ❖ Мечников Л. И. Цивилизация и великие исторические реки. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1899. – **115**.
- ❖ Милль Д. С. Система логики силлогистической... – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1899. – **88**.
- ❖ Нужды сельского хозяйства и меры их удовлетворения... – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1899. – **369**.
- ❖ Одарченко, Константин. Приход и братство. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1899. – **297-313**.
- ❖ Озеров И. Главнейшие течения в развитии прямого обложения ... – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1899. – **334**.
- ❖ Оль П. Россия в мировой борьбе за золото. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1899. – **297-313**.
- ❖ Осипов Н. О. Винная монополия, ее основные начала... – Санкт-Петербург : Тип. П. П. Сойкина, 1899. – **336**.
- ❖ Паульсен Фр. Введение в философию. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1899 – **23**.
- ❖ Попович-Липовец И. Македонский вопрос. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1899. – **297-313**.
- ❖ Пороховщиков А. Докладная записка г. Министру финансов... – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1899. – **297-313**.
- ❖ Радциг А. А. Сахарная промышленность всего света... – Санкт-Петербург : [Тип. А. Пороховщикова], 1899. – **374**.
- ❖ Райхесберг Н. Рабочий вопрос в прошлое и настоящее время. – Санкт-Петербург : Тип. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – **272**.
- ❖ Рибо Т. Аффективная память. – Санкт-Петербург : Типо-литогр. А. Лейферта, 1899. – **68**.
- ❖ Рибо Т. Гнев. – Санкт-Петербург : Изд. В.И. Губинского, 1899. – **72**.
- ❖ Рибо Т. Философия Шопенгауера. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва "Обществ. Польза", 1899 – **24**.
- ❖ Роджерс Т. История труда и заработной платы в Англии ... – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО «Издатель», 1899. – **273**.

- ❖ Сборник по общественно-юридическим наукам. Вып. 1. – Санкт-Петербург : в тип. И. Гольдберга, 1899. – **408.**
- ❖ Сикорский И. А. Сборник научно-литературных статей... Кн. 1. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, [1899]. – **75.**
- ❖ Сикорский И. А. Сборник научно-литературных статей... Кн. 2. – Киев : Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1899. – **437.**
- ❖ Спенсер Г. Сочинения. Т. 1. – Киев ; Харьков ; Санкт-Петербург : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1899. – **28-30.**
- ❖ Спенсер Г. Сочинения. Т. 2, ч. 1. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – **28-30.**
- ❖ Спенсер Г. Сочинения. Т. 2, ч. 2. – Киев ; Харьков ; Санкт-Петербург : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1899. – **28-30.**
- ❖ Спенсер Г. Сочинения. Т. 4, ч. 1. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – **31-33.**
- ❖ Спенсер Г. Сочинения. Т. 4, ч. 2. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – **31-33.**
- ❖ Спенсер Г. Сочинения. Т. 5. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – **34-35.**
- ❖ Спенсер Г. Опыты научные, философские и политические Т. 2. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – **38.**
- ❖ Спенсер Г. Основания этики. Ч. 1. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – **98.**
- ❖ Спенсер Г. Основания этики. Т. 1, ч. 2-3. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – **99-100.**
- ❖ Спенсер Г. Основания этики. Т. 2, ч. 4-6. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – **99-100.**
- ❖ Спенсер Г. Основные начала. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1899. – **40.**
- ❖ Спенсер Г. Разные мелкие статьи. – Санкт-Петербург ; Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1899. – **41.**
- ❖ Учреждения мелкого кредита. – Санкт-Петербург : Тип. И. Н. Скороходова, 1899. – **343.**
- ❖ Уэбб С. История рабочего движения в Англии. – Санкт-Петербург : Тип. Ю. Н. Эрлих, 1899. – **275.**
- ❖ Фауль Т. Призрение бедных в Англии. – Санкт-Петербург : Тип. М. М. Стасюлевича, 1899. – **420.**
- ❖ Шарапов С. Ф. Сочинения. Кн. 3. – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1899. – **297-313.**
- ❖ Шахт А. А. Труд, собственность и капитал под охраной страхования. – Санкт-Петербург : Типо-литогр. Ю. А. Мансфельд, 1899. – **421.**
- ❖ Шиники. Почему я отпал от Римской Церкви? – Санкт-Петербург : Тип. А. Пороховщикова, 1899. – **297-313.**
- ❖ Шрамм К. Основы экономической науки. – Санкт-Петербург : Тип. М. Д. Рудометова, 1899. – **252.**

- ❖ Штаммлер Р. Хозяйство и право с точки зрения – Санкт-Петербург : Тип. М. Меркушева, 1899. – **128**.
- ❖ Шульце-Геверниц Г. Крупное производство в России.. – Москва : [Типо-литогр. А. В. Васильева], 1899. – **383**.
- ❖ Экономическая оценка народного образования. – Санкт-Петербург : Тип. А. Бенке, 1899. – **441**.
- ❖ Энгельгардт М. А. Письма о земледелии. – Санкт-Петербург : Изд. Ф. Павленкова, 1899. – **289**.
- ❖ Энгельгардт М. А. Прогресс как эволюция жестокости. – Санкт-Петербург : «Центр.» типо-литогр. М. Я. Минкова, 1899. – **129**.
- ❖ Янжул И. И. Основные начала финансовой науки. – Санкт-Петербург : [Тип. М. Стасюлевича], 1899. – **346**.

1900

- ❖ Аничков М. В. Война и труд. – Санкт-Петербург : Тип. АО «Изд. дело Брокгауз-Ефрон», 1900. – **415**.
- ❖ Баден-Пауэлл. Происхождение и развитие деревенских общин в Индии. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1900. – **279**.
- ❖ Блондель Ж. Торгово-промышленный подъем в Германии. – Санкт-Петербург : [Тип. И. Гольдберга], 1900. – **349**.
- ❖ Брентано Л. Классическая политическая экономия. – Санкт-Петербург : Изд. Зябицкого и Пятина, 1900. – **183**.
- ❖ Вагнер А. О научном мышлении и популяризации в науке. – Санкт-Петербург : Изд. Б. Н. Звонарева, 1900. – **56**.
- ❖ Вебб С. Теория и практика английского трэд-юнионизма. Т. 1. – Санкт-Петербург : в тип. Скороходова, 1900. – **262**.
- ❖ Велецкий С. Н. Земская статистика. Ч. 2, отд. 2-5. – Москва : Изд. М. и С. Сабашниковых, 1900. – **134**.
- ❖ Вигуру Л. Рабочие союзы в Северной Америке. – Санкт-Петербург : Тип. Н. Н. Клобукова, 1900. – **263**.
- ❖ Гертц Ф. О. Аграрный вопрос. – Москва : Т-во тип. А. И. Мамонтова, 1900. – **281**.
- ❖ Геффдинг Г. История новейшей философии. – Санкт-Петербург : Типо-Литогр. Б. М. Вольфа, 1900 – **10**.
- ❖ Гобсон Дж. Проблемы бедности и безработицы. – Санкт-Петербург : Кн-во и кн. маг. О. Н. Поповой, 1900. – **265**.
- ❖ Денисюк Н. Начала политической экономии... – Москва : [Типо-Литогр. Д. А. Бонч-Бруевича], 1900. – **195**.
- ❖ Зибер Н. И. Собрание сочинений. Т. 1. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1900. – **199**.
- ❖ Зибер Н. И. Собрание сочинений. Т. 2. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1900. – **200**.
- ❖ Зомбарт В. Идеалы социальной политики. – Санкт-Петербург : Тип. А. Е. Колпинского, 1900. – **160**.

- ❖ Ипотечный кредит в Германии. – Санкт-Петербург : Тип. В. Киршбаума, 1900. – **326.**
- ❖ Исаев А. А. Начала политической экономии. – Санкт-Петербург : [Типо-Литогр. Шредера], 1900. – **206.**
- ❖ Кареев Н. Выбор факультета и прохождение университетского курса. – Санкт-Петербург : Изд. АО печ. дела «Издатель», 1900. – **425.**
- ❖ Кнапп И. Ф. Освобождение крестьян и происхождение ... – Санкт-Петербург : [Тип. И. Гольдберга], 1900. – **283.**
- ❖ Ковалевский М. М. Экономический рост Европы до ... Т. 2. – Москва : Типо-литогр. В. Рихтер, 1900. – **363.**
- ❖ Кондырев И. П. Инстинкт. – Санкт-Петербург : [Тип. И. Гольдберга], 1900. – **62.**
- ❖ Конт О. Курс положительной философии. Т. 2, отд. 2. – [Санкт-Петербург : Тип. М-ва Путей Сообщения (Т-ва И. Н. Кушнерев и К°), 1900] – **15.**
- ❖ Коссе Л. История экономических учений. – Киев ; Харьков : Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона, 1900. – **214.**
- ❖ Лафарг П. Умственный труд и машина. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1900. – **270.**
- ❖ Летурно Ш. Эволюция воспитания у различных человеческих рас. – Санкт-Петербург : Тип. Т-ва «Народная Польза», 1900. – **430.**
- ❖ Менделеев Д. И. Учение о промышленности. – Санкт-Петербург : Тип. АО Брокгауз-Ефрон, 1900. – **368.**
- ❖ Милль Дж. Ст. Утилитаризм. О свободе. – Санкт-Петербург : Тип. штаба войск гвардии и Петербург. воен. округа, 1900. – **94.**
- ❖ Морган Л. Г. Первобытное общество. – Санкт-Петербург : Изд. Л. Ф. Пантелеева, 1900. – **117.**
- ❖ Паульсен Ф. Образование. – Москва : Т-во тип. А. И. Мамонтова, 1900. – **434.**
- ❖ Переселения из Полтавской губернии с 1861 г. по 1 июля 1900 г. Вып. 1. – Полтава : Типо-Литогр. Л. Фришберга, 1900. – **179.**
- ❖ Поленов А. Д. Монетный вопрос. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1900. – **338.**
- ❖ Рёскин Дж. «Последнему, что и первому». – Москва : [Тип. И. А. Баландина], 1900. – **235.**
- ❖ Рибо Т. Воля в ее нормальном и болезненном состояниях. – Санкт-Петербург : Изд. В. И. Губинского, 1900. – **71.**
- ❖ Руссофил П. Народное образование в России. – Харьков : Тип. Губерн. Правления, 1900. – **436.**
- ❖ Свод Законов Российской империи. Т. 10, ч. 1, кн. 1-4.. – Санкт-Петербург : Рус. Кн. Т-во «Деятель», [1900]. – **409.**
- ❖ Секретан Ш. Цивилизация и вера. – Москва : Типо-литогр. Д. А. Бонч-Бруевича, 1900. – **26.**

- ❖ Соболев М. Н. Элементарный учебник политической экономии. – Санкт-Петербург ; Москва ; Варшава, 1900. – **245**.
- ❖ Спенсер Г. Сочинения. Т. 4, ч. 3. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1900. – **31-33**.
- ❖ Спенсер Г. Опыты научные, политические и философские. Т. 3. – Санкт-Петербург : Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель», 1900. – **39**.
- ❖ Ссылка в Сибирь. – Санкт-Петербург : Тип. С.-Петербург. тюрьмы, 1900. – **411**.
- ❖ Статистика акционерного дела в России. – Харьков : Паровая Тип. и Литогр. Зильберберг, 1900. – **152**.
- ❖ Франк С. Теория ценности Маркса и ее значение. – Санкт-Петербург : Тип. и Литогр. В. А. Тиханова, 1900. – **247**.
- ❖ Циглер Т. Умственные и общественные течения XIX-го века. – Санкт-Петербург : Типо-Литогр. Буссея, 1900. – **127**.
- ❖ Чичерин Б. Философия права. – Москва : Типо-литогр. Т-ва И. Н. Кушнерев и К°, 1900. – **412**.

ПЕРЕЛІК ТИПОГРАФІЙ І ВИДАВЦІВ ЗА МІСТАМИ

Варшава – 245

- Тип. Варшав. Ин-та Глухонемых – 150
- Тип. К. Ковалевского (Королевская, № 29) – 42

Казань

- Тип. Императ. Ун-та – 332, 413

Киев

- Изд. книгопродавца Л. В. Ильницкого – 4
- Тип. Императ. Ун-та св. Владимира – 224, 250
- Тип. Императ. Ун-та Св. Владимира (И. Завадского) – 388-390
- Тип. С.В. Кульженко (Ново-Елис. ул., с. д. № 4) – 166, 437
- Тип. Е. Я. Федорова (*Крещат. площ., собств. дом*) – 4, 9
- Тип. М. П. Фрица (*Большая Владим. ул., возле пам. св. Ирины, собств. дом*) – 123
- Тип. Г. Л. Фронцкевича (*Анненковская улица, № 5*) – 74
- Тип. И. И. Чоколова (*Фундуклеевская улица, д. № 22; Мало-Житомирская улица, д. 4*) – 210, 226, 227, 269
- Типо-литогр. Высочайше утвержденного Товарищества И. Н. Кушнерев и К^о в Москве, Киев. отд-ние (Бибиковский бульвар, дом № 8Б) – 81
- Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона (*угол Крещат. и Прорезной, Крещатик, № 37*) – 28-30, 41, 74, 75, 104, 115, 210, 214, 226, 227, 269, 437

Москва – 207, 245

- Высочайше утвержд. Т-во Скоропечатни А. А. Левенсон (*Петровка, д. Левенсон*) – 261, 335, 427
- Изд. А. А. Абрикосова – 6-7, 59
- Изд. Л. Боумана – 8
- Изд. М. И. Водовозовой (Изд. М. и Н. Водовозовых) – 231, 233
- Изд. кн. маг. М. В. Ключкина (комиссионер Императ. АН) (*Моховая, д. Бенкендорф*) – 92
- Изд. кн. маг. И. С. Козлова (*Арбат*) – 195
- Изд. кн. маг. К. И. Тихомирова – 426
- Изд. книгопродавца А. Ланг – 64
- Изд. маг. «Книжное Дело» (Моховая, д. Бенкендорф) – 49, 88, 103, 107, 235, 383
- Изд. А. Ю. Маноцковой – 270
- Изд. Москов. психол. о-ва – 23
- Изд. К. П. Победоносцева – 112

- Изд. Ред. Юрид. Вестника – **341**
- Изд. М. и С. Сабашниковых (Чистые пруды, собств. д.) – **131, 132, 133, 134, 251, 434**
- Изд. Д. Самарина – **287**
- Изд. К. Т. Солдатенкова – **118, 181, 204, 211, 212, 216, 236, 240, 258, 362, 363, 376-377, 386, 387**
- Кн-во «Основа» – **330**
- Кн. маг. Н. И. Мамонтова (*Кузнецкий мост, д. Фирсановой*) – **202**
- Печатня А. И. Снегиревой (*Остоженка, Савеловский пер., с. д.*) – **103, 239**
- «Русская» типо-литогр. (*Тверская, д. Спиридонова*) – **65**
- Синодальная Тип. – **112**
- Склад изд. у А. Ланг (*Кузнецкий мост, д. кн. Гагарина*) – **43**
- Тип. И. А. Баландина (*Волхонка, дом Михалкова*) – **209, 235**
- Тип. Вильде (*Верхняя Кисловка, собственный дом*) – **21, 92**
- Тип. В. Грачева и Комп. (у Пречистенских ворот, д. Миляковой; у *Пречистенских вор., д. Шиловой*) – **163, 164, 165, 375, 376-377**
- Тип. А. Г. Кольчугина (*Волхонка, д. Воейковой*) – **231, 233, 380**
- Тип. М. Н. Лаврова и К° (*Леонтьев. пер., собств. дом*) – **59**
- Тип. Г. Лисснера и А. Гершеля, преемн. Э. Лисснера и Ю. Романа (*Воздвиженка, Крестовоздвиженский пер., д. Лисснера*) – **354**
- Тип. Э. Лисснера и Ю. Романа (*Воздвиженка, Крестовоздвиженский пер., д. Лисснера*) – **43**
- Тип. А. И. Мамонтова и К° (Товарищество тип. А. И. Мамонтова) (*Леонтьевский переулок, д. Мамонтова; Леонтьевский пер., № 5*) – **47, 48, 131, 132, 133, 134, 202, 203, 240, 251, 278, 281, 287, 340, 341, 434**
- Тип. Т. Рис (*на Садовой, у Яузской части, дом Медынцева*) – **64**
- Тип. Семена – **8**
- Тип. Т-ва И.Д. Сытина (*Валовая ул, свой дом*) – **89, 90, 201, 213, 266, 277**
- Типо-Литогр. Д. А. Бонч-Бруевича (*Кузнецкий мост, д. кн. Голицына; Немецкая ул., Бригадирский пер., д. Т-ва Кувшинова; Красносельская ул., д. Сычковой*) – **26, 136, 195**
- Типо-литогр. А. В. Васильева (*Петровка, дом Обидиной*) – **383**
- Типо-литогр. Высочайше утвержденного Т-ва И.Н. Кушнерев и К° (Тип. Т-ва И.Н. Кушнерев и К°, Типо-литогр. Товарищества И.Н. Кушнерев и К°, Типо-литогр. И.Н. Кушнерева и К°) (*Пименовская ул., собств. дом*) – **6-7, 23, 49, 87, 88, 107, 130, 268, 270, 279, 338, 344, 398, 412, 435, 439**
- Типо-Литогр. О. И. Лашкевич и К (Тверская, д. Саввинского подворья) – **181, 211, 236, 258**

- Типо-литогр. В. Рихтер (*Тверская, Мамоновский пер., свой дом*) – **118, 204, 212, 216, 362, 363, 386, 387**
- Т-во типо-литогр. И. М. Машистова (*Бол. Садовая, соб. дом*) – **297-313**
- Унив. тип. (Страстной бульвар) – **12, 379, 382**
- Унив. тип. (М. Катков) (*на Страстном бульваре*) – **27**

Одесса

- Изд. книгопродавца Е. П. Распопова – **84**
- Изд. «Междунар. Б-ки» – **57, 256**
- Изд. И. Юровского – **93**
- «Книгоизд.» тип. Я. Х. Шермана (*Ришел., № 28*) – **93**
- Тип. Высочайше утвержд. Южно-Рус. О-ва Печ. Дела (*Пушкинская ул., д. № 20*) – **315, 323, 324**
- Тип. Исаковича (*уг. Дерibas. и Гаванной ул., с. д., № 10*) – **57, 256**
- Тип. Штаба Одес. Воен. Округа (*Тираспольская, № 14*) – **63, 232**
- Центр. типо-литогр. (*Почтовая ул., д. Болгарова, № 39*) – **84**

Орел

- Изд. Орлов. Губерн. Земства – **147, 148, 149**
- Тип. С. А. Зайцевой – **147, 148, 360**
- Тип. С. А. Зайцевой, А. Г. Косякиной – **149**

Полтава

- Изд. Полтав. Губерн. Земской Управы – **144, 145, 146**
- Типо-Литогр. И. А. Дохмана (*Александровская улица, дом Варшавских*) – **145, 146**
- Типо-Литогр. Л. Фришберга (*Александровская улица, собств. дом*) – **144, 179**

Рига

- Тип. Л. Бланкенштейна (*Ткацкая ул., № 13*) – **101**

Рязань

- Тип. Губерн. Правления – **188**

Санкт-Петербург – **11, 70**

- «Владимирская» Пар. Типо-Литогр. (Владимирский просп., 19) – **322**
- Гос. Тип. – **329, 333**
- Изд. О. И. Бакста (Стремянная, № 14) – **2**
- Изд. Н. Березина и М. Семенова – **252, 260**
- Изд. И. И. Билибина – **76, 77, 124**
- Изд. А. Борщевского – **419**
- Изд. М. И. Водозовой – **247, 267, 345, 352**
- Изд. П. А. Гайдебурова – **58**
- Изд. А. Гакстгаузена – **394**
- Изд. Н. Гарина – **189**
- Изд. А. С. Гиероглифова – **78, 79, 418**

- Изд. В. И. Губинского – **71, 72, 91**
- Изд. Департамента Торговли и Мануфактур – **347, 348**
- Изд. С. Дороватовского и А. Чарушникова – **180**
- Изд. журн. «Мысль» – **36**
- Изд. А. Ф. Зандрок – **50**
- Изд. Б. Н. Звонарева – **56, 127**
- Изд. Зябицкого и Пятина – **183**
- Изд. И. Иванова и И. Перевозникова – **97**
- Изд. Я. Канторовича – **257**
- Изд. Книгопродавца Эмиля Гарты под фирмою Кн. Склад «Рос. Библиогр.» (*Невский пр., 27, у Казанского моста*) – **161**
- Изд. книгопродавца В. И. Губинского – **52, 91**
- Изд. книгопродавца И. П. Перевозникова (*Банковский переул., у стены Госуд. Банка, № 31-32 д. собств.*) – **94**
- Изд. Кн. Торговли Н. Л. Тиблена – **37**
- Изд. книгопродавца А. С. Семенова – **66**
- Изд. книгопродавца И. Л. Тузова – **102**
- Изд. книгопродавца-типографа М. О. Вольфа, (Тип. М. О. Вольфа), (Гостинный двор, № 18-20; Фонтанка, 59; *Вас. Остр., 16 лин., д. № 5*) – **85, 86**
- Изд. Кн. маг. В. Эриксон (*Вознесенский пр., 28*) – **286**
- Изд. Д. Е. Кожанчикова – **184**
- изд. И. А. Машковцева – **374**
- Изд. А. Э. Мертенс – **218**
- Изд. Ф. Павленкова – **3, 13, 14, 24, 55, 73, 80, 95, 105, 110, 111, 129, 174, 175, 192, 193, 197, 275, 289, 361**
- Изд. Л. Ф. Пантелеева – **117, 359, 384**
- Изд. И. Перевозникова и И. Комелова – **45**
- Изд. Н. П. Полякова – **51, 276**
- Изд. О. Н. Поповой (Склад изд. и кн. маг. для иногородних О.Н. Поповой) (*Невский пр., № 54*) – **108, 113, 119, 168, 176-177, 178, 190, 208, 222, 241, 259, 262, 265, 274, 283, 290, 349, 356, 371, 408, 417, 428**
- Изд. ред. журн. «Дело» – **159**
- Изд. ред. журн. «Знание» (Д. А. Коропчевского и И. А. Гольдсмита) – **18, 122, 187, 367**
- Изд. ред. журн. «Образование» – **10, 61, 68, 264**
- Изд. ред. журн. «Рус. Богатство» – **20, 114**
- Изд. "Рус. кн. торговли" – **19, 170, 171, 172, 173, 385**
- Изд. СПб. АО печ. дела «Издатель» (*Невский пр., № 68-40*) – **28-30, 31-33, 34-35, 38, 39, 40, 98, 99-100, 199, 200, 273, 425**

- Изд. Т-ва «Знание» (*Невский, 92*) – **106, 137, 138, 160, 263, 367, 429**
- Изд. тип. А. А. Карцева, Комиссионера Императ. О-ва Любителей Естествознания (*Покровка, д. Егорова*) – **69**
- Изд. Юрид. Кн. Маг. Н. К. Мартынова, Комиссионера Гос. Тип. – **393**
- Кн. Маг. А. Ф. Цинзерлинга, бывший Мелье и К° (*Невский проспект, 20*) – **205, 206**
- Паровая Типо-Литогр. М. М. Розеноера (*Литейный пр., № 43*) – **297-313**
- Рус. Кн. Т-во «Деятель» – **409**
- Склад изд. в кн. маг. Т-ва «Н. П. Карбасников» – **245**
- «Славянская печатня» (И. В. Вернадского) (Гороховая ул., д. № 46) – **253**
- Тип. АО Брокгауз-Ефрон (*Прачешный пер., д. 6*) – **368, 415**
- Тип. П. И. Бабкина (*уг. Английск. пр. и Офицерской ул., № 28-58*) – **139**
- Тип. В. С. Балашева и К° (Тип. «В. С. Балашев и К°») (Фонтанка, 95; *Екатерининский кан., № 78*) – **271, 327**
- Тип. В. Безобразова и Комп. (*Вас. Остр., 8 линия, № 45*) – **191, 237, 347, 348, 359, 366**
- Тип. А. Бенке (*Новый переулок, у Синего моста, дом № 2*) – **370, 441**
- Тип. И. П. Бочарова – **22**
- Тип. братьев Пантелеевых (*Вере́йская, № 16*) – **218, 327**
- Тип. Х. Брауде (*Пантелеймоновская, д. № 21*) – **199, 200, 345**
- Тип. К. Вульфа – **416**
- Тип. газ. «Новости» (*Екатерининский канал, д. 113*) – **73, 174, 175**
- Тип. И. И. Глазунова и Комп. (*Б. Мещанская, 8*) – **16, 96, 182, 184, 220, 221, 242, 243, 244, 378**
- Тип. А. С. Голицына – **228-230**
- Тип. И. Гольдберга (*Екатерининский кан., д. № 94*) – **62, 241, 259, 262, 274, 283, 290, 349, 373, 408**
- Тип. В.Ф. Демакова (*Новый пер., д. № 7; В. О., 9 л., № 22*) – **25, 77, 82, 124, 169, 170, 171, 172, 173, 187, 223, 280**
- Тип. Дома Призрения Малолетних Бедных (*Лиговская ул., д. 26*) – **97**
- Тип. Е. А. Евдокимова (*Б. Итальянская, № 11; Троицкая улица, дом № 18*) – **314**
- Тип. Ф. Г. Елеонского и К° (*Невский проспект, д. № 140*) – **331**
- Тип. Императ. АН (*Васильев Остров, 9 л., № 12*) – **60**
- Тип. В. Киршбаума (*д. М-ва Фин., на Дворц. площ.*) – **151, 185, 317, 318, 319, 320, 321, 326, 328, 334, 350, 351, 365, 369, 372**
- Тип. Н. Н. Клобукова (*Пряжка, уг. Заводской ул., д. 3-1*) – **263**
- Тип. А. Е. Колпинского (*уг. Конной и Тележного пер., д. 3-5*) – **160**
- Тип. И. М. Комелова (*Пряжка, соб. д. № 3*) – **367, 417**

- Тип. А. М. Котомина (*Вознесенский просп., д. № 23-81; Невский просп., д. № 18*) – **116, 291**
- Тип. А. А. Краевского (*Литейная, № 38*) – **141**
- Тип. Карла Крайя – **83**
- Тип. П. А. Кулиша (*на углу Вознесенского и Екатерингофского проспектов, в доме Лея*) – **254-255**
- Тип. А. Е. Ландау (*угол Демидова пер. и Казанской, 5-27*) – **76**
- Тип. Н. А. Лебедева (*Невский просп., 8*) – **66, 102, 325**
- Тип. А. Лейферта (*Б. Морская, 65*) – **190, 373**
- Тип. МВД – **154**
- Тип. М-ва путей сообщ. (А. Бенке) (*Фонтанка, № 99*) – **316**
- Тип. М-ва Путей Сообщения (Высочайше утвержд. Товарищества И.Н. Кушнерев и К^о) (*Фонтанка, 117*) – **15**
- Тип. М. Меркушева (бывш. Н. Лебедева) (*Невский пр., № 8*) – **108, 117, 128, 393**
- Тип. А. Моригеровского (*Надеждинская улица, д. № 39*) – **159, 414**
- Тип. Н. Неклюдова (*Офицерская, д. № 7-14*) – **19, 51, 198, 276**
- Тип. Иосафата Огризко – **424**
- Тип. В. Плавильщикова – **246**
- Тип. Н. П. Полякова – **198**
- Тип. А. А. Пороховщикова (Пар. скоропечатня А. Пороховщикова) (*Гороховая ул., № 12; Бассейная ул., 3-5*) – **34-35, 99-100, 192, 193, 197, 201, 259, 265, 274, 290, 297-313, 355, 374, 392, 438**
- Тип. Правит. Сената – **399-407**
- Тип. В. В. Пратц (*на углу Казанской ул. и Демидова пер., № 27-5*) – **126, 418**
- Тип. Ю. Я. Римана (*Виленский пер., № 6*) – **139**
- Тип. М. Д. Рудометова (*Фонтанка, 71-21*) – **106, 252**
- Тип. И. Г. Салова (*Мещанская ул., д. № 5*) – **13**
- Тип. Н. Скарятинна (*Фонарный переулок, д. Франка*) – **78, 79**
- Тип. И.Н. Скороходова (*Надеждинская, 43*) – **5, 44, 56, 119, 125, 162, 168, 176-177, 178, 208, 222, 262, 265, 343, 356, 371, 431, 432**
- Тип. П. П. Сойкина (Типо-хромолитогр. П. П. Сойкина) (*Стремянная, 12*) – **169, 336, 364, 381**
- Тип. СПб. АО "Издатель" (*Ковенский пер., соб. д., № 14*) – **53, 272**
- Тип. С.-Петербург. тюрьмы – **411**
- Тип. М. М. Стасюлевича (*Васильев Остров, 5 л., д. 28; В. О., 2 лин., 7*) – **18, 50, 109, 121, 122, 155, 156, 158, 167, 186, 205, 248, 249, 282, 292, 295, 342, 346, 353, 395, 420**
- Тип. А. С. Суворина (*Эртелев пер., д. 11-2, д. 13*) – **36, 194, 238**
- Тип. Ф. С. Сущинского (*Канал Екатерининск., 168; Могилевская, 7*) –

410, 433

- Тип. Т-ва «Народная Польза» (*Невский, 148; Коломенская ул., собств. дом № 39*) – **137, 138, 180, 429, 430**
- Тип. Т-ва "Обществ. Польза" (*Б. Подъяч., 39*) – **24, 55, 289, 293, 294, 423**
- Тип. Тиблена и К° (*Н. Неклюдова*); Тип. и Литогр. Н. Тиблена и Комп. (*Н. Неклюдова*) (*Вас. Остр., 8 линия, дом № 25*) – **17, 58, 215, 219, 385, 394**
- Тип. А. Л. Трунова (*Калашниковский просп., д. № 15-17*) – **71**
- Тип. Уч-ща Глухонемых (*Гороховая ул., д. № 18*) – **61**
- Тип. И. Флейтмана (*Казанская ул., д. № 45-17*) – **183**
- Тип. Четарева и Лейферта – **178**
- Тип. Четырева (*Морская, № 2*) – **176-177**
- Тип. Д. В. Чичинадзе (*Невский просп., д. № 88*) – **397**
- Тип. Шредера (*Гороховая, 49*) – **157**
- Тип. штаба войск гвардии и Петербург. воен. округа – **94**
- Тип. Штаба Отд. Корпуса Погран. Стражи – **140**
- Тип. «Экономическая» (*Большая Вульфова, д. № 23*) – **373**
- Тип. Ю. Н. Эрлих (*Садовая, № 9*) – **14, 55, 80, 95, 105, 110, 111, 275, 337**
- Тип. А. Якобсона Насл. (*Вас. Остр., 7 линия, д. № 4*) – **45, 72**
- Типо-Литогр. Бусселя (*Невский проспект, дом № 126*) – **127**
- Типо-Литогр. А. Винеке (*Екатерингофский пр., 15*) – **286**
- Типо-Литогр. А. М. Вольфа (*Большая Итальянская, д. № 2*) – **296**
- Типо-Литогр. Б. М. Вольфа (*Разъезжая ул., 15*) – **10, 20, 113, 371**
- Типо-литогр. Я. Кровицкого (*Разъезжая улица, д. 6, близ пяти Углов*) – **260**
- Типо-Литогр. А. Е. Ландау (*Офицерская, 17 ; Площ. Больш. Театра, № 2*) – **120, 225**
- Типо-литогр. А. Лейферта (*Большая Морская, 65*) – **68**
- Типо-литогр. Ю. А. Мансфельд (*Малая Морская, 9*) – **421**
- Типо-литогр. Месника и Римана (*Бассейная ул., № 50*) – **114**
- Типо-Литогр. Д. И. Шеметкина и Ко (*Разъезжая, № 20*) – **288**
- Типо-Литогр. П. И. Шмидта (*Галерная, дом № 6*) – **339**
- Типо-Литогр. Шредера (*Гороховая, 49*) – **196, 206**
- Тип. и Литогр. В. А. Тиханова (*Садовая, № 27*) – **52, 189, 247, 267, 352, 384**
- Тип. и фототипия В. И. Штейна (*М. Морская, № 20*) – **3**
- Тип. и Хромолитогр. А. Траншель (*Стремянная, № 12*) – **91**
- «Центральная» Типо-Литогр. М. Я. Минкова (*3-я Рождественская, 7; Лиговская, 35*) – **104, 115, 129, 214, 257, 361, 396**
- Южно-рус. Книгоизд-во Ф. А. Иогансона – **28-30, 41, 104**

Симферополь

- Таврич. Губерн. Тип. – **284**

Харьков

- Изд. Заленского и Любарского – **440**
- Изд. Б. Н. Попова – **46**
- Изд. студ. Д. Крамаренко – **234**
- Паровая Тип. и Литогр. Зильберберга (Тип. и Литогр. Зильберберга, Тип. М. Ф. Зильберберга) (*Рыбная ул., д. 25, д. 30*) – **1, 46, 67, 152, 422**
- Тип. Губерн. Правления (*Петровский пер., дом № 16; д. Шахова, № 17*) – **143, 436**
- Тип. А. Дарре (Московская ул., д. № 19; Рыбная ул., № 28) – **54, 285, 357**
- Тип. П. Чеховского – **440**
- Типо-литогр. А. И. Степанова – **234**
- Унив. Тип. – **142**
- Южно-Рус. Кн-во Ф. А. Иогансона (*Московская ул., дом Тихонова*) – **28-30, 41, 74, 75, 104, 115, 210, 214, 226, 227, 269, 437**

Херсон

- Тип. О. Д. Ходушиной (б. Ващенко) (*угол Потемкинской и Соборной, в собств. доме*) – **135**

Чернигов

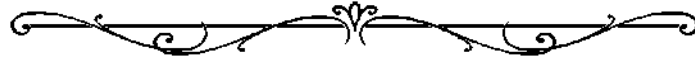
- Земская тип. – **153**

Ярославль

- Тип. Г. В. Фальк (*Духовская ул., соб. дом*) – **217, 388-390**
- Типо-литогр. Э. Г. Фальк – **358**

ПОКАЖЧИК ПРОВЕНІЄНЦІЙ *

БІБЛІОТЕКИ УСТАНОВ

Императорский Харьковский Университет:

- «Агрономический Кабинет Императорского Харьковского Университета» (печатка) – 158
- «Библиотека Императорского Харьковского Университета» (печатка) – 288
- «Исторический Кабинет Ист.-фил. фак-та И.Х.У.» (печатка) – 127

Комуністичний Університет ім. т. Артема:

- Библиотека Коммунистического Университета им. тов. Артема (печатка) – 1, 5, 14, 22, 23, 27, 37, 48, 50, 51, 52, 57, 65, 71, 72, 74, 90, 95, 98, 99-100, 101, 102, 125, 161, 172, 173, 174, 175, 179, 185, 199, 222, 272, 297-313, 346, 392, 399-407, 430, 431, 433, 436
- Библиотека Коммунистического Университета им. т. Артема (печатка) – 4, 6-7, 8, 12, 13, 16, 17, 18, 19, 24, 25, 28-30, 31-33, 34-35, 38, 41, 42, 43, 44, 45, 53, 54, 55, 56, 59, 60, 62, 63, 68, 69, 70, 76, 77, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 94, 103, 104, 106, 107, 109, 111, 114, 117, 119, 120, 128, 130, 131, 132, 137, 138, 140, 143, 150, 152, 155, 156, 157, 158, 160, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 170, 180, 182, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 224, 225, 226, 227, 228-230, 231, 232, 233, 235, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 256, 257, 258, 259, 260, 264, 265, 266, 268, 270, 271, 273, 275, 276, 277, 281, 282, 283, 284, 286, 287, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 332, 333, 335, 336, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376-377, 378, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388-390, 391, 393, 394, 395, 396, 397, 408, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 426, 429, 438, 439, 440
- Библиотека У.К.С.Г.У. ім. Артема (печатка) – 39, 40, 92, 97, 122, 176-177, 398, 410, 422

«Культурно-просветительная организация «Труд»:

- «Библиотека культурно-просветительной организации «Труд» (печатка) – 199
- «Культурно-просветительная организация «Труд». Харьков. Пушкинская, 1, тел. 40-20. Адрес для пис.: Пассаж, почт. ящ. 288» (печатка) – 212, 215, 224, 257, 314, 323, 337, 338, 341, 349, 351

*Провенієнція (лат. іменник «походження» від дієслова «provenire» – «виникати, виходити, відбуватися, знаходитися») – у книгознавстві вкладні та власницькі записи (авторські помітки, дарчі написи та ін.) і позначки на книзі, що свідчать про походження та приналежність документа (книги), визначають історію володіння певних осіб та інституцій цією книгою, які були зроблені від руки або у вигляді книжкових знаків (екслібриси, суперекслібриси, печатки, наклейки тощо).

Провенієнції цікавлять книгознавців і бібліотекознавців з точки зору своєї інформативності та документальності записів (позначень), які постають, іноді, визначним і єдиним чинником для реконструкції втрачених на сьогодні чи розпорошених книгозбірень.

Ново-Александрійський Інститут Сільського Хозяйства и Лесоводства (нині – ХНАУ ім. В.В. Докучаєва):

- «Библиотека Института Сельского Хозяйства и Лесоводства. г. Ново-Александрия Люблинской губ.» (*печатка*) – **223, 243, 244**
- «Библиотека Ново-Александрійского Института Сельского Хозяйства и Лесоводства» (*печатка*) – **9, 151, 285**
- «Из библиотеки Института С. Х. и Лесоводства в Новой Александрии» (*печатка*) – **223, 243, 244**
- «Кабинет сельскохозяйственной экономии Ново-Александрійского Института Сельского Хозяйства и Лесоводства» (*печатка*) – **134, 147, 148, 149**
- «Учебно-вспомогательная библиотека студентов Ново-Александрійского института» (*печатка*) – **267, 290**

Харківський зерновий інститут:

- «Кабинет кафедри сільськогосподарської статистики Харківського інституту зернових культур» (*печатка*) – **144, 146, 147, 148, 149**
- «Фундаментальна бібліотека Харківського інституту зернових культур» (*печатка*) – **89**

Харківський сільськогосподарський інститут ім. В. В. Докучаєва (Національний аграрний університет ім. В. В. Докучаєва):

- Фундаментальна бібліотека (*печатка*) – **1-441**

Харьковские Высшие Коммерческие курсы:

- «Библиотека Харьковских Высших Коммерческих курсов» (*печатка*) – **56, 114, 115, 130, 150, 156, 158, 187, 194, 195, 196, 199, 200, 212, 217, 220, 221, 237, 242, 243, 244, 245, 252, 258, 266, 274, 286, 292, 294, 295, 296, 316, 317, 319, 320, 321, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 333, 334, 335, 336, 342, 345, 347, 348, 350, 352, 358, 359, 368, 369, 371, 372, 373, 374, 375, 382, 383, 418, 420, 426, 427, 429, 430, 431, 435, 441**
- «В.К.К.» (*штамп на корінці палітурки*) – **94, 115, 130, 132, 150, 158, 245, 252, 292, 293, 294, 295, 296, 318, 331, 373, 374, 375, 383, 408, 409, 418**
- «Высшие Коммерческие курсы Харьковского Купеческого Общества» (*печатка*) – **94, 117, 132, 182, 185, 386, 387, 408, 412**
- «Кабинет экономического изучения России при Высших Коммерческих курсах Харьковского Купеческого Общества» (*печатка*) – **152**
- «С.К.В.К.К.» (*штамп на корінці палітурки*) – **131, 139**
- «Харьковские Коммерческие курсы. Г. И. Меерович: Организация Торгово-Промышленных Предприятий» (*печатка*) – **381**
- «Харьковские Высшие Коммерческие курсы. Статистический кабинет» (*печатка*) – **131**

Харьковский Коммерческий Институт:

- «Библиотека Кабинета Организаций Торгово-Промышленных Предприятий» (*печатка*) – **253**
 - «Библиотека учебников Харьковского Коммерческого Института»
-

(печатка) – 182, 185, 386, 387, 394

■ «Библиотека Харьковского Коммерческого Института» (печатка) – 4, 15, 28-30, 31-33, 34-35, 41, 49, 54, 67, 69, 78, 79, 82, 93, 96, 104, 106, 110, 111, 112, 114, 118, 119, 120, 123, 126, 128, 130, 133, 150, 156, 161, 167, 170, 171, 172, 178, 187, 196, 198, 199, 200, 202, 209, 210, 212, 216, 220, 221, 225, 226, 231, 239, 242, 243, 244, 246, 250, 252, 258, 260, 263, 264, 266, 270, 273, 274, 275, 284, 291, 296, 315, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 329, 331, 337, 339, 340, 345, 347, 348, 350, 358, 359, 360, 361, 367, 368, 369, 371, 372, 373, 374, 375, 378, 382, 383, 409, 412, 413, 418, 419, 420, 421, 434

■ «Къ пользе студентамъ Х.К.И.» (напис червоним олівцем) – 234

■ «Х.К.И.» (штамп на корінці палітурки) – 123, 128, 226

■ «Харьковский Коммерческий Институт» (печатка) – 212

■ «Харьковский Коммерческий Институт. Кабинет Организации Торгово-Промышленных Предприятий» (печатка) – 381

Харьковское 2-е реальное училище:

■ «Б.2.Х.Р.У.» (штамп на корінці палітурки) – 109, 115

■ «Библиотека Харьковского 2-го реального училища» (печатка) – 2, 89, 109, 115

■ «Ученическая библиотека Харьковского 2-го реального училища» (печатка) – 269

Харьковское 1-ое высшее начальное училище:

- «Библиотека Харьковского 1-го высшего начального училища» (печатка) – 22, 142, 357, 397, 424

«Харьковское уездное училище» (печатка). – 22, 142, 397

Центральная Партийная Школа при Ц.К.К.П.У:

■ «Библиотека Центральной Партийной Школы при Ц.К.К.П.У» (печатка) – 3, 4, 10, 11, 22, 55, 88, 124, 131, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 142, 155, 157, 159, 183, 188, 190, 192, 197, 198, 205, 213, 214, 215, 219, 231, 232, 235, 241, 243, 244, 247, 248, 253, 256, 257, 259, 268, 273, 274, 277, 279, 282, 283, 287, 289, 331, 332, 337, 341, 343, 344, 351, 354, 355, 357, 362, 364, 365, 366, 380, 385, 397, 411, 414, 416, 417, 420, 423, 425, 428, 432, 437

Інші бібліотеки:

■ «Б. Г.Ш. III/71» (печатка) – 110, 111

■ «Библиотека В. П. Арндт» (В.А.) (ярлик, штамп на корінці палітурки) – 69, 70, 73, 80, 126, 161, 198

■ «Библиотека «Русских Ведомостей» (печатка) – 209, 289, 365

■ «Библиотека Тюпина в Курске» (печатка) – 291

■ «Библиотека-читальня Харьковского Совета Рабочих Депутатов» (печатка) – 109, 168

■ «2-е филиальное отделение Харьковской общественной библиотеки» (печатка) – 168, 204, 233, 240, 271, 356, 415

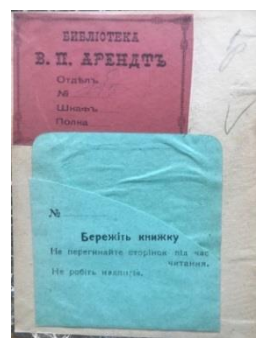
■ «Из библиотеки для чтения П. И. Крашенинникова» (ярлик) – 22

■ «Кабинетъ городского и земского дела» (штамп) – 134, 416

■ «Книгозбірня Палацу Праці укомплектована та устаткована Всеукраїнським Робітничим Кооперативним Вид-вом «Український Робітник» з доручення Всеукраїнського Комітету Спілки гірників до десятиріччя Жовтневої Революції» (ярлик) – 82

■ «Публичная библиотека и кабинет для чтения М. Н. Савич» (печатка) – 25

- «Учебный отдел О.Р.Т.З. Комиссии для организации домашнего чтения. Москва. Арбат, Спасопесковская площадь, д. Расцветовой, кв. № 14-й. ____ дня 189_ г.» (К.Д.Ч.) (печатка, штамп на корінці палітурки) – **64**
- «Учительская библиотека» (штамп) – **22**
- «Фундаментальная библиотека Харьковской гимназии 3А» (печатка) – **219**
- «Х.О.Г. Журавлевская бесплатная читальня-библиотека» (печатка) – **168, 204, 233, 240, 271, 356, 415**
- «Ц.Б.» (штамп на корінці палітурки) – **263**

ОСОБИСТІ БІБЛІОТЕКИ

- «А.М.» (штамп на корінці палітурки) – **6-7**
- «М. Адамов» (власницький автограф) – **159**
- «В. Анисимов» (В.А.) (власницький автограф, штамп на корінці палітурки) – **126, 162**
- «ЕБарвинский» (власницький автограф) – **388-390**
- «Библиотека М. Е. Подтягина» (печатка особистої бібліотеки) – **242, 243, 244, 267, 353**
- «Библиотека Н. И. Соболева», «Н.С.» (рукописний екслібрис, штамп на корінці палітурки) – **58, 228-230, 267**
- «В.Б.» (штамп на корінці палітурки) – **287**
- «В.С.» (штамп на корінці палітурки) – **11**
- «Петръ Степановичъ Веселовский» (печатка особистої бібліотеки) – **434**
- Вирізано власницькі знаки – **11, 12, 22, 25, 59, 83, 86, 112, 188, 192, 222, 291, 432**
- Власницький автограф – **20**
- «Г.Г.» (штамп на корінці палітурки) – **20**
- «Г.К.» (штамп на корінці палітурки) – **105**
- «П. Гарм...» (власницький автограф) – **61**
- «Голубъ 18 30/IV 98» (власницький автограф) – **57**
- «С. Давыдов. 1907 г.» (власницький автограф) – **258**
- «А. Даниловичъ» («Изъ книгъ Ал. Даниловича») (власницький автограф, штамп на корінці палітурки) – ..., **385**
- Екслібрис-штамп з короною – **242**
- «В. Епифановичъ» («В.Е.») (печатка особистої бібліотеки, штамп на корінці палітурки) – **206**
- «Серг. Серг. Зарудного. 20 января 1891 г. г. Омск» (власницький автограф) – **36**
- «Изъ книгъ Д. Иванцова» (екслібрис) – **108, 113**
- «Изъ книгъ Сергея Иванцова» (екслібрис) – **275**
- «Изъ книгъ СЛагерост(?)» (рукописний екслібрис) – **353**
- «К.П.» (штамп на корінці палітурки) – **129**
- «М. П. Кашкаровъ» (власницький автограф?) – **333**
- «Л.Г.И.» (штамп на корінці палітурки) – **243**

- «Л.К.» (*штамп на корінці палітурки*) – **121**
- «П. Лейкфельдъ») (*власницький автограф*) – **18, 19, 27, 37, 42, 43, 63**
- «Ю. Ме...» (*власницький автограф*) – **184**
- «В. И. Оболдуевъ») (*власницький автограф*) – **176-177**
- «Отъ автора 21 сент. 1902 (?)» (*автограф*) – **140**
- «Николай Васильевичъ Петровъ») (*печатка особистої бібліотеки*) – **242, 243, 244**
- «Присяжный поверенный Константинъ Павловичъ Приходьковъ») («К.П.») (*екслібрис, штамп на корінці палітурки*) – **185, 211, 346, 361, 393, 395, 396**
- «М. Соболевъ») («Михаиль Николаевичъ Соболевъ», «М.С.») (*власницький автограф, печатка особистої бібліотеки, штамп на корінці палітурки*) – **55, 88, 103, 135, 137, 138, 140, 155, 157, 160, 179, 180, 183, 187, 189, 190, 197, 198, 201, 203, 205, 208, 219, 238, 241, 243, 244, 247, 256, 257, 259, 261, 262, 265, 268, 272, 273, 274, 277, 278, 279, 282, 283, 332, 353, 354, 358, 362, 364, 366, 370, 380, 383, 384, 417, 420**
- «Н. Сторожевский. 16 января 1898 г.» (*власницький автограф*) – **153**
- «Ф.В.» (*штамп на корінці палітурки*) – **13**
- «Ф.(?)К.П.» (*штамп на корінці палітурки*) – **85**
- «Ф.О.» (*штамп на корінці палітурки*) – **233**
- «Е. Черн...22/X.97») («Е.Ч.») (*власницький автограф, штамп на корінці палітурки*) – **45**
- «EXLIBRIS N. D. ANDRIOPULO») (*екслібрис*) – **96**
- «I.R.» (*штамп на корінці палітурки*) – **91**
- «Semper idem») (з латин. «Завжди те саме») та зображення корони (*екслібрис*) – **24**
- «M. Schlerianow») (*власницький автограф*) – **414**

ДАРЧІ НАПИСИ

- «В. Адамовичу отъ автора на память» – **296**
- «Ивану Ефимовичу Андреевскому въ знакъ глубокого уважения и искренней преданности отъ А. Чупрова» – **382**
- «В редакцію «Русских Ведомостей» для рецензии от издателя. 18.10/VII-98 г. Москва» (*автограф*) – **213**
- «... Зайкевичу от автора» (*початок напису обрізано*) – **285**
- «Глубокоуважаемому Павлу Эмильевичу Лейкфельду. В. Ивановский. 24 апр. [18]97 г.» – **87**
- «Павлу Эмильевичу Лейкфельду отъ уважающего автора. Харьковъ. 5/II-1897») – **1**
- «... на память. Л. М.» (*на жаль, основну частину напису вирізано*) – **433**

КНИЖКОВІ МАГАЗИНИ

- «Антикварный книжный магазин книг, гравюр, акварелей и рисунков С. Н. Котова (Литейный пр., № 53, тел. 97-88)» (*ярлик*) – **327, 382**
- «Антикварный юридический книжный магазин А. И. Бороздина» (СПб, Садовая ул., д. № 14) (*ярлик і приписка «для выбора и просмотра»*) – **316**
- «Большая книжная торговля С. Н. Чернова. С.-Петербург. Вознесенский просп., д. 45, тел. 146-84» (*ярлик*) – **114**
- «А. ДРЕДЕРЪ. ХАРЬКОВЪ. А. DROEDER. CHARKOW» (*ярлик-цінник*) – **260**
- «Книжная торговля А.С. Кетлеровой въ Харьковѣ» (*печатка*) – **106, 356, 361**

- «Книжная торговля Василия Кирилловича Куриленко в Нежине с 1871 г. «Библиотека для чтения»» (печатка) – **60**
- «Книжная торговля А. В. Скалова в Харькове» (печатка) – **219**
- «Книжный магазин № 4 Харьковского Совета Рабочих и Крестьянских Депутатов» (печатка) – **48, 72, 74, 95**
- «Книжный магазин В. Е. Алексеева в Екатеринославе» (печатка) – **71**
- «Книжный магазин Ф.А. Иогансонъ въ Харькове» (печатка) – **178, 249, 251, 346, 395**
- «Книжный магазин Ксенофонта Карбасникова. Плющиха, д. Орлова, Москва» (ярлик) – **65**
- «Книжный магазин Н. П. Карбасникова, Москва» (Моховая прот. Университета, д. Кох) (ярлик) – **207, 236, 242, 370**
- Книжный магазин А. Д. Карчагина в Харькове (печатка) – **49, 176-177**
- «Книжный магазин Степана Иванова Литова. Въ Києве съ 1830 г.» (печатка) – **141**
- «Книжный магазин Всеволода Попова. г. Киев.» (печатка) – **23**
- «Москульторг. Маг. № 22» (печатка) – **254-255**
- «Облкнигокультторг. г. Харьков. Маг. № 3. № 997. Цена 30 руб. Дата 4/III-1946 г.» (печатка) – **20**
- «Облкнигокультторг. г. Харьков. Магазин № 3. Цена 30 руб. Дата 31/IV-1946 г.» (печатка) – **91**
- «Переплетное заведение А. Шер, в Нижнем Новгороде» (ярлик) – **203, 219**

ІНШІ ПРОВЕНІЄНЦІ:

■ *Вклеєно листок календаря за 22 лютого 1898 р. німецькою мовою, присвячений А. Шопенгауеру (до 110-річчя від дня народження видатного мислителя)* – **3**

■ *Вклеєно ярлик «Определением Ученого Комитета Министерства Народного Просвещения, эта книга допущена как пособие при преподавании в реальных и коммерческих училищах»* – **339**

■ *Виділена читацька помітка та коментар читача (с. 112): «Собрания происходили ночью, в безлюдных загородных местах, участвующие приходили в назначенное место различными дорогами, как заговорщики» – «Все знакомо и испытано и по сію пору испытываемъ»* – **271**

- – «Верь, Вера, вегае верь. 12 авг. 1899 г.» (напис на форзаці) – **11**
- *Численні читацькі помітки* – **2, 3, 4, 5, 6-7, 8, 10, 11, 21, 27, 42, 50, 59, 69, 75, 80, 82, 84, 85, 86, 88, 90, 92, 93, 95, 97, 105, 112, 114, 115, 122, 124, 125, 126, 128, 129, 140, 142, 155, 157, 160, 163, 164, 165, 180, 186, 188, 189, 191, 193, 194, 196, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 211, 217, 219, 220, 221, 222, 223, 225, 226, 231, 234, 241, 242, 243, 244, 247, 249, 251, 252, 257, 258, 259, 262, 265, 272, 274, 276, 277, 278, 279, 282, 317, 318, 324, 330, 332, 334, 335, 336, 339, 342, 352, 353, 354, 358, 362, 364, 367, 370, 371, 374, 375, 380, 381, 382, 384, 385, 393, 396, 414, 419, 424, 426, 427, 435**
- *Читацькі помітки* – **20, 58, 87, 110, 153, 156, 182, 185, 190, 195, 197, 198, 218, 228-230, 232, 245, 256, 264, 281, 288, 290, 316, 325, 344, 346, 350, 351,**

355, 365, 383, 413, 417

■ Читацька помітка на форзаці наприкінці книги : «Проф. П.(?)Фомин замечательно читает лекции и с другой стороны великолепно спать под тихую(?) мирную речь. Так не привычный человек может с гарантией заснуть, прослушав его лекции в течение 10 минут. Проф. Левитский» – **104**

■ Читацька примітка наприкінці книги: «вывод очень слабый: черезчур много индивидуализма?» – **114**.

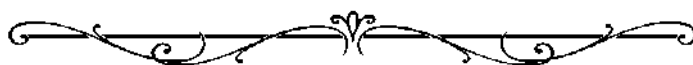
■ наприкінці книги приклеєно талон видачі «Выдано из библиотеки И. Харьк. Университета 13.V. 1912 г. Г-ну Лео Витте. Автор Ключниковъ. Назв. книги: О приведении уравнений относительно движения системы материальных точек къ каноническому виду» – **136**

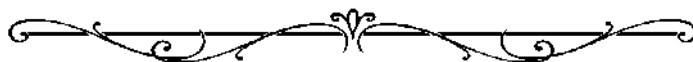
ЛІТЕРАТУРА ТА ДЖЕРЕЛА

1. Баренбаум И. Е. История книги : учебник / И. Е. Баренбаум. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Книга, 1984. – 248 с.
2. БСЭ : [в 30 т.] / гл. ред. А. М. Прохоров. – 3-е изд. – Москва : Сов. энцикл., 1970–1978. – 30 т.
3. Про затвердження Порядку відбору рукописних книг, рідкісних і цінних видань до Державного реєстру національного культурного надбання : наказ Міністерства культури України від 14 черв. 2016 р., № 437 ; зареєстрована в Міністерстві юстиції України 08 лип. 2016 р., № 936/29066 [Електронний ресурс]. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0936-16#Text> (дата звернення: 29.11.2020).
4. Клепиков С. А. Филигранные и штемпели на бумаге русского и иностранного производства XVII–XX вв. / С. А. Клепиков. – Москва : Изд-во Всесоюз. книжной палаты, 1959.
5. Книговедение : энциклопедический словарь / ред. коллегия : Н. М. Сикорский (гл. ред.) [и др.] – Москва : Сов. энцикл., 1982. – 664 с. : ил.
6. Ковальчук Г. І. Книжкові пам'ятки (рідкісні та цінні книжки) в бібліотечних фондах : монографія / Г. І. Ковальчук. – Київ : НБУВ, 2004. – 644 с.
7. Ковальчук Г. І. Теорія та практика роботи з рідкісними й цінними книгами / Г. І. Ковальчук // Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського / Нац. акад. пед. наук України. – Київ : Педагогічна думка, 2010. – Вип. 2: Всеукраїнський інформаційний ресурс з питань психолого-педагогічної науки і освіти : сучасний стан та шляхи розвитку. – С. 46–51.
8. Правила составления библиографического описания старопечатных изданий / Рос. гос. б-ка ; сост.: И. М. Полонская, Н. П. Черкашина ; науч. ред. Н. П. Черкашина. – 2-е изд., перераб. и доп.. – Москва : Пашков дом, 2003. – 400 с. : ил.
9. Энциклопедический словарь : в 43 т. / под ред. И. Е. Андреевского, К. К. Арсеньева, Ф. Ф. Петрушевского. – Санкт-Петербург : Тип. АО «Брокгауз-Ефрон», 1890–1907. – Т. 1–43.

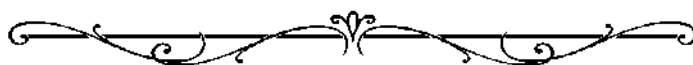

ЗМІСТ

Від укладачів	3-5
Філософія	6-38
Філософські системи і погляди	39-45
Психологія	46-66
Логіка. Теорія пізнання	66-74
Етика. Мораль	75-80
Релігія. Атеїзм	81-82
Соціологія	83-108
Статистика	109-129
Політика	129-135
Внутрішня політика України	135-143
Економіка. Економічні науки	144-208
Праця. Працевлаштування. Економіка праці. Організація праці	208-224
Економіка сільського господарства	224-234
Кооперація	234-235
Фінанси	236-261
Економічне становище. Економічна політика	261-293
Право. Юридичні науки	293-309

Державне адміністративне управління. Військова справа	
309-313	
Страхування	
313-314	
Культура. Освіта	
314-330	
Іменний покажчик	
331-355	
Хронологічний покажчик	
356-377	
Перелік типографій і видавців за містами	
378-385	
Покажчик провенієнцій	
386-392	
Література та джерела	
393	

Науковий редактор: Ніколаєнко Наталія Миколаївна
Автори-укладачі: Кандаурова Олена Дмитрівна
Петриченко Тетяна Леонідівна
Гончар Анна Василівна

ЦІННІ ВИДАННЯ
НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ДБТУ
Бібліографічний показчик

ВИПУСК 5
«ВИДАННЯ З СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ І ЕКОНОМІЧНИХ НАУК
(XIX СТ.)»

Редакція авторів-укладачів

Комп'ютерний набір:
О. Д. Кандаурова, Т. Л. Петриченко, А. В. Гончар
Дизайн і верстка: Т. Л. Петриченко
Фото: Т. Л. Петриченко

